

ԵՐՈՒԱՆԴ Տ. ՄԿՐՏԻԶԵԱՆ

ԾԻԾԱՂԻ

ՓՈՒՆԶԵՐ

ՀԱՅՐԻԿ	Ծ	ՊԱՏԱՆԵՒ
	Ի	
ՔԱԼԱՆԱՅ	Ծ	ԲԺԻՇԿ
	Ա	
ՊՈՒՂԻ	Ղ	ԱՇԱԿԵՐՏ
Ա Մ Է Ն Ո Ւ Ն		
ԻՄԱՆՊԻՐ	Հ	ԻՍՊ
	Ա	
ՕՐԻՈՐԻ	Մ	ՀԱՆԵԼՈՒԿ
	Ա	
ԿԻՆ		ՀԻՔԵԱԹ

ԿԸ ՊԱՐՈՒՆԱԿԸ

Հայ եւ օտար բաժիճներով
ընտիր գուարնախօսութիւններ,
սրախօսութիւններ, լարբ ու
գուարբ տոհմիկ պատմութիւն-
ներ, անմեղ կատակներ, ծիծա-
ղով դասեր, ժամանցներ, համե-
լուկներ, խաղեր եւ հեքիաթ-
ներ:

Ո՛վ որ կեանքն ինչ
ճեղք «ճեղք»-ով խորացր է,
նրեւոր գունները կարող-
«ամեն» պէտք ինքնայ:

Կ - ր - ր -
Է՛նի տիւր է, է՛նի կար-
օր-ան բարբ ցոխ-նրեւ-
նրեւ քար-տէլ

ԵՐԱՆ ՏՊԱՐԱՆ ՊՈՍԹԸՆ

1919

891. 99
U-80

Աղամէն իվեր իր յանցանքը՝
Ոչ ո՛ր խաստովանած է.
Ես երկու յանցանք ունիմ.
Մէկը այս գիրքը կազմելս,
Միւրը ձեռքերով շարելս:

03 JUL 2013

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍԲ

Ինչպէս նախ անհայտ է
շնորհակալութիւնը ինչպէս
դուք, որոնք ինչպէս
լուրջ դեր են խաղում
այս, ինչպէս որ ճշմարտ
է որովհետեւ, հեղինակ
էրէր էն էն ինչ, ԵՐԿՈՒ
ԽՕՍԲ
ԼԻԱ

COPYRIGHT 1919 BY
E. D. MEGERDITCHIAN
BOSTON, MASS.

ALL RIGHTS RESERVED

64620-62

Երկու խօսք կամ Յառաջաբան՝ գոր մեր Հայերը բը-
նաւ կարդալու սովորութիւն չունին, գրքին ոգին է: Ա-
տոր համար ես ալ ուզեցի երկու խօսք ըսել, քէն հա-
ւանականաբար շատեր գանց պիտի ընեն կարդալ այս ե-
րեսը, որպէս յառաջաբանի յատկացուած աւելորդ էջ մը:

«Ծիծաղի Փունջեր»ը կը հրատարակեմ պզտիկ ծառա-
յութիւն մը մատուցած ըլլալու ազգիս, մանաւանդ ներ-
կայ բուսկին՝ երբ ամէն հայու սիրտը լաց ու կոծի, այս
ու վախի մէջ կը հեծէ:

Քննէ՛՜ ոնէ՛ մէկու սիրտը, որ սրտում է եւ օրերը
տխրութեամբ կ'անցունէ. մօտիկցի՛ր ոնէ՛ մէկին որ ու-
րախ է եւ գուարնութեամբ, կատակներով կ'անցնէ ժա-
մերը, այն ասեմ պիտի տեսնես տարբերութիւնը այս եր-
կու տիպարներուն:

Ծիծաղը՝ երջանկութիւն ու բարօրութիւն կը ծնի:
Մէկ ծիծաղը տասը դեղահատ կ'արժէ: Մէկ ուրախու-
թիւնը հիւանդութիւն մը կրնայ բուժել: Ծիծաղը կը դի-
րացնէ մարտդութիւնը, կ'ստիպէ երկար շունչ քաշել եւ
կ'արգիլէ բոճախտը: Կոկորդալիր ու կուշտուկուտ խըն-
դալը արեան շրջանը կ'արագացնէ եւ վանելով ջղայնո-
տութիւնը՝ կեանքը կ'երկարացնէ: Ծիծաղը անուշ է: Չե՞ս
հաւատար՝ մանուկներու անուշ ծիծաղին նայիր:

Ծիծաղի օգուտը հասկցած էին նոյն իսկ հին ժամա-
նակի քագաւորներ, կայսրեր ու շահեր, որոնք կը պա-

հէին կատակարաններ եւ գուարեախօսներ, իրենց տրամուրթեան ժամերուն զիրենք ուրախացնելու համար :

«Ծիծաղի Փունջեր»ը ծիծաղէն գատ բարոյագիտական ու խրատական շինիչ եւ պարկեշտ դասեր ալ կրնան տալ :

«Ծիծաղի Փունջեր»ը ամփոփած եմ այս ու այն կողմերէ, պատմողներէ, քերթերէ ու հանդէսներէ, առաջնութիւն տալով միշտ հայկական ու տոհմիկ կտորներուն : Ինքնատիպ կտորներու հետ մէկտեղ՝ Ռուսերէնէ եւ Անգլիերէնէ թարգմանուած կտորներ ալ հազուադէպ չեն :

Ե. Տ. Մ.

1919

Պոսքան

«ԾԻԾԱՂԻ ՓՈՒՆՋԵՐ»Ը ԿԱՌԴԱՆՈՒ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

ՅՕԴՈՒԱԾ Ա.— «Ծիծաղի Փունջեր»ը անհրաժեշտօրէն պէտք է կարդայ այն որ գրագէտ է, այն որ անգրագէտ է, այն որ մանչ է, այն որ աղջիկ է, այն որ մեծ է, այն որ պզտիկ է :

ՅՕԴՈՒԱԾ Բ.— «Ծիծաղի Փունջեր»ը պէտք է կարդայ ամէն անգամ մաշէ յետոյ, որովհետեւ կուշտ ուտելէն ու կունծելէն վերջ, ծիծաղը կ'օգնէ մարտդուրթեան :

ՅՕԴՈՒԱԾ Գ.— Մշտական փորկապութիւն (պնդութիւն) եւ փորի ցաւ ունեցողները ամէն օր պէտք է կարդան «Ծիծաղի Փունջեր»ը, որպէսզի բժշկուին իրենց իւրանդութիւններէն :

ՅՕԴՈՒԱԾ Դ.— Նախ քան կարդայը՝ պէտք է մեծ ու ձիւնանման թաշկիմակ մը պատրաստել, սրբելու համար ծիծաղէն յառաջացած արցունքները :

ՅՕԴՈՒԱԾ Ե.— Ծառ պարարտ մարդիկ, մանաւանդ մեծ փոք ունեցողները քիչ քիչ, զգուշութեամբ եւ կամ անօթի փորով պէտք է կարդան, իսկ պահի բռնողները ալ չափաւորութեամբ եւ առանձին :

ՅՕԴՈՒԱԾ Զ.— «Ծիծաղի Փունջեր»ը կարելի է կարդայ առանձնութեան, ճանճոյթի, կնկածեծի կամ մարդածեծի վայրկեաններուն :

ՅՕԴՈՒԱԾ Է.— Եթէ «Ծիծաղի Փունջեր»ը կարդալէն սաստիկ ծիծաղ առաջանայ, որ ոչ մի կերպ կարելի չ'ըլլայ զսպել, իսկոյն մեզի գրելու է, 7 սէնթ նամակադրոջմ ներփակելով :

— Իմ Աղբս է, Քրիստոսէ ալ Հին, Մովսէսէն ալ Հին, իմ թշուառ Հայ Աղբը: Գնա՛, ու մտածէ: Հին քար մը կամ Հին պղինձէ դրամ մը փնտռելու համար մղոններով կը ճամբորդէք, իսկ հայու պէս պատմական հնութիւն մը բնաւ մտքերնիդ չէք բերեր:

— 0 —

Վեհ. Հայրիկ Գալիցիին պալատը երթալով գայլի մը մորթ կը տեսնէ դահլիճին մէջ եւ կ'սկսի գովել:

— Խնդրե՛մ, Վեհ. Տէր, ընդունեցէք այս գայլի մորթը իբրեւ նուէր, — կ'ըսէ Գալիցին:

— «Ես դառն Աստուծոյ, ի՞նչ պիտի ընեմ գայլի մորթը», — քմծիծաղով կը պատասխանէ Հայրիկ:

— 0 —

1878-ին Հայրիկ Կ. Պոլսոյ եկեղեցիներէն մէկուն մէջ հետեւեալ քարոզը խօսեցաւ:

— Ժողովուրդ Հայոց, Մուշէն Պոլիս եկան մէկ հայ եւ մէկ քիւրտ: Երկուքն ալ «համալ»ութիւն կ'ընէին, երկուքն ալ դրամ հաւաքելով հայրենի օճախը վերադառնալ մտածեցին: Քիւրտն իր ժողոված դրամը տուաւ հրացան առաւ եւ վերադարձաւ հայրենիք: Հայը իր գանձած ոսկին ծոցը դրաւ եւ պարկըն ու գաւազանը առնելով նորէն Մուշ դնաց: Քիւրտըն իմացաւ հայու գալը, դարան մտաւ, դարկաւ գնդակով սպաննեց հայը, առաւ ոսկիներ եւ լօ լօ կանչելով դնաց տուն»:

Առակս այս ցուցանէ, թէ ով որ Քիւրտի հետ կ'ապրի, անոր նման հրացան պէտք է ունենայ: Մարդիկ հաւասար կը ծնին, անհաւասար կ'ապրին, հաւասար ալ կը մեռնին:

Պ. Նաթանեան, Վանի ազդեցիկ հայերէն մէկը՝ օր մը Խրիմեանին կը պատուիրէ այս ինչ գործը այն ինչ կերպ ընել: Հայրիկն ալ կ'ըսէ. — դու ազգային ջոջ ես, դնա, ըրէ՛, ինձ ինչո՞ւ կ'ըսես:

— Չեմ կրնար առանձինն ընել, — կ'ըսէ Նաթանեան:

— Հը՛, եզաճանճն (մօղ) ալ երբեմն թագաւորի կառքի տակէն կը մտնէ ու կ'ելլէ, կը բզզայ, ըսելով, — «ես կը վարեմ թագաւորի կառքը», — ըսաւ Խրիմեանը:

— 0 —

Վեհ. Հայրիկին իմացուցին որ իր եղբօրորդի Խորէն՝ այս ինչ աղջկայ վրայ սիրահարուած է:

Օր մը Վեհափառը այդ աղջկան պատահեցաւ, որ մինակ նստած դռան վրայ, դաս կը պատրաստէր:

— Աղջի՛կս, ճի՞շդ է որ մեր Խորէնը քեզ կը սիրէ: Գուն ալ գայն կը սիրե՞ս: Խորէն ինչպէ՞ս տղայ է:

— Սրբազան, կովին (տխմար) մէկն է, ըսաւ աղջիկը, բնաւ չեմ սիրեր:

— Աղջի՛կս, անիկա կով չէ, անիկա եզ է, կովը դուն ես, — ըսաւ Խրիմեանը:

— 0 —

Էջմիածնի վանականներէն մէկը, որ կուզէր Վեհափառի սիրտը շահիլ, անգամ մը կը պատմէ Վեհափառին թէ այս ինչ եպիսկոպոսը, կամ այն ինչ վարդապետը սա՛հափ գումարներ ունին:

— Ո՞րտեղէն հաւաքած են անոնք այդ գումարները:

— Վեհափա՛ռ Տէր, գողութեամբ եւ կաշառքներով, ալ ինչո՞վ:

— Ճանըմ, դուք ամէնքդ ալ այստեղ գողութիւն կ'ընէք: Քեզի համար ալ, օրինա՛կ, կըսեն դրամ ունիս, ըսել է թէ այդ աւազակներէն մին ալ դո՞ւն ես: Վանականը մնաց լուռ ու շուարած:

Վեհ. Հայրիկ վարդապետ եղած ժամանակ Վանի Ս. Յակոբ եկեղեցիին օծման արարողութիւնը պիտի կատարէր: Հրաւիրուած էին Անգլիոյ եւ Յրանսայի ղեկավարները՝ որոնք մեր եկեղեցւոյ շարականներէն բան մը չհասկընալով, ապո՛ւշ, ապո՛ւշ պատկերներուն կը նայէին:

Խրիմեանը թարգմանի բերնով ըսաւ,

— Ե՛ս ալ ձեզ պէս բան մը չէի հասկնար, երբ որ Պէրլին ու Լոնտոն ձեր ժողովներուն կուգայի:

— օ —

Իջմիածնի ծախտարար վարդապետը իւր կը գողնար Վանքի մառանէն, ասիկա գիտէին ամէնքը: Օր մը Խրիմեան Հայրիկը երբ իր պարտէզէն Վանքի բակը կ'իջնէր, պատահեցաւ սա մեր գող վարդապետին, որ աճապարանքով մառանէն իր խուցը կ'երթար:

Հայրիկը կանգնեցուց զայն եւ սկսաւ՝ քանի մը հարցեր ընել:

— Ո՞ր տեղացի ես, քանի՞ տարեկան ես, ծնողք կամ բարեկամներ ունի՞ս:

Այսպէս գրեթէ կէս ժամէն աւելի խօսեցաւ արեւի տակ կանգնած. եւ ահա մառանապետի մեծ վեղարի տակէն դողցուած իւրը սկսաւ հայիլ եւ իջնել երեսն ի վար:

— Մառանապետ, շա՛տ քրտնեցար ըսաւ Հայրիկ, դնա՛ սենեակդ:

— Է՛հ Վեհ. Տէր, շատ դժուար հարցեր տուիք, քըրտնեցայ:

— Այո՛, հայր սուրբ, «որպէս իւր զի իջանէ ի մօրուացն մառանապետի եւ մտանէ ի գրպանս նորա»:

Երբ վարդապետը հեռացաւ, Վեհափառը անմիջապէս հրամայեց պարկ մը բրինձ դնել եւ զրկել գող վարդապետին խուցը:

— Բայց ինչո՞ւ համար այդպէս, Վեհափառ Տէր:

— Տղա՛ս, ան վանականը իւրը դողցած է, մենք ալ բրինձ զրկենք որ փիլաւ մը չիտէ ուտէ: Եթէ ըսենք «իւր կը գողնաս» պիտի ուրանայ:

— օ —

Անգամ մը Վեհ. Հայրիկը կը հարցնէ երախայի մը:

— Հայրդ ի՞նչ կ'ընէ:

— Ձեզ կ'օրհնէ, Վեհափառ Տէր, — կը պատասխանէ երախան:

— Տէրտէ՛րը, վարդապետը, Եպիսկոպո՛սը ես կ'օրհնեմ, կ'ըսէ Վեհափառը. — քու հայրը ի՞նչպէս կրնայ զիս օրհնել:

— Իմ հայրը ոչ թէ միայն կաթողիկոսը, այլ Աստուածն ալ կ'օրհնէ. — ըսաւ երախան:

— օ —

Քսանի չափ Եւրոպացի ճանապարհորդներ Ս. Իջմիածին կուգան, եւ Հայրիկին ներկայանալ կը փափաքին: Խօսակցութեան ժամանակ երբ Հայկական խնդրոյ մասին խօսք կը բացուի՝ Հայրիկը կ'ըսէ.

Ձեր տէրութիւնները Հայկական խնդրոյն բնաւ կարելորութիւն չ'տուին, բերաննին անգամ չ'առին. ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ես հիմա ձեզ իբրեւ պատանդ վար դնեմ, մինչեւ որ անոնք միջամտեն Հայկական խնդրոյն:

— օ —

Հայրիկը Վան քաղաքի գլխաւոր փողոցներէն անցած պահուն կը պատահի խումբ մը աղքատներու, որոնք հարուստի մը դռան առջեւ հաւաքուած կը բաղխէին՝ ողորմութիւն խնդրելով. բայց ոչ դուռ բացող կար, եւ ոչ ալ պատասխան տուող:

Հայրիկը իջաւ ձիէն եւ աղքատներուն պատուիրեց որ շարունակեն բաղխել դուռը առաջուանէն աւելի սաստիկ : Վերջապէս մեր հարուստը չկրնալով համբերել, ձայն մուռաւ ներսէն եւ հազիւ թէ դուռը բացած էր, Հայրիկը փառաւոր ապտակ մը զարկաւ հարուստի երեսին ու առանց խօսք մը ընելու, ձին հեծնելով իր ճամբան շարունակեց :

— 0 —

1893-ին Հայոց Հայրիկը Թիֆլիս ժամանեց : Անհամար ժողովուրդ, խմբագիր, պատգամաւոր, ուսուցիչ փութացին զինք տեսնել :

Երիտասարդ հայ ուսուցիչներու խումբ մը ներկայացաւ անոր, որոնց դերը Հայրիկը սապէս որոշեց :

— «Մանուկը, երախան, մսի դուռդ մըն է, քանի որ նա կը դտնուի մօր ձեռքին մէջ, ու անոր աչաց առջեւ, սակայն երբ երեսան կը յանձնուի ուսուցչին ան ինչ որ ուզէ կ'ընէ անոր, ուզէ անկէ քիւֆքա կը շինէ, ուզէ տօլմա : Եւրոպա այդ մսի դուռներէն մարդիկ ալ կը շինեն» :

Կը յուսամ թէ դուք ալ նոյնպէս մսի դուռէն մարդիկ պիտի պատրաստէք, քիւֆքա ու տօլմա չէք ընել ձեր խնամքին յանձնուած մանուկները :

— 0 —

Վ... դիւղի Տէր Պետրոս քահանան շատ խմող էր : Վեհ. Հայրիկը կը պատուիրէ անոր որ օրական միայն մի բաժակ խմէ՝, այն ալ իր նշանակած բաժակով : Բայց Տէր Պետրոս դարձեալ կ'արբենար :

— Ինչո՞ւ դու նորէն կ'արբենաս :

— Տէ՛ր, Սրբազա՛ն, ես քու նշանակած բաժակով օրական հատ մը միայն կը խմեմ :

Երբոր դաւաթը մէջտեղ բերին՝ տեսան որ Տէր Պետրոսը դաւաթը նախկինին եռապատիկը մեծցուցեր էր մոմով :

— 0 —

Պոլսոյ Էփէնտիներէն մէկը ձեռք մը հագուստ կարել տուաւ Հայրիկի համար, երբ նա Պատրիարք էր եւ ստիպուած էր պալատ երթալ շուտ շուտ իր հին փարաչայով (ջիւպէ) :

Այդ ժամանակ, Հայրիկ Գում Գարուի եկեղեցւոյ դաւիթը ցնցոտիներու մէջ փաթթուած դաւառացի քահանայի մը հանդիպեցաւ որ արեւու ճառագայթներով կը տաքցնէր ինքզինքը : Հայրիկը մօտեցաւ քահանային եւ առաջարկեց անմիջապէս երթալ եւ Էփէնտիին իրեն համար կարել տուած հագուստը վերցնել : Իսկ ինքը նորէն պալատ դնաց իր հին հագուստով :

— 0 —

Փանոս Թէրլէմէզեան՝ զոր Հայրիկ չափազանց կը սիրէր, երբ իր ուսումը աւարտած Փարիզէն էջմիածին վերադարձաւ, Հայրիկը ըսաւ անոր .

— Փանո՛ս, եկուր քեզ վարդապետ ձեռնադրենք, ըմնայ երթայ, հանդիստ նստիր . ի՞նչ կը թափառիս քաղաքէ քաղաք :

— Ո՛չ, Վեհափա՛ն Տէր, — ըսաւ Թէրլէմէզեան, վարդապետ ըլլալ չեմ սիրեր, որովհետեւ ամուսնանալ կ'ուզեմ :

— Անպիտա՛ն, եթէ աշխարհական մնաս մէկ հատի հետ պիտի ամուսնանաս, եկուր վարդապետ եղիւր որ ինն(*) հատ ունենաս . — ըսաւ Հայրիկը :

ԾԱՆՕԹ.— Այս 9 հատ, անշուշտ դադանիք մըն է, վարդապետներու միայն յատուկ : Ե. Տ. Մ.

Վեհ. Հայրիկ Պոլսոյ եկեղեցիներէն մէկուն մէջ քա-
րոզ պիտի խօսէր, հո՞՞ծ բազմութեան մը հետ նաեւ խումբ
մը լրտեսներ փութացած էին եկեղեցի, լսելու Խրիմեանի
քարոզը՝ որ միշտ ժողովուրդի սրտին մօտիկ ու աւելի
ճիշդ յեղափոխական ոգևով կ'ըլլար:

Հաղի՛ւ թէ Խրիմեան սկսած էր իր քարոզին նախա-
բանը ընել, եւ ահա ժողովուրդի մէջ շշուկ ու իրարան-
ցում փրթաւ: Ոմանք աչքերով, ոմանք սուր ձայներով
կամ շշուկներով, ուրիշներ ալ դէմքի դանաղան շարժում-
ներով Խրիմեանին ուզեցին իմացնել որ զգուշաւոր խօսի,
որովհետեւ, լրտեսները կը վխտան, եկեղեցիէն թէ ներս
եւ թէ դուրս:

Խրիմեան հասկնալով ժողովուրդի միտքն, առանց իր
պազարիւնութիւնը կորսնցնելու՝ հետեւեալ առակը
ըսաւ:

«Սիրելի՛ ժողովուրդ,

Պարսից թագաւորը ուղտ մը ունէր, զոր շատ կը
սիրէր, որովհետեւ այս ուղտը իր թագաւորութեան
չըջանին շատ մը ծառայութիւններ մատուցեր էր
իրեն, դանձեր փոխադրեր, երկիրներ պտտեր եւ
այլն: Օր մը այս թագաւորը յայտարարեց իր ժո-
ղովուրդին թէ, ալ վաղուքն սկսեալ այդ ուղտը
բաց պիտի թողուի, եւ նա ուր որ ուզէ պիտի եր-
թայ, ինչ որ ուզէ, պիտի ուտէ: Եւ ով որ համար-
ձակի այդ ուղտին հարուածել, արգելել, կամ նոյն-
իսկ մատով դպչիլ, պիտի դիտատուի անմիջապէս,
որովհետեւ այդ կենդանին իր պարտքը կատարած է
եւ պէտք է որ հանգչի: Յաջորդ օրը փողոցներու
մէջ սանձարձակ պտտող ուղտը, աղքատ պտղավա-
ճառի մը խանութին առջեւ կանգնելով սկսաւ արագ
արագ ուտել պտուղները, եւ որ դիտաւորն է, ուտելէ
աւելի ցրուել ու խառնշտկել դունչով:

Խանութի տէրը կը տեսնէր, բարկութենէն սիրտը

կտոր կտոր կ'ըլլար, բայց ինչ կընար ընել: Կենդանին
հարուածել կամ հեռացնել կը վախնար: Միջոց
մը խորհեցաւ: Խանութին ներսը կախուած վարա-
դոյրին ետեւը քաշուեցաւ եւ սկսաւ կամաց ձայնով
մը ը'շշ, ը'շշ, ը'շշ, ը'շշ ընել. այնպէս որ ինքը եւ
ուղտը հազիւ կը լսէին, բայց ուղտը կը շարունակէր
իր դորձը առանց կարեւորութիւն տալու այդ
«ը'շշ»երուն:

Հիմա՛, սիրելի զաւակունք Հայոց, դուք ալ ձեր կա-
մաց «ըլեր»ով կուզէք ինձ վախցնել, բայց չ'դիտէք որ
ես իմ ըսելիքս պիտի ըսեմ եթէ նոյնիսկ հազարումէկ
«ըլեր» ու լրտեսներ ըլլան հոս:»

— 0 —

Խրիմեան Հայրիկ Պէրլինի Վեհաժողովին օրերուն
երբ հացկերոյթի կը հրաւիրուի Լոնտոն, ճաշարահը
մտնելէ առաջ, կը տեսնէ պատգամաւորներու կանայք,
որոնք կիսամերկ (deculte) կուրծքերով կ'երթեկեն սե-
ղանի բոլորտիքը: Իրեն ծառային դառնալով՝

— Տղա՛ս, սխալ տեղ եկած չ'ըլլանք, մի՞՞ գուցէ թուր-
քերու հարէ՛մ է այս, եւ կամ կ'ինքու բազնիք:

— 0 —

Խրիմեան Հայրիկ հայ դիւղէ մը անցած պահուն հա-
սակ առած ծերունի մը կը տեսնէ, որ դրան առաջ նստած
կուլար: Մօտենալով կը հարցնէ:

— Ինչո՞ւ կուլաս ա՛յ ծերունի:

— Հայրս ինձ ծեծեց, ըսաւ ծերունին:

— Ծօ՛, հա՛յր ալ ունիս. — կ'ըսէ Խրիմեանը զարմա-
ցած, եւ հետաքրքրուելով դուրս կանչել կուտայ հայրը:

— Ինչո՞ւ ծեծեցիր տղադ, ա՛յ ծերունի, — կը հար-
ցընէ Խրիմեան երկրորդ ծերունիին:

«Միջոց փոփոխութիւն» 1

64620-67

— Սրբազան Հայր, գիտե՞ս ինչու ծեծեցի. սա անա-
ռակ որդիս այս առաւօտ կոտորեց հօրս դաւազանը որ մի-
ակ նեցուկն ու ապաւէնն էր անոր, որ անշարժ պառկած
է այժմ ծառին տակ:

— Ծօ՛, դո՞ւն ալ հայր ունիս:

— Այո՛, հրամանք ես Սրբազան, իշտէ, նոր ատամ-
ներ հանելուն համար՝ այսօր քիչ մը հիւանդ է, եկուր ու
տես:

Վեհափառ մնաց զարմացած՝ երբ տեսաւ այս երեք
ծերունիները նահապետական այս տան մէջ

— օ —

Խրիմեան Հայրիկ՝ Արմաւիր երթալով այցելեց հա-
յոց ուսումնարանը: Անոր յայտնեցին որ ուսումնարանը
միզասեան է:

Հայրիկը քմծիծաղով մը ըսաւ:

— Կաթողիկոս եղած օրէս երկու բան չկրցայ հաս-
կընալ, մէկ այս միզասեան, մէկն ալ հասն ու չհաւար:

— օ —

Հայրիկի հակառակորդները կ'ուզեն զինք սպաննել
տալ. հետեւաբար կը կաշառեն քիւրտ մը, որպէս զի այն
գործադրէ ոճիրը:

Օր մը Վարազայ վանքէն մինակ քաղաք կերթար
Հայրիկ: Քիւրտը որ դարանակալ ճամբուն վրայ կ'սպա-
սէր, երբ կը տեսնէ զայն, փոխանակ սպաննելու՝ կը
խղճահարուի, անոր ոտքը կ'իջնայ եւ կը պատմէ իրողու-
թիւնը: Հայրիկը զայն վանք տանելով՝ կը կերցնէ ու կը
խմցնէ ու միանգամայն կը պատուիրէ անոր, — «ո՛չ ոքի
մի ըսեր, քիւրտ քեզ վտանդ չկայ»:

Այս գաղտնիքը քսան տարի պահեց Հայրիկ իր հա-
կառակորդները զարմանքի մէջ ձգելով:

Հայրիկ դրամ չէր սիրեր. դրամի թշնամի էր:

Անդամ մը, Կ. Պօլիս եղած ժամանակ, Հայրիկի ներ-
կայութեան խօսք կը բացուի բարեգործ Օտեան Գրիգորի
առատաձեռնութեան մասին: Հայրիկ իր սովորական կա-
տակով նորէն կ'ըսէ:

— Հայութեան մէջ չորս մարդ կայ որոնց գրպան-
ները ծակ են միշտ. մէկը Սուլթան Աղիզն է, միւսը Օտ-
եան Գրիգոր, երրորդը Մանթաշեան Ալէքսան, եւ չորրորդ
Խրիմեան Հայրիկ:

— օ —

Հայրիկը ինչպէս միշտ՝ ծերութեան ժամանակ ալ
ո՛չ աթոռ կը սիրէր եւ ո՛չ ալ մահճակալ, այլ կոնակը պա-
տին տուած՝ բազմօցին վրայ կընկողմանէր եւ կամ սեն-
եակին մէջ երգելով կը պատէր: Երբ Վեհափառը հիւան-
դացաւ, Երեւանի բժիշկ՝ Տէր Աւետիքեանը կանչուեցաւ
չուտով, որ Վեհափառը քննելէ յետոյ ըսաւ թէ, պէտք
է անպատճառ անկողին մտնէ Ն. Ս. Օծութիւնը եւ հան-
դիստ ընէ, դէթ շաբաթ մը անկողնէն բնաւ չ'ելլելու պայ-
մանաւ:

Հրամանը կատարեցին:

Բայց Հայրիկը դիւանապետ Յուսիկ վարդապետը
կանչելով բողոքեց անոր թէ, ինչո՞ւ Հայոց Կաթողիկոսի
վրայ ճնշում կը բանեցնեն եւ բռնի անկողին կը պառկե-
ցընեն զայն:

Օ Ր Ա Յ Ո Յ Յ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ .— Օրերուն անդրանիկ գաւակը, այսօր եօթը ընտանիքներու մէջ ամուսնական ահռելի կռիւ ու ծեծ պիտի պատահի, երկու նորածին երախաներ փողոց պիտի նետուին . կին մը մարդաբող պիտի ըլլայ եւ երկու մարդ կնկածեծի պիտի ենթարկուին : Տարիքոտ ու պառուրցած օրիորդները պատուհաններու փեղկերը պիտի մաշեցընեն : Անպէտք օրիորդներու մեծ կարիք կայ :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ .— Երկուշաբթիէն յետոյ կուգայ ու ապացուցած նշմարտութիւն մըն է : Եօթանասուներկու ու կէս բանաստեղծներ ծնուեցան . ինն վիպասաններու գրուածքները խմբագրական գամբիւզ նետուեցան : Աղջիկները իրենց տարիքը մոռցան եւ մայրերը օրօրոցի երախան : Բռնաշունչ քամի ն հեղեղանման անձրեւի մը օգնութեամբ արմատախիլ ըրաւ խմբագիրները խմբագրատուններէն եւ Առաջնորդը Առաջնորդարանէն, որոնք մուրիւն մէջ շատ ընկոյզներ կոտրեցին :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ .— Այսօր պահք կրկնակի : Հոգեւորականներ բացի հաւի միսէ ոչինչ կարեն ուտել, զի իրենց փորի հաստութիւնը երկու սանթիմէքը բարձրացի : Հարբուխտ քթեր շատնան, քիչ մը անձրեւ

կուգայ : Խումբ մը յիմարներ Ամերիկայէն էշեր կը կը տանին Համատան ծախելու : Պ . Կ . . . եանը իր կոկորդի վրայ **operation** (գործողութիւն) ըրաւ ագուաի ձայնը գգուելի դարձնելու յոյսով . գայն այցելող բարեկամները նուիրեցին կնուն մը իւր, երկոտանի աքոռ մը եւ եռոտանի սեղան մը :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ .— Օրն անձրեւային է . օրերն մէկ «արշին» երկարացեն . հարուստներն ամառանոց երթացեն . աղջիկ ռստիկաններու թիւը շատցաւ, և յարածներու թիւն բազմացաւ : Օրն խաղաղ անցաւ եւ ոչ մի անախորժ դէպք պատահեցաւ բացի ուրբը գողութիւններէ եւ եօթը գլուխ կոտորուկէ : Բժիշկ մը կուուարար մարդոց ուղեղի «բացիւններ»ը գտաւ : Վեհունիի կրկին առաջնորդանալու յոյսերու մէջ մեծ հրդեհ մը ծագելէն յետոյ, պզտիկ ալեկոծութիւն մըն ալ խմբագիրներու գրիչներէն վագած մեկանի լնակներու մէջ պատահեցաւ :

ՈՒՐԲԱԹ .— Տօն Օրիորդաց, ուսումն առնողաց, որք ի 20 տարեկան հասակի կրթուին, 30 տարեկան կրթուին, 40 տարեկան քթուին, 60 տարեկան կրծուին, և այնուհետեւ մտանեն կուսանաց վանք յապաշխարութիւն աշխարհային մեղաց :

ՇԱԲԱԹ .— Օր սափրիչներու, որք քերեն գերսս մարդկանց : Ֆարմի սիրահար եւ կանացի բնաւորու

քեամբ գ ո Ր ծ ա կ ա տ ա Ր (*) կը ծնի: Տկա-
րակազմ մարդիկ լուծողական կ'առնեն: Կալուա-
ծառտըրբը իրենց ամբ կը քերեն, իսկ վարձկալնե-
րը իրենց ծոծրակը:

Պ. Պանդոկեան, Պ. Ծոծրակեան եւ Պ. Ճապա-
լեգեան մէկ կողմ կոտորած անիւէ կառքերով կա-
նապարեն Ամերիկայէն արմաւ հասցնել Պաղտատի
հայոց:

ԿԻՐԱԿԻ. — Յիշատակ մեռելոց: Տիրացու մը քահանայ
ձեռնադրուեցաւ: Հունձֆ վարդապետաց առատ Ե-
ղե: Քառասուն ամուլ կանայք(*) եկեղեցի եր-
թացեն: Մուկերն եկեղեցու մումերը ուտելուն
համար, Հոգաբարձութիւնը երեֆօրեայ վիճաբա-
նական ժողովէ մը յետոյ կատու մը վարձել որո-
շեց, նոր եկեղեցիի մը շինութիւնը առնել մը Եւս
յետաձգելով: Իսկ գաւաթ մը ջուրի մէջ փոքորիկ
հանելէ յետոյ փախչողի խնդիրն ալ իր ձեռնհա-
սութենէն վեր նկատելով՝ թուղթերը ձեռագիրնե-
րուն հետ մէկտեղ, Կաթողիկոսին զրկել որոշեց,
նամբաները բացուելէն անմիջապէս Ետֆ:

ԾԱՆՕԹ. — Որովհետեւ Աստուած անոր սեռը որոշելու ժամանակ
մտատանջութեան մէջ եղած է եւ նա կէս մը կանացի բնաւորու-
թեամբ ծնած է, որովհետեւ սնտուկի մէջ պահուող քահանաներու
ախարհ ունի որ ինքզինք պատուելի ձեւացնել կ'արդիւնէ, որովհետեւ
իր աչքերը թի ծայրին նայելու պատասխարտուած են, որովհետեւ
ծննդենէն իվեր միայն իշու կաթ կերած է ըստ բժիշկներու տուած
խորհուրդին: Մենք խորհուրդ կուռայինք պարոնին իշոց լեռան վան-
քը առանձնանալ եւ այլեւս պէտք չ'զգալ եղբոր փարմէն յատուկ կը-
նուծներով զրկուելիք իշու կաթին:

Ե. Տ. Մ.

ԾԱՆՕԹ. — Որպէս թէ:

Ե. Տ. Մ.

Ք Ա Հ Ա Ն Ա Յ

Բեֆ տիրացու Առաջնորդին կը
ներկայանան՝ քահանայութեան
քննութիւն տալու: Առաջինը ներս
կը մտնէ:

— Հը՛, ըսէ տեսնե՛մ, Նոյ
քանի՞ որդի ունէր:
— Քառասուն, ծառայ եմ
աջիդ, սրբազան:

— Դէ դո՛ւրս, էշ, աւա
նա՛կ: Կորի՛ր սըկէ:

— Դուրս սպասող միւս
ընկերը՝ դողդողալով հար
ցուց արտաքսուողին:

— Ի՞նչքան կարճ եղաւ
քննութիւնդ, ըսէ տեսնեմ
ի՞նչ հարցումներ ըրաւ Սըր
բազանը:

— Հարցուց թէ Նոյը քա-
նի՞ որդի ունէր, ես ալ ըսի
քառասուն, թեւէս բռնելով
զիս դուրս ըրաւ:

— Ինչո՞ւ չ'ըսիր ԵՐԵՖ
են:

— Ինչո՞ւ յիմար յիմար
կը խօսիս: Քառասուն ըսի,
չ'հաւատաց, երեք ըսէի, ար-
դէն գլխիս պիտի բամբէր:

Ներս կերթայ երկրորդը:
— Ծառայ եմ աջիդ, Սրբազան, ընկերոջս շատ
զիւրին հարցում տուեր ես չէ կըցած պատասխանել:

ՔԱՀԱՆԱՅ. — Ու-
սումը քանի, յարու
իւրաքանի, էշէն Եւ-
՛իւս գէտե ուրե-
լիէն ու հագնելիէն
Բանը, պարտաւայելի
ձուրե քանի յգելի Ե
Եր Էնուր: Օրը Դա-
՛իւրել ու Բանը, Է-
նի Եւ՛ճԴան, անու-
Ե Դրա՛իւն ուրագնե-
լու: Մէայն ԾՆՈՒՆԻՒՆ
՛իւրե Էնուր, «Տէրու-
հի, պարտեւելի ու
Դա՛ն»:

— Լա՛ւ, ըսէ տեսնե՛մ, Յիսուս քանի՞ տարի մնաց աշխարհիս վրայ :

Տիրացուն գլուխը քերելով՝

— Ծառայ եմ կարգիդ, Սրբազա՛ն, այդ ո՞ր Յիսուսի մասին է կը խօսիս :

— Վա՛յ աւանակներ, վա՛յ, — ըսաւ Սրբազան ինքնիւրեն :

— Է՛, Շարականի ձայները(*) քանի՞ են :

— Տասնըմէկ :

— Իններորդ ձայնը երգէ տեսնե՞ք :

Տիրացուն բերանը դեռ չբացած՝ ապտակը երեսին եկաւ ու ինքզինքը բակը գտաւ :

Ներս կ'երթայ երրորդը :

— Ըսէ տեսնեմ «Հաւատով Խոստովանիմ»ի մէջ քանի՞ այբ կայ :

— Սրբազա՛ն, ամառուա՞յ «Հաւատով Խոստովանիմ»ը կ'ըսես՝ թէ՛ ձմեռուայ :

Սրբազանը չուարած այս ճարպիկ պատասխանին վրայ, գլուխը քերելով ըսաւ,

— Լա՛ւ, այդ հարցումը թող մնայ առայժմ : Դուն ինձի ըսէ տեսնեմ Յիսուսը քանի՞ քեռի ունէր :

— Արբահամ ծնաւ Իսահակ, աս քեզի մէ՛կ, (Սրբազանի գլխին հատ մը դբաւ), Իսահակ ծնաւ Յակոբ, աս քեզի ե՛րկուք (հատ մ'ալ դարկաւ), Յակոբ ծնաւ Յովսէփ, աս ե՛րեք : Սրբազան խելքդ գլուխդ հաւաքէ, եթէ ասոնք բաւական չեն, «Դուկաս»ու Աւետարանը կը բանամ եւ քեզի ցոյց կուտամ թէ՛ ի՞նչպէս մինչեւ Ադամ կը հասնին Յիսուսի քեռիները :

ՅԱՆՕԹ.— Շարական արդէն ընդամէն 8 ձայներ ունի :

— Տէր Հայր ջա՛ն, Ձատիկն ալ անցաւ, տունն ու գերեզմանն ալ օրհնեցիր. քանի քանի հարուստ ննջեցեալներ ալ թաղեցիր, պարտքդ վճարէ եթէ կը հաճիս :

— Ա՛յ որդի, բաւական ժամանակ կ'ըլլայ որ ես իմ տոմարիս մէջ վիարուած նշանակած եմ, ինչո՞ւ դու ըստացուած չես գրած :

— Ի՞նչպէս գրեմ ստացուած, Տէ՛ր Հայր, քանի որ չես վճարած :

— Որդի՛, մտիկ ըրէ, ես քու ծխատէր քահանան եմ : Ուշ կամ կանուխ դուն պիտի մեռնիս, ես քեզ պիտի թաղեմ : Կարգ կատարելու եւ թաղելու դրամը, հաշուի՛ր, ճիշտ այնքան կ'ըլլայ, ինչքան որ ես քեզ պարտք ունիմ, դեռ քիչ մըն ալ, օրհնեալ լինիս, դուն ինձ պարտական կը մնաս, հապա տիրացուներո՛ւն, հապա Յօթ պատարագի՛ն, Հոգեբաժի՛ն, Սուրբ Սեղանի՛ն, Առաջնորդարանի՛ն, Ս. Էջմիածնի՛ն, ը՛ ը՛ մոռցայ, երէցիտիսին... ասո՞նք, ո՛վ պիտի վճարէ...

— 0 —

Գող մը քահանային խոստովանելու ատեն՝ յայտնեց որ չուան մը գողցած է :

— Հանդատացի՛ր, որդիս. գործած յանցանքդ այնքան ալ մեծ չէ, ըսաւ խոստովանահայրը :

— Է՛, Տէ՛ր Հայր, դեռ բոլորը չպատմեցի, այդ չուանի ծայրը ձի մը կար կապուած, որ հետը եկաւ :

— Յետո՞յ :

— Ձիուն վրայ մարդ մը կար, ոսկիով լեցուն քսակ մը ունէր. մարդը սպաննեցի, ձին ու քսակը տուն տարի :

— Մեղքի մէջ կորսուա՞ճ ես, դժոխքի կեղբոն պիտի երթաս : Անի՞ծեա՛լ :

— Է՛, Տէ՛ր Հայր, քու բաժինդ ալ բերեր եմ :

— Անանկ է նէ, Աստուած թողութիւն չնորհեսցէ, արքայութիւն կերթաս, որդի՛, մի՛ տրտմիր :

Տէր Պետրոս քահանան Սուրբ Սարգիսի շաբթուան մէջ աղջիկ մը կը մկրտէ :

Աղջկայ հայրը կը հարցնէ :

— Տէ՛ր տէր, աղջկանս անունը ի՞նչ դրիր :

— Սարգի՛ս դրի, Արգուման :

— Տէր տէ՛ր, քո տունն Աստուած շինէ, ի՞նչպէս կարելի է աղջկայ անունը Սարգիս դնել :

— Արգուման, դեռ առաջին երախադ է, դուն տակաւին անփորձ ես : Սուրբ Սարգիս պահքին ծնած երախայի անունը Սարգիս կը դնեն, կուզէ աղջիկ ըլլայ, կուզէ տղայ :

— օ —

— Որդի գողութի՞ւն ես ըրած, ի՞նչ է գողցածդ :

— Ժամացոյց մը, Տէր Հայր, ահաւասիկ, վերցո՛ւր քեզ ըլլայ, խնդրե՛մ :

— Ո՛չ, տիրոջը պէտք է տաս, — ըսաւ քահանան խոստովանողին :

— Տիրոջը տուի՛ չվերցո՛ւց, Տէր Հայր :

— Ուրեմն քե՛զ ըլլայ, որդի՛ս, բայց այլեւս գողութիւն չընես :

— Խոստովանողը երբ դնաց, քահանան նկատեց որ իր ժամացոյցը չկայ :

— օ —

Հայ մը տեղացի աղջկայ մը հետ ամուսնանալու ատեն, քահանան կը հարցնէ .

— Որդեա՛կ, մինչեւ ի մահ Տէ՞ր ես :

— Եթէ երկիր երթամ, հետս գայ, Տէ՛ր եմ :

Յետոյ քահանան հարսին դառնալով՝ կ'ըսէ .

— Մինչեւ ի մահ հնազա՞նդ ես :

— Եթէ այստեղ՝ քաղաքս մնայ, հնազանդ եմ, — պատասխանեց նոր հարսը :

Օրհնեա՛ ի տէր, Տէր Հայր, ինչպէ՞ս ես, փարս մարս կուգա՞յ :

— Չէ՛ օրհնա՛ծ : Օրէնք, Մկրտութիւն հի՛շ չկայ, Պսակը արդէն տարին մէկ անգամ, իսկ մեռելը արդէն Աստուած տայ :

— օ —

Ս. Կարապետ վանքի վարդապետը Տեառնընդառաջի տօնին, մօտակայ դիւղերը կերթայ, վանքին համար «Պողի» հաւաքելու, եւ դիւղի Տանուտէրը կանչելով կ'ըսէ անոր :

— Օրհնա՛ծ, դուն ի՞նչ պիտի տաս :

— Հայր սո՛ւրբ, էջ մը ես, կով մը Բարսեղը, հորթ մը Աւէտը, ձի մը Յօխանը :

— Հասկցա՛յ, օրհնած : Չըսե՞ս, այս դիւղի բնակիչները բոլորն ալ անասուններ են եղեր :

— օ —

«Օղին, գինին, առհասարակ բոլոր ըմպելիքները ձեր ամենամեծ թշնամիներն են, պէտք է հեռու մնալ անոնցմէ, ընաւ չգործածել զանոնք, ըսելով՝ կ'զգուշացնէր քահանան գինեմոլ մարդը :

— Այո՛, Տէր Հայր, շատ ուղիղ է ըսածներդ, իսկ դուք ինչո՞ւ կը մոռնաք Աւետարանի սա պատուէրը, «Սիրեցէք ձեր թշնամիները» : Ես հաւատացող մարդ եմ, պարտաւոր եմ, իմ թշնամիները (խմելիքները) սիրել, ինչպէս կ'ըսէ Աւետարանը :

— օ —

Տէր տէր ջան, հայրս հիւանդ է, կը խնդրեմ որ դաս դայն հաղորդես :

— Ի՞նչ կ'ըսես, ա՛յ տղայ, այ ախոս՛ս, ախոս՛ս, լաւ մարդ էր : Աստուածն ալ լաւերը կը զատէ ու կը տանէ :

— Տէրտէր ջան, խեղճ հայրս... հի', հի', հի' (սկը- սաւ լալ) :

— Մի' լա'ր, որդեակս, մի' լար, աշխարհիս օրէնքն է այդ, ծնողներ կը մեռնին, որդիները կ'ապրին, դնացողը կերթայ, մնացողը կը մնայ :

— Է'... Տէր Հայր ջան, ապա որբե՞րը... անոնց հետ ի՞նչ ընեմ... ո՞վ պիտի պահէ զանոնք :

— Աստուած ի'նքը կը պահէ անոնք, որդեակս, դու միայն ա'յն ըսէ : Հիմա եթէ Աստուած չընէ հայրդ մեռնի, ի՞նչ պիտի ընենք, ի՞նչպէս պիտի թաղենք, ը', Աստուած չընէ, եթէ այդպիսի բան մը պատահի, բայց կրնայ ըլլալ որ պատահի, որովհետեւ մենք բոլորս ալ մահուան գաւազներն ենք :

— Չգիտեմ Տէր հայր ջան, ինչ պէտք է ընել :

— Ա՛յ որդի, մեռնելէն յետոյ պէտք են ամբիժքներ, յետոյ, թաղման օր առջեւէն դացող քահանաներ, լաւ պատարագ մը, մեռելաճաշ, սուրբ սեղան, թաղմելա, գերեզմանօրհնէք, յիշեցէք, քառասունք, հինգ նաւակատիք, տարելից, եօթնօրէք, յետոյ, ի՞նչ գիտնամ...

— Եթէ այդքան ծախսեր ունի, Տէրտէր ջան աւելի լաւ է որ չմեռնի, ապա թէ ոչ այդքան դրամ ես ո՞րտեղէն գտնեմ :

— օ —

Մարդ մը քահանային խոստովանելու ատեն ըսաւ որ շատ անհանդարտ ու գող կատու մը սպաններ է : Քահանան ալ ըսաւ,

— Ա՛յ որդի, մեղքի մէջ կորած ես, դժոխք պիտի երթաս, իսկ եթէ այդ կատուի մաղերուն չափ պատարագ մատուցանել տա'ս, գուցէ՛ մեղքերուդ թողութիւն ըլլայ :

— Է', Տէր Հայր այդ կատուի վրայի մաղերը չ'համբեցի : Դուն համրա՞ծ ես արդեօք : Քանի՞ պատարագ, քանի՞ տոլարի կրնաս ընել, որ ես դրամը այժմէն վճարեմ քեզ, եւ արդարանամ :

— Վաղը եկո՛ւր, կը խօսինք, մի' տրտմիր որդեա, դիւրին է :

— օ —

Քահանան օր մը իր որդին մըջիւնի բոյնին մօտ կանդնեցուցած կը խրատէր :

— Տղա'ս, խելօք եղիւր, աշխատասէր եղիւր, մարդ եղիւր, մի' հայհոյեր, կը լսե՞ս, կը հասկնա՞ս :

Տղան որ բոյնէն ելնող մտնող մըջիւնները կը համբէր, ըսաւ,

— Այո', Տէր Հայր, եթէ մէկ մըջիւն մըն ալ ծակը մտնէ, ճիշտ հարիւր հատ կ'ըլլայ :

— օ —

Քահանան երազին մէջ կը տեսնէ որ մէկ մը իրեն աջահամբոյր (դրամ) կուգէ տալ, ուստի քնոյ մէջ կ'սկսի բարձր ձայնով «Պահպանիչ» ըսել :

Երէցկիւնը, որ քովը պառկած էր, վախնալով՝ կ'արթընցնէ Տէր Պապան :

— Անգղա՛մ, կ'ըսէ Տէրտէրը տիրուհուն, չէի՞ր կարող քիչ մըն ալ համբերել, մինչեւ որ աջահամբոյրն ալ առնէի, յետո՛յ արթնցնէիր :

1

— օ —

— Տէր Հայր, ի՞նչ կը նշանակէ «որոգայթ» բառը, կը հարցնէ բարկաւազը քահանային :

— Որոգայթ կը նշանակէ վըրթվըրթալ, կը պատասխանէ քահանան :

— Հապա ես այսօր բառարանը նայեցայ, այնտեղ կ'ըսէ քակարդ :

— Է', շա՛տ լաւ, ճիշտ է, եթէ մէկին ոտքը թակարդը իյնայ, կը վըրթվըրթայ, ալ ի՞նչ կը հարցնես, շատ պարզ է :

Քահանան էջի վրայ նստած քաղաք դացած ատեն .
«Ողորմեա ինձ Աստուած» կը փնթփնթար , եւ մէկ կողմէն
ալ հարուածներ կիջեցնէր դանդաղաքայլ իշու գլխին :

— «Զա' , Զա'նօրէնուքի՞ւնս իմ ես ինձէն գիտեմ' , ը' ,
Զա' . Զա'նօրէնուքի՞ւնս իմ . . . » ըսաւ ու փայտի հար-
ուած մըն ալ իջաւ իշուկին :

Տան պատշգամին վրայ խղճամիտ մարդ մը տեսնե-
լով Տէր Հօր մէկ կողմէն աղօթել եւ միւս կողմէն կեն-
դանիին ծեծելը , ըսա'ւ ,

— Է'յ , անխիղճ , անդո՛ւթ , բաւակա'ն է ծեծես այդ
անմեղ իշուկը :

— Ներեցէ'ք , պարո'ն , — ըսաւ քահանան , — էջի դիտեր
թէ էչս այս կողմերը ազգական ունի :

— օ —

Երբ որ կատուի դունչը սեւէ ամանի կը դալէր , պա-
ռաւը այդ ամանը ջուրով կը լեցնէր ու քահանային տա-
նելով օրհնել կուտար որ մաքրուի : Երբ այսպիսով պա-
ռաւը շատ ձանձրոյթ տուաւ Տէր Հօրը , օր մը Տէր Հայրը
բարկացած ըսաւ :

— Հերիք է՞ այսքան նեղութիւն տաս , բնաւ խելք
չունի'ս , ի՞նչ է : Գնա կատուն հոս բեր , օրհնե'մ դունչը ,
ես ալ ազատուիմ , դուն ալ :

— օ —

Ծաղկազարդի Շարաթ օրը պառաւ կնոջ մը Ղազա-
րոս որդին կը մեռնի , երբ քահանան աւուր պատշաճի Աւե-
տարանը կը կարդար , «Ղազարոս բարեկամ մեր մեռաւ ,
բայց ես ուրախ եմ» , յիշեալ պառաւը որ ջերմեռանդ կ'ա-
ղօթէր , պոռաց :

— Թա'ղեմ գլուխդ , իհարկէ ուրախ կ'ըլլաս , թէ' ա-
զիզ Ղազարոսս թաղեցիր , թէ' դրամը առիր , թէ' մեռե-
ծաշը կերար . ինչո՞ւ ուրախ է'րլլաս :

— Նոյն բոպէին եկեղեցու մի անկիւնէն վեց ամիս
առաջ վախճանած Տէր Ղազարոս քահանայի որդին ալ
բացադանչեց :

— Ուրախ կ'ըլլաս , եա' , Տէ'ր Հայր , ինչո՛ւ էջ , հօրս
բոլոր ծուխերը քեզ մնացին :

— օ —

Կինը պարտական է ամեն տեղ հետեւիլ իր ամուսնուն ,
կը քարոզէր քահանան եկեղեցիին մէջ :

— Եթէ կարելի է , Տէր Հայր , ըսաւ գոքանչը , փոխե-
ցէք այդ ձեր յորդորը , աղջկանս համար ծանր կը լինի
այդ պատուէրը : Փեսաս լրադրի ցրուիչ է , խեղճ աղջիկը
ի՞նչպէս ամէն օր հետեւի իր էրկան :

— օ —

Գիւղացի մը մեռնելով երկինք տարուեցաւ : Երբ դը-
ժոխքի դրան առջեւէն կանցնէր , քահանայ մը տեսաւ , որ
դժոխք կ'երթար սատանայի մը հսկողութեան տակ :

— Տէ'ր Հայր , դուն ի՞նչ գործ ունիս հոս , սուրբ մար-
դը մեղաւորներուն մէջ , եկուր արքայութիւն երթանք , —
կ'ըսէ գիւղացին :

Տէրտէրը ծիծաղելով կը պատասխանէ ,
— Ճամբա'դ գնա , օրհնա'ծ , տակաւին ներսը սրբա-
զաններ կան :

— օ —

Քահանայի մը տուն՝ հիւրը թէյ կը խմէր :
— Շաքար շատ մի' ձգեր , որդի'ս , ըսաւ քահանան , —
սիրտդ կայրի :

— Ես կը ձգեմ ու շատ կը ձգեմ , տեսնենք թէ որո՞ւ
սիրտը կայրի , խմողի՞ն թէ տիրոջ . — պատասխանեց
հիւրը :

Քահանան սրատղամին վրայ կեցած էր, երբ աղքատ մը ձեռքը երկնցնելով ողորմութիւն խնդրեց :

— Եթէ վարը ըլլայի, կուտայի,— ըսաւ Տէրտէրը :

— Քեզ վարն ալ տեսայ, վերն ալ,— ըսաւ աղքատը :

— օ —

Քահանայ մը էջը ետեւ ձգած, վզակապը քաշելով կը տանէր : Երկու գողեր, էջը գողնալու մտքով քահանայի ետեւէն ընկան : Անոնցմէ ճարպիկը, յաջողեցաւ իշուն կապը զգուշութեամբ վզէն հանել ու իր վիզը նետել, իսկ միւս ընկերը տարբեր ճամբայով մը էջը քշեց տարաւ :

Քիչ յետոյ քահանան ետեւ նայեցաւ՝ զարմացած մընաց տեսնելով որ էջը մարդ դարձեր է :

— Օրհնա՛ծ, ո՞վ ես դուն :

— Մօրս անէծքը ինձ հասաւ, Տէ՛ր Հայր, երբ երախայ էի, գործած չարութեանս համար՝ մայրս ինձ անիծեց, «է՛չ դառնաս, որդի, է՛չ դառնաս», եւ ես ահա էջ եմ այդ օրուրնէ իվեր : Տէ՛ր Հայր կը խնդրեմ որ զիս աղատ արձակես, չէ՞ որ դուն, արդար, աստուածավախ մէկն ես :

Քահանան, գողին վզէն կապը հանելով ազատ արձակեց, ու մտածելով, մօրուքը շոյելով որոշեց քաղաք երթալ եւ նոր էջ մը գնել : Երբ կենդանիներուն հրապարակը հասաւ, տեսաւ որ իր էջը հոն կը ծախուի, եւ սակարկութիւնն ալ գրեթէ լմննալու վրայ է :

Մօտիկցաւ իշուն, եւ կամացուկ մը ականջին ըսաւ,

— Օրհնած, այս անգամ ի՞նչ յանցանք գործեցիր որ էջ դարձար :

էջը ականջները թոթվեց :

Քահանան կարծեց թէ էջը բարկացած է, եւ ականջներով կուղէ ըսել «գնա՛ գործիդ, հետս մի խօսիր» :

— Օրհնա՛ծ, ուրեմն յաւիտեանս էջ մնաս :

Տէր Թորգիկը գիւղի տղաքներուն Քերական դաս կուտար : Դրացիներէն մէկը իր տղան Տէր Թորգիկին բերաւ որ անոր ալ կարգալ գրել սովորեցնէ : Տէր Թորգիկը 10 քիւման (մօտ 10 տօլար) ուղեց իրրեւ ուսման վարձ :

— Ի՞նչ կ'ըսես, Տէ՛րտէր, 10 քիւմանով ես էջ մը կընամ ծախու առնել : Շա՛տ է այդքան :

— Շա՛տ լաւ, առ էջը, այն ժամանակ որդուդ հետ երկու էջ կ'ունենաս :

— օ —

Քահանայ մը նկարիչի մը խանութը մտնելով կը հարցընէ :

— Ի՞նչ ներկեր կը գործածէք որ պատկերները ա՛յսքան գեղեցիկ կ'երեւին :

— Աչխարհիս ամենալաւ ներկերը :

— Հա՛, հի՛մա հասկցայ, կը նայէի ու կը զարմանայի, վասն զի եկղեցիին տանիքը ներկեցին, բայց մէկ տարիէն հինցաւ իմ փիլոնիս պէս :

— օ —

... Վանքին վանահայրը ծառայ մը ունէր, որ շատ գոհհիկ ու կոշտ լեղուով կը խօսէր :

Վարդապետը օր մը ծառան իր մօտ կ'անչելով պատուիրեց .

— Տղա՛ս, ալ կը բաւէ որքան տգէտ մնացիր, աչխատիբ այսուհետեւ մաքուր ու քաղաքավարի խօսիլ, եւ եթէ կրնաս քիչ մը գրաբառ սորվէ :

Պատահեցաւ որ օր մը գայլը եկաւ ու վանքին էջը կերաւ : Այս տխուր դէպքը վանահօր հաղորդելու պարտականութիւնը ծառային վրայ կիյնար, որ վանահօր խրատները լսելէն իվեր առիթ կը փնտռէր իր ուշիմութիւնը

անոր ցուցնել: Իսկոյն ասոր անոր հարցնելով քանի մը բառեր սովորեցաւ, եւ դպրոցի աշակերտներու նման կրկնելով ու կրկնելով հեւ ի հեւ վանահօր ներկայացաւ, ու,

— Հը՛, հա, ը՛, հա՛յր սուրբ, լեռան ծաղկակոխը վանքին մոխրաթաւալը բարբառելով ճաշակեց:— Քանի մ՛անգամ իրարու ետեւէ արագ արագ ըսաւ ուսերը շարժելով:

Վանահայրը ծառային այս խօսքերէն բան մը չհասկընալով պահ մը ապո՛ւշ, ապուշ ծառային նայեց, ապա ծոծրակը քերելով, ըսաւ:

— Ի՞նչ է որդիս. ի՞նչ է պատահեր, քիչ մը կամաց խօսէ. եթէ կընաս աշխարհաբար ըսէ, տեսնենք ի՞նչ է պատահեր:

— Աղամի՛ն պոտ՛ւղը, ի՞նչ,— պոռաց ծառան ոտքը դետին զարնելով:— Գայլ եկաւ վանքին էջը կերաւ, ալ ի՞նչ ըլլայ: Ժամ մըն է աշխարհաբառ կը կարդամ չես հասկնար, դրաբառ կը կարդամ չես հասկնար: Ես ի՞նչ կուզես, հօրս կերած վերջին պատա՞ռը:

— 0 —

Գող մը բանտէն արձակուած ժամանակ քահանան զայն կը խրատէր, ըսելով՝

— Որդի՛ս, օրհնեալ ըլլաս, այսօր քեզ կազատեն, խելօք եղիւր, գողութիւն մի՛ ըներ, որ այսուհետեւ քեզ հոս չ՛րերեն:

— Ի՞նչ կ'ըսես Տէր Հայր, կարգիդ մեռնիմ, ես այստեղին աղուհացը ի՞նչպէս մոռնամ:

— 0 —

Քահ.— Այս երկրորդ անգամն եղաւ, որ դուք կը բռնուիք գրպաններէն թաշկինակ դողնալու յանցանքով:

Գող.— Ի՞նչ ընեմ, Տէր Հայր, որ ժամանակիս մարդիկը գրպաններու մէջ բացի թաշկինակէն, ուրիշ բան չեն պահեր:

Այրի կին մը քահանային կաղաչէ որ իր ամուսնոյն գերեզմանը մէկ մէկիտով օրհնէ:

— Աղաւնի՛ս, մէկ մէկիտը շատ քիչ է, բայց ի՛նչ ըրած:

— Աւելին չունիմ, Տէ՛ր Հայր, աջիդ մեռնիմ:

— Մէկ մէկիտի օրհնութիւնը տա՛րբեր է՛, երկու մէկիտինը տա՛րբեր է, որդի՛ս:

High mass	Low mass	No mass
High money	Low money	No money

— 0 —

Օր մը քահանան երախայ մը կը մկրտէր: Զուրը այնքան տաք էր, որ ոչ միայն երախան՝ այլ նոյնիսկ իրեն ձեռքերն ալ այրեցան:

Վերջապէս մեր Տէր-Հայրը՝ մեռա՛ծ մանկան կծկած մարմինը կերպով մը ջուրէն հանելով, մտքէն մէկ երկու տուն սաղմոս փնթփնթաց ու կըմկմալով՝ ըսաւ,

— Կնքահայր, աս մեռաւ, եթէ ուրիշ մը կայ բերէք:

— 0 —

Չափազանց երկարախօս էր Տէր կոստանդին քահանան եկեղեցի մէջ: Մեծ Պահքի առաջին երկուշաբթին քարոզին մէջ ըսա՛ւ:

— Սիրելի՛ ժողովուրդ, ձեր եկեղեցի գալը՝ այս եկեղեցիին ա՛նպէ՛ս կը յարմարի, ինչպէս սխտորը տաւարի մսին:

Ժամաւորները մէկիկ մէկիկ դուրս ելան, ժամհարն ալ տեսնելով որ միայն ինքը մնացեր է եւ քահանան քարոզը վերջացնելու միտք չունի, փափախը առնելով, ըսա՛ւ,

— Տէ՛ր Հայր, ես կերթամ, եկեղեցւոյ բանալին անասեան վրայ կախուած է, քարոզը եթէ վերջացնես, եկեղեցին դոցէ ու բանալին սենեակս բեր:

Երբ Տէր Կոստանդին քահանան ցորեն ւանէր ջր-
րաղաց աղալու, գողութեան վարպետ Չաղացպանները
անպատճառ մաս մը պիտի գողնային իր ալիւրէն:

Այ համբերութիւնը հատած, Տէր հայրը կ'որոշէ
այս անգամ ջրաղացէն բնաւ դուրս չեկնել եւ չքնանալ նոյն
խակ, այլ ակնդէզ սպասել աւարտման:

Չաղացպանները ըստ իրենց պայծառ սովորութեան
այս անգամ ալ տարբեր միջոցի մը կը դիմեն: Դիտմամբ
յատակի վրայ դոյլ մը ջուր կը դնեն եւ իրենցմէ մէկը որ-
պէս թէ սխալմամբ ոտքով դոյլը շուռ կուտայ, եւ ահա
վէճը կ'սկսի երկու ընկերներու միջեւ, եւ այնքան կը
սաստկանայ որ մինչեւ իսկ կ'սկսին իրար ծեծել: Այդքա-
նով չբաւականալով մէկը՝ որպէս թէ անիրաւուած ջրա-
ղացէն դուրս կ'ելլէ ոստիկանին բողոքելու համար:

— Խնդրե՛մ, Տէր Հայր, ընկերոջս ետեւէն վազէ, հա-
մոզէ իրեն, եւ մի՛ թողուր որ կառավարութեան լուր տայ,
սխալ մըն էր եղաւ: Ամա՛ն, Տէ՛ր Հայր ջան, ձեռքդ պաղ-
նեմ, շո՛ւտ ըրէ, ետեւէն հասիր, աս մէկ աղէկութիւն ինձ
համար ըրէ. ի՞նչ կ'ըլլայ:

— Հը՛մմ... ոստիկանին չէ՞, մինչեւ Ելլալոզն ալ եր-
թայ, տեղէս չեմ շարժիր:

Ջ, աղացպանը այնքան աղաչեց ու թախանձեց, մին-
չեւ որ քահանայի գութը շարժեց:

— Շա՛տ լաւ, պիտի երթամ, բայց նախ քան երթալս
կուզեմ որ ձեռքերդ բանաս անգամ մը տեսնեմ:

Հազիւ թէ Չաղացպանը ձեռքերը բացած միամտօրէն
անոր կը նայէր, քահանան իսկոյն քիչ մը ալիւր բերաւ
եւ լեցուց ավերուոն մէջ եւ գրպանէն իր կնիքը հանելով
ավերուոն մէջի ալիւրը կնքեց: Ապա որպէս թէ բողոքե-
լու դացող ընկերոջ ետեւէն վազեց, հասաւ անոր, համո-
զեց, եւ յաջողեցաւ ետ դարձնել, որ հազար ու մի նա-
զանքներով կը դանդաղէր, ետ կը դառնար եւ կաշխատէր

որքան կարելի է շատ ժամանակ տալ իր ընկերոջ որ դոր-
ծը աղէկ կարգադրէ:

Բայց երբ ջրաղաց եկան այն որ մտքէն դողցուած
ալիւրի քանակը կ'երեւակայէր՝ ապուշ կտրեցաւ տեսնե-
լով իր ընկերոջ խղճալի դրութիւնը որ զգուշութեամբ եւ
հանդարտութեամբ ձեռքերը բազկատարած անշարժ կանգ-
նած էր, կնիքը խանգարելու վախը սրտին:

— 0 —

ԳԵՐԵՉՄԱՆ ՕՐԷ-
ՆԵՔԸ ԹԻՖԼԻՉԻ
ՄԵՋ

— Տէ՛ր Հայր ջա՛ն... Տէր
Հայ՛ր, այս կողմը հրամմեցէք...
— Կուզա՛մ... հա՛, եկայ:
— Է՛ս կողմը... քե՛զ մատաղ

... Տէրտէ՛ր ջան... էս աւելի մօտիկ է, էլի՛... —

— Էկա՛յ, գալիս եմ, հէրդ օրհնած, (կ'երգէ), Լո՛յս
ի լուսոյ մեզ լուսաւորէ՛... էդ տեղ ալ կըզամ... որ փա-
նօք հօր հանդերձեալ... սպասէ՛, օրհնեալ լինիս... ի դա-
տել գերկիր... վայ կրակ թափի վրանիդ... արժանաւոր-
եա՛ր եւ զմեր ննջեցեալս... տիրացու երգէ՛, խունկ ծխէ՛,
ի՞նչ շուարած ես... ի դատել ը՛ր... Ախջի Մազթաղ ձեր
գերեզմանքը դա՞մ... ա՛նճառ խո՛ստմա՛նց... գտիր
նոր կանչիր... քոցն սուրբս քոյ... երկնի եւ երկրի ար-
դար դատաւոր... Արչակի գինին շատ լաւ էր... տիրա-
ցու կարճ կապէ, յաճախորդներ շատցան... ալէլուիա
որդի՛... մայրիկ դրամը պատրաստէ, խաղաղութիւն
ամենեցուն... տէրտէր «Թամամ» օրհնէ... —

— Քո՛ւմ, քո՛ւմ, պրօսխո՛ւմիկէ՛... —

— Տասն աշակերտք... անունները ըսէ... գնացին ի
Գալիլիա... տիրացու վերն ըսէ ահա կուզամ... ի վերին
Երուսաղէմ... դրպանս ծանրացաւ, «մուշտարին» շատ-
ցաւ, վասն Հոգւոցն... Գէտրգին, Մարկոսին, Անու-

շին, Անքառամին, Վարսեն... ուրիշ ալ կա՞յ... Նուար-
դին, Գիգուշին, Հայր մեր որ յերկինս... շէն կեանս...

— Տէ՛ր տէ՛ր, Տէ՛ր տէ՛ր :

— Եկա՛յ, եկա՛յ (վազելով), Լո՛յս ի լուսոյ մեզ
լուսաւորէ որ փա... կուգա՛մ, կուգա՛մ : Վայ անխժ-
եալ լինիք, քրտինքիս նայէ մի՛, տի՛րացու :

— օ —

Քահանայ մը Վօսիորէն Իսկիւտար կ'անցնէր նաւա-
կով : Քահանան հարցուց նաւավարին ,

— Ո՛րդի, եկեղեցի կ'երթա՞ս, աղօթք կ'ընե՞ս :

— Ո՛չ Տէր Հայր, բնաւ դացած չեմ :

— Տղա՛ս, մեղքի մէջ կորած ես, դժոխք պիտի եր-
թաս :

Քանի մ' ըստէ չ'անցած, սաստիկ փոթորիկ մը սկը-
սաւ նաւակը վեր ու վայր ընել : Նաւավարը հարցուց քա-
հանային ,

— Տէ՛ր Հայր, լողալ գիտե՞ս :

— Ո՛չ, տղաս, չեմ գիտեր :

— Անանկ է նէ դուն ալ ծովուն անդունդը պիտի եր-
թաս, — ըսաւ նաւավարը քահանային :

Խ Ս Բ Ա Գ Ծ Ք

մբագիր — Հը՛, ի՞նչ յիմար յօդուած է,
վերցուր տե՛ս մի է՛. զարմանալի անճա-
շակ մարդիկ են մեր յօդուածագիրները,
եւ ամէն մէկ յիմարութիւն մեզ կը ղրկեն,
կարծես թէ մենք պարտական ենք անոնց

տագնապայոյց զառանցանքներուն տեղ տալ : Օ՛Ք, հապա
ձեռագիրնին, ալ մի՛ ըսեր. անտանելի, անպատմելի, ճա-
րոներէ՛ն, Չինարէ՛ն : Օ՛Ք...

Քարտուղար — Իսկ ասիկա ի՞նչ ընեմ :

Խմբագիր — Ուղղի՛ր եւ շարել տուր :

Քարտուղար — Բայց չէ՞ որ ըսիք թէ շատ յիմար
է թոյլ է, դիրն ալ անընթեռնելի, ուրեմն ինչո՞ւ շարել
տանք :

Խմբագիր — Ի՞նչպէս թէ ինչու, կը տպենք հասարա-
կութեան համար, մեզ ի՞նչ, հասարակութիւնը ինքը թող
հասկնայ թէ ի՞նչպիսի տափակազուլիներ կը գտնուին
իր մէջ : Եղբա՛յր ալ քաշելիք բան չէ, ճար մը խորհելու
է, գրաչարի հետ կռիւ՝ տղեզ ձեռագիրի համար, աչքե-
րու հետ կռիւ կարգալ չկրնալու համար, աշխատակից-
ներուն ալ դպչիլ անկարելի է, իսկոյն կը խրտչին :

Քարտուղար — Ես միջոց մը խորհած եմ ինչպէս
միշտ, այս անգամ ալ յանցանքը գրաչարին վրայ ձգելով,
ահա կարգամ :

«Սիրելի՛ աշխատակիցներ, ինչպէս ամէն հայ, նմա-
նապէս եւ մեր գրաչարը, այսօր երկտող մը գրել բարե-
հաճած է քերթիս համար, որ կը գետնդեմօք այսօրուան
թիւին մէջ» :

ԱԳՈՒՂԵՑԻ	4+
Կ. . . ԼԵԱՆ	1—
Շ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ	3+
ԿՕՇԻԿԻՍ ԿԱՊԸ	1—
ՏԷՐ ԱԹԻԿ	2—
ԿԸ ՀԱԿԱՌԱԿԻՆ	2—

«Կը խնդրուի մեր աշխատակիցներէն որ ձեռագիրներու ընթեռնելիութեան հայեցակէտէն, իրենց տրուած նիշերը նկատի ունենալով ջանան մաքրել իրենց գիրերը, որպէս զի յաջորդ տարի եւս նոյն դասարանին մէջ չմնան:

— 0 —

Հայ Գլտղ. — Պ. խմբագիր, յօդուած մը մտադրած եմ գրել, եթէ բերեմ կը տպէ՞ք ձեր թերթին մէջ, նիւթական փոքրիկ վարձատրութիւնով մը:

Խմբագիր. — Բեր տեսնենք ի՞նչ է:

Գրող. — Դեռ չեմ ըմբոսցած, միայն վերնագիրն եմ գրած:

Խմբագիր. — Գրէ՛ ու բեր, կամ թերթի մէջ կը դրնենք, կամ զամբիւղին, եթէ հոն ալ տեղ չ'ըլլայ վառարանին մէջ տեղ կայ ու կայ:

— 0 —

Բանաստեղծ. — Ճիշտ ըսելով, 4 օրէ ի վեր օրօրոցի չքնաղ երգ մը կը գրեմ, եւ ոեւէ կերպով չեմ կրնար վերջացնել:

— Բայց ինչո՞ւ:

Բանաստեղծ. — Քունը անոր մէջ ա՛յնպէս գեղեցիկ նկարագրուած է որ կարգալ սկսիս թէ չէ քունդ կո՛ւ գա՛յ...

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՉԱՄԻՒՂԷՆ

Երեկոյ մը պ... խմբագիրը ներս մտաւ սենեակս եւ դրպանէն մեծ ծրար մը հանելով առջեւ դրաւ եւ ըսաւ,

— Առէ՛ք այստեղ ամեն տեսակ երգիծական անսպառ նիւթ կայ: Բացի ծրարը, եւ տեսայ որ հարիւրաւոր ձեռագիր նմակներ էին, կամ ուրիշ խօսքով նիւթեր որ մտած էին խմբագրատուն եւ որոնց տէրերը անհամբեր կ'սպասէին, իրենց երգիծական տաղանդի արդասիքներու լոյս աշխարհ գալուն:

Որպէս զի մեր ընթերցողները ամփոփ դաղափար մը կազմեն թէ ի՞նչպիսի սուր գրիչներ, ի՞նչ տաղանդներ ունի իր մէջ Հայ հասարակութիւնը, մենք այդ նամակներէն կուտանք մէկ քանի նմուշներ: Ե. Տ. Մ.

ԱՌԱՋԻՆ

Չերդ մեծութիւն պարոնուհի խմբագրի տեր: Այսօրի մէր քաղաքի մէջ մի մեց դշպախտութիւն պտակեց, մեր հայտնի վաչարաքան Պ... Եանը հարփեց եւ իր ամուսնուհուն մի լաւ ճեծեց: Խնդրեսիմ անոր անունը ձեր կազէթի մէջ նախէք. մեղ շատ պարտաւորացրաց կլիք: Շատ սպասող եմ: Անունս գրիք կեղծ:

ԵՐԿՐՈՐԻ

Յարքո պարոն խումպակիր, Երեցէք որ հեռուէն կսկսիմ: Ասկէ ւացուն տարի առաջ մեր քաղաքի մէջ կայ մի աղքատ մարդ: Նա ունէր 4 ախջիկ: Առաջի ախջիկի փեսան Կ. հարուստի փեսու որդին է, որ ամէն տարի Քալիֆօրնիայից ապրանք կը բերէ կը ծախէ: Իսկ միւս փեսան բոլորովին անգաւակ է: Էն մէ ախջիկ փոքր ինչ չորախ է եւ կարծեմ չիլ: Ասացէք խնթրեմ ամօթ չէ՞ք այդ մարդին իր փեսային խափի եւ չորախ (անդամնալոյծ) ախջիկ տայ անոր... Եւայլն, Եւայլն: Պ. խումպակիր ինչպէս որ յարմար կը համանէք ախրը դուք ինձմէ լաւ կը կրէք: ԲԱՂԴՕ

ԵՐՐՈՐԳ

Պարոն խմբագիր,

Ես եւ ինձ հետ մեր ողջ դաղութը ուրիշ ո'չ մի լրագիր չենք կարգար, բացի ձեր թերթէն. ես հաստատ վճռած եմ ձեզ թղթակից դառնալ. ունիմ շարք մը ոտանաւորներ, կ'ուղարկեմ ձեզ եւ կը խնդրեմ որ ուղղէք եւ տպէք: ԵՍ ՈՒՍԱՆՈՂ ԵՄ՝

Տարեց տարի ձիւնն է գալիս,
Անպը գոռում կարկուտ տալիս.
Տարեց տարի կովն է ծնում,
Մի սիրուն հորթ է նա բերում:

* * *

Ո՞վ Ազգ հայոց, Ե՞րբ պիտ' գոռաս,
Սիրուն հորթեր Ե՞րբ պիտ' բերաս:

Յ. Գ. — Խնդրեմ այս ոտանաւորը անպատճառ տպէք եւ կամ նամակով յայտնէք ինձ թէ ինչո՞ւ չէք տպեր:

ԶՈՐՐՈՐԳ

Օրհնեալ լինիս Տէր խմբագիր,

Ազգի հարազատ զաւակ պարոն,

Մեր առաջնորդ երեք տարիէ իվեր ինձ կը խոստանայ աւագութեան աստիճան, բայց չի՛ կատարեր, այժմ խնդրեմ ացէք, սա ի՞նչ մեծ մարդ է որ կը խոստանայ եւ կուրանայ: Քաջէ՛ք խնդրեմ մեր առաջնորդի պատկերը, որ ինչ պէս կը համբուրուի իմ հակառակորդ Տէր Գաբրիէլի հետ: Այդ պատկերը մեծ շարժում յառաջ կը բերէ ազգիս մէջ: Պատկերի ծախսը ես կուտամ եթէ երկու տալէրէն աւել չըլինի, ազքատ քահանայ եմ եւ Տ երախա ունիմ, Տիրուհին ալ հիւանդ է:

Աստուած քեզ օրհնէ
Տէր Կ... ԲԱՀԱՆԱՅ ...ԵԱՆ

ԼԻՆԳՆԵՐՈՐԳ

Մեծախառնապատիւ խմբագիր
եւ փոքրապատիւ քարտուղար,

Աչքի առաջ ու աչքի ետեւ ունենալով որ ներկայիս ամէն բան սղած է, օրինակ աղջիկներու երեսի փառտըր (փոչի), եւ մարդուս գլուխը աժանցեր է Եւրոպայի հրապարակի վրայ, որպէս սխտորի դըլուխ: Սոյն վերոյգրեալ երկու երեւոյթները ամենավըճիտ եւ սառնորակ ու մշտադալար աղբիւրներէ իմանալով, ես որոշեցի իմ կեանքս Ազգիս նուիրել, եղունգներս մատներուս վրայ դնելով եւ սանդուխներու գլուխէն արցունք թափելով:

Հաւատացէք, եթէ կայ մէկը որ չունի կոկիկ հագուստ, եւ սէնթի մի նշոյլ, մէկը որ կը սիրէ դառնալ տասնանկես կամ դործիչ, հարուստ կամ միլիոնատէր, մէկը որ չսիրեր աղմուկ և կրնայ դայն ու դառը միասին արածեցնել և բերանը բացի ատամներէ բան մը չունի, մէկը որ չի կրնար տեսնել գոց աչքերով, մէկը որ աշխատակցած է, ԱՐԵԻ, ԼՈՒՍԻՆ, ԵՐԿԻՆՔ, ԱՍՏՂԵՐ, ԱՄՊԵՐ, ՄՐՐԻԿ, ՓՈԹՈՐԻԿ, ԿԱՅԾ կեղծանուններով, այդ՝

ԵՍ — ԵՄ

ՎԵՑԵՐՈՐԳ

Պ. Երան,
Յարգելի տպարան,

Կը խնդրեմ ինձի ըսէք, որ ես մի թատերգութիւն ունիմ գրած որ 160 երեսէն աւելի է կըլլայ: Շա՛տ չէ, միայն 6-7 օրինակ տպէք կը բաւէ:
Արդ քանի՞ ժամէն կրնաք տալ, եւ քանի տալէր չարձին կընէք: Եթէ շարաթ կէսօր մը ձեռագիրներս

առնեմ հող բերեմ, մինչեւ երեկոյ գոնէ երկու օրինակը կրնա՞ք տալ: Խնդրեմ շուտ խմաց տուէք, շատ կը սիրեմ տպել եւ շատ ալ երկար օրեր տուած եմ մինչեւ դրած եմ: Ոգին ալ Աղգային է:

Մնամ բարեւներով
Շ... ԵԱՆ

— 0 —

Բանաստեղծ. — Ստացա՞ք արդեօք դուք իմ բանաստեղծութիւններու գիրքը, զոր ուղարկած էի ձեզ:

Խմբագիր. — Այսօ՛ր ստացայ, պարո՛ն, բայց չգիտեմ ուր դրի:

Խմբագրին տղան. — Հայրի՛կ, սեղանը կը շարժէր, գայն սեղանի կարծ ստեղին տակը գըրիք:

— 0 —

— Պ. Խմբագիր, խնդրեմ վերցուցէք իմ բանաստեղծութիւնս տպելու համար:

— Ձեմ կարող, — ըսա Խմբագիրը, — որովհետեւ խրմբադրական գամբիւղներէն մէկը կոտորուած է, իսկ միւսն ալ՝ բոլորովին լեցուած. եւ ձեր բանաստեղծութեան համար՝ չարժեք նորը գնել:

— 0 —

Խմբագիր. — Պ. բանաստեղծ, ի՞նչ ըրիք այն ոտանաւորը որ անցեալ շաբթուն ինձ ցուցուցիք:

Բանաստեղծ. — Ինչո՞ւ կը հարցնէք, ես այն պատուեցի:

Խմբագիր. — Պատուեցի՞ր, կեցցե՛ս: Պէտք է ըսել որ ըրածդ մինչեւ հիմա կատարած գործերէդ ամենէն լաւագոյնն էր:

— Պ. Խմբագիր, ինչո՞ւ չէք պատասխաներ հարցումիս, զբաղուած էք, ի՞նչ է: Շրթունքներդ կը շարժին, երեսդ կը ժպտի, բայց ձայնդ չի՛ լսուի:

— Ձրադուած եմ, այո՛, նիւթ կ'որոճամ, նիւթ:

— Ի՞նչ, նիւթ կ'որոճաս, հապա ի՞նչու մեր գոմէշները խոտ կ'որոճան:

— 0 —

Խմբագիր. — Ե՛լ, Գէորգ, հերիք քնանաս, ա՛ռ սատմակը, դնա՛ Գոմէշեանին եւ «Հազարումէկ Գիշերներ»ը բեր:

Տղան. — Ի՞նչ, հա՛ղա՛րմէ՛կ գի՛շեր: Ես մէկ հանգիստ գիշեր կը փնտռեմ ձեռքս չի իյնար, մնաց հազարմէկ գիշեր: Ի՞նչ է հայրիկ, եթէ խենդացեր ես չուան բերենք:

Խմբագիր. — Ծօ յի՛մար, միայն քնանա՞լ սովբեր ես: «Հազարումէկ Գիշերներ»ը գիրք է գի՛րք, հասկցա՛ր, աւանա՛կ: Գնա՛ բեր շուտով:

Տղան. — (Աչքերը ճըմռելով) Օ՛... ը՛մ... ը՛ ը՛... հասկցա՛յ, հասկցա՛յ, հայրիկ: Վաղը երթամ չ՛ըլլա՞ր:

— 0 —

Թր մը Խմբագիր մը նպարավաճառէ մը շաքար գնելով տուն կը տանի, եւ կը տեսնէ որ դաճ կամ կիր խառնըւած է անոր: Յաջորդ օրը իր թերթին մէջ հետեւեալ յայտարարութիւնը կ'ընէ,

— «Կը խնդրուի, որ շաքարին մէջ գտնուած դաճին կամ կրին փոխարէն երեք փառնտ շաքար խմբագրատունըս յանձնէ ա՛յն նպարավաճառը, որմէ կատարեցի գնումըս: Հակառակ պարագային Շաբաթ օրուայ թիւով հըրատարակութեան պիտի տամ իր անունը:

Նոյն իրիկուն նպարավաճառներէն շատերը, փութացեր էին խմբագրատուն զրկել անխարդախ շաքար, առանձին, առանձին:

ԱՆԳՐԱԳԷՏ ՉԱՅՈՒ ՄԸ ԸՍԱԾ
ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔԸ Կ. . . ԳԻՒՂԻ
ԿՐԹԱՍԻՐԱՅԻ . . . ՉՐԱՊԱՐԱ-
ԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Եթէ խօսքը օրինազի հը-
մա, մենք օր իրաւունք ունե-
նանք խօսալու, եա թէ չունե-
նանք եւ նիւն է (միեւնոյն) :
Այսինքն եա խօսք օրինազ,
դրամ չունիմ, ընդ նմանապէս
եւ Լուլաքապապեանց Մարտիրոս, եւ կամ Զըն-
տանենց Փիթօն եւայլն (ներողութիւն էխպար,
խօսք մի՛ կտրէ), կը նշանադում է օր, ես ու ես
մեր ընկերտիքն եբօր հօղ չունին, ստիպուած
պիտի խօսան, պիտի խօսակցութիւնով մի բան
մի պայման կապեն, օր անոնք, խօսք օրինազ
հող չունին, սակայն, թէպէտ բայց եւ այնպէս
կամ եթէ դարձեալ եթէ ունին, այդ բոլորովին
հերիք չէ՛ մեր օրուչադին: Ուրեմն անոնք պէտք
է միանան մի թուխթ դըրեն, ըղըրկեն, նստած
միւր Ամերիկանու լաւ, լաւ, մեզ ուղեղով, մա-
ղով ու մօրուքով մարդիկ, եւ կը մտածեն բո-
լոր ժողովուրդի մասին. եւ հաուց ասկի մա-
սին: Հիմա ներողութիւն, եղպար, երկու կողմ
ստորակէտ վրան փուլթ, վերջացաւ. խօսիլը
քուկ է:

Ի՞նչ ՀԱՍԿՑԱՐ, ԳՐԷ՛:

ԳԵՐՄԱՆ ՉԱՄԱՆԱՐԱՆԱԻԱՐՏ
ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ԱՏԵՆԱ-
ԽՕՍՈՒՅԻՒՆԸ Կ . . . Ի ՉՐԱ-
ՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

ՄԵՐ կեանքի յեղափոխա-
կան շրջանին, ուր աղցիան ու
բէակցիան իրարից են ըղխում,
ուր թէզն ու անթիթէզը կաղ-
մում են անխուսափելի ատրի-

բուտներ, այդ կեանքի եւ աղ-
տիւ բէպրեսիաների պերեստներու պրօաէկցի-
աններ, ազգային դեպարտամենտի հրամանով
էզօլիւցիական կօմսօլօլիտ կարգերով ու ջան-
քերով առաջ են դնում:

Թէեւ Յեղափոխութիւնը ինքն իր մէջ կը-
րում է քայքայման սաղմը, բայց նկատի ունե-
նալով որ նա դարձել է տնտեսական կեանքի
մօլօխ ու դիմադօզ, կուլտուրական յառաջդի-
մութեան վամպիր, դասակարգային խմբակ-
ցութիւններու կեղծարար, այդ առթիւ մնում
է միշտ ազետացիայում:

Ես, որ Կարլ Մարքսի երկրպագու Բիրքէ-
լի սիրահար, Ժօրէսի հետեւող մը, բայց հա-
կառակ, Շպիլհագէնի եւ Գէօթէլի՝ որք կատար-
եալ էզօխտ էին: Այսօրուանից ես էլ Մենչեւիկ-
ներու Աստուած եւ Պօլշեւիկներու կուռք Կարլ
Մարքսից սկսում եմ աալ ձեզի ցիտատների մի
չարք: Մենք երկուսս ալ միտեսակ ենք խոր-
հում, Մարքսը եւ Ես:

Ի՞նչ ՀԱՍԿՑԱՐ, ԳՐԷ՛:

Սուփեստ.— Տիկի՛ն, բանաստեղծութիւն մը գրած եմ, կը հաճի՞ք արդեօք պղտիկ նիւթականով մը սատար լինել անօսրութեան, տպագրութեան:

Հարուստ կիմ.— Կարգայ տեսնե՛մ քիչ մը:

Սուփեստ.— (Կսկսի),

Արեգակնաճաճանչափայլադեղաղարդ Տիկին, Հի՛ն (ցուցամատը տնկելով) շողշողափայլ, շաղեբո՛ւ, շիթե՛րը, շարժի՞ն, շարիշա՛ր, շողշողո՛ւն շիշերու ու շատրուաններու մէ՛ջ:

Տիկին.— (Բարկացած) Օ՛յ, օ՛յ, օ՛յ, այդ ի՞նչբան շողշողուն շիշեր են. օ՛յ... ը՛...:

Սուփեստ.— Յասման երակդ սանձահարէ՛, տիկին, եթէ այս չես սիրեր, ուրիշ մը կարդամ:

Ճեմլի՛ք ճենճերկո՛ւտ, խի՛ստ ճենճերահո՛ս, ճարտաբաւա՛ն, ճարտասանի՛ն ճեմլեկո՛ւտը... Եւ ճաճան...:

Տիկին.— Գնա՛, եղբայր, գնա՛, ճանճերդ առ ու կորսուէ՛:

Սուփեստ.— Տիկի՛ն, ինձ այնպէս կը թուի որ դուք այս գոհար խօսքերու իմաստը չէ՛ք ըմբռներ:

Տիկին.— Ի՞նչը բռնեմ: Կորսուէ՛ ասկէ, շո՛ւտ... ը՛բռնեմ, չ՛գիտեմ գրարար, ճանճեր. հը՛մ...:

Սուփեստ.— Տիկին, ես ըմբռնել ըսի, դուք բռնել հասկցար: Այո՛, ոեւէ մէկը, ոեւէ մէկի, ոեւէ պարագայի տակ, ոեւէ կարծիք կրնայ յայտնել:

Տիկին.— Շա՛տ պիտի խօսիս, շա՛տախօս: Կա՛րծի՛ք: Կորսուէ՛:

Սուփեստ.— Այո՛, այո՛ կ'ըսեմ հիմա, որովհետեւ իմ կարծիքով քու կարծիքն ալ իմ կարծիքին համակարծիք է, միայն տիկի՛ն, թէեւ խելք չունի՛ս բայց ուղեղ ունիս. խուլ չե՛ս, բայց լսողութիւնդ քիչ մը ծանր է: Adieu: Բայց չմոռնա՛ս:

Տիկին.— (Ետեւէն հալածելով),

Ոռնա՛մ: Կեցի՛ր որ տեսնես:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Կ. ՊՕԼԻՍ.— Սովը ու խօլերան հոս պիտի բնակին քանի մ' տարուայ համար, յետոյ պիտի մեկնին դաւանները: Ասոնց փառաւոր ընդունելութեան համար ամեն բան պատրաստ է:

Կ. ՊՕԼԻՍ.— Իչամեղուներ Հայերու միտերը կերան: Մութին մէջ կառարուեցաւ մարսողութիւնը:

ԹԻՖԼԻՍ.— Մեր պապերը ձեր տատերու մօտ խնամախօս դրկեցին:

ԵՐԵՒԱՆ.— Փոքր ինչ դաւաղանաչարժութիւն եղել, քառասուն հոգի առ Աստուած փոխեցան:

ՊԵՐԼԻՆ.— Երկրագունդը գրաւեցինք և երկնակամարի վրայ կ'արշաւենք:

ՆԻԻ ԵՈՐՔ.— Նորածեւութիւնը քանի մը կանգուն ալ առաջ գնաց, կի-

ներ եւ օրիորդներ փեմս (տարատ) հաղնիլ սկսան: Իսկ երիտասարդներ շըրջազեատ:

ԷՋՄԻԱՇԻՆ.— Սինդը վարդապետներուն ամուսնանալու հրաման տրուաւ: «Արարատ»ի հրատարակութիւնը յետաձգուեցաւ երկու երեք ամսուան համար. որովհետեւ, Էջմիածնի տպարանը այժմ գրադուած է վարդապետներու հարսանեկան հրաւիրագրերը սպելով:

ՓԱՐՒՉ.— Երկիրը կը շոնեցինք, եւ ձայնը լուսանըկարեցինք:

ՍԱՆՅՐԱՆՉԻՍՔՕ.— Սարսափելի ու ամենատաք տա՛ք է այս գիշերը: Կիները եւ օրիորդները կը մարին տաքէն, փայտոջիւղները անհանգիստ են եւ մոծակներն անո՛ւշ կերգեն՝ երբեմն երբեմն երեսնիս համբուրելով:

ՊՈԼԻՍ. — Թուրքիա ուլտիմատում տուաւ Ռուսիոյ՝ պահանջելով որ Թիֆլիս եւ Կարս քաղաքները ծրար մը չինէ, ու Պոլիս զրկէ անմիջապէս :

Կ. ՊՈԼԻՍ. — Ետ առինք մեռելները. կը յուսանք գրաւել նաեւ գերիները :

ԼՈՆՏՈՆ. — 60 սնտուկ խօսք ու խոստում զրկըուեցաւ հայոց Անկախ Հաստան տրուելու համար :

Թիֆլիս. — Շամփուրեան ամուսինները սաստիկ հիւանդացան, կը վախցըւի որ միանգամայն այրելանան : Երկաթուղիի նոր գիծեր պիտի ձգուին, բո-

լորովին տարբեր կանանց երեսի գծերէն :

ԲԵՂՐՈՂԿՐԱՏ. — (Անթեղ Պերլինի վրայով) — Ընտրութիւններ կ'անցնին շատ անյաջող ու յաջող, կ'ընտրուին աջակողմեաններն ու ձախակողմեանները, յառաջգլումականները ու յետադիմականները, կան բարձրահասակներ, կան եւ թղուկներ, կան մարդակերներ, կան խոտակերներ, կան դաւադրութիւններ, կան ըստպանութիւններ եւ կախաղաններ, կան ողբերգակներ, կան անթիւներ, վերջիններու հետ կը հաշուուին, աջակողմեաններու, աջակողմեան Փրակսիայի գլխաւորը՝ Պ. . . ին եւ Պ. . . ն :

Գրաշար. — Պ. խմբագիր, գիտե՞ս ինչու այդքան շատ սխալ կը պատահի ձեր թերթին մէջ, որովհետեւ ձեր ձեռագիրը բնաւ չ'կարգացուիր, շատ խառնակ է, իսկ կէտերն ու ստորակէտները արդէն բնա՛ւ յայտնի չեն :

Խմբագիր. — Ի՞նչ կըսես, պարոն, այս հասակին հասնելէ յետոյ, նորէն դպրոց երթա՞լ սկսինք :

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍ

(Ուր Հոլովներ)

- Հպատակները — ՈՒՂՂԱԿԱՆ (Կը սիրեն)
- Ամուսինները — ՍԵՌԱԿԱՆ
- Խեղճերը — ՏՐԱԿԱՆ (Տուր որ կուտաս)
- Դատախազները — ՀԱՅՅԱԿԱՆ
- Հարուստները — ԲԱՅՍՈՒԱԿԱՆ
- Սիրահարները — ԳՈՐԾԻԱԿԱՆ
- Ազնուականները — ԿՈՉԱԿԱՆ
- Վաճառականները — ՆԵՐՔՈՅ-ԱԿԱՆ

Վերլուծութիւն

ԱՂՋԻԿ. — Հասարակ անուն, խաղասէր անձնաւորութիւն, եզակի թիւ, իզական սեռի, որ փափաքի սիրահարիլ երիտասարդ գոյականին հետ :

ՀԱՄԲՈՅՐ. — Բայ ներգործական, հրամայական եղանակ, ուրախութիւն անսահման սեռէ ատեն, յոգնակի թիւը ըլլալը նախընտրելի, ամուրիին հետ լուեկայն համաձայնելով :

ԵՐԻՏԱՍՍՐԴ. — Գոյական Անուն, ընտրելի անձնաւորութիւն, եզակի թիւ արական սեռի, կառավարելի հայցական աղջիկ Գոյականէն :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ. — Գոյական անուն, (առաջին գէմք, որոնց մատները այրուած են այսպիսի բաներով), յոգնակի թիւ, չէզոք սեռ, գործիական միջոց խոստմնազանցութեան :

Գրաշար. — Պ. Խմբագիր, թերթը, գոցուած է, արդ-
եօք չէ՞ր կարելի այս պղտիկ լուրը վաղուան յետաձգել:

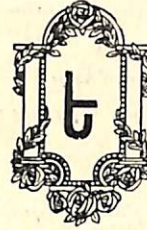
Խմբագիր. — Ծօ՛, պարո՞ն գը՛... բաշա՛ր, (սկան-
ջը քաշելով), այս լուրը այնպիսի սուտերէն է, որ ան-
պատճառ վաղուայ թերթին մէջ պէտք է երեւի:

Գրաշար. — Ինչո՞ւ նորէն նեղութիւն կուտաք Պարոն
Խմբագիր, ո՞վ պիտի կարդայ, արդէն թերթ ալ չի ծախ-
ուիր, եւ առանց ատոր ալ ստիպուած էք 1800 օրինակ տը-
պել:

Խմբագիր. — Հոգ չէ՛, դուք շարեցէք այդ լուրն ալ
ու տպեցէք, մենք 800 հատ գօռով կը քչենք, 1000ն ալ
գալ տարուան կը սրահենք: Եթէ դալ տարի ալ չծախուի,
փառնտով առնող կայ ու կայ:

ԵՐԻՏԱՍՍՐԴ

ՐԻՏԱՍՍՐԴ մը նշանեցին: Ծնողները խր-
րատեցին որ երբ աներոջ տուն երթայ՝
ոչինչ չուտէ՝ մինչեւ որ չխնդրեն, ու մեծ
մեծ բաներ խօսի՛ խելօք երեւնալու հա-
մար:

Օր մը նշանածին տեսութեան դնաց:
Աղջկայ ծնողքը եւ ուրիշ քանի մը հիւրեր
որոնք նստած կը ճաշէին՝ փեսան տեսնելով շա՛տ ուրա-
խացան:

- Փեսայ ջան, հա՛ց կեր, — ըսաւ աները:
- Ասլա՛ն, — ըսաւ փեսան:
- Ի՞նչպէս թէ ասլան, հա՛ց անուշ ըրէ:
- Ղափլա՛ն:
- Ի՞նչ ղափլան, փեսայ հա՛ց կեր, հա՛ց, — վրայ
րերաւ գոբանչը:
- Ո՛ւղտ, գոմէ՛չ:
- Փե՛սայ ջան, շատ մեծերէն կը բրդես, քիչ մըն ալ
մանրերէն խօսէ ու նստէ հա՛ց անուշ ըրէ, — ըսաւ աները
գայրացած:
- Լո՛ւ, ոջի՛լ, փայտոջի՛լ, — հպարտ կերպով բացա-
գանչեց փեսան:

— օ —

Հայ երիտասարդ մը՝ տեղացի պատուելիի մը ներկա-
յանալով՝ ամուսնանալու ցանկութիւն կը յայտնէ:

— Ի՞նչ դասակարգի օրիորդի հետ կը ցանկանաք ա-
մուսնանալ, պա՛րոն, — հարցուց Պատուելին:

— Պատուելի՛, դասակարգին եւ տոհմին նշանակու-
թիւնը չե՛մ տար: Ես կը փափաքիմ որ իմ ապագայ հար-

սընցուս՝ խոհեմ ըլլայ, առաքինի ըլլայ, բարոյականի տէր ըլլայ, դործունեայ ըլլայ, սիրուն ըլլայ, սլարկեշտ ըլլայ, դրամատէր ըլլայ, խնայող ըլլայ, 130 փառնառ ըլլայ, իր վիճակէն դո՛ս ըլլայ, բարեճնունդ ըլլայ, ը՛մ...

Պատուելին այլեւս չկարողանալով համբերել երկտասարդի անվերջ ըլլայնեցուն, կիսածիծաղ՝ կ'ըսէ,

— Որդեա՛կա, այդպիսի բարի աղջիկ այս կողմերը չեմ խորհիր թէ ըլլայ, եթէ ըլլայ նորէն ձեր կողմերը կ'ըլլայ:

— 0 —

Հայր ու որդի խաղող կ'ուտէին: Հայրը ըսաւ տղային:

— Հացո՛վ կեր տղա՛ս, հացո՛վ, թէ կը կշտանաս եւ թէ երկար կը տեւէ: Հացով կեր որ սատանան ճաթի:

— Հայրի՛կ, առանց հացի պիտի ուտեմ որ դո՛ւն ճաթիս, — ըսաւ տղան իր հօրը:

— 0 —

— Պարո՛ն Գիշերեան, կը խնդրեմ, ձեր ատրճանակը բոպէի մը համար ինձ կուտա՞ք:

— Բայց այն ինձ չա՛տ պէտք է:

— Ես իսկոյն ինքնասպանութիւն պիտի դործեմ եւ նորէն քեզի վերադարձնեմ:

— 0 —

Պառաւ կին մը կաթողիկոսին ներկայանալով խնդրեց անկէ որ իր միակ որդին քահանայ ձեռնադրէ:

Կաթողիկոսը ըսաւ,

— Մայրի՛կ, քահանայութիւնը դժուար պաշտօն է, երկաթեայ լուծ է, լաւ կ'ըլլայ որ որդիդ արհեստ մը սովորի:

— Վեհապա՛ռ Տէր, քսան տեսակ արհեստի տուի, մարդ չ'դարձաւ: Հիմա կըսեն որ նա իր ծոյլ ու անպէտք բնաւորութեամբ միայն քահանայութեան յարմար է:

ՄՆԱՑԱԾԸ ՁԵՁ ԿԸ ԹՈՂՈՒՄ ԼՐԱՑՆԵԼՈՒ

Ուսանող էր, դրամ չէր, չէ՛ր ուսաներ պարտք ունէր: Եկաւ Ամերիկա, ասոր անոր դուռը ծեծեց, ինքզինքը չքաւոր, անձար ձեւացուց եւ մէկ անգամէն երկու բարերար դտաւ, ու ամսական հարիւր տոլար ապահովելով Նիւ-Եօրք զնաց, ծովեզերքը սենեակ մը վարձեց եւ անսպասելի կերպով Ֆրանսուհի մը ճանկեց... Թէ այնուհետեւ ի՞նչ եղաւ... Մընացածը ձեզ կը թողում լրացընելու:

Սիրող ամուսին էր, սրտաբաց ընկեր, տունը բոլորի առաջ բաց: Օր մը տուն բերաւ իր գաղափարական ըսեմ՝ քէ մտերիմ ընկերը, գայն ֆաշի պահեց, իր բն տ ա ն ե կ ա ն կեանքը անոր պատմեց եւ շուտ շուտ իր բնեց այցելել առաջարկեց: Ընկերը չեմ ու չեմ ըրաւ, կծկընուեցաւ այս ու այն

կողմ դարձաւ, բայց այցելել ալ չ'մերժեց:

Մէկ երկու ամիս յետոյ, ի՞նչպէս եղաւ չեմ գիտեր, ամուսինները կոտեցան, աղմուկ, ծեծ ու փոքորիկ բարձրացուցին եւ ապահարազանի առաջարկ ներկայացուցին: Թէ ի՞նչպէս ընկերը իր ընկերոջ կնոջ հետ ամուսնացաւ, հանդարտեցաւ, ես չգիտեմ, ձեզ կը թողում մնացածը լրացնելու:

— 0 —

Անօթի էր, դրամ չունէր, մտաւ մեռելատուն, նստաւ ճաշի, երբ հարցուցին իրեն «ո՞վ ես», ըսաւ որ ինք հանդուցեալի ամենամտերիմ ընկերն է, եթէ չեն հաւատար՝ թող մեռելին հարցնեն: Եկաւ տան տէրը եւ իսկոյն սեղանէն ելնելը ստիպեց, բայց երբ նա չեմ ու չեմ ըրաւ

ու ուտելը շարունակեց, տան տէրը ոստիկանը հրաւիրեց... Թէ այնուհետեւ ի՞նչ եղաւ... ես չգիտեմ... Մընացածը ձեզ կը թողում լրացնելու:

— 0 —

Յուրա էր, վերարկու չունէր, դրամ ալ չունէր: Մընաւ հանդերձավաճառի մը խանութը: Լաւ վերարկու մը ընտրեց, հազաւ ելաւ փողոցը, իբր թէ արեւի լոյսով լաւ մը քննել կ'ուզէր, երբ տեսաւ որ ծախողը փոխանակ իր հետ դուրս դալու՝ ուրիշ յաճախորդի մը հետ կը խօսէր՝ «Քալէ՛, երթա՛նք, սիրելի՛ վերարկու» — ըսաւ ու բազմութեան մէջ կորսուեցաւ... Թէ այնուհետեւ ի՞նչ եղաւ... մնացածը ձեզ կը թողում լրացնելու:

— 0 —

Երիտասարդ էր, սիրուն ճրուղատուն, օրն ալ Կիրակի, գործ չունէր մինչեւ իրիկուն: Հազաւ հազուատներ, սանտրեց մազերը, ժամը դեռ մէկ չեղած դնաց ընկերոջ տուն: Սեղանը պատրաստ, պատրաստ էր տապակի մը մէջ եւ հաւի խորովածը: Արձակ համարձակ թեւերը սոթտեց, կերաւ քիչ մը, ըրաւ կատակներ: Ճիշդ այդ պահուն հաւքաչը նկատեց, առա՛ւ, վե՛ր ցատկեց տեղէն, եւ առաջարկեց, — «ո՞վ կ'ուզէ կոտրել հաւքաչը մէջտեղէն, կորսնցնող՝ ձեռք քաշելու է 10 տոլարէն»:

Տիրեց լուծիւն պահ մը չորսդին, իրեն մօտեցողն էր ընկերոջ կինը որ համաձայն առաջարկին քաշե՛ց հաւքաչը, կոտրեց, ու սրտատրոփ տեղը նստաւ կրկին: Անցան բոպէներ, պարոնը անհամբեր, դտաւ միջոց մը խաբել խեղճ կինը: Գրկեց երախան, շոյեց, փայփայեց: Ի՞նչպէս եղաւ չգիտեմ, երախան լացեց եւ երբ մօրը տընաւ, — «Հայ Տօ՞սթ» տարուեցա՛ր, տարուեցա՛ր, պոռաց ու կանչեց: Խօսքը դեռ բերանը, մօր ձեռքերը թուլ-

ցան, չկրցաւ բռնել երախան... Թէ այնուհետեւ ի՞նչ եղաւ երախան ես չգիտեմ... մնացածը ձեզ կը թողում լրացնելու:

— 0 —

Հանրակառք նստած էր, դրամ չ'ունէր: Թերթ մը առաւ խորասուզուած կարգալ սկսաւ, իսկ երբ fare պոռացին քնանալ ձեւացուց: Թէ ի՞նչպէս ականջէն բռնած քունէն արթնցուցին... եւ այնուհետեւ ի՞նչ եղաւ, ո՞ւր առաջնորդեցին ես չգիտեմ... ձեզ կը թողում լրացնելու:

— 0 —

— Ընթրիքը եւ խմած դարեջուրը հաշտոյս դրեցէք:

— Լաւ կ'ըլլայ որ վճարէք, որովհետեւ ձեր անուան բացուած ամբողջ երեսը լեցուած է:

— Հոգ չէ՛, յաջորդ երեսին վրայ դրեցէք ապառիկներս:

— 0 —

Նոր Ամերիկա եկող երիտասարդ մը սխալ քար (հանրակառք) կը նստի, եւ քիչ մը երթալէն վերջ հասկնալով իր սխալը, կը պոռայ,

— Կեցո՛ւր, կեցո՛ւր, սխալմամբ այս վախօնը նստայ, ես հակառակ կողմը պիտի երթայի:

— Է՛, խելքդ ո՞ւր է հապա:

— Ես ի՞նչ գիտնամ, ո՞վ կարող է ձեր հանրակառքերու առաջն ու ետեւը գիտնալ, Պօլսոյ քրամուկները ձիերով էր եւ մարդ իսկոյն կ'իմանար թէ ո՞րն է առաջը եւ ո՞րն է ետեւը:

— 0 —

— Պ. Անթառամեան, դուք պ. Հ. Ծաղիկեանի հետ միասին աւարտեցիք դպրոցը, այնպէս չէ՞:

— Այո՛, երբ վեցերորդ դասարանը հասանք, Պ. Ծաղիկեանը վկայականը ստացաւ, իսկ ես վճռուեցայ, կարելի է ըսել որ դրեթէ միասին դուրս եկանք դպրոցէն:

Կամուսանանք, աղջիկ չկայ

Անգլիոսէին՝ աղուոր աղջիկ ու պաղարիւն մայր :
 Գերմանուսէին՝ լաւ քոյր, ապուշ ու տխմար կին :
 Յրանսուսէին՝ լաւ տարփուսէի, քմալար, փոփոխական :
 Սպանուսէին եւ Իտալուսէին՝ հաւատարիմ բայց ջղայնոտ :
 Ռուս աղջիկ՝ հլու կամակատար, քիչ մըն ալ հնազանդ :
 Հայ կին լաւ զոքանջ :

* * *

Դանիացիի մը՝ մաղերը,
 Գերմանուսէի մը՝ ալտերը,
 Հելլենուսէի մը՝ քիթը,
 Անգլիոսէի մը՝ բերանը,
 Չինուսէի մը՝ ոտքերը,
 Արաբուսէի մը՝ ակուսները,
 Պելճուսէի մը՝ թեւերը,
 Իտալուսէի մը՝ սրունքները,
 Հայուսէի մը՝ աչքերը :

ՈՐԸ Կ'ԸՆՏՐԵՍ :

Հապա . . . փոյերը՝ որոնք նոր սկսեր են ցոյց տալ գիշերաշրջիկութեան ախտի առաջին նշանները : Հապա գիշերուան ժամը 12-ի պահը՝ 9-ի վրայ բերելով մօրերնուն խաբողները : Հապա աղուսին պոչ կայցնող եւ sailor (նաւաստի)ներուն հետ մութին մէջ նուշ ուտող Լ. ֆալաֆի օրիորդները : Օ՛, հապա, կարելի է ըսել բաւական անպատուարքեր W. փոզոցի մութ անկիւն մը համբոյրներու կանխիկ առուտուր ընողները : Պարահանդէսի մէջ պատահական երիտասարդի հետ՝ ոգիի պէս կիսամերկ կուրծքով շնչասպառ պարելէ յետոյ, հոգ չէ թէ քրտնած ու անօթի, «եղբայր, տուն գնա, ես յետոյ կ'ուզամ» ըսողները : Հապա թատրոնի միջնադարներուն

թիթեռնիկի պէս ապուշ ապուշ աքոռէ աքոռ թռչտներով՝ փոխանակ խելի՛ հասակին (պոյ) ցոյց տուողները : Հապա տրեխները դեռ նոր հանած կօշիկի սայգ (չափ, N0.) 6-ը 5 ու կէս D-ի իջեցնողները : Կուրծքը բացող չ'ամչցող, պանջնին ամենայն խստութեամբ մագերով ծածկող՝ երես ներկողները : Հապա ընկերուհիէն բաժնըւած պահուն, «Արաֆսի՛, վաղ փառտըր (փոշի) շատ քիչ, Պ. Կ. . . ի հետ պիտի ծանօթանամք» ըսող՝ սէրը դիմադրել չ'կրցողները, հապա «պատուելի՛, չար ոգին ինձ կը տանջէ» մեղքերնին խոստովանող օրիորդիկները : Ծընողաց հետ փողոց ֆայած ժամանակ՝ երկու կանգուն առաջ ֆայելով մօրերնուն չ'հանողները : Ծնողաց իր նըշանտուֆի մասին ըրած խորհրդակցութիւնը լսելու համար՝ ֆնանալը կեղծելով խըռըմփացնողները : Հապա հաստ գիրքեր իբրեւ դաշնամուրի նստարան գործածողները : Եթէ քիչ մըն ալ առաջ երթանք, թէեւ օրիորդ, բայց տղայոց հաստ ձայնն առեւանգող աղուամագիկ պելս ունեցողները : Հայերէն լեզուէն զգուտող, անգլիերէն կոտորող՝ ծնողաց հացով սնող՝ այս օտար տունի նըրագները : Հապա այս եգակի յատկութիւններով օժտեալ ՀՈԳԻԻ ԽԱԲՏՈՅՆԵՐԸ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԿ
 ԲՈՐԸՐ ԴԱՍԱԿԱՐԷ
 ԿԻՆ ՄԻ՛ ԱՌԵՆԵՐ

Հայր. — Ա՛յ որդի, այդ թղթախաղը ձեզ՛, ամօ՛թ է, ալ աման չաման չ'մնաց, ապրանք չ'մնաց տուն, բոլոր տարիք ու թղթախաղի մէջ կորսնցուցիր : Հինդ տօլարի ապրանք կը տանին 2 տօլարի կը ծախես : Ա՛յդ անխղճութիւն է : Ծախե՛լ, ծախե՛լ, գոնէ մեր ապրանքը մեզի ծախէ :

Որդին. — Շա՛տ լաւ, հա՛յրիկ, խօսքդ չ'մոռնաս, սա

պատի խալիին ի՞նչ կուտաս, կանխիկ խօսինք:

Հայր.— Ինն տոլար տանք ս'ըզէ:

Որդին.— Ի՞նչ կ'ըսես, հայրիկ, խիղճ չունիս, ի՞նչ է: Այդ խալին ես քսան տոլարի հանգի՛ստ հանգիստ կը ծախեմ:

— 0 —

Երկու երիտասարդներ ճաշարան կերթան:

— Ի՞նչու միշտ այդ կողմը կը նայիս:

— Վերարկուս կը հսկեմ:

— Ի՞նչ կայ հսկելու, տե՛ս, ես ի՞նչ անհոգ եմ:

— Դուք ալ պէտք չունիք հսկելու:

— Ինչո՞ւ, քուկդ աւելի՞ արժէքաւոր է:

— Ո՛չ, բայց ձերը տասը բոպէէ իվեր անհետացեր է:

— 0 —

— Պատկերահանդէս դնացի՞ր:

— Գնացի:

— Տեսա՞ր իմ նկարները:

— Վա՛հ, ի հա՛րկէ տեսայ, ուրիշ ոեւէ նկար չ'կըրցայ տեսնել այն տեղ՝ բացի քո նկարէն:

— Դէ լա՛ւ, կատակ մ'ի՛ ըներ:

— Ամենեկի՛ն ոչ: Անկարելի էր տեսնել միւս նկարները, որովհետեւ ասազին բազմութիւն կար խոնուած անոնց առջեւ:

— 0 —

Մէկը հարցուց անձանութի մը՝ որ կակազ էր:

— Անունդ ի՞նչ է, բարեկա՛մս:

— Մ'օ՛... մ'օ՛... սէ՛ս:

— Եղբա՛յր, իմ անունս ալ Մովսէս է, բայց այդքան երկար չէ:

Պարոն մը սափրիչի խանութը մտաւ ածիլուելու: Երբ աթոռին վրայ նստաւ, սկսաւ քնննալ, կարծելով որ քրնացած ժամանակ սափրիչը կրնայ աւելի դիւրին ածիլել: Քիչ մը խորամփայէ յետոյ՝ արթնցաւ, եւ երբ նկատեց որ տակաւին իր երեսը ածիլուած չէ՛, բարկացած ըսաւ սափրիչին:

— Ի՞նչ կ'ընէիր մինչեւ հիմա, ինչո՞ւ երեսս չես ածիլած:

— Եղբա՛յր, բերանդ այնքան բաց մնացած էր քնացած ժամանակդ՝ որ երեսդ չկրցայ դանել, ի՞նչպէս ածիլէի:

— 0 —

— Պարոն Աթանասեան, զարմանալի բան, ի՞նչպէս այս աստղադէտները կը դուշակեն արեւի կամ լուսնի խաւարումը:

— Հը՛, ի՞նչ զարմանալու բան կայ: Դո՛ւն ալ կրնաս օրացոյց մը տանել ու կարգալով իմանալ թէ արեւը ե՞րբ կը խաւարի:

— 0 —

Salvation Army-ի քոյրիկը ճաշարանը մտաւ՝ թըռուառներուն համար դրամ հաւաքելու: Երիտասարդներէն մէկը թքաւ դիտութեան քրոջ պարզած մատենին վրայ, իսկ քոյրիկը յարեց՝

— Ատիկա ինձի, հասցա թշուառներո՞ւն:

— 0 —

Երկու երիտասարդներ Չըլսիէն ելեքտրակառքով Սէնթրըլ-Ֆօլս կ'ուզեն երթալ, բայց ո՞ր տեղէն, ի՞նչ ճամբալով երթալինն վստահ չդիտանալով՝ կ'ստիպուին ոստիկանին հարցնել: Անոնցմէ մէկը ոստիկանին մօտենալով՝

— Մըսգըր պօ'ս, Աէնքըրըլ Ֆօս քար փո'ս, (մասով տեղը ցուցնելով) :

Ոստիկանն ալ քաղաքի անունէն հասկնալով թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէ պարոնը, ձեռքով տեղը ցոյց տուաւ :

— Ծօ', աղուոր անդը՛ղղիերէն կը խօսիս կը, — ըսաւ միւս ընկերը դարմացած, — ոստիկանը շուտ մը հասկըցաւ ըսածդ : Ա՛յ, երանի թէ ես ալ քեզ չափ խօսիլ գիտնայի :

— 0 —

Թեքեւ աղմարկներ քաղաքավարութեան մասին

ՅՕԴՈՒԱԾ Ա. — Պարոն մը, երբ դուռէ մը ներս մտնէ, դուռը բոլորովին բաց ձգելու է :

ՅՕԴՈՒԱԾ Բ. — Ան որ դործ չունի՝ կրնայ սպասել որքան որ ուզէ, հոգ չէ թէ ուր ալ ըլլայ, իսկ եթէ կանգնելէն յոգնի, կրնայ աթոռ մը առնել ու պատին յենիլ եւ անոր փլչելուն արգելք ըլլալ :

ՅՕԴՈՒԱԾ Գ. — Արտօնուած է ծխել մասնաւորապէս դըրասենեակներու մէջ :

ՅՕԴՈՒԱԾ Դ. — Յատակի վրայ թքելը՝ միայն դարդանքի համար է :

ՅՕԴՈՒԱԾ Ե. — Պարոն մը, կրնայ բարձր խօսիլ կամ սուլել մանաւանդ երբ նշանուած է իսկ եթէ փափաքելի չէ այդ, կրնայ երգել :

ՅՕԴՈՒԱԾ Զ. — Եթէ մէկը առեւտուրի վերաբերեալ խօսակցութեան մէջ է, արդիւուած չէ՛ երկրորդի մը ըստ պատել մինչեւ որ նա լմնցնէ իր խօսակցութիւնը, այլ կրնայ իր փափաքին համաձայն մէջը նետուիլ ու քանի մը տասնեակ բառեր ալ ինք փոխանակել :

ՅՕԴՈՒԱԾ Է. — Անպատշաճ խօսքեր կ'սպասուի լսել ամէն բողէ, մանաւանդ երբ տիկիներն ներկայ են :

ՅՕԴՈՒԱԾ Ը. — Կարելի է աթոռի վրայ նստիլ ոտքերը սեղանի վրայ դնելով, կամ պառկիլ գրասեղանի վրայ, որովհետեւ այդպիսով դիր գործներուն բաւական դիւրութիւն կ'ըլլայ :

ՅՕԴՈՒԱԾ Թ. — Եթէ մէկը դրամի պէտք ունի, պէտք չէ՛ որ ամէնայ ուղիւ պատահական ո՛րեւէ մէկէ, որովհետեւ դրամը առեւտուրի համար չէ՛ որ կը գործածուի այլ բաշխուելու ձրիակերներուն կամ ծոյլերուն :

ՅՕԴՈՒԱԾ Ժ. — Եթէ մէկ մը բաղմութեան մը մէջ մէկու մը բարեւ տայ, այս վերջինը այդ բարեւը առնելու իրաւունքը չունի :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԱ. — Ծիք հագնուած պարոն մը աճապարանօք պարահանդէս դացած ատեն երբ անձրեւի բրունըւի, երկրորդ մը անոր հովանոց փոխ տալու իրաւունքը չունի թէեւ, բայց զայն բռնի խօսքի բռնելու իրաւունքը ունի :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԲ. — Եթէ պարոն մը նեղ կօշիկներ հագած է, ուրիշ մը անոր ոտքին վրայ կոխելու իրաւունքը ունի :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԳ. — Երբ պարոն մը հանդէսներու կամ ժողովներու դացած է, սուր փոնդտալու իրաւունքը ունի, առանց թաշկինակի պէտք զգալու :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԴ. — Եթէ մէկ մը մէկու մը դարեջուր կը հրամցնէ, ան ալ նոյն տեղէն պատահամբ անցնող իր բարեկամը կրնայ հրաւիրել, զինք հրաւիրողի հաշտոյն :

— 0 —

Հայրը սրբան որ բարի խրատներ տար իր տղուն, տղան միշտ հակառակը կ'ընէր:

Օրին մէկը՝ հայրն ու մայրը տղային հետ միասին կը ճամբորդէին, պատահեցաւ որ մայրը ձին հեծաւ մեծ առուէ մը անցնելու համար:

Հայրը՝ տղուն իր հրամանները հակառակ կատարելուն քաջ տեղեակ, ըսաւ, — տղա՛ս, ձիու գլխին հատ մը զա՛րկ եւ պոչը բռնէ ու այս կողմը քաշէ:

Տղան ըսաւ, — հայ՛րիկ, քսան տարի է, ինչ որ ըսիր հակառակը ըրի, ասկէ յետոյ հրամաններդ ճշդութեամբ պիտի կատարեմ. — եւ խօսքը դեռ չլմնցուցած, փայտի ուժգին հարուած մը դրաւ ձիու գլխին եւ ջուրին մէջ գլորեց ձին ալ, մայրն ալ:

— 0 —

Արդարեանի տղան ձուկ շատ կը սիրէր ուտել, բըժիշկը ատիկա վնասակար գտնելով արտօնեց շաքարեղէնի մէկ անգամ միայն ձուկ ուտել, իսկ մայրը իզուր կը ջանար զսպել իր տղու ամենօրեայ ակորժակը:

Օր մը մայրը ըստ սովորականին ձուկերն եփելով, անոնց մէջէն 2—3 փոքրիկները ընտրեց սեղանին վրայ դըրաւ, իսկ մնացեալ 4—5 խոշորներն ալ սեղանին տակ: Տղան այս խորամանկութիւնը տեսնելով հնարք մը մտածեց, ու երբ բոլորն ալ ճաշի նստած էին, անիկա այդ փոքր ձուկերը մէկիկ մէկիկ վերցուց եւ ականջներուն փափսալէ յետոյ նորէն նոյն պնակին մէջ դրաւ: Մայրը հետաքրքրուած տղայի այս արարքին վրայ, հարցուց,

— Ինչո՞ւ այդպէս ըրիր, տղա՛ս, ձուկերու ականջին ի՞նչ ըսիր:

Տղան պատասխանեց:

— Մայրի՛կ, հարցուցի անոնց թէ 1896-ի կոտորա-

ծին ո՞րքան հայեր սպանուեցան, անոնք ինձի ըսին թէ՛ «Մենք չենք դիտեր, սեղանի տակի մեծ ձուկերուն հարցուր»:

— 0 —

— Ընտրութեան ժամանակ դուք ձեր ձայնը որո՞ւ կուտաք, Պ. Սլաքեան:

— Խե՞նթ ես, ի՞նչ ես, ոչ ոքին չեմ տար, որովհետեւ ես ինքս առանց ձայնի չեմ կարող մնալ:

— 0 —

Սրբնթաց շողեկառքի մը մէջ ն ս տ ա ծ էր պատուաւոր ծերունի մը՝ իր դեռատի աղջկան հետ միասին: Ասոնց դիմացը նստած էր օտար երիտասարդ մը, որ դանոնք երկար դիտելէ յետոյ, օրիորդին մօտենալով ըսաւ:

— Ներեցէ՛ք համարձակութեանս, ամուսնացա՞ծ էք:

— Ո՛չ, դեռ օրիորդ եմ:

— Ես ձեզի կը հաւնիմ:

— Նմանապէս ես ալ ձեզի:

— Կ'ուզե՞ս կինս ըլլալ:

— Այո՛:

— Հօրդ յայտնե՞մ:

Երկրորդ կայարան. — Սիրելի՛ հայրիկ, ես ու աղջիկդ սիրահարուեցանք սրբացած սէրով, ու ամուսնանալու հրաման կը խնդրենք քեզմէ: -

— Ես՛տ բարի, այս վայրկեանիս քահանան կանչեմ որ պսակէ ձեզ:

— Ո՞ւր է քահանան:

— Միւս վակօնն է:

Երրորդ կայարան. — Հարսը, փեսան ու քահանան վար իջան, բայց ծերունի հայրը ժամանակ չունեցաւ վար իջնելու: Անոնք պսակուեցան եւ ուրախացան, իսկ հայրը տրտմեցաւ, ինքնիրեն մտածելով: — Երանի թէ հարցնէի տղուն անունն ու մականունը եւ կամ զէթ հասցէն առնէի:

Օրհորդին Սիրահարուբեան աստէ
բուճուելուն առաջին նշանները

Եթէ օրհորդը անդադար կը հառաչէ, սիրահարուած է, եթէ անդադար կը խենչայ, ո՛չ...

Եթէ օրհորդը մի՛նակ նստած՝ խորհրդաւոր նամակներ կը կարդայ, սիրահարուած է, եթէ կրօնական լրագիր, կամ ոստիկանական պաշտօնաբերքեր, ոչ...

Եթէ մագերը սանտրելու համար հինգ ժամ կը վատնէ, սիրահարուած է, եթէ երկու ու կէս ժամ, ոչ...

Եթէ զբօսանքէն այրուող քուտերով տուն կը վերադառնայ, սիրահարուած է, եթէ անմեղ երեսով, ոչ...

Եթէ ամէն անցնող դարձող երիտասարդի աչք չի ըներ, սիրահարուած է, իսկ եթէ կ'ընէ, ոչ...

Եթէ զգացումներու մասին կը խօսի, սիրահարուած է, իսկ եթէ փիլիսոփայութեան մասին, ոչ...

Եթէ կը նիհարնայ, սիրահարուած է, իսկ եթէ կը հաստնայ, ոչ...

Եթէ հիւր գալու ժամանակ, աչքերը ընդոստ դէպի բա կը կը նետէ, սիրահարուած է, իսկ եթէ դանդաղօրէն դէպի լուսամուտը, ոչ...

Եթէ նաշի ատեն մէկ մէկ դգալ սուփ՝ եւ մէկ մէկ հաւի ոտիկ կ'ուտէ դանդաղօրէն՝ սիրահարուած է, իսկ եթէ նաշէն կ'ելնէ փոփուած, կշտացած, ոչ...

Եթէ սէրը բարձրագոյն զգացումն է, կ'ըսէ, սիրահարուած է, իսկ եթէ յիմարութիւն, ոչ...

Եթէ ժամացոյցը աչ կուրծփին վրայ կը կախէ, սիրահարուած է, իսկ եթէ ձախ կուրծփին վրայ, ոչ...

Եթէ անձրեւոտ օր մը իրեն ընկերացող երիտասարդին հովանոցը աւելի իրեն վրայ ծռած է, սիրահարուած է, իսկ եթէ միայն երիտասարդին վրայ, ոչ...

Եթէ ձեռնոցի, քաշկինակի ու դրոշմաքուղքի հետ կ'գրադի միշտ, սիրահարուած է, իսկ եթէ հովանոցի կամ հովաւարի, ոչ...

Եթէ օրհորդը 13-26 տարեկան է, սիրահարուած է, իսկ եթէ 70-80, ոչ...

— 0 —

Մեծ Մայր. — Աղջիկս, ի՞նչպիսի երիտասարդի հետ կուզես ամուսնանալ, չէ՛կ մազ ունեցողի մը՝ թէ՛ թուի աչքեր ունեցողին:

Օրհորդ. — Ա՛խ մայրիկ, այնպիսի ձախորդ ժամանակի ենք հասեր, որ ճաղատ (քէլ) մըն ալ ձեռքս իյնայ, նորէն դո՛հ պիտի ըլլամ:

— 0 —

Օրհորդ մը կօշիկ ատնելու ատեն՝ պատեհուութիւն ունեցաւ հարցնելու կօշկավաճառ սիրուն ու շիք հագուած երիտասարդին,

— Պարո՛ն, դուք ձեր կեանքին մէջ ոեւէ աղջիկ համբուրած էք:

Տղան քիչ մը կարմրելէ յետոյ՝ որոշեց ճիշտը խօսիլ:

— Այո՛, համբուրած եմ, չէ՛մ կրնար սուտ խօսիլ:

— Շատ լաւ, — ըսաւ օրհորդը՝ ներկայացնելով իր շրթունքները, — համբուրեցէք իմա ալ, որովհետեւ ես չէի թողուր որ իմ շրթունքներու վրայ փորձեր (practice) ընէիք:

Անձրեւոտ , ցուրտ եւ սաստիկ մութ դիշեր մը , օրիորդը ըսաւ իր ծառային ,

— Յակոբ , խանութը վազէ , եւ ինձ համար տուի մը երեսի փառարար բեր :

— Օրիորդ , շունն ալ հետս տանի՞մ :

— Խիղճ չունի՞ս , ի՞նչ է , յի՛մար : Մի՞թէ կարելի է այս անձրեւին շունը փողոց հանել , չէ որ կը մտի , կը թրջուի , — ըսաւ բարկացած օրիորդը ծառային :

— Է՛ր օրիորդ , հապա՛ե՞ս :

— օ —

— Մայրի՛կ , կրնա՞մ այս նստարանին վրայ նստիլ :

— Չէ՛ ջանիկս , նոր է ներկուած , թաց է :

— Հապա ինչո՞ւ ըսիր որ քոյրս համբուրեմ :

— Ի՞նչ եղաւ որ :

— Չէ՞ որ քոյրս ալ այս առաւօտ երեսը նոր ներկեց :

Մեր աղջիկներէն՝
Ի՞նչ կ'սպասուի աւելի
— Գործածումը աւելի (broom) :

Սաստիկ անձրեւէն ջուրը սկսաւ յորդիլ եւ անցողաբարձը դժուարացաւ Թ... քաղաքի գառնիվայր փողոցներէն մէկուն մէջ : Եկողը պարտաւորուեցաւ կանգնիլ , սպասել կամ ետ դառնալ :

Մէկը հարցուց զիւղացիին ,

— Ինչո՞ւ չես անցնիր :

— Կ'սպասեմ որ նախ ջուրը անցնի , ապա՛ ես անցնիմ , — ըսաւ զիւղացին :

Սպասողներու կարգին կանգնած էր սիրուն օրիորդ մը որ ժամէ մը իվեր ջուրին միւս կողմը անցնելուն անհամբեր , դէմքի ողորմելի արտայայտութեամբ մը , ջու-

րին մէջ երբեմն երբեմն երեւցող մարդոց կը դիտէր , որոնք կ'երթային ու կ'ուզային անցորդները շալկած կամ գրկած :

Ատոնցմէ մէկը (ժուլիկ մը) տեսնելով աս օրիորդը , քաղաքավարի կերպով մօտեցաւ ու առանց բան մը հարցնելու , փառաւորապէս գրկեց սիրուն օրիորդը եւ զայն ջուրին անդիւի կողմը անցուց :

Օրիորդը ժուլիկի այս արարքէն սաստիկ զայրացած՝ ու ինքզինքը անսպասուած զգալով ոստիկանին բողոքեց , անոր ձերբակալումը պահանջելով :

Մարդը ըսաւ ,

— Պարո՛ն ոստիկան , այդ աղջիկը ժամէ մը աւելի հոն կ'սպասէր՝ հաւի սէս մէկ մը մէկ՝ մէկ մը միւս ոտքին վրայ կանգնելով փոխնիփոխ : Ես բարութիւն ըրի զայն ջուրին անդիւի կողմը անցնելով , վարձ ալ չեմ ուզեր :

Յետոյ օրիորդին դառնալով՝

— Չե՞ս ուզեր , հա՞ , շա՛տ լաւ , հի՛մա , հի՛մա , քեզի նորէն միւս կողմը կը տանիմ :

Եւ օրիորդին մօտիկցաւ , գրկեց զայն այնքան ամուր որքան կարելի էր եւ ջուրին միւս կողմը տանելով նորէն նախկին տեղը դրաւ , առանց անսալու օրիորդին իր երեսներուն-տուած ապտակներուն եւ իր փորին իջած աքացիներուն :

— օ —

— Աղջի՛կ , ինչո՞ւ քու դաստիարակչուհիդ չես համբուրեր , որը քեզ սաստիկ կը սիրէ , — հարցուց մայրը իր փոքրիկ աղջկան՝ դաստիարակչուհու ներկայութեանը :

— Ի՞նչ կ'ըսես , մայրի՛կ , եթէ զայն համբուրեմ , ինձ ալ ապտակ կ'ուտայ , ինչպէս որ երէկ հայրիկին ապտակեց , երբ հայրիկը զայն համբուրեց , — պատասխանեց աղջիկը :

— Հը', Սօֆիա, Ի՞նչպէս անցաւ ընկերուհուդ հարսանիքը:

— Շատ լաւ, ամեն բան հիանալի էր, միայն վերջէն փոքրիկ իրարանցում մը տեղի ունեցաւ:

— Ի՞նչ պատահեցաւ որ:

— Է՛հ, ոչի՛նչ, հարսը պղտիկ երեխայ մը ունեցաւ:

— o —

— Կը լսե՞ս, Մաքրուհի՛, եթէ անգամ մըն ալ ես քեզ տեսնեմ ամուսնուս հետ դրկախառնուած, անմիջապէ՛ս դուրս կը վռնտեմ:

— Կը լսեմ, Տիրուհի, այսուհետեւ դըռնը կ'ըլլանք որ չ'տեսնէք:

ԼԻՆՑԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ ՆՈՐ ԱԳՈՅՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՄԻ:

— Լաքէթիս չէյնը սալիս կօլտ է:

Օրիորդ.— Պ. Ուսուցիչ, խնդրեմ ինձի վկայական մը տուէք, թէ ես ձեր դպրոցի մէջ հինգ տարի օրիորդ եղած եմ:

Ուսուցիչ.— Դիմեցէք բժշկին, օրիորդ, այդ անոր գործն է:

— o —

— Սիրելի՛ Ռօզի, այսօր ես հօրմէդ քու ձեռքդ խընդըրեցի:

— Իրա՞ւ կ'ըսես, ըսէ տեսնեմ ի՞նչ պատասխանեց:

— Հայրդ նախ լեզուն քիչ մը ծամծամեց ու յետոյ, փոխանակ քու ձեռքդ տալու՝ ամենայն ուժով իր ոտքը ինձի տուաւ:

— Պարոն Մեղրեան, դիտէ՞ք ինչ դժբախտութիւն պատահած է խեղճ Ապտակեանին:

— Ի՞նչ:

— Պ. Նասպաստակեան դիշերով անոր աղջիկը փախցուցեր է:

— Ի՞նչ դա դժբախտութիւն է: Երանի թէ յիմար մըն ալ ոչ թէ միայն աղջիկս՝ այլեւ կինս փախցունէր, ազատուէի:

— o —

— Պ. Կաչաղա՛կեան, ինչո՞ւ կ'ինդ ձգեցիր, չէ՞ որ նէ շատ սիրուն ու աղուոր էր:

— Կօշի՛կս ալ շատ սիրուն է, բայց չէ՛ք դիտեր թէ ոտքիս ո՞ր կողմը կը ցաւցնէ:

ՉԸԼՍԵՑԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ ՆՈՐ ԱԳՈՅՆ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՄԻ:

— Մայ տեղ իդ օլրայթ:

Հրապարակային ժողով էր, երբ օրիորդը վերջացուց դաշնամուր դարնելը, ժողովուրդին մէջէն ձայն մը ըսաւ, — «Շնորհակալութի՛ւն»:

— Ինչո՞ւ շնորհակալութիւն յայտնեցիր, չէ՞ որ շատ ձանձրալի եղանակներ նուագեց, — ըսաւ ուրիշ մը:

— Եղբա՛յր, շնորհակալութիւն յայտնեցի վերջացընելուն համար:

— o —

Հասարակաց պարտէզին մէջ՝ սիրուն աղջիկ մը առանձին նստած էր: Երիտասարդ մը տեսնելով այդ օրիորդը, ինքնիբերն ըսաւ,

— Եթէ մօտենամ սա աղջկան ծանօթանալու, պիտի ըսէ ԼԻ՛ՐԻ, իսկ եթէ թողում անցնի՛մ, պիտի ըսէ ՅԻՄԱՐ:

ՊԱ-
ՌԱՒ
ՕՐԻՈՐԳՆԵՐ
ԿԱՐԳԱՅԻՆ՝Ք
ԱՅՍ
ԵՒԷ
Կ՝-դէտ

Հանալ, Յեր անանը
և ճշգրտորդութիւնը թանկ
Վը լըայ քրեցեթ, այդ թանկը յոտ
Տեղաներու շինած Տեղաներու լըայ
ուրեցեթ: Ա՛րքազը օր ծոտ պահելից ցետոյ երեկոյ-
եան քառասն ճը ազ ջոտը ի՛տեցեթ: Ապա հո-
րեղ ճը առանցնանալով այդ հո՛ւն և թանկը լը-
ուցեթ: Այդ քորի պիտի շնանալիք անպարճաւ,
եթէ 24 կամ 34 քորիներուն ճիշտ ճիշտ քորի-
քորանաւ տանանաւ ալ այնպիսի ճը հետ,
քորաւ և Յեր անա- ան քորերը հաստատ
ըլլան: Իսկ եթէ պարտադրի ճը-
լըտան երեքսուս րդ ճը սանիք ի՛տի
Յերսո՛, այդ այրոս ցիք քորի ճը ճը-
ի՛ ճը թիւսը, ու Յեր քորի ճը ճը-
տանի ճը թիւ կողաց ճը շինելով այդ
պարանին բնակած քորաւ քորի քորս

Յերսին քոր թանկեցեթ ծածոսի, և նա իննթի պիտ Յեր պիտի քորի:
Այս քորերու թիւնը կարգաւորելու է քորին անգամ ճը, այն ալ
ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱՐԹԻ ՕՐԸ: «ՎԵՏՀԱԶԱՐՆԱՅ»

Պատաւած Օրիորդը.— Պարոն բժիշկ, իմ վերջին յոյսս քու վը-
րայ դրած եմ, արդեօք կրնայի՞ք ունէ դարման մը կամ ճար մը ընել:
Բժիշկ.— Շատ կը ցաւիմ օրիորդ, որ ձեր հիւանդութիւնը՝ այ-
սինքն պառակտութիւնը՝ անբուժելի ու անդարմանելի է:

— Եւզինէ՛, դու Ծաղկազարդին հաղորդուեցա՞ր:
— Ո՛չ հողեակա, վախցայ, որովհետեւ մեր խոստո-
վանահայր քահանան այրիացած է եւ կ'ըսեն որ կիները
խոստովանեցնելու ժամանակ սէրը կը բացատրէ, չգիտեմ
ուրիշ ի՞նչ նորատեսակ բաներ կը քարոզէ:
— Շատ հետաքրքրական է, երթամ անգամ մը անոր
խոստովանիմ: Ո՞րը, այն երիտասարդ քահանա՞ն է:
— Այո՛, Տէր Յուսիկ... չե՞ս ճանչնար:

— 0 —

Սիրուն օրիորդ մը ...ի խմբագրատունէն յանձնա-
րարական մը առնելով՝ D. C.—ի օֆիսը դիմեց, իրեն հա-
մար գրագրութեան պաշտօն մը խնդրելու:
Կառավարիչ.— Բոլորովին իզուր էր խմբագրատու-
նէն յանձնարարական բերել, օրիորդ, քանի որ ձեզ պէս-
ներու համար ո՛չ միայն դրասնեակիս, այլ եւ սրախ մէջ
իսկ տեղ կայ: Ա՛խ, դուն քէֆ մնացած ազաւնիս:

— 0 —

Օրիորդ մը դրամատունը կ'երթայ
դրամ ստանալու: Պաշտօնեան օրիորդի
անձնաւորութիւնը ստուգելու համար կը
հարցնէ,
ԱՂԶԻԿ Է՛
ՕՏԱՐ ՏՈՒՆԻ
ՃՐԱԳ Է

— Քանի՞ տարեկան էիք, օրիորդ,
այս դրամատուն դրամ դրած ատեննիդ:
Շրջապատող հասարակութեան պրպտող հայեացք-
ներու տակ՝ կաս կարմիր եղած օրիորդը, կը թոթովէ՛
— Կա՛րձե՛մ, ը՛ ը՛ 29 տարեկան:
Ուրեմն հիմա 36 տարեկա՛ն էք, այնպէս չէ՞:
Օրիորդը մնաց ապա՛ծ, երբ իմացաւ որ 36 տարեկան
է եղեր առանց դիտնալու:

— Ինչո՞ւ չես լար, աղջիկս, չէ՞ որ պսակուող աղ-
ջիկները կ'ուլան, — հարցուց հայրը իր աղջկան,

— Ինչո՞ւ պիտի լամ, հայրիկ, նա՛ պէտք է լայ,
որուն կինը պիտի ըլլամ ես, — պատասխանեց աղջիկը:

— օ —

Երիտասարդ մը կը հարցնէ աղջկայ մը,

— Ի՞նչու այսչափ կարճ հազուատներ կը հագնիք,
օրի՞րդ:

— Ասիկա Փարիզի ամենավերջին նորաձեւութիւնն
է, — ըսաւ աղջիկը:

— Օ՛, հիմա հասկցայ: Ատո՞ր համար էր որ Գեր-
մաններ ամէն դնով կը ջանային Փարիզ մտնել:

— օ —

Խոհարարուհին անդռուցութենէն այրեց հինգ փաււնտ
հորթի միս, եւ որպէսզի յանցանքը ճածկէ, խաբեց Տի-
րուհին ըսելով՝ թէ կատուն միսը կերեր է:

— Այդ մենք կը տեսնենք, — ըսաւ Տիրուհին, ու խո-
հանոց զնաց, կատուն կշռեց, որ ուղիղ հինգ փաււնտ
եկաւ:

— Կը տեսնե՞ս, կատարի՛նէ, ըսաւ Տիրուհին, ես կը
հաւատամ՝ որ այս հինգ փաււնտը հորթի միսն է, բայց
ո՛ր է կատուն:

— Կատուն վախէն փախաւ, — պատասխանեց խոհա-
րարուհին:

— օ —

Երիտասարդ. — Օրի՞րդ, դուք կը վազէք այնպէս՝
ինչպէս հրէհէ:

Օրիորդ. — Պարո՛ն, դուք արդէն այրուեցա՛ք:

Թեքեւ անգաղսնապա-
հուքեամբ մը աղջկայ
մը Յուսեաներէն ընդօ-
րինակուած

Յօդուած Ա. — Սիրահարուած-
ներու ակումբը կը գտնուի . . . փո-
ղոցի վրայ եւ գուարնայի գրօսավայր
մըն է:

Յօդուած Բ. — Ակումբի անդամ-
ները կրնան ըլլալ երկու սեռի ան-
միմ, որոնց մէջ կը բացավառուի եւ
կ'առկայծի հրդեհ սէրը . . .

Յօդուած Գ. — Անցագրի եւ ծաղկի պատուաստման
վկայականներու պէտք չկայ անդամագրուելու համար:

Յօդուած Դ. — Ակումբի իւրաքանչիւր անդամ իրա-
ւունք ունի իր ուզածին հետ Ֆլիրթելու եւ իր փափաքա-
ծին վիզը փաթարուելու:

Յօդուած Ե. — Ակումբի Ատենապետը՝ անդամներու
բարոյականութեան հետեւելու եւ կանանց պատիւը պաշտ-
պանելու չէ:

Յօդուած Զ. — Ոստիկանութեան խտիւ արգիւում
է խուզարկել Ակումբը:

Յօդուած Է. — Ակումբը պէտք է պայքարի ծնողական
բռնակալութեան դէմ, եւ փողոցի մէջ երեսի ներկեր ու
փողիներ գործածելու ազատութիւնը ուզէ:

Յօդուած Ը. — Այն անդամները որոնք կազմով տը-
կար են՝ կը հրաժարեցուն ինքի ամուսնայ համար, իսկ
եթէ չ'կազմուրուին՝ կը վտարուին:

Յօդուած Թ. — Ամեն անոնք, որ կը հարկադրուին այս
աղջիկը կամ այն երիտասարդը սիրել, կրնան իրենց
գործը շարունակել եւ կնքել իրենց շրթունքները՝ առանց
Ատենապետին վախնալու:

Յօդուած Ժ. — Կարելի է քոչկոտիլ քիթեռնիկի պէս
արձուէ արձու, բայց, խտիւ արգիւում է երիտասարդ-

ներու գրպանը ձեռք խոթել դրամի յայտով, որովհետեւ
դեղահատներով ու դեղերով լեցուն է:

Յօդուած ԺԱ.— Անդամագրուի կրնան 15—26 տա-
րեկան եղողները, որոնց քիթը, բերանը եւ մէջքը Ատե-
նապետը նախապէս չափելու է:

— օ —

— Սիրելի՛ Ռօզի, աւելորդ է ըսել քեզի, որ մեր նը-
շանտուքը դաղտնի պիտի պահենք առ այժմ:

Ռօզի.— Անչո՛ւշտ, անչո՛ւշտ, ես արդէն ամենուն ըսի,
որ մեր նշանտուքը դաղտնի պիտի պահենք:

— օ —

— Աղջի՛կս ամօթ չէ՞ քեզ, որ կը գրկախառնուիս ոս-
տիկանին հետ, — հարցուց տանտիկինը նաժիշտին:

— Ի՞նչ ընեմ, տիկին՛ն, չէ՛ որ օրէնքով արգելուած է
ոստիկանութեան դիմադրել:

— օ —

— Աղջի՛կս, ճի՛շդ է որ այդ պարոնը բռնի համբու-
րեց քեզ:

— Այո՛, մա՛յրիկ, բայց ես այնպէս բարկացայ ա-
նոր, որ իմ համբոյրս կրկին ետ տալ պարտաւորուեցաւ:

— օ —

— Սիրանո՛յշ, ի՞նչպէս չես ամ չնար եւ այդպէս եր-
կար կը համբուրես այդ պարոնը:

Օրիորդ.— Ինչո՞ւ պիտի ամ չնամ, քանի որ աչքերս
ամուր մը գոցեր եմ:

Մ. . . քոյրեր՝ սիրելու
պէտքը զբալու տարիքին մէջ
դեռ նոր թեւակոխած, գրեթէ
ամէն գիշեր ժամը 12-էն յետոյ
տուն կը վերադառնային գիշե-
րաչըջիկներու պէս:

Գեղեցիկ օրիորդը ի՞նչ է,
Աչքերու համար՝ դրախտ,
չոգու համար՝ դժոխք,
Գրպանի համար՝ պարպոզ:

— Ո՞ւր էիք, աղջիկներս, վայ մո՛ւրս ճակատնուդ
ըլլայ, — ըսաւ մայրը ալ չկրնալով համբերել, — աս ի՞նչ
տուն գալու ժամանակ է, մինչեւ հիմա ո՞ւր էիք, չէ՞ ք
վախնար այս մութ փողոցներէն տուն վերադառնալ:

Աղջիկները որ շա՛տ անգամներ իրենց մայրը խաբեր
էին զանազան պատրուակներով եւ ներողութեան արժա-
նացեր, այս անգամ ալ ժամացոյցի սլաքը նախապէս 12-էն
9-ի վրայ բերելով սկսան մեղադրել իրենց մայրը:

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ, ցնորած ես, ի՞նչ է: Սա ժա-
մացոյցիս նայէ անգամ մը, ժամացոյցը ճիշտ 9-ն է, եւ
մենք սովորականէն ժամ մըն ալ կանուխ տուն վերադար-
ձած ենք այսօր: Իսկ ինչո՞ւ պիտի վախնանք գիշերները
ուշ տուն վերադառնալէ, քանի որ ամեն գիշեր գրեթէ
առանց բացառութեան երկու կամ երեք կտրիճ երիտա-
սարդներ հետերնիս կ'ընկերանան, երբեմն նոյնիսկ մին-
չեւ տուն:

Ի Կ Ի Ն մը փոքր տղային ու աղախինին հետ երկաթուղիի տոմսակ առնելու համար կայարան գնաց :

— Խնդրեմ, երկու ԼՐԻԻ տոմսակ տըռուէք, իսկ հատ մըն ալ ԿԷՍ՝ տղայիս համար :

Քէշիբը (արկղակալ) պատուհանէն սուր ահնարկ մը նետելով տղային վրայ, պատասխանեց,

— Տիկի՛ն, ձեր տղան շատ ալ փոքր չէ, նա երկար տարատ հագած է, ուստի անոր համար ալ ԼՐԻԻ տոմսակ առնելու էք :

— Այն ատեն խնդրեմ ԼՐԻԻ տոմսակ մը տուէք տղայիս համար, իսկ մէկ հատ ալ ԿԷՍ տոմսակ ինձ համար, քանի որ իմ վարտիքս երկար չէ, իսկ աղախինս ձրի պէտք է երթայ, որովհետեւ ո՛չ տարատ ունի, ո՛չ ալ վարտիք :

— o —

— Տիկի՛ն, ձեր ամուսինը այս տարի ո՞ր կուսակցութեան կը պատկանի :

— Զգիտե՛մ, ճիշտն ըսած, անցեալ տարի սկսաւ Եպիսկոպոսականութեամբ, յետոյ դարձաւ Արմատական, այժմ կը յաճախէ Հայ Դեմոկրատական Ժողովները, բայց անունը կարգացի Յատազդիմականներու ցանկին մէջ, եթէ այսպէս շարունակէ, կարծեմ թէ քուէն Հանրապետականներուն պիտի տայ, իսկ մէկ ամիսէն դուցէ Անիշխանական դառնայ :

Օր մը Միլտոնին կը հարցնեն, — «Ի՞նչ է պատճառը որ մէկ քանի երկիրներու մէջ թագաւոր մը 14 տարեկան եղած ատեն կրնայ թագ ստանալ եւ դահ նստիլ, բայց չի՛ կրնար ամուսնանալ մինչեւ որ 16 տարեկան չըլլայ» :

— Անոր համար, որ աւելի դիւրին է ամբողջ թագաւորութիւն մը կառավարել քան կին մը, — կը պատասխանէ Միլտոն :

— o —

Գող մը՝ քանի մը փառուտ թարմ ձուկ թաշկինակին մէջ լեցնելով, ածապարանօք հարուստի մը տուն կը տանի, տան տիկնոջ կը յանձնէ, ու շնչասպառ կ'ըսէ,

— Տիկի՛ն, այս ձուկերը ձեր ամուսինը ուղարկեց եւ ըսաւ թէ բոլոր պղինձէ ամանները ինձ յանձնէք, որ պղնձագործին տանիմ, անաղելու (կլայեկել) համար :

Միամիտ կինը հպատակով դողին՝ բոլոր պղնձեղէնները ստպրակի մը մէջ լեցնելով դողին յանձնեց : Ճարպիկ դողը ըսաւ,

— Տիկի՛ն, խնդրեմ լաւ մը համընցէք որպէսզի վերջէն սխալմունք մը չ'պատահի :

— Ապահո՛վ եղիր, համրած եմ, 10 կտոր է ընդամէնը :

Երեկոյեան երբ ամուսինը տուն եկաւ, կինը անհամբեր ըսաւ,

— Այսօրուայ ղրկած ձուկերդ շատ լաւ էին, միայն թէ պղնձեղէնները դուր տեղ անաղել ղրկեցիր, որովհետեւ դեռ մաքուր էին :

— Ի՞նչ կ'ըսես, ա՛յ կին, ես ո՛չ ձուկ ղրկած եմ եւ ոչ ալ պղնձեղէն տեսած :

Ես վճռած եմ վերջ դնել կեանքիս, բայց չգիտեմ, ո՞րն է լաւը, հրացանազա՞րկ ըլլալ, կախուէ՞ր, խեղդը՝ ուէ՞ր, գլխատուէ՞ր, երկաթուղու տա՞կն իյնալ, թունա՝ սորուէ՞ր, թէ՛... ԱՄՈՒՍՆԱՆԱԼ...

— 0 —

— Տիկի՛ն, ձեր էրեկը դրամախաղի կը հետեւի՞ :

— Ո՛չ, չեմ կարծեր, բայց վստահ գիտեմ որ իրեն հետ խաղցողները, մոլի դրամախաղներ են :

— 0 —

Տիկին մը որ 11 դաւակներու տէր էր, պատկերահա՛նին երթալով հարցուց,

- Պարո՞ն, տիւզիմը քանի՞ր՞ կը նկարէք :
- Չորս տոլար, տիկի՛ն :
- Անանկ է, վեց ամիս յետոյ կ'ուզամ :

<p>— Կուգե՞ս կնոջդ քեզի հանդէպ ունեցած սէրը իմանալ :</p> <p>— Սյալմամբ իբ գըլ-խարկին վրայ նստէ անգամ մը :</p>	<p>Եթէ պատերազմի կերքաս, աղօթէ՛, եթէ՛ ծովա-յին պատերազմի կերքաս, երկու անգամ աղօթէ, իսկ եթէ կ'ամուսնանաս երեք անգամ աղօթէ :</p>
---	---

- Ո՞ւր է մայրիկդ, Սա՛րգիս :
- Հայրի՛կ, երկու ժամ կ'ըլլայ որ «մէկ վայրկեան»ով դրացիի տուն գնաց :

— 0 —

Տանտիկին, (նոր վարձած աղախինին) — Դուք ձեր նախկին տեղը ինչո՞ւ ձգեցիք :

Աղախին. — Երիտասարդ Պարոնը...

Տանտիկին. — Մի՛ վախնար, մեր տունը ոչ մի պարոն չ'կայ, բացի ամուսինէս :

Աղախին. — Աւելի գէշ...

Կնիկ. — Այն բոլոր խրատները որ ես կ'ուտամ քեզի ամէն օր, քու մէկ ախանջէդ կը մտնէ, միւսէն դուրս կ'ենէ :

Երիկ. — Ա՛յ կնիկ, չե՞ս գիտեր որ իմ գլուխս այնքան ալ մեծ չէ քու բոլոր ըսածներդ հոն տեղաւորցնելու համար :

— 0 —

Գերեզմանի վրայ մօտիկ բարեկամներէն մէկը դամբանական խօսած ատեն՝ ըսաւ,

— Դո՛ւն երկի՛նք գնացիր, աւելնալու համար կաթիլ մը ջուր ովկիւնդսին մէջ : Գնացի՛ր, թողնելով 24 տարեկան այրի կինդ :

Այրին. — Ներողութի՛ւն (արտասուելից) պարսն, խօսքդ ետ առ, 22 տարիս դեռ նոր լմնցաւ :

— Մայրի՛կ, հայրիկը կ'ըսէ որ դուռ քու տարիքդ բոլորէն կը պահես, ըսէ՛, խնդրեմ ո՞ւր կը պահես :

Մայրը իր փոքրիկ աղջկան կ'ըսէ,

— Ես քեզի այս երեկոյ շաքարեղէն (քէնտի) կուտամ, հայրիկիդ չ'ըսես որ Սարգիսը այսօր մեր տուն եկաւ ու գիտ համբուրեց :

Երեկոյեան ընթրիքի ժամանակ, երբ հայրը սեղանի նստած էր, աղջիկը պոռաց,

— Մա՛յրիկ, դէ՛ քեզի տո՛ւր, որ հայրիկին չ'ըսեմ թէ Սարգիսը մեր տուն եկաւ այսօր ու քեզ համբուրեց :

— Օթօսլայի ձայնը դիս կը սարսափեցնէ :

— Ինչո՞ւ :

— Որովհետեւ կինս օթօսլայիով փախաւ : Ամէն անգամ որ այդ մեքենայի ձայնը կը լսեմ, կը կարծեմ թէ կը վերադառնայ :

— օ —

— Կանանչեղէնները այս տարի փճացան, եթէ օդերը լաւ երթան ու քիչ մը անձրեւ գայ, հողին տակ ինչ որ կայ դուրս պիտի ելլէ, — ըսաւ պարտիզպան մը :

— Լուէ՛ ծօ : Ձե՞ս զիտեր որ երկու կնիկ ունիմ հողին տակ :

— օ —

— Հոգեա՛կս, ես քեզմէ շա՛տ ծեր եմ, շա՛տ մեծ եմ, իսկ դու ջանիլ աղջիկ ես, եթէ ամուսնանանք, քու սէրը շատ շուտ կը պաղի ինձմէ :

— Երբէ՛ք, իմ սէրս ալ քեզ հետ կը մեռնի :

— օ —

— Կարա՛պետ, ի՞նչ բան է սէրը :

— Խելագարութի՛ւն, յիմարութի՛ւն :

— Ինչո՞ւ այդպէս կը մտածես :

— Ծատ պարզ է, եթէ սիրահարուած ժամանակս քիչ մը խելք ունենայի քեզ հետ չէի կարդուեր առանց օժիտի :

— օ —

Յոյն փիլիսոփայ մը տուն մը շինեց, բայց առաստաղը վար, իսկ հիմը վեր : Երբ պատճառը հարցուցին, ըսա՛ւ :— Ծուտով պիտի ամուսնանամ, եկող կինը տակն ու վրայ պիտի ընէ տունս, այն ատեն կը շտկուի :

— օ —

— Ա՛խ, կնի՛կ, տուած գնդասեղդ կլլեցի սխալմամբ :

— Ահա քեզի ուրիշ մըն ալ, ի՞նչ կը վախնաս :

— Ինչո՞ւ գլուխդ օղիով կը լուսս, Փառա՛նձեմ :

— Կ'ըսեն որ մաղերու աճուածին կը նպաստէ :

— Չհաւատա՛ս, եթէ ուղիղ ըլլար, շատ օղի խմելէս մինչեւ հիմա մաղեր պիտի բուսնէին կոկորդիս մէջ :

— օ —

Կնիկ.— Ա՛յ մարդ, ի՞նչ անպէտք վզնոցներ ու վզկապներ կը դնես : Պէտք է ըսեմ, որ առհասարակ ճաշակ չունիս դուն քու ընտրութիւններուդ մէջ :

Էրիկ.— Այո՛, շա՛տ ճիշտ է, այդ բանը նկատելի էր մանաւանդ այն ժամանակ՝ երբ քեզ ընտրեցի :

— օ —

— Բարով ես եկեր, տա՛տի ջան, ի՞նչ լուրեր կը բերես երկրէն, — հարցուց կին մը, իր համաքաղաքացի կնոջը :

— Է՛հ հա՛րսիկս, ալ ի՞նչ ըլլայ, այս տարի շատ մարդիկ մեռան, ալ մարդ չմնաց որ չ'հիւանդանար ու չ'մեռնէր :

— Է՛, հապա դո՞ւն ինչո՞ւ չ'հիւանդացար, չ'մեռար :

— Է՛հ, իշտէ ես ալ մնացի որ քեզ թաղեմ, հա՛րսիկ :

— օ —

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿ.— Տիկին Կ. Ծոծրակեան՝ որ երկար ատենէ ի վեր կը ջանար խարել իր էրիկը եւ փորձել անգամ մը անոր իր հանդէպ ունեցած սէրը, պատեհ առիթը համարեց գործադրել իր այս մտադրութիւնը ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԻՆ : Ուստի օր առաջ իր բարեկամներէն մէկուն այցելուութեան գնաց, իր միտքը անոր պարզեց, եւ պատուիրեց անոր այն ամէնը՝ ինչ որ նա պիտի ըսէր հետախօսով իր ամուսնոյն որոշեալ ժամուն :

Առաւօտեան ժամը 11.30-ն էր, երբ պ. Ծոճրակեանի հեռախօսը գանգահարեց :

— Հըլլօ՛, — պատասխանեց Պ. Ծոճրակեան :

— Ո՞վ է ասիկա, Պ. Ծոճրակեան դո՞ւք էք :

— Այո՛, ես եմ, դուք ո՞վ էք :

— Ը՛... ասիկա մէկն է որ չէ՛ք անչնար, բը՛... բայց Պ. Ծոճրակեան, ը՛ ը՛ ը՛ ներեցէք որ ցաւալի իրողութիւն մը ունիմ ձեզի հաղորդելիք : Ճիշտ հիմա, այս վայրկեանիս, ձեր հրեշտակը, այսինքն ձեր կինը, շիք հագուած երիտասարդի մը հետ **Թ.** հիւրանոցը մտաւ, տեղ մը որ ո՛չ ազգական ունի, եւ ո՛չ ալ բարեկամ, տեղ մը որ ո՛չ քեզ պատիւ կը բերէ՛ եւ ո՛չ ալ ինձ : Ե-քէ անապարէք ոստիկանութեան լուր տալ եւ կամ դուք ինքներդ շտապէք հոն սլանալ՝ ձեր աչքերով պիտի տեսնէք, տխուր իրականութիւնը :

Մնաք բարի :

Պ. Պ. Ծոճրակեան ջղայնացած. արիւն քրտինք մը տած, երբ անապարանօք դէպի փողոցի դուռը կը վազէր հիւրանոց երթալու համար, կինը պահուրտած սենեակէն էրկան դէմը ելաւ :

Մարդը յանկարծակիի գալով դրան սեմին վրայ ուշաքափ ինկաւ ու մարեցաւ, կինն ալ կոկորդալիք ու կուշտ ու կուռ խնդուէէ մը յետոյ՝ փարք բռնած՝ իր սենեակը առանձնացաւ, բոլորովին անհոգ եւ իր էրկան ֆանի մը բռայէէն ուշաքեքելուն վստահ : Բայց երբ վայրկեանները սահեցան եւ ամուսնոյն ֆաշշելով վեր հանեցին, ստուգեցին որ ոտներէն մէկը քուլցուցեր է «Սուրբ Ապրիլ Մէկ»ը :

Պ Ր Ո Յ Ի աշակերտներէն մէկը նպարակաճառի մը խանութը կը մտնէ եւ ձեռքին մէջ բռնած թուղթին նայելով կը հարցընէ,

— Ներեցէ՛ք, պարո՛ն, 32 հաւկիթ՝ հատը 3 սէնթէն քանի՞ կ'ընէ :

— 96 սէնթ :

— Հապա 13 փառնուր կարագ, փառնուր 43 սէնթէ՞ն :

— Այդ ալ, ը՛... 5 տոլար 59 սէնթ. բայց պարո՛ն, մայրիկդ այս բոլորը գնելու չափ քեզ դրամ տուա՞ւ :

— Ո՛չ, — կը պատասխանէ պղտիկը, — այսօրուան թուարանութեան դասերնիս էր, եւ ես դիտմամբ ձեզ դիմեցի, որ հաշիւներուս մէջ սխալած չ'ըլլամ :

— 0 —

Ուսուցիչ. — Ի՞նչ բան է ոսկին :

Աշակերտը լուռ կը մտածէ :

Ուսուցիչ. (քիչ մը բարկացած) — Ի՞նչ բան է ոսկին :

Աշակերտը նորէն լուռ է : Ներկաներէն մէկը կը յանդիմանէ ուսուցիչը ըսելով,

— ԼՈՒՌԻՒՆԻՆԸ : Ձե՞ս տեսներ խեղճ աշակերտը լուռ է :

— 0 —

Ուսուցիչ. — Ուրեմն սողուն կը կոչուին ա՛յն կենդանիները, որոնք գետնի վրայ ոտքերով չեն պտտիր, այլ կը սողան : Այդպիսի կենդանիի մը օրինակ կրնա՞ք տալ :

Աշակերտ. — Այո՛, Պ. վարժապետ, — գլուխը քերելով, — ը՛, օրինա՞կ, ահա իմ փոքր եղբայրս :

Աշակերտ մը որ միշտ դպրոցէն կը փախչէր եւ ինքզինք խաղի կուտար ամիսներով, օր մը, փողոցին մէջ հանդիպեցաւ ուսուցչին որ իրեն ըսաւ,

— Անպիտան, ինչո՞ւ դպրոց չես դար, որ բան սովորիս, կրթուիս, ու մարդ դառնաս :

Աշակերտ.— Պարո՛ն վարժապետ, ո՞ւր է այժմ դըպրոցը, նորէն հին տե՞ղն է :

Հայր.— Ժամացոյցը քանի՞ն է, տղա՛ս :

Որդին.— Ժամացոյցը դիտէ, մէկ տողար, երկու տողար, հինգ տողար, մինչեւ հարիւր տողար ալ կայ :

Հայր.— Կուգես որ փի՞ղը սպաննէ քեզ՝ թէ վազը :

Որդին.— Ես կ'ուզեմ որ փիղը սպաննէ վազը :

— 0 —

Ուսուցիչ.— Ինչո՞ւ ձմեռուան քամին ցուրտ է :

Աշակերտ.— Որովհետեւ պատուհանը կը դոցենք եւ խեղճ քամին դուրս կը մնայ գիշերները :

— 0 —

Աշակերտ.— Պարո՛ն, ինչո՞ւ կովերն ու եզները կօտոջներ ունին, բայց հորթերը չ'ունին :

Ուսուցիչ.— Հորթերը կօտոջներ չ'ունին, որովհետեւ դեռ ամուսնացած չեն :

Աշակերտ.— Ի՞նչ կը նշանակէ «այսուհանդերձ» :

Ուսուցիչ.— Այս հանդերձով :

Աւակերտ.— Ի՞նչ կը նշանակէ «միս մինակ» :

Ուսուցիչ.— Մինակ միս :

— 0 —

Ուսուցիչ.— Բարա՛ղամ, ինչո՞ւ երէկ եկեղեցիին մէջ, երեսդ դէպի արեւմուտք չ'դարձուցիր, երբ քահանան «Հրատարիմ» կը կարդար :

Աշակերտ.— Որովհետեւ ես Աստուծո՛ւմ խոտված չէի :

Աշակերտ.— Պարո՛ն, ես չեմ կրնար գտնել :

Ուսուցիչ.— Ի՞նչը չես կրնար գտնել :

Աշակերտ.— Այս թելին ծայրը, անպատճառ մէկ մը այս թելին ծայրը կարած ըլլալու է :

Ուսուցիչ . — Ինչո՞ւ Յիսուս իր աշակերտներուն պատուիրեց, «եթէ մէկը ձեր շապիկը ուզէ, միւսն ալ հանեցէք իրեն սուէք» :

Աշակերտ.— Որովհետեւ ինքն Յիսուս ոչ շապիկ ունէր ոչ վարաիք :

— Սուրէ՛ն, չե՞ս ամբողջը որ դասարանիդ մէջ 20-րդ աշակերտն ես այս տարի :

— Ի՞նչ ընեմ, ես մեղաւոր եմ որ մեր դասարանի մէջ միւսին 20 աշակերտներ կան :

— 0 —

Աշակերտուիին.— Դպրոց եթէ աւարտեմ ու դորձ չի կրնամ գտնել, ինչո՞վ պարապիմ :

Հայրը.— Ուսուցչու թեամբ կամ դերասանութեամբ :

Աշակերտուհին.— Իսկ ո՞րքան դրամ պէտք է այդ պաշտօնները ձեռք բերելու համար :

Հայրը.— Վարժապետութեան համար ոչինչ, իսկ դերասանութեան համար (5) հինգ սէնթ (care-fare) կը բաւէ բեմին ետեւի դուռը հասնելու համար :

Ուսուցիչ.— Ուրեմն սովորեցանք որ մարմինները ցուրտէն կը փոքրանան, իսկ տաքութենէն կը մեծնան, — Արամ՝ օրինակ մը կրնա՞ս տալ :

— Դպրոցական արձակուրդները պարո՞ն, ձըմեռը կարճ կը լինին, ամառ երկար :

Ուսուցիչ.— Ստեփան, ինչո՞ւ ամառ ատեն կենդանիները իրենց մազերը կը թափեն :

Աշակերտ.— Կը թափեն իրենց մազերը, որպէսզի ձմեռուան ցուրտին համեմատ տարբեր ձեւով մը նորէն իրենց անդերը շարեն :

Ուսուցիչ.— Նախատելով ծոյլ աշակերտը որ դասարան չէր փոխեր, — չե՞ս ամչնար, ամբողջ երեք տարի եղաւ, որ առա-

ջին դասարանն ես ու չես կրնար կարգի փոխել :

Աշակերտ.— Ինչո՞ւ պիտի ամչնամ, հապա ուսուցիչը ի՞նչ պէտք է ընէ որ 30 տարիէ իվեր առաջին դասարանն է :

Կրօնի Ուսուցիչ.— Պետրո՞ս, ինչո՞ւ համար Գրիստոսի Երուսաղէմ մտնելու ժամանակ ժողովուրդը դալար ճիւղեր եւ շատերն ալ հազուստներ կը փռէին դեմին :

Աշակերտ.— Որպէսզի, եթէ Յիսուս էջին վերայէն վար իյնար, ոեւէ տեղ չ'իջնասուէր :

Ուսուցիչ.— Ի՞նչ է «մարդ» բառի յոգնակին :

Աշակերտ.— «Մարդիկը» կամ «մարդեր» :

Ուսուցիչ.— Ի՞նչ է «տղայ»ի յոգնակին :

Աշակերտ.— Երկուորեակ :

Աշակերտ.— Պարո՞ն, ի՞նչ կը նշանակէ «Բանակ», — կը հարցնէ աշակերտը :

Ուսուցիչ.— Ճակատը շիւղէ, ծոծրակը քերէլէ, մըտածելէ ու խորհելէ յետոյ կը պատասխանէ :— Այդպիսի բան չկայ... օ՛, կեցի՛ր, կեցի՛ր : Մե՞ռնի դրաշարը, «Դ» տառի փոխարէն «Բ» է դրեր, փոխանակ «Գանակ» գրելու, «Բանակ» է դրեր :

— օ —

Ուսուցիչ.— 4 անգամ 4ը՝ 16 չի՞ ըներ :

Աշակերտ.— Այո՛, պարոն :

Ուսուցիչ.— 5 անգամ 5ը՝ 25 չի՞ ըներ :

Աշակերտ.— Այո՛ :

Ուսուցիչ. (հիացած)— Ահա՛ դպրոցը, որ կը կրթէ ու կը դարգացնէ աշակերտի միտքը :

— օ —

Ուսուցիչ.— Տղա՛ս, ըսէ՛ «ա՛յբ» :

Աշակերտ.— Տղա՛ս ըսէ՛ այբ :

Ուսուցիչ.— Տղա՛ս, ե՛ս քեզի՛ կ'ըսեմ, ըսէ՛ «ա՛յբ», «ա՛յբ», «այբ», — հասկցա՞ր :

Աշակերտ.— Տղա՛ս ես քեզի՛ կ'ըսեմ, ըսէ՛ ա՛յբ, ա՛յբ :

Ուսուցիչ.— Վա՛յ, դո՛ւ յիմա՛ր :

Աշակերտ.— Վա՛յ յիմար :

Ուսուցիչ.— Նստէ՛, անպի՛տան :

Աշակերտ.— Նստէ՛՛ անպիտան վարժապետ :

— օ —

Ուսուցիչ.— Ինչո՞ւ աղաւնին չի խօսիր եւ միշտ վո՛ւ, վո՛ւ կը կանչէ :

Աշակերտ.— Որովհետեւ երբ Նոյ Նահապետ դայն տապանէն արձակեց լուր բերելու համար, անկէ առաջ արձակուած ազաւը յարձակեցաւ աղաւնիին վրայ եւ անոր լեզուն խածեց :

Հայր.— Ինչո՞ւ կուլաս, Յակոբ:

Տղան.— Ճակատս դրան դարա:

Հայր.— Տեսնե՞մ, ե՞րբ, ո՞րտեղ:

Տղան.— Երէկ երեկոյեան:

Հայր.— Այլ ինչո՞ւ հիմա՛ կուլաս:

Տղան.— Երէկ ոչ ոք կար տուն:

— 0 —

Ուսուցիչ.— Յակոբ, ի՞նչպէս կրնաս հաստատել որ այդ մատիտը քեզմէ դողցած են, ահա իմ մատիտս ալ քու մատիտի նման է:

Աշակերտ.— Ուրեմն, ինձմէ երկու մատիտ դողցրուած է:

Ուսուցիչ.— Պարո՛ն, երէկ ձեր դրացիի դուռը՝ ինչո՞ւ դանդահարած ու նեղութիւն տուած էք:

Աշակերտ.— Ի՞նչ ընեմ, դրան վրայ գրուած էր «խնդրեմ դանդահարեցէք», ես ի՞նչ մեղաւոր եմ:

— 0 —

Հայր.— Ես խոստացայ քեզ համար հեծանիւ մը գրենել, եթէ կարող փոխէիր այս տարի, բայց ընդհակառակն խայտառակ քննութիւն մը անցուցիր, թէ ի՞նչ կ'ընէիր չ'զխտեմ:

Տղան.— Հայրի՛կ, ես հեծանիւ հեծնել սովբելու փորձեր կ'ընէի:

Ուսուցիչ. (ծաղրելով) — Ի՞նչ նշաններով կարելի է ճանչնալ յիմար մարդը:

Աշակերտ.— Տրուած հարցերով:

Ուսուցիչը չկրնալով բացատրել «Պատիժ» բառը, աշակերտին ըսաւ,

— Պետրո՛ս, ի՞նչ կուտայ մայրիկդ քեզի՛ երբ չար ըլլաս:

Աշակերտ.— «Լուծողակ'ն», պատասխանեց Պետրոս՝ հարցումին ճիշտ պատասխանը գտած ըլլալու երեւոյթով մը:

— Մայրի՛կ, այսօր ես Հայերէն դասիս համար չորս ստացայ:

— Այդ ի՞նչպէս եղաւ, չէ՞ որ դու ամէն ժամանակ երեք նիշէն աւել չ'էիր ստանար:

— Ուսուցչի առաջին հարցումին՝ երկու ստացայ, յետոյ լացի եւ խնդրեցի որ նորէն հարցում ըլլայ, տեսչիս երկրորդ հարցումին նորէն երկու ստացայ... այնպէ՞ս որ երկուք՝ երկուք ալ կ'ընէ չորս:

— 0 —

Որբանոցի անտեսը շատ կծծի եւ ժլատ մարդ մըն էր՝ ուտեստեղէնի վերարեւմամբ, իսկ աշակերտներն ալ բողբուլ կը վախնային:

Քննութեան ժամանակ Բնագիտութեան ուսուցիչը կը հարցնէ,

— Ո՞րն է ամենաթափանցիկ բանը աշխարհիս վրայ:

— Մեր անտեսի կտրած պանիրը նախաճաշի համար, — ըսաւ աշակերտը:

— 0 —

Հայրը յոգնած՝ երեկոյեան տուն վերադառնալով ըսաւ իր որդուն:

— Գնա՛, տղա՛ս, դրացիի լորանոցը բեր որպէս զի սա բամպակը կ'ընենք:

— Հայրի՛կ, — պատասխանեց ծոյլ որդին, — ես իմ ոտքս փորձած եմ, ճիշտ մէկ լիտր է, ոտքովս կ'ընէ:

— Շա՛տ լաւ, գնա կանգունը բեր այս կտաւը չափենք, տեսնենք ո՞րքան մնացեր է:

— Հայրի՛կ, ես մեր կատուն չափեր եմ, պոչէն մինչեւ գլուխ ճիշտ մէկ մէթր է:

— Դո՛ւրս վազէ, տղա՛ս, տես անձրեւ կուգա՞յ:

Որդին սկսաւ շունը կանչել:

— Ինչո՞ւ շունը կը կանչես, — ըսաւ հայրը :

— Հայրի՛կ, փոխանակ դուրս երթալու եւ յողնելու, շունը կը կանչեմ, տեսնենք եթէ շունը թրջուած է, ուրեմն անձրեւ կուզայ :

— Տղա՛ս, ծարաւ եմ, ջուր մը տուր խմեմ :

— Հայրի՛կ, բոլոր հրամաններդ կատարեցի, այս մէկն ալ դուն ըրէ քեզի համար :

— օ —

Ուսուցիչ .— Տղաս, ըսէ «ա՛յբ, ա՛յբ, ա՛յբ» :

Աշակերտը լո՛ււռ ձայն չի հաներ :

Ուսուցիչ .— Տղա՛ս, ինչո՞ւ չես պատասխաներ :

Աշակերտ .— Վարժա՛պետ, կը վախնամ որ երբ «այբ»ը սովորեմ, «բէն»ն ալ ետեւէն կը հասցնես, յետոյ ըսես, «գիմ»ն ալ սովորէ, եւ վերջէն ալ թէ՛ սա «գիրք»ն ալ կարդայ :

— օ —

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՄԵՐ ՀԻՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹԵՆԷՆ

Ծնունդ .— Չորեցնել աշակերտը չոր տախտակի վրայ քանի մը ժամ՝ ձեռքին տալով գիրքը, եւ ստիպելով անթարթ վրան նայիլ :

Փայտ .— Ծեծել աշակերտը փայտով, երբ փայտը կորսուած է, անել սեւէ պատահական փայտ, իսկ եթէ ձմեռ է, վառարանի համար դիզուած փայտերէն հատ մը (որուն ամենէն բարակը աւելի կոթէն հաստ է) եւ շարունակել ձեծը, զարնել աշակերտի գլխին, սոքին, կոնակին, վերջապէս իր կեցած դիրքին յարմարութեան, նոյնիսկ կարելի է կտրել փայտը, եթէ հարկը կը պահանջէ :

Խօսքով Պատժիկ .— Շուն խողցնող, յիմար, տիմար, ալուշ, եզ, անասուն, փճանալու, չքանալու, իշու կտոր, եւայլն, եւայլն, նա՛յսձ վարժապետի հայհոյելու արուեստին մէջ ունեցած ձիրքին կամ ընդունակութեան եւ շրթունքներու կամքին :

Մէկ ոտքի վրայ կանգնեցնիլ .— Երկու կամ երեք ժամ մէկ ոտքի վրայ կանգնեցնել աշակերտը հակառակ կողմի ձեռքին խոշոր քար մը տալով, իսկ եթէ գործած յանցանքը ծանր է, նոյնը ընել՝ այս անգամ միւս ձեռքին տալով խոշոր քարը, կամ եթէ քար չի հարուիր երեք ազիւս :

Բ
Փ
Ի
Շ
Կ

ԲԺԻՇԿ մը հիւանդին վէրքերը կապելէ յետոյ դէմքի արտաքոյ կարգի ծամածուծութիւն մը ընելով՝ ձեռքերը լուալու համար ջուր ուղեց : Ասիկա հիւանդին արժանապատուութեան քիչ մը դպաւ :

Երբոր բժիշկը երկրորդ անգամ այցելեց հիւանդին՝ հիւանդը ծառային նշան ըրաւ որ լուացուելու համար ջուր բերէ :

Բժիշկ .— Շատ մի՛ աճապարէք, ջուրի ժամանակը չէ, վէրքը բանամ, յե՛տոյ :

Հիւանդ .— Նախ ինձ համար լուացուէ, յետոյ քեզ :

— — —

Հիւանդ .— Պ. Բժիշկ, սաստիկ հազ մը ունիմ, խնդրեմ դեղագիր մը գրեցէք, եւ ձեր վարձքն ալ ըսէք որ վճարեմ :

Չարմանալին այն էր, որ բժիշկն ալ նոյն օր պաղ առած ըլլալուն համար, հիւանդէն աւելի սաստիկ կը հազար :

Բժիշկ .— Ահա՛, պարո՛ն, ձեր դեղագիրը, որու համար տուար մը պիտի վճարէք :

Հիւանդ .— Խնդրեմ երկու դեղագիր գրեցէք, եւ ես համաձայն եմ երկու տուար վճարելու :

Երբ բժիշկը երկու տուար առնելով դեղագիրները հիւանդին տուաւ, հիւանդը ըսաւ, — պըն . բժիշկ, այս մէկ դեղգիրը ինձի, միւսն ալ քեզի, որովհետեւ դուն ալ շատ դէշ հազ մը ունիս :

— Պարոն բժիշկ, քուն չունիմ: Անցեալ օր մէկ մը ինձ ըսաւ, թէ պառկած ժամանակդ համրէ մէկ, երկուս, երեք, չորս... եւայլն մինչեւ որ քնանաս: Ես այդ փորձեցի երէկ զիշեր եւ հասայ միլիօններու ու բիլիօններու:

— Յետոյ քնացա՞ր:

— Ո՛չ, արդէն լուսցած՝ վեր ելնելու ժամանակ էր:

— օ —

Բժիշկ. (հիւանդը քննելէ յետոյ) — Հիմա ազատ չունչ քաշէ:

Հիւանդ. — Հիմա չեմ կրնար, վա՛ղը:

Բժիշկ. — Ինչո՞ւ:

Հիւանդ. — Որովհետեւ ամուսինս երկու ամսուան համար ամառանոց պիտի երթայ:

— օ —

— Ի՞նչպիսի հիւանդութիւն կը նկատես իմ մէջս, Պ. Բժիշկ:

— Յիշողութեան թուլութիւն, որովհետեւ վերջին այցելութեանս դրամը տակաւին չես վճարած:

— օ —

Բժիշկ. — Ի՞նչ, անքո՛ւն կը մնաք, ուրեմն անկողին ելթալէ առաջ թեթեւ ճաշ մը առէք:

Հիւանդ. — Ի՞նչ կ'ըսես, պարոն բժիշկ, չէ՞ որ անգամ մը դուք ինձ պատուիրեցիք թէ անկողին երթալու ժամանակ բան մը ուտելու չէ:

Բժիշկ. (կուրծքը ուռեցնելով) — Օ՞Փ, այդ անցեալ Յունուարին էր: Գիտութիւնը հսկայ յառաջդիմութիւն ըրած է անկէ ի վեր:

— օ —

Բժիշկ. — Ի՞նչպէս կ'զգաք այս առաւօտ:

Հիւանդ. — Շունչ չեմ կրնար առնել:

Բժիշկ. — Ուրեմն դեղ մը տամ որ բոլորովին կտրուի:

— Պ. Բժիշկ, գլխիս մէջ տեսակ մը բան կ'զգամ, ը՛... ը՛... ը՛... Ի՞նչպէս բացատրել չ'զիտեմ, ասանկ, ը՛...:

— Հաւատացէ՛ք որ այնտեղ բան մը չ'կայ, բոլորովին պարաս է, այդ մասին բոլորովին վստահ եղէք:

— Շա՛տ շնորհակալ եմ, հիմա հանգիստ կ'զգամ, կառօնցի թէ...:

— օ —

Բժիշկ. — Շատոնց է ամուսնացեր էք, ինչո՞ւ երախտ չունիք:

Հիւանդ. — Մեր ցեղը այդպէս է, պապս ալ որդի չունեցաւ:

— Այսորժակ ունի՞ս, — հարցուց բժիշկը հիւանդին:

— Ո՛չ:

— Այդ լաւ նշան չէ՛:

— Ի՞նչպէս կրնամ այսորժակ ունենալ երբ դեռ նոր մաշեցի:

Ծերունի բժիշկի մը հարցուցին, թէ ամառը աւելի ի՞նչ տեսակ դեղեր առնել պիտի էր:

Բժիշկը պատասխանեց, —

Ո՛չ մէկ դեղ:

Գնացէ՛ք գեղ:

— օ —

Երկու հոգի կը կուռէին, անցորդ մը անոնց միջամբտած պահուն՝ գլխին ա՛յնպիսի սարսափելի պատրուածք մը ստացաւ, որ վերաբոյժն անգամ զարմացած՝ ըսաւ,

— Ուղեղդ կ'երեւի, պարոն՛:

— Այդ անկարելի է, Պ. Բժիշկ, — պատասխանեց վերաւորը, որովհետեւ եթէ ես ուղեղ ունենայի, կամաւոր կերպով այս փորձանքին մէջ չէի իյնար:

— Թողերէն է որ բռնուած է :

— Ո՛չ, սիրտէն է, կը պնդէ երկրորդը :

— Թողերէն է...

— Սիրտէն...

— Յարգելի՛ պաշտօնակիցներ, ինչո՞ւ պարապ տեղը կը վիճարանիք, կընդմիջէ երրորդ բժիշկ մը, վաղը հիւանդը կը մեռնի, փորը կը ճեղքենք եւ կ'ստուգենք որ տեղէն բռնուած ըլլալը, ալ ինչո՞ւ գլուխ կը յոգնեցնէք :

— օ —

Նիհար ու գէր երկու մարդիկ բժիշկին կ'երթան :

Գէր. — Ի՞նչ ընեմ, Պ. Բժիշկ :

Բժիշկ. — Մարմնամա՛րդ ըրէք, կուուեցէ՛ք երբեմն :

Նիհար. — Անանկ է նէ, ես ալ հանդիստ նստիմ ու ներողութիւն խնդրեմ :

— օ —

Բժիշկ. (բժշկին) — Կարծեմ, ը՛... ալ ժամանակն է որ այս հիւանդին վրայ գործողութիւն մը կատարենք :

— Իհա՛րկէ, պէտք չէ՛ ուշացնել, քանի որ շարաթէ մը առանց գործողութեան կ'առողջանայ :

Դ Ս Տ Ա Ի Ո Ր

առաւոր. — Պարո՛ն, երրոր ծ ե ր ու ւ ն ի զոքանջդ տան վերի յարկէն վար ինկաւ, ինչո՞ւ չ'օգնեցիր :

— Ի՞նչպէս թէ չ'օգնեցիր : Անմիջապէ՛ս վերի յարկէն վարի յարկը քելեփօն ըրի, ըսին որ տակաւին օղին մէջն է, չէ՛ ինկած, եթէ իյնայ կը բռնենք. յետոյ կամաց մը երկրորդ յարկի պատուհանը իջայ, տեսայ որ շա՛տ ուշ եմ մնացեր, զոքանջս եկե՛ր անցեր էր :

— օ —

Դատաւորը կը հարցնէ կանչուած վկային,

— Անունդ եւ մականունդ ի՞նչ է :

— Էջ Սարգիս, — կը պատասխանէ վկան :

— Բաւական է, հասկցայ, ալ հարցնելիք չ'ունիմ :

— օ —

Դատաւոր. — Ինչո՞ւ սպանութիւն գործեցիր :

Մեղադրեալ. — Անոր փորը փտտած ըլլալուն համար, միթէ ես մեղաւոր եմ : Դանակիս ծայրը դպաւ թէ չէ դեմին փուռեցաւ :

— օ —

Դատաւոր. — Ձեզ արդարացնելու համար՝ ի՞նչ ունիք աւելցնելիք :

Մեղադրեալ. — Ալ բան մը չունիմ, վերջին տուրն էր որ տուի :

Դատաւոր.— Դուք հեռախօսի թելերը կտրտած ու գողցած էք. այդ պատճառաւ ալ ձեզ ծանր պատիժի պիտի ենթարկեմ :

Մեղադրեալ.— Ինչո՞ւ, Ձերդ դերազանցութիւն, չէ՞ որ անթել հեռախօսներու հնարութեամբ, այլեւս թելերու պէտք չի գրացուիր : Ես ձեզի բարութիւն մը կատարած ըլլալու համար էր որ կտրտեցի զանոնք :

— 0 —

— Պ. Դատաւոր, կը խնդրեմ յետաձգեցէք իմ դատս, որովհետեւ փաստարանս հիւանդութեան պատճառաւ չ'կրնար գալ աշօք :

— Բայց ի՞նչ պիտի ըսէ ձեր փաստարանը, քանի որ դուք գողութեան յանցանքով բռնուած էք :

— Խնդիրը ահա այդտեղ է, — պատասխանեց գողը, — ինձ ալ շատ հետաքրքրական է թէ փաստարանս ի՞նչպիսի սուտեր պիտի յօրինէ զիս անմեղ դուրս բերելու համար :

— 0 —

Մարդ մը իր կինը կը ծեծէ : Կինն ալ փողոց փախչելով պատահական անցորդ մը իբր վկայ կը նշանակէ : Դատաւորը կը հարցնէ,

— Դուն այս կնկան ծեծուիլը տեսա՞ր :

— Ո՛չ, լսեցի :

— Լսելը բաւական չէ՛, տեսնել պէտք է : Վերոյիշեալ վկան երբ դատարանէն դուրս կ'ելնէր յանկարծ շատ դէշ սրտխառնուք մը ունեցաւ եւ սկսաւ յատակի վրայ թքնել ու աղտոտել :

— Է՛յ, ի՞նչ կ'ընես, ինչո՞ւ այդ տեղ կը թքնես :

— Դուք տեսա՞ք իմ թքնելս :

— Ձէ՞ որ թքնելուդ ձայնը լսեցինք :

— Է՛հ, լսելը բաւական չէ՛, տեսնել պէտք է, — ըսաւ վկան դատաւորին :

Դատարանը 25 տարուան տաժանակիր աշխատութեան դատապարտեց վաթսուն (60) տարեկան ծերունի մը :

— Շնորհակալութի՛ւն, Պ. դատաւորներ, — ըսաւ ծերունին, — հաւատացէք որ մինչեւ հիմա չ'գիտէի թէ ինձ վիճակուած է 25 տարի եւս ապրիլ :

— 0 —

Դատաւոր.— Կը խոստովանի՞ր որ սանդուխի վրայ, Պ. Բարսեղեանը ծեծեցիք :

— Ո՛չ, Պարոն Դատաւոր :

— Ձէ՞ որ բոլոր վկաներն այնպէս կ'ըսեն :

— Սո՛ւտ է :

— Ուրեմն ի՞նչպէս է ձիշտը :

— Ահա՛ : Երբ ես սանդուխին վրայ Պ. Բարսեղեանը ծեծեցի, ոչ ոք կար հոն :

— 0 —

Գողին մէկը գիշերով խանութի մը փականքը կտարել կը ջանար՝ գողութիւն ընելու համար : Անցորդ մը այդ ձայնը լսելով՝ հարցո՛ւց,

— Ի՞նչ կ'ընես, պարո՞ն :

— Մէնտօլին կը չալեմ :

— Այդ ի՞նչ տեսակ մէնտօլին է որ ոչ ձայնը կը լսուի, եւ ոչ ալ եղանակը :

— Այս մէնտօլինի ձայնը վաղը կը լսուի, հիմա ճամբադ դնա, — պատասխանեց գողը :

— 0 —

Դատաւոր.— Այս երկրորդ անգամն է որ դուք այդ խանութը կը մտնէք կողոպտելու համար :

Գող.— Ի՞նչ ընեմ, պ. դատաւոր, խանութի՛ ցուցանակին վրայ դրուած էր «նորէ՛ն հրամմեցէք» :

Գող մը իր ձեռքը մէկու մը գրպանը խոթեց : Գրպանին տէրը իմացաւ, եւ բարկացած հարցո՛ւց ,

— Ի՞նչ կ'ընես , անպի՛տան :

— Ոչի՛նչ, ես իմ պարտականութիւնս կը կատարեմ :

— Ի՞նչ . . .

— Ը՛, ը՛, ձեռքս գրպանդ դըրի որ տաքնայ, կակազեց գողը : — օ —

Երկու գրացիներ կռուելէ ու իրարու գլուխն ու քիթը կոտորելէ յետոյ՝ դատաւորին ներկայանալով դանդաւորեցան : Բայց դատաւարութիւն տեղի ունենալէն առաջ մեր կոտորարները՝ առանձին առանձին՝ դատաւորին տունը գացին ու կաշառեցին զայն, որպէս զի դատի օրը իրենց կողմը բռնէ :

Դատի ժամանակ, դատաւորներէն իւրաքանչիւրը իր կարծիքը յայտնեց, բայց զլիսաւոր ու կաշառուած դատաւորը ձայն չէր հաներ :

— Դուն ալ քու որոշումդ տուր, պարո՛ն դատաւոր :

— Եղբա՛յր, ի՞նչ ըսեմ, երկուքն ալ արդար են, անոնցմէ ոչ մէկը մեղաւոր է, որ վճիռ տամ, — կը պատասխանէ դատաւորը կոկորդը մաքրելով :

— օ —

Գողը տունէ մը երկու երեք վերաբերուներ դողնալով, դանոնք թեւի վրայ ձգած՝ սանդուխներէն վար կ'իջնէր : Տանտէրը հանդիպեցաւ իրեն ու հարցուց ,

— Ո՞վ ես, ո՞վ կը փնտռես, ո՞ւր կը տանիս այդ վերաբերուները :

— Ինձի ըսին որ պ. Զ. . պեանը հոս կը բնակի, ասոնք անոր վերաբերուներն են, դերձակը դրկեց, բայց սըլխալ հասցէ տուած է : Ամբողջ ժամ մըն է կը փնտռեմ չեմ կրնար գտնել :

Տանտէրը երբ որ վեր ելաւ, կնոջմէն իմացաւ որ վերաբերուները չկան :

Ր Ի Ն մէկը՝ խուլ գիւղացիին այծերը կը կորսուին : Շատ փնտռելէն՝ ամեն պատահողի հարցնելէն ձանձրացած՝ յուսահատած՝ դաշտէն տուն վերադառնալու ատեն՝ կը պատահի վարընող խուլ*) գիւղացիի մը : Մտքէն կ'անցնէ պահ մը՝ վարընողին ալ հարցնել :

— Բարի յաջողո՛ւմ, աղբերա՛ցու, այծերս արդեօք չ'տեսա՞ր :

— Ա՛յ Աստծու խէր բարին, հազար բարի ես եկեր, — կը պատասխանէ վարընողը : — Շնորհակալ եմ Աստուած որգիբդ բաշխէ :

— Եօթ հատ էին, այնպէս չէ՞, մէկի կօտօշն ալ կտարած :

— Ի՞նչ ընեմ, — գլուխն ու ուսերը շարժելով կը պատասխանէ վարընողը, — եզներս շատ յոգնած են, այսօր այսքան հազի՛ւ կրցայ հերկել, (ձեռքով կը ցուցնէ) :

— Շա՛տ ժամանակ է, ինչ այծերս տեսար :

— Այս կողմի տային ալ (ձեռքը կը պարզէ գէպի միւս կողմ) երէկուայ վարածս է :

— Հա՛ա՛, ուրեմն ա՛յդ կողմը գնացին, հա՞, շատ շնորհակալ եմ, եղբայր ջան, Աստուած ջանիդ սաղաթիւն տայ, եզներուդ ալ դուրաք : Եթէ պատահի որ այծերս քու ըսած տեղը գտնուին՝ գտնելուս պէս կօտօշ կտարած այծը քեզի նուէր պիտի ընեմ :

Այծարածը այդ կողմ ուղղուեցաւ, եւ հազիւ թէ բլուրը բարձրացած, տեսաւ

ԾԱՆՈԹ.— Այծարածն ալ խուլ է, վարընողն ալ, եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրը չ'գիտէ իր խօսակցին խուլ ըլլալը :

Գ
Ի
Ի
Ղ
Ա
Յ
Ի

որ խկապէս այծերը հանդարտ կ'արածէին : Ուրախացած՝ այծերը առջեւ ըրած դէպի վար ընողը քշեց, եւ կօտօջ կոտորած այծի ականջէն բռնած քաշքշելով՝ վար ընողին մօտ բերաւ՝ անոր նուիրելու :

— Ես իմ խօսքին տէրն եմ, եղբայր ջան, ա՛ռ այս այծը, քեզ հալալ ըլլի մօրդ կաթին պէս :

— Է՛յ ի՞նչ կ'ըսես, ա՛յ մարդ, — կը պատասխանէ վար ընողը վախցած, ես ինչո՞ւ կոտորած պիտի ըլլամ ասոր կօտօջը :

— Վա՛յ, մէկ ասոր նայեցէք է՛, ինչո՞ւ, ես կօտօջ կոտորած չ'խոստացա՞յ :

— Աստուած վկայ որ ես չե՛մ կոտորեր :

— Ինձ ի՞նչ, ա՛յս եմ խոստացեր, այս ալ բերեր եմ, վերցո՛ւր, շո՛ւտ ըրէ :

— Մարդ Աստուծոյ, եթէ քրիստոնեայ ես՝ հաւատայ : Կ'ըսեմ թէ ես չե՛մ կոտորած :

— Հազար ալ ըսես, կոտորած կօտօջովն եմ խոստացեր, եթէ չե՛ս հաւատար՝ եկուր Տանուտէրին (Ռէս) երթանք, թող անիկա դատաստան ընէ : Դէ՛, եկո՛ւր, թէ ուղիղ ես եկուր, ալ ի՞նչ տեղդ դամուած մնացեր ես :

Իրարու շատ քաշքշելէն վերջապէս մասամբ մը կը հասկնան իրարու, եւ կօտօջ կոտորած այծը հետերնին առած՝ Տանուտէրին մօտ կ'երթան, այն ալ այնպիսի ժամանակ մը՝ երբ Տանուտէրը իր կնոջ հետ կուտած, կրակ կտրած՝ տունէն դուրս կ'ելնէր : Իսկոյն, կը մօտենան Տանուտէրին եւ դուրս կուտան : Այծարածն արագ արագ իր գանգատները կ'ընէր, իսկ վար ընողը իրենն : Տանուտէրը բարկացած ըսաւ,

— Ի՞նչ կ'ըսէք, ի՞նչ, այդ այծը չէ՛, եթէ այծեր ալ բերէք, նորէն կնոջս հետ չեմ հաշուիր :

Դուն մի ըսեր որ անոնց կոյր բախտէն՝ Տանուտէրի ականջն ալ ծանր է եղեր :

Գիւղացի մը չքաւորութենէն ստիպեալ՝ իր մէկ հատիկ եղը քաղաք տանելով 12 ոսկի ծախեց, ու դրամը թաշկինակի մը ծայրը կապած ծոցը դրաւ : Երբ գիւղ կը վերադառնար, ճանապարհին տեսաւ աղուէս մը որ խիթէն (սանճը) բռնուած գետնի վրայ կը թաւալէր : Իսկոյն վրայ հասաւ, բռնեց աղուէսը, ու հետը թել չ'ունենալուն համար անոր ոտքերը կապեց ա՛յն թաշկինակով որուն մէջ կը դտնուէր եզան գինը : Գեղջուկը այս որսին վրայ ուրախացած պառկեցաւ քիչ մը հանդստանալու : Հազի՛ւ թէ պղտիկ մըրափ մը առած էր, մէկ մըն ալ տեսաւ որ աղուէսը կը փախչի՝ հետը տանելով թաշկինակն ու իր միակ յոյսը — 12 ոսկին :

Ուղծ մարդը, քիչ մնաց խելքը թոցնէր, ալ սկսաւ ամենայն ուժով պոռալ ու կանչել, — եզս փախա՛ւ, ե՛զս, ի սէր Աստուծոյ բռնեցէ՛ք, եզս փախա՛ւ, օգնութի՛ւն, ճա՛ր մը, բռնեցէ՛ք, բռնեցէ՛ք, ու սկսաւ ձեռքերով իր գլխին զարնել ու լալ : Տեսնողները խնդացին վրան, որովհետեւ, շատ յստակ կը տեսնէին որ փախչողը աղուէս էր, ո՛չ թէ եզ : Բայց եւ այնպէս գիւղացին ալ ձիշտ էր, թէ եւ եղը չէր բայց եզան գինն էր փախչողը :

— 0 —

Անգամ մը երկու գիւղացիներ Տանուտէրին գնացին գանգատելու : Անոնցմէ մէկը ըսաւ,

— Ռէ՛ս ջան, այս դատաստա՞ն է : Այս մարդու է՛ջը մտած է իմ արիւն քրտինքով տնկած պարտէզս ու բոլոր կանանչեղէնները կերեր ու կոխկոտեր է :

— Շա՛տ ձիշտ կը խօսիս, տղա՛ս, ուղի՛ղ ես, — ըսաւ Տանուտէրը :

Միւս ընկերը ըսաւ,

— Տանուտէ՛ր ջան, ի՞նչ ընէ իշու տէրը, պարտէզի պատը քանդուած, էջս ալ անլեզու հայվան, պարտէզի

մէջն ալ կանանչեղէններ առատ, իհա՛րկէ կը մտնէ, կ'ուտէ: Իշուս տեղ եթէ դուն ըլլայիր, չէի՞ր մտներ պարտէզը:

— Շա՛տ ուղիղ կը խօսիս տղա՛ս, դուն ալ ճիշտ ես, կը մտնէի՛ր, — ըսաւ տանուտէրը:

Տանուտէրի կինը որ հոն նստած այս հարցաքննութիւնը մտիկ կ'ընէր, ըսաւ,

— Ա՛յ մարդ, այդ ի՞նչպէս դատաստանէ կ'ընես՝ որ երկուքն ալ ճիշտ ու արդար կ'ըլլան. չէ՞ որ ատոնցմէ մէկը եւ կամ միւսը մեղաւոր պիտի ըլլայ:

— Դո՛ւն ալ ճիշտ ես, ուղիղ ես, կինիկ ջան, — ըսաւ Տանուտէրը:

— օ —

Խոուլ Կիկօն ու Գասպար անտառը կ'երթան փայտ կտրելու: Հեռուէն անցորդ մը խոուլ Կիկօյին ուղղելով խօսքը՝ կը հարցնէ,

— Ծօ՛, դուն քարվան տեսա՞ր:

Կիկօն. — Փա՛տ (փայտ) կի կըտրիմ, փա՛տ:

Անցորդ. — Ծօ՛, քարվան ո՞ր կողմէն անցաւ:

Կիկօն. — Իս կը կտրիմ, Կասպար կի տանի, իս կի կտրիմ, Կասպար կի տանի:

— օ —

Քանի մը գիւղացիներ, իրենց սայլերով գիշեր ատեն կը ճամբորդեն: Յանկարծ մութին մէջ ճամբուն եղբքը անշարժ նստած արջ մը կը նշմարեն: Երբ սարսափահար իրարու մօտ կը հաւաքուին, անոնցմէ մէկը կ'ըսէ, թէ արջը շան հաչոցէն կը վախնայ ու կը փախչի, արդ, տղե՛րք, եկէք շան պէս հաչենք եւ արջը փախցնենք:

Արջը փախցնելու համար գիւղացիներու միաբերան ու աղմկալիք բոլոր հաչոցներն ու ոռնոցներ իզուր կ'անցնին:

Գիւղացիներէն մէկը կ'ըսէ իրենց հետ եղող գիւղի

Տանուտէրին, — քիչ մըն ալ դո՛ւն հաչէ, քու ձայնդ հա՛ստ է, մեծ մարդ ես, կարելի է արջը քու ձայնէդ վախնայ:

Անոր փորձն ալ իզուր կ'անցնի:

Երբ մեր խեղճ գիւղացիները շուարած, յուսահատ, արջը փախցնելու միջոցներուն վրայ կ'սկսին խորհիլ, եւ երբ մութն ալ կ'սկսի կամա՛րց կամա՛րց տեղի տալ արշալոյսին, կ'ստուգուի որ անարկու արջը ոչ այլինչ է, եթէ ոչ ծառի մը թուփը:

ԿՈՃԻ ՀԱԶՈՂ

— օ —

Երկու գիւղացիներ քաղաք գնացած ատեննին՝ կը պատահին ննջեցեալի մը յուզարկաւորութեան:

— Մեռնողը ո՞վ է:

— Լաւ չե՛մ գիտեր, բայց կարծեմ դազաղին մէջ պառկողն է, — կ'ըսէ ընկերը:

— օ —

Կը գարմանամ. — Երկու գողեր գիւղացիի մը ախոռէն եզները գողնալ կը մտադրեն: Նպատակնին դործադրած պահուն կը տեսնեն որ գիւղացին եզները դաշտ տարած արօր կ'ընէ: Չե՛ն յուսահատիր եւ հետեւեալ հրնարքը կը մտածեն:

— Ե՛ս, — ըսաւ գողերէն մէկը, — գիմացի բլուրը կը բարձրանամ ու բարձր ձայնով կ'սկսիմ պոռալ «գա՛րմացա՛յ, գա՛րմացա՛յ»: Դուն ալ սա ձորին մէջ պահուրտիր: Այդ տիմար գիւղացին, ուզէ չ'ուզէ՝ պիտի հետաքրքրուի իմ ձայնէն եւ իմ մօտս պիտի գայ, այն ժամանակ քեզի պատեհութիւն կը ներկայանայ եզներէն դոնէ մէկը առնել ու տանիլ:

Երբ գողերը իրենց ծրագրած տեղերը հասան, բլուրին վրայ գտնուող սկսաւ բարձր ձայնով աղաղակել,

— Զարմացա՛յ, զարմացա՛յ, այս ի՞նչ զարմանալի բան է՛, կը զարմանա՛մ, կը հիանա՛մ :

Խեղճ գիւղացին շիտթած այս յանկարծակի աղաղակէն, բոպէ մը կանգ առաւ, ասդին անդին նայեց ու առանց կարեւորութիւն տալու նորէն իր գործը շարունակեց : Բայց գողը ձայնի ա՛յնպիսի՝ ձարպիկ ելեւէջներով կ'աղաղակէր, աղմուկ կը հանէր, որ գիւղացին ալ չկրցաւ համբերել, «երթամ ու չ'երթամ»ներու շարան մը եկաւ ու անցաւ մտքէն : Հետաքրքրութիւնը դոհացնելու համար ձգեց արօրը, արագ արագ ձայնին կողմը գնաց ու երբ բլուրը բարձրացաւ, ըսաւ,

— Ի՞նչ է բարեկամս, աս ի՞նչ աղմուկ է, ի՞նչ է պատահեր, ինչո՞ւ կը զարմանաս : Ըսէ տեսնե՛մ, ցո՛յց տուր մենք ալ զարմանանք :

— Կը զարմանամ թէ ի՞նչպէս մէկ եղով հողը կը հերկես, նայէ՛ անգամ մը, զարմանալի չէ՞ միթէ :

Գիւղացին ինքն եւս զարմացած մնաց, երբ տեսաւ որ իսկապէս մէկ եզ կայ իր արօրին մօտ : Որովհետեւ մոռցայ ըսելու որ գիւղացին դեռ բլուր չ'բարձրացած՝ եզներէն մէկը արդէն ձորը իջած էր գողի առաջնորդութեամբ :

— 0 —

Գիւղացիին մէկը փաստաբանին գործ մը կը յանձնէ պաշտպանելու : Փաստաբանը կարգալով գիւղացիին գործը, կ'ըսէ,

— Ե՛ղբայր, քու օգտին, ոչ մի միսիթարական բան չեմ տեսներ :

Գիւղացին դրպանէն «տաս տոլար»նոց մը հանելով փաստաբանին սեղանին վրայ կը դնէ :

— Աղա՛, ահա քեզ ահնոցներ, լաւ նայէ գործիս :

Երկու գիւղացիներ կ'ուզեն Ամերիկա երթալ եւ իրենց էջն ալ հետերնին տանիլ : Գիւղէն երկաթուղու կայարանը հասնելով՝ երկու տոմսակ կ'առնեն, բայց իշու մասին ինչ ընելին չ'գիտեն : Երկար բարակ մտածելէ, շուարած իրար երես նայելէ յետոյ, անոնցմէ մէկը կ'ըսէ,

— Սո՛ւս եղիր, դուն էջը ինձի տուր, ես հնարք մը գտայ ո՛ր, հնարք մը գտայ ո՛ր : Մարդու մի՛ ըսեր, էջը ձրի հետերնիս կը տանինք :

Այս ըսելով էջը տարաւ երկաթուղիի վերջի վալսօնի կապեց, ու ուրախ ուրախ վերադառնալով ընկերօջը պատմեց : Երբ թ. . . քաղաքը հասան եւ էջը արձակելու դացին, միայն էջու վզակապը եւ վերի ծնօտը դտան :

— 0 —

Գիւղացիին մէկը հարցուց, — Թէ ինչո՞ւ համար երկաթուղին այնքան արագ կը վազէ :

— Գոլորչի ուժն է, — ըսաւ ընկերը :

— Է՛. . . դատարկ խօսք : Եթէ շոգին այդքան ուժեղ ըլլար այն ժամանակ բոլոր բաղնիքները պիտի վազէին քաղաքի փողոցներուն մէջ :

ՊԸՂԸ - ՊՈՒՂԻ

Օ մը Ղարարադի Մեղիք Պըլը-Պուղի-ին*) իրեն կանչելով, կ'ըսէ,

— Պուղի', արդեօք կարելի չէ՞ որ իմ մարդերէն մէկ քանիներուն ալ գուարճախօսութիւններ սովբեցնես:

— Մեղի'ք ջան, արջի ձագին 3 օրէն աւելի շուտ կարգալ կրնամ սովբեցնել, բայց քու մարդոց 40 տարին ալ քիչ է:

Մեղիքը թէեւ չէր հաւատար որ արջը կրնայ կարգալ սովբիլ, բայց Պուղիի դողողութիւնը պատժելու համար, արջի քոթոթ մը անոր յանձնեց:

Պուղին առաջին օր արջի ձագին մինչեւ երեկոյ չամիչ կերցուց: Երկրորդ օր գիրքի մը իւրաքանչիւր երեսի վըրայ չամիչի հատիկներ դրաւ եւ թուղթերը դարձնելով նորէն այդ չամիչները արջին կերցուց: Եւ այս վարժութիւնը քանի մը անգամներ կրկնեց:

Երբ Պուղին տեսաւ որ արջը բաւական վարժուած է, անգամ մըն ալ գիրքը առանց չամիչի աշակերտի առաջ

ԾԱՆՕԹ.— «Պըլը Պուղին» վարանտա գաւառի Մեղիք Շահնազարի գուարճախօսն է, որ միշտ սերտ բարեկամ եւ հետեւող եղած է հայ Մեղիքներուն անոնց ճամբորդութիւններուն:

Ղարարադի բարբառով «Պըլը» կը նշանակէ խենթ, իսկ «Պուղի» Պօղոս ըսել է: Ցաւալի է ըսել որ խենթ Պօղոսի գուարճախօսութիւններէն շատ քիչեր միայն կրցայ ձեռք բերել, որոնց մէջ շատ պայծառ կ'երեւի հայկական նիստ ու կացը ու սովորութիւնները: Կ'արժէ հոս յիշել, Գասպար Կալատողով, Ղալաչի Մկօ, եւ մասնաւոր Տըմրլաչի Սաջան կեղծանուններուն տակ պահուած նշանաւոր երգիծարաններ, որոնց գուարճախօսութիւնները կը պահսին զբոյժի մէջ:

դրաւ. քոթոթը դրքին մէջ չամիչ չդանելով, մըթմըթաց եւ սուր եղունգներով սկսաւ դրքին թերթերը դարձնել ամենայն արագութեամբ:

Երրորդ օրը Պուղին՝ անգամ մըն ալ սովորական վարժութիւնը կրկնեց ապա քոթոթը առնելով Մեղիքին մօտ գնաց, ուր նախապէս հաւաքուած էին մեծամեծներ եւ Մեղիքի բարեկամներ: Պուղին՝ արջի քոթոթը սենեակին մէջտեղ ետեւի ոտներու վրայ կանգնեցուց եւ սովորական դիրքն ալ առանց չամիչի առջեւի թաթերուն մէջտեղ դետեղելով ինք անկիւն մը քաշուեցաւ:

Քոթոթը չամիչ դանելու յոյսով սկսաւ դարձնել գըրքին թերթերը, արագ որքան կրնար, եւ որքան որ չամիչը ուշանար, քոթոթ աւելի արագ ու բարկացած կը թերթէր գիրքը: Երբ արջի ձագը յուսախար՝ գըրքին վերջին թերթն ալ դարձուց ու բան մը չ'գտաւ, սուր ճիչ մը հանելով Պուղիին երես նայեցաւ: Պուղին իր երեքօրեայ աշակերտը ծափահարելէ յետոյ՝ Մեղիքի ձեռքն ալ անոր համբուրել տուաւ: Պուղին հպարտացած Մեղիքէն իր պարգեւը ստացած պահուն, ուրիշ անգամ մըն ալ էջին կարգալ սովբեցնել խոստացաւ: Այդ փորձն յաջող անցուց, չամիչի փոխարէն ալ գործածելով:

— 0 —

Օր մը Պուղին՝ գլուխը ածիլելու համար սափրիչի խանութ գնաց: Սափրիչը՝ Պուղիին գլուխը ածիլած պահուն քանի մը տեղ կտրեց, եւ արիւնած տեղերուն շուտ մը բամպակ կպցնելով, նորէն ածիլել շարունակեց:

Պուղին կտրուածներու մըմուռին այլեւս չկրնարով գիմանալ, աթոռէն վեր ելաւ, սափրիչի վարձքը վճարեց եւ երբ կը մեկնէր, սափրիչը ըսաւ,

— Բայց ինչո՞ւ այդպէս, Պուղի, տակաւին գլուխիդ միայն կէսը ածիլած եմ, խնդրեմ քիչ մըն ալ համբերեցէք, շուտով կը լմնցնեմ:

— Ոչի՛նչ, վնաս չունի, — ըսաւ Պուղին, — կէսին վրայ դուն բամբակ ցանեցիր, միւս կէսին վրայ ալ ես բուրդ պիտի ցանեմ, այնպէս որ այդ գուլ ածելիին այլեւս նեղութիւն մի տար:

Յետոյ Պուղին հարցուց սափրիչին,

— Ինչէ՞ շինուած է այդ ածելին:

— Իսկական պողպատէ, — ըսաւ սափրիչը:

— Անո՞ր համար աչքերէս կրակ կը թափէր:

— Ի՞նչ, միթէ երեսդ կը ցաւցնէր:

— Հիմա ջուր կը լեցնեմ բերանս, եւ դուն պիտի տեսնես թէ քանի մէկ ծակէ ջուր պիտի վաղէ:

— Քանի՞ եղբայր էք Պուղի, — հարցուց սափրիչը:

— Եթէ այստեղէն ողջ առողջ տուն երթամ, 4 եղբայր կ'ըլլանք: — Ապա գրպանէն քիչ մը դրամ հանելով սափրիչին տուաւ:

— Իայց այդ դրամը ձեր ինձի վճարելիք վարձքին երկու անգամն է:

— Հաշիւը ձիւտ է, — պատասխանեց Պուղին, — կէսը ածիլելուդ՝ կէսն ալ կտրածներուդ համար:

— 0 —

Անգամ մը Պուղին Թառը (տեսակ մը նուագի դործիք) վերցուց եւ մատը մէկ թելի մը վրայ դրած սկսաւ զարնել: Կիներ նկատելով որ նա բնաւ նուագել չ'գիտեր, ըսաւ,

— Քա մա՛րդ, աշուղներն եղանակ մը զարնելու համար մատերնին այս ու այն կողմ կը տանին, դուն ի՞նչ մատդ մէկ տեղի վրայ դրած միշտ միեւնոյն եղանակը կը զարնես:

— Կնի՛կ, Աստուած վկայ դու յիմար ես: Աշուղները կո՛յր են կո՛յր, անոնք մատներով տեղը կը փնտռեն որ գտնեն, իսկ ես մէկ վայրկեանի մէջ տեղը գտայ եւ մատս ճի՛շտ վրան դրի ու կը նուագեմ:

Օր մը Եւրոպացի քանի մը հնախոյզներ Պուղին կը պատահին: Անոնցմէ մ է կը ձեռքի

չարժումներով հետեւեալ երեք առաջարկները կ'ընէ Պուղին եւ զարմանալի պատասխաններ կ'ստանայ անկէ:

Հնախոյզը նախ ձեռնախայտով բորբակ մը կը քաշէ գետնի վրայ: Պուղին մէջտեղէն կը կիսէ: Յետոյ Եւրոպացին ձեռները իրարու մօտիկցնելով դունդի մը ձեւ կուտայ, Պուղին նոյն դունդը կը շրջապատէ աւելի մեծ կամարով: Վերջը՝ Անգլիացի հնախոյզը ցուցամատը վեր կը բարձրացնէ, Պուղին ալ իր երեք մատները:

Հնախոյզը Պուղիի այս պատրաստի պատասխաններու վրայ զարմացած սկսաւ պատմել իր ընկերոջ:

— Ես հարցուցի աշխարհս կը՞ր է, Պուղին ըսաւ, կէսը ջուր է, կէսը ցամաք:

Յետոյ հարցուցի թէ երկրագունդը միայն օդով է պատած, նա ըսաւ, — տիեզերքով եւ երկնային կամարով շրջապատուած է: Վերջն ալ ըսի, Աստուած մէ՞կ է, նա պատասխանեց, — Աստուածութեան մէջ երեք անձինք կան:

Իսկ երբ Մելիք Շահնազարը Պուղիին հարցուց, Պուղին ալ իր հասկցածը ըսաւ:

Օտարականը կըր գիծ մը քաշելով հարցուց, — սիբի մը փիլաւ կայ, կուտե՞ս, — ըսի կէսը կուտեմ: Յետոյ հարցուց, — աման մը գառի խորոված կայ այն ալ կուտե՞ս, — ըսի բերանը դոցէ, չ'սառի: Վերջը նա մէկ մատով ըսա՛ւ, — աչքդ կը

հանեմ հա՛, — ես ալ երեք մասններով ըսի՛ երկու աչքե-
րըդ ալ կը հանեմ, քիթդ ալ կը կտրեմ, խեյօք մնացի՛ր,
հա՛... —

— 0 —

— Պուղի՛, պսակիդ հրաման ստացա՞ր :

— Մեղի՛ք ջան, մեր սուրբ հայրերը առաջ պորտ
պորտ ըրին եւ ըսին չ՛հաս է, բայց երբ ջորիս կաշառք
վերցուցին, ըսին հաս է :

«Մարալ ջորի,
Հեռու ազգականի
Հրաման տուր տանի» :

Եօթ պորտ անց է՛ հրամանը գրեցէք :

— Ա՛յ աղայ, դուն խեղճ էիր որ իմ ջորիս տարար
ու հրամանաթղթի մը տուիր :

— Մեղի՛ք ապրած կենայ, ջորին ալ ետ կուգայ, ինձ
Պուղի կ՛ըսեն :

Պուղին կ՛ամուսնանայ, յետոյ կ՛երթայ ջորին ալ կը
բերէ ու կ՛ըսէ :

Մարալ ջորի,
Գալուտդ բարի,
Հարսնիքս ըրի,
Անցաւ մէկ տարի,
Անխելքները
Տաւ խնձորի :

— 0 —

Պուղին երախան գիշերը շատ սաստիկ կուլար : Կինը
օրօրելէն յողնելով, ըսաւ հրկան :

— Ի՞նչ կ՛ըլլայ որ քիչ մըն ալ դու օրօրես, չէ՞ որ
երախայի կէսը քուկդ է :

— Իմ կէսը թող լայ, դուն քու կէսը օրօրէ, — ըսաւ
Պուղին ու կոնակը քերելով միւս կողքի վրայ շուռ եկաւ :

Բաղաքացի մը փողոցի մը անկիւնը Պըլը Պուղին
պատահելով, ըսաւ,

— Բարե՛կամս, եկուր այս սրուակներն ու գաւաթնե-
րը մեր տունը տար, ճանապարհին քեզ լա՛ւ, լա՛ւ բաներ
սովբեցնեմ որ ալ խեղճ չ՛ապրիս :

— Լա՛ւ, աղա՛ ջան, երթա՛նք, — ըսաւ Պուղին, եւ
ահագին քանակութեամբ շիշեղէններն կոնակն առած
քաղաքացիին հետ կողք կողքի դնաց :

— Բարե՛կամս, — սկսաւ քաղաքացին, — երբ կ՛ըսեն
թէ դարեհացը դաթայէն լաւ է, մի՛ հաւատար, երբ կ՛ըսեն
թէ բորբոս պանիրը կարագ իւղէն լաւ է, մի՛ հաւատար,
երբ կ՛ըսեն թէ խաշուած միսը խորովածէն լաւ է, բը-
նա՛ւ մի հաւատար :

Երբ Պուղին քաղաքացիի տան մօտիկցաւ, խելքը
ա՛յնքան կարագի ու խորովածի վրայ էր, որ կոնակի
վրայ ունեցած շիշերու ու գաւաթներու պարկը քարէ
սանդուխներուն վրայ զարնելով ըսաւ,

— Աղա՛, երբ՛. ըսեն թէ մէկ հատ սաղ մնաց, բնա՛ւ
չհաւատաս :

— 0 —

Օր մը Պուղին իր էջը ծանր բեռներով բեռցուցած՝
գիւղը կը տանէր : Ծամբան ա՛յնքան զսոխվեր ու ա՛յնքան
վտանգաւոր արահետ մըն էր, որ եթէ մէկ մը պատահ-
մամբ սխալ քայլ մը առնէր, կամ թեթեւ սայթաքում մը
ունենար, իսկոյն անդունդին խորը կ՛երթար թաւալգլոր :

Այդ պատճառաւ ալ Պուղին շա՛տ կամաց կամաց կը
քայլէր, ինքնիրեն մըթմըթալով, — «Յակո՛բ Հայրապետ,
դո՛ւն պահպանես, Յակո՛բ Հայրապետ դուն օգնական
պահապան կ՛անդնիս իշուս, Յա՛...կո՛բ...» : Խօսքը դեռ
բերանն էր երբ իշուն ոտքը սահեցաւ ու անիկա սկսաւ
գլորուիլ դէպի ձոր բեռան հետ միասին : Պուղին իշուն
հոգսը թողած, սուրբին մասին սկսաւ մտածել եւ գլոր-
ուող անասունի ետեւէն պաղատաբլին կանչել :

— Ջահնս քեղ մատաղ, Յակոբ Հայրապետ, գլխիդ ճարը տես, ճամբէն դո՛ւրս ելիր, փախի՛ր, թէ չէ էչս կուգայ քեղ այնպէ՛ս կը արորէ ո՛ր... որ մե՛ծ կտոր ականջդ կը մնայ:

Պուզին մեռել լուացած ատեն, քանի որ մեռելի դըլուխը կ'ուղղէր, գլուխը միշտ այս ու այն կողմ կ'ընար:

— Տօ՛, գէօ՛ն քէ՛գէօն, այսպէ՛ս բռնի գլուխդ է, գլուխդ քիչ մը հանդի՛տ պահիր է՛, — բարկացած ըսաւ Պուզին, մեռելի գլխին հատ մը երկուք բամբելով: — Այնքան ալ շունչ չէ մնացեր վրադ որ քանի մը բոպէ գլուխդ հանդիստ բռնես, մինչեւ որ լողացնեմ: Այս ի՛նչ անհանդիստ մեռելի պատահեցայ այսօր, պէ՛:

Անգամ մը Մելիք Շահնազար սնտիկ բարկանալով՝ տանեւհինդ մեղաւոր մարդերու քթերը կտրել տուաւ, որոնց մէջ կը գտնուէր ձիթալաճառ մը:

Ձէթ ծախողին կինը Մելիքի դուարձախօս Պուզին մօտ գալով՝ ըսաւ,

— Ա՛յ Պուզի, քեղ մատաղ, մարդուս քիթը տանելու համար եկած եմ, չեմ ճանչնար, եթէ կարելի է եկուր եւ ինձ ցոյց տուր:

— Յիմա՛ր կին, դու որ 20 տարի մարդուդ հետ գիշեր ցորեկ ապրած ես ու անոր քիթը չես ճանչնար, ես որ տարին անգամ մը միայն կը տեսնայի, ի՛նչպէ՛ս պիտի կրնամ ճանչնալ: Գնա՛ կտրուած քթերը մէկ մէկ վերցուր եւ հոտոտէ, որմէ որ ձիթահոտ կուգայ, այն է մարդուդ քիթը, վերցո՛ւր տար:

Զ Ա Ն Ա Զ Ա Ն

Երբորդ անգամն ըլլալով Հաճի Ստեփան Պուլիս գնաց: Դրացիներէն մէկը անոր գալը իմանալով քովը շտապեց, իր ընտանիքի մասին քիչ մը լուր առնելու, բայց շատ վարէն սկսաւ:

— Հաճի՛, արդեօք մեր շունը տեսա՞ր:

- Տեսա՛յ, բայց սատկեցաւ:
- Իրա՞ւ կ'ըսես:
- Այո՛, ձեր ձիւ միսը կերաւ թէ չէ սատկեցաւ:
- Այնպէս հասկցայ քու խօսքերէդ որ մեր ձին ալ սատկեր է: Է՛, յետո՞յ:
- Այո՛, երբոր հօրդ գերեզմանաքարը կը քաշէր, խեղճ ձին մէջքէն երկու կտոր եղաւ:
- Ի՞նչ, հա՞յրս ալ մեռեր է:
- Ա՛խ, որդիս, մօրդ մահէն յետոյ միայն երկու օր ապրեցաւ խեղճ հայրդ:
- Ո՛ւհ, մա՛յրս ա՛լ մե՛ռե՛ր է՛:
- Երախաները երբ ծաղկախտով մեռան մայրդ յանկարծակիի եկաւ ու մեռաւ:
- Դէ՛, հեր օրհնած, մէկ անգամէն ըսէ մեր տուն քարուքանդ եղած լմնցած է ալ:
- Քարուքանդ ըլլալը չեմ գիտեր, միայն տեսայ որ ձեր տան տեղը բօստան անկեր էին:

Պատուելին տղայի մը ծննդեան վկայական կը դրէր ,
բայց օրուայ թիւը չ'գիտնալով , ըսաւ ,
— Ը՛ , կարծեմ այսօր 30-երրորդն է , այնպէս չէ՞ :
— Մ'այրը զարմացած ,— Ի՞նչ երեսուն , այս աղջիկը
իմ տասնեամէկերրորդն է դեռ :

— Պ . Թ . . . Եան , (անդեղնուց հաւկիթ)
անցեալ օր դուք այսինչ պարոնի առեմա-
խօսութիւնը ինչո՞ւ ծափահարեցիք :

— Խօսողի համարձակութիւնը քաջա-
լերելու համար , Գերապատի՛ւ Սրբա-
գան :

— Է՛ , շատ լաւ , վաղը օրինակի հա-
մար , եթէ դուն տիկնոջդ հետ քեւանցուկ՝
փոզոցը պատելու ելնես եւ սրիկայ մը
համարձակի կիկոյ համբուրել , անոր հա-
մարձակութի՞ւնն ալ պիտի ծափահարես :

Պզտիկ պապանձումէ վերջ Պ . Թ . . . Եան
ըսաւ ,— ո՛չ , ո՛չ , պատի՛ւ կը պահանջեմ ,
պատի՛ւ , այդ ի՞նչ էր ըսիր , Սրբագա՛ն ,
խօսքդ ետ առ :

— Եղբա՛յր , ե՞րբ տուեր ես որ կը
պահանջես , կ'երդնում որ քու պատիւը
բնաւ տեսած չունիմ , միայն անցեալ օր ,
ը՛՛ , եթէ չեմ սխալիր , Ուստրի սրմարա-
նին մէջ էր որ Թուրքի մը հետ նարտա-
խաղդ տեսայ ,— ըսաւ Սրբագանը :

Օր մը Տէր-Ղուկասօֆ իր վրանի առաջ նստած կը
հանգստանար : Հայ սպայ մը անցնելով՝ բարեւեց զայն
այնպէս , ինչպէս որ հարկ էր : Տէր Ղուկասօֆ սպան կան-
չելով հարցուց ,

— Տղա՛ս , ըսէ տեսնենք , հնդկահաւին ո՞րտեղը հա-
մով է :

— Կաշի՛ն , ձերդ գերազանցութիւն :

— Կեցցե՛ս , ահա քեզի մետալիօն մը : Գնա՛ :

Քիչ յետոյ սպային կը պատահին երկու Վրացի ըս-
պաներ , ու կը հարցնեն անոր թէ ի՞նչպէս ստացաւ այդ
նշանը : Հայ Սպան ալ կը պատմէ : Վրացի Սպաները ու-
ռած վրած , կ'անցնին Տէր Ղուկասօֆի վրանին առջեւէն
եւ կը բարեւեն անոր : Տէր Ղուկասօֆը հասկնալով անոնց
միտքը կը կանչէ զանոնք ու քիչ մը խօսակցելէ յետոյ կը
հարցնէ :

— Գոմէշին ո՞ր տեղը համով է :

— Կաշի՛ն , Ձերդ Գերազանցութիւն , կը պատասխա-
նեն սպաները :

— Դէ կո՛րսուէք , տխմարներ , կա՞շին , չէ՞ մի կօ-
տօշներ :

— օ —

Կառավարիչ .— Պարո՛ն գործաւոր , ինչո՞ւ դուք երէկ
գործարանէն բացակայ գտնուեցաք :

Գործաւոր .— Ներեցէ՛ք , երէկ ես բախտաւոր հայր
դարձայ , կիինս տղայ մը ունեցաւ :

Կառավարիչ .— Չարմանալի՛ բան , կարծես թէ այդ
բանի համար չէր կարելի տօն օր մը ընտրել : Կնօջդ ըսէ
որ այսուհետեւ Կիրակի օրերը երախայ ունենայ , որպէս
զի բացակայ չ'ըլլաս գործէդ :

— օ —

Տղայ մը իրենց փողոցի դրան վրայ նստած հօր մահ-
ուան առթիւ եփուած փիլաւը կ'ուտէր : Դրացիի տղան
մօտեցաւ եւ քիչ մը փիլաւ ուզեց անկէ : Ան ալ չ'տուաւ :

— Լա՛ւ , մի՛ տար ,— ըսաւ դրացիի տղան ,— Աստ-
ուած ողորմած է , իհարկէ օր մըն ալ իմ հայրս կը մեռնի ,
եւ մենք ալ փիլաւ կ'եփենք , այն ատեն ալ ե՛ս քեզ չեմ
տար :

Կօշկակարին

մէկը շատ պարտք
ունէր, եւ կծծի
բ ն ա լ ո ը ո լ —
թ ե ա ն տէր ը —
լալուն համար եր—
բէ՛ք չէր փափա—

քեր վճարել իր պարտքե—
րը: Ասոր վրայ աւելցաւ
առեւտուրի սակաւութիւ—
նը եւ մեր կօշկակարը ըս—
կըսաւ իր յաճախորդները

խաբել, «այսօր կուտամ,
վաղը կուտամ, քանի մ'օր ալ, սպասէ
մինչեւ Շարաթ օր» իսկ Շարաթ օրն ալ
կամ խանութը կանուխ կը դոցէր, կամ
բոլորովին կ'անհետանար իր աշկերտը
պարտապահանջներուն ձեռքը թողլով:

Ալ այս անկերջ խաբկանքներուն չկըր—
նալով հաւատալ, պարտապահանջներն
բոլորն ի մի հաւաքուելով օր մը կօշկա—
կարի խանութը լեցուեցան:

— Վարպետդ ո՞ւր է, ինչո՞ւ մեր դը—
րամը չի տար, ամօթ չէ՞, — պոռացին
բոլորը մէկ անգամէն:

Աշկերտը որ իր վարպետի առուտու—
րին քանակը դիտէր եւ մանաւանդ անոր
կծծիութեան ալ ծանօթ, ձեռքը խանու—
թի մէջ գտնուած կոճիւն վրայ դարնելով
ըսաւ,

— Սիրելի՛ բարեկամ—
ներս, եթէ այս կոճը կը
կանանչի՛, իմ վարպետս
ալ ձեր դրամը կուտայ:

Յաջորդ օրը կծիկ դը—

նող վարպետը նո—
րէն երեւցաւ, եւ
ըստ սովորակա—
նին հարցուց իր
աշկերտին, — ո՞վ
եկաւ, ո՞վ դնաց,
ո՞վ ինչ ըսաւ, դու

ի՞նչ պատասխան տուիր:

— Վարպետ, գիտե՞ս այս անգամ ինչ ըսի, ըսի թէ,
«եթէ այս կոճը կը կանանչի՛, դուք ալ ձեր դրամը կ'ստա—
նաք»:

— Ինչո՞ւ է՛ ըսիր վաղը, կարելի է այս կոճը վաղը
կանանչցաւ, այն ժամանակ ես ի՞նչ ընեմ: Իսկ եթէ ըսէ—
իր վաղը, Աստուծոյ վաղը չի հատնի՛ր, միշտ խաբէ ու
խաբէ: Անգամ մըն ալ այդպէս է՛ ըսես:

— օ —

Խ...ցի մը երազը կը տեսնէ: Միւս օրը պատուելին
երթալով կ'ըսէ:

— Պատուելի՛, այս դիչեր հի՛անալի երազ մը տեսայ:

— Ի՞նչ է երազդ տղա՛ս, պատմէ տեսնե՛նք:

— Պատուելի՛, երազիս մէջ արքայութիւն գնացեր
էի:

— Է՛, ծօ՛, իրա՞ւ կ'ըսես: Կաթոլիկներ շատ կայի՞ն
հոն:

— Ա՛ւււազի՛ պէս, Պատուելի՛:

— Է՛, Լուսաւորչականնե՞ր, — հարցուց պատուելին:

— Հա՛տ, հա՛տ:

— Հապա Բողոքականնե՞րը:

— Դէ գնա՛, դուն ալ, ի՞նչ, իշու ախոռ կարծեցիր
միթէ:

— օ —

— Խնդրեմ դիս մեր տունը առաջնորդեցէք:

— Օ՛, հոգ մի՛ ըներ, այսօր մեր տունը կը ճաշես:

— Գուցէ տիկինը հիւրի համար պատրաստութիւն
չունենայ եւ քիչ մը նեղութիւն ըլլայ ձեզի:

— Ոչի՛նչ, մենք միշտ կերակուր շատ կը պատրաս—
տենք: Հակառակ պարագային, շատ շատ մեր փոքրիկ
չունը պիտի զրկուի ճաշէն:

Ծերունի մը երազ կը տեսնէ, որ ինքը Սուրբ Սարգիսի տօնին պիտի մեռնի: Ատոր համար ալ վախէն ամէն օր եկեղեցի կ'երթայ եւ ջերմեռանդ կ'աղօթէ Աստուծոյ, որ իր կեանքին խնայէ:

Իսկ երբ Ս. Սարգիսի տօնն եկաւ ու անցաւ եւ ինքը դեռ ողջ էր, ըսաւ,

— Հը՛մմ, հիմա հասկցայ, դիտմամբ խարեցին զիս որ եկեղեցի երթայի ու աղօթք ընէի, վա՛յ անիրաւներ, վա՛յ:

— օ —

Ճամբորդ մը գիշեր ատեն պանդոկի մը դուռը արագ եւ ուժգին կը ծեծէ:

— Այդ ո՞վ է, կը հարցնէ պանդոկապետը ներսէն:

— Ներսէսն եմ, Մակար Եպիսկոպոսի քրոջ թոռան եղբոր որդին, Պղտիկ գիւղի աթոռակալի թոռը, Վերին Խանի տէրը, ը՛ Մար...

— Ներողութի՛ւն, պարո՛ն, այդքան մարդոց համար պառկելու տեղ չ'ունիմ,— կ'ըսէ իջեւանատէրը, խընդրեմ ուրիշ տեղ մը փորձեցէք:

— օ —

— Ո՞ւր կը բնակի՛ք, հայրենա՛կից:

— Թատրոնին դիմացը:

— Իսկ ո՞ւր է թատրոնը:

— Մեր տան դիմացը:

— օ —

Պարտատէրը իր պարտապանէն կը պահանջէ,— կը խնդրէի որ մուրհակին տակ փոխանակ ստորագրելու, ինքզինքը նկարէիր:

— Բայց ի՞նչու այդ տարօրինակ պահանջը:

— Որպէսզի տեսնեմ թէ դրամս պահանջելու ժամանակ այդ տեսակ ուրախ դէմքի պիտի հանդիպի՞մ:

Ճոռոտան Յակոբ իր երախան օրօրած պահուն՝ կնոջ ըսաւ, որ երախայի օրօրոցի վրայ կանանչ ծածկոց մը ձգէ: Իրացիները երախայի օրօրոցի վրայ այդ կանանչ ծածկոցը տեսնելով, զարմացած Յակոբին հարցուցին թէ ի՞նչ է պատճառը: Յակոբն ալ պատասխանեց:

— Առջ կս ձեզի հարցում մը ընեմ: Ի՞նչ կը նշանակէ շոգեկառքի ետեւի կանանչ լապտերը:

— Կը նշանակէ որ ետեւէն դալիք ուրիշ գնացք մը կայ,— ըսին դրացիները:

— Է՛հ, չա՛տ բարի, այս կանանչ ծածկոցն ալ կը նշանակէ թէ այս երախայէն յետոյ ուրիշ երախայ մը կայ դալիք:

— օ —

— Լսեցի որ էշ մը գնել կ'ուզէք, ես ծախու էշ ունիմ:

— Այո՛, մտադիր եմ:

— Շա՛տ լաւ էշ է:

— Յանկացած պարագայիս նկատի կ'ունենամ ձեզ, անհող եղէք:

— օ —

— Ինձի լաւ դարդարուած դագաղ մը պէտք է, ի՞նչ կ'արժէ:

— Քառասո՛ւն տոլար, ամենապակասը:

— Այդ շատ թանկ է:

— Է՛հ, տիւզիմաներով գնեցէք, աժան կ'ուտամ:

— օ —

Գաւառացիին մէկը հանրակառքի տակ իյնալով կը մեռնի: Իր բարեկամները գլուխ կը յոգնեցնեն թէ ի՞նչ պէս իմացնեն հանգուցեալին կնոջը, որ խեղճ կինը յանկարծակիի չ'գայ: Ուստի հետեւեալ հետագիրը կը գրկեն:

— «Տիկի՛ն, ձեր ամուսինը թեթեւ կերպով հիւանդացաւ, թաղումը Հինգշաբթի:»

Երկու ստախօսներ կը մրցէին իրարու հետ :

— Մենք ախոռ մը ունինք, ա՛յնքան մեծ է որ, երբ էջը անկիւն մը յղիանայ, մինչեւ միւս անկիւն հասնիլը կը ծնի, — ըսաւ առաջին ստախօսը :

— Հասցա խմ հա՛յրս, — ըսաւ երկրորդ, — որ իր անգըրանիկ եղբօրմէն առաջ ծնած ու իր մայրն ալ ծննդեան ներկայ գտնուած է, երկաթուղու գծի երկաթներէն շինուած այնպիսի՛ երկար սանդուխ մը ունի, որ երբ երկինքը պատուռի, նա իր ծիծեռնակի կաշիէ շինուած կօշիկները հագնելով՝ այդ սանդուխի վրայով երկինք կը բարձրանայ ու պատուածքները շոգիէ գամերով գամելէ եւ կտրուածները մուկի բուրդի թելերով կարելէ յետոյ վար կ'իջնէ :

— Ատիկա բո՛ւրբովին սուտ է, այդքան մեծ սանդուխ, շոգիէ գամերը, չգիտեմ մուկի բուրդերը քու հայրդ ո՞ւր կը պահէ, — ըսաւ առաջինը :

— Զեր ախոռին մէջ, — պատասխանեց երկրորդ ստախօսը :

— օ —

Ոստիկան. — Ինչո՞ւ կոտորեցիր սա հայեւին :

Գիւնով. — Կոտորեցի որպէս զի սա զզուելի դէմքս այլեւս չ'տեսնեմ :

— օ —

Գինեսէր մարդ մը՝ գինիի շիշը ձեռքը բռնած փողոցէն անցած ատեն, կը տեսնէ որ քանի մը մարդիկ հաւաքուած կուլան :

— Ի՞նչ է պատահեր, ինչո՞ւ կուլաք :

— Մարդ է մեռեր, մարդ, երիտասարդ մը, անո՛ր համար կուլանք :

— Է՛հ, ես ալ կարծեցի թէ գինիի կարասն է կոտրեր կամ գինին է թափուեր, վրան կուլաք : Մարդը կը ծնի ալ, կը մեռնի ալ, ատոր համար կ'արժէ՞ լալ :

Պ. Փիլան Փսթանեանի կինը վախճանեցաւ, եւ Պ. Փսթանեան սաստիկ կ'ուլար ու կ'ողբար :

— Ինչո՞ւ կուլաս, ողորմած հոգիին հետ հաշտ չէիք կրնար ապրիլ, ահա աղատուեցար, ալ ինչո՞ւ չես ուրախանար :

— Անոր համար կ'ուլամ, որ ինչո՞ւ ողորմած հոգին ասկէ մի հինգ վեց տարի առաջ չ'մեռաւ :

— օ —

Գինեմով մը գինետան ներքնայարկը շարուած հարիւրաւոր տակառներու կողքին կանգնած գինի կը խըմէր, երբ ներս մտաւ, քաղաքապետը քանի մը բժիշկներու ընկերակցութեամբ քննելու գինետան առողջապահական վիճակը :

Բժիշկներէն մէկը գինեմովին մօտենալով՝ ուղեց անոր հետ խօսիլ եւ կատակներ ընել :

— Քանի՞ տակառ գինի կը գտնուի այս գինետան մէջ, — ըսաւ բժիշկներէն մէկը գինեմովին :

— Երկու հարիւրէ երեք հարիւր, — ըսաւ գինեմովը :

— Է՛հ, կեանքիդ մէջ այդչափ գինի խմած ես :

— Ի՞նչ, — ըսաւ գինեմով, — ես կարծեցի որ դուք քիչ թէ շատ գիտնական մարդիկ էք : Այդքան գինին ես միայն հազուստիս վզնոցներուն (եախա) վրայ թափած եմ :

— օ —

Գիտուն մը յիմարանոց պտոյտի երթալով՝ տեսաւ որ յիմարներէն քանի մը հատը, շատ խելացի պատասխաններ կ'ուտան :

— Ինչո՞ւ դուք փակուած կը մնաք այս շէնքին մէջ, — հարցուց գիտունը :

— Փոքրամասնութիւն կազմելու համար, — պատասխանեց յիմարը :

Արբեցողին հարցուցին, ինչո՞ւ դու ջուր չես գործածեր, այլ միշտ գինի ու օղի կը խմես:

— Աստուծո՞ւմէ սովբեցայ: Չէ՞ որ Աստուածն ալ ջուրն ու անձրեւը մեզի կը զրկէ միշտ, իսկ գինին ու օղին իրեն կը պահէ:

— օ —

— Ա՛խ, ի՞նչ կ'ըլլար որ քիչ մըն ալ հող ինձ տային ու ես ալ վար ու ցան ընէի:

— Շատ մի շտապեր, դուն ալ կ'ստանաս:

— Ա՛խ, ե՞րբ, ա՛լ հերիք չէ՞ համբերեմ:

— Երբոր մեռնիս:

— օ —

Յանախորդ.— Սպասա՛ւոր, եկուր տե՛ս, կերակուրիս մէջ ճանճ մը գտայ, անշուշտ սխալմամբ ինկած է:

Սպասաւոր.— Այո՛, պարո՛ն, անկասկած սխալ տեղ ինկած է, որովհետեւ շաքարահացին մէջ պիտի ըլլար:

— օ —

— Ոչ ոք չի կրնար իմ կինս խարել:

— Հապա ի՞նչպէս ամուսնացար անոր հետ:

— օ —

Քաղաքացին գիւղացիի մը հարսնիքին հրաւիրուելով սենեակին ամենավերեւը բազմեցաւ: Քիչ յետոյ կրնաքահայրը եկաւ, եւ խնդրեց քաղաքացիէն քիչ մը վար քաշուիլ: Ապա սանահայրը եկաւ եւ մեր քաղաքացին նորէն վար քաշուեցաւ: Խնամին եկաւ, չգիտեմ գոյիլը, վերջապէս քաղաքավարի կերպով մեր քաղաքացիին հրելով հրելով մինչեւ դուռը հասցուցին: Յանկարծ դուռը բացուեցաւ եւ շուն մը ներս եկաւ, քաղաքացին ըսաւ շան,

— Եթէ դուն ալ այս գիւղացի ես դուն ալ վեր հըրամմէ:

Յանախորդ.— Արդեօք կրնայի՞ իմանալ թէ այս կեռակուրը քանի՞ օրուան է:

Սպասաւոր.— Չեմ կրնար ըսել, որովհետեւ տակաւին շաքար մը կ'ըլլայ իմ հոս գործելս:

— օ —

Յանախորդ.— Ա՛լ կը բաւէ այդպիսի բաներ պատմել, մազերս ցից ցից կը կ'անգնին:

Սափրիչ.— Ես ալ ճիշդ ատոր համար այսպիսի արտառոց պատմութիւններ կ'ընեմ որ մազերդ ցից ցից կանգնին ու ես դիւրութեամբ կտրեմ զանոնք:

— օ —

Մէկը մեռաւ, ժառանգորդները աճապարանքով բացին կտակը՝ տեսնելու համար հարստութիւնը:

— Բան մը չունիմ, շատ պարտք ունիմ, մնացեալը աղքատներուն:

— օ —

— Գիտե՞ս գրադարանը ուր է:

— Այո՛, գիտեմ:

— Է՛հ, ե՛ս ալ գիտեմ:

— օ —

— Է՛հ, Թա՛թոս, գրասեղանին վրայի նամակը ի՞նչ ըրիր:

— Փօքքան ձգեցի, ա՛ղա:

— Վա՛յ սպուշ, վա՛յ: Ծօ տակաւին հասցէն չէի գըրած է՛:

— Ը՛... աղա ջան, ը՛... կարծեցի թէ հասցէն գիտմամբ չես գրած, որպէս զի ուր ղրկելնիդ չ'իմանայի, ըսաւ ծառան գլուխը քերելով:

— Պ. Շաքարեան ըսաւ ծառային, — Թաթոս, կայարանը գնա՛, եւ տես թէ երկաթուղոյ վերջին գնացքը ժամը քանի՞ ին է:

Ծառան գնաց, ու երկու ժամէն վերադարձաւ: Երբ տէրը ուշանալուն սլատճառը հարցուց, ծառան պատասխանեց.

— Ներեցէ՛ք, տէր իմ, ձեր բարկացոտ ըլլալը գիտէի, ուրիշի խօսքին ալ չ'վստահեցայ, խորհելով որ մի գուցէ զիս խարեն. հետեւաբար սպասեցի մինչեւ որ շողեկառքը մեկնեցաւ, ապա եկայ:

— օ —

— Ի՞նչ, դուք դա՛րձեալ թղթախաղով դրաղած էք, չէ՞ որ խոստացաք այսուհետեւ չխաղալ:

— Ներողութի՛ւն պարոն, ես իմ խոստումս պահած եմ եւ միայն Կիրակիներ կը խաղամ, ա՛յն ալ իմ սենեակին մէջ:

— օ —

— Ա՛յ կանգնի՛ր, կեցի՛ր, բռնի՛ր, — կը կանչէր օր մը ծառան՝ դողի վզին դարնելով, — կը գողնա՞ հա՛, հը՛, հը՛, հը՛, անդգամ, կեցի՛ր, ես քեզ ցոյց կուտամ, հը՛, հը՛, հը՛, ...

Գող. — Յո՛յց տուր, խնդրեմ, շատ շնորհակալ կ'ըլլամ, շուտ կը սովորիմ եւ այլեւս ճարպիկ կ'ըլլամ ու չեմ բռնուիր:

Բ. ՄԱՍ

— Պ. Շաքարեան ըսաւ ծառային, — Թաթոս, կայարանը դնա՛, եւ տես թէ երկաթուղոյ վերջին դնացքը ժամը քանի՞ ին է :

Ծառան դնաց, ու երկու ժամէն վերադարձաւ : Երբ տէրը ուշանալուն պատճառը հարցուց, ծառան պատասխանեց .

— Ներեցէ՛ք, տէր իմ, ձեր բարկացոտ ըլլալը գիտէի, ուրիշի խօսքին ալ չ'վստահեցայ, խորհելով որ մի գուցէ զիս խարեն . հետեւաբար սպասեցի մինչեւ որ շողեկառքը մեկնեցաւ, ապա եկայ :

— օ —

— Ի՞նչ, դուք դա՛րձեալ թղթախաղով զրաղած էք, չէ՞ որ խոստացաք այսուհետեւ չխաղալ :

— Ներողութի՛ւն պարոն, ես իմ խոստումս պահած եմ եւ միայն Կիրակիներ կը խաղամ, այն ալ իմ սենեակին մէջ :

— օ —

— Ա՛յ կանգնի՛ր, կեցի՛ր, բռնի՛ր, — կը կանչէր օր մը ծառան՝ գողի վզին զարնելով, — կը գողնա՞ս հա՛, հը՛, հը՛, հը՛, անողգամ, կեցի՛ր, ես քեզ ցոյց կուտամ, հը՛, հը՛, հը՛, ...

Գող. — Յո՛յց տուր, խնդրեմ, շատ շնորհակալ կ'ըլլամ, շուտ կը սովորիմ եւ այլեւս ճարպիկ կ'ըլլամ ու չեմ բռնուիր :

Բ. ՄԱՍ

ԾԻԾԱՂԻ ՓՈՒՆՁԵՐ

ՕՏԱՐԱԶԳԻ

ԱՐՈՒԱՅ վերջին օրերն էին՝ երբ Պարսից Շահը իր քարտուղարին պատուիրեց որ տէրութեան հաշիւները տոմարի մէջ արձանագրելէ յետոյ, տէրութեան մէջ գտնուած բոլոր ապուշներու ցանկն ալ պատրաստէ : Գարտուղարը հրամանը կատարած ատեն՝ Շահի անունն ալ ապուշներու ցանկի առաջին տողին վրայ գրելով Շահին ներկայացուց : Թագաւորը իր անունը ապուշներու ցանկին մէջ տեսնելով՝ դարձացած հարցուց քարտուղարին ,

— Ե՞ս ալ ապուշ եմ , որ իմ անունս ալ ապուշներու ցանկին մէջ նշանակած ես :

— Ատոր կասկած չկայ , Տէ՛ր իմ , եթէ ապուշ չ'ըլլայիր , անցեալ օր հազարաւոր սոկիներ չէի՛ր տար քանի մը բախտախնդիրներու՝ ձիեր գներու քեզ համար : Այդ մարդիկը գնացին՝ ո՛չ ձիեր պիտի բերեն , ո՛չ ալ իրենք պիտի վերադառնան : Արդ , ապուշի դործ չէ ըրածդ , հապախ՛նչ է :

— Այո՛ , իրաւունք ունիս : Հապա եթէ վերադարձա՞ն ու ձիերն ալ բերին , այն ժամանակ ինչ պիտի ըսես , — ըսաւ Թագաւորը իր քարտուղարին :

— Եթէ վերադարձան եւ ձիերն ալ բերին, այն ժամանակ քու անունը կ'աւրեմ եւ անոնց անունը կը դրեմ ցանկին վերեւը, որովհետեւ ապուշ ըլլալու են որ վերադառնան :

— 0 —

Վրացի իշխանը ծառային կը պատուիրէ,
— Գնա՛ բժիշկը հրաւիրէ եւ ըսէ անոր որ իշխանն ուսեր է, գլուխը դարձեր է ձմերուկ, ոտները սեխ, մատները խիշաք, եայլն : Հասկցա՞ր, շո՛ւտ ըրէ, գնա՛, վազէ՛ :
— Այդքան բան չեմ կրնար միտքս պահել, — ըսաւ ծառան, — կարճ խօսելով ըսեմ որ Իշխանը դարձեր է քօստան, լաւ չի՞ ըլլար :

— 0 —

Մոլիէն միշտ կը ծաղրէր բժիշկները : Երբ հիւանդացած անկողնոյ կը ծառայէր, զինք սիրող բժիշկ մը ուղեց այցելել իրեն : Ծառան բժիշկին գալը Մոլիէնին իմացուց :
— Այժմ հիւանդ եմ, բժիշկին յայտնէ որ չեմ կարող զինք ընդունիլ, — ըսաւ մեծ երգիծարանը :

— 0 —

Պուշկինին յայտնեցին թէ՛ «քու բարեկամդ, Իշխան Վասիլի Զօրապիչը հիւանդ է, բայց մտադիր չէ բժիշկ հրաւիրել» :
— Կարելի է Իշխանը տակաւին չի ուղեր մեռնիլ, ատոր համար ալ բժիշկ չի հրաւիրեր, — պատասխանեց Պուշկին :

— 0 —

Ճանապարհորդը հարցուց Եղորտին,
— Քանի՞ ժամէն կրնամ ձեր գիւղը հասնիլ :
— Դուն գնա՛, ես կ'ըսեմ, — պատասխանեց Եղորտ :

— Գիտեմ թէ երթալով կը հասնիմ, բայց քանի՞ ժամէն կը հասնիմ, ա՛յդ կ'ուզէի իմանալ :

— Դուն գնա՛, ես կ'ըսեմ, — պատասխանեց Եղորտ :
Ճամբորդը բարկացած՝ սկսաւ շարունակել իր ճամբան, կարծելով որ Եղորտ խենթ է . հազիւ քանի մը քայլ առած էր երբ՝

— Է՞յ, սիրելի ճամբորդ, — կանչեց Եղորտ, — չորս ժամէն կրնաս հասնիլ :

— Ինչո՞ւ առաջ չ'ըսիր :
— Ի՞նչպէս կրնայի ըսել, քայլերուդ չափն ու արագութիւնը չ'տեսած, — ըսաւ Եղորտ ճամբորդին :

— 0 —

Օր մը բժիշկ մը Պուշկինին գալով կ'ըսէ,
— Դուք չէ՛ք կրնար գտնել այս քաղաքին մէջ մարդ մը՝ որ ինձմէ դժգոհ ըլլայ :

— Շա՛տ ճիշտ կը խօսիս, չ'կայ, որովհետեւ բոլորն ալ մեռած են : Ուե՛է մէկը չ'բժիշկեցիր, որ անոր զիմելով հարցնէի այդ մասին :

— 0 —

Այլազգ մը երկու կին ունէր, մէկը պառաւ, միւսը երիտասարդ : Երկուքն ալ կ'աշխատէին հաճելի երեւիլ իրենց ամուսնոյն եւ անոր տարիքը յարմարցնել իրենց տարիքին : Ուստի, պառաւը կը քաշէր մարդուն սեւ մազերը որ իր նման ծեր երեւի, իսկ երիտասարդ կինն ալ մարդու սպիտակ մազերը կը փետտէր, որ երիտասարդ երեւի :

Միամիտ մարդն ալ կարծելով թէ այդ ամենը սիրոյ նշան է, թոյլ կուտար որ երկու կիներն ալ իրենց ուզածը ընեն : Կարճ ժամանակէն մարդուն գլխու վրայ նմուշ համար իսկ մէկ հատ մազ չմնաց :

Կայսրը կը մեռնի ու երկինք կ'երթայ: Պետրոս Առաք-
եալը կը հարցնէ,

— Ուրքով եկար թէ ձիով:

— Ուրքով եկայ:

— Գնա՛, քեզ համար տեղ չունինք:

Կայսրը կ'ստիպուի Ուիլսընին երթալ՝ ու իրողու-
թիւնը անոր պատմել: Ուիլսընը կ'ըսէ,

— Ես ոտքով այլքան ճանապարհ չեմ կրնար երթալ:

Իսկ եթէ կը համաձայնիս էչ ըլլալ, քեզ հեծնելով երկինք
կ'երթամ եւ Պետրոս Առաքեալին քու մասին բարեխօսու-
թիւն մը կ'ընեմ:

Երբ Ուիլսընն ու Կայսրը երկինք կը հասնին, Պետրոս
Առաքեալը նորէն կը հարցնէ,

— Քալելով եկաք:

— Ո՛չ, էչով եկայ, — կ'ըսէ Ուիլսըն:

— Եթէ այդպէս է, դուն ներս եկուր, էչը դժոխք
քէէ:

— 0 —

Սպանիացին կը ծաղրէր Յոյնը ըսելով՝

— Ձեր լեզուն շատ կոշտ ու կոպիտ է, հաւանական է
որ Աստուած ձեր լեզուով բարկացած ըլլայ Ագամի վրայ:

— Այո՛, ինչպէ՞ս չէ, իսկ ձեր լեզուն շատ քնքոյշ է, —
կը պատասխանէ Յոյնը, — հաւանական է որ օձը ձեր լեզ-
ուով Եւան խարած ըլլայ:

— 0 —

Պելճ գիւղացի մը՝ իրենց գիւղը վերամաններու կողմէ
գրաւուած եւ պահակներով շրջապատուած ըլլալուն ան-
տեղեակ, երբ միամտաբար իր սայլակի վրայ նստած կը
յառաջանար, պահակը ձայն տուաւ,

— Անունդ ի՞նչ է:

— Իմ անունս Յովսէփ է:

— Իչուդ անո՞ւնն ինչ է:

— Իչուս անո՞ւնը, — ըսաւ գիւղացին գլուխը քեր-
լով, — էչս անուն չունի:

— Ուրեմն Ալպէրթ անուանէ զայն:

— Այդ՝ թագաւորիս համար անպատուութիւն է:

— Կ'ուզես Վիլհէլմ դիր անոր անունը:

— Այդ ալ իչուս համար անպատուութիւն է:

— 0 —

Պատահեցաւ որ Պուչկին դատի մը համար դատարան
ինկաւ: Բայց դատաւորներ ըստ իրենց բարի սովորու-
թեան՝ դատին օրը միշտ յետաձգեցին: Համբերութիւնը
հատած՝ երբ Պուչկին դատին օրը իմանալու համար ան-
դամ մըն ալ դատաւորին գիմեց, դատաւորը ըսաւ,

— Ձեր դատին մէջ յիշուած վիճաները մեռած են:

— Ի՞նչպէս կրնային կենդանի մնալ, գործը ա՛յնքան
երկարաձգեցիք, որ ես իսկ կը դարմանամ թէ, ի՞նչպէս
կ'ըլլայ որ ես ու դուն ալ մեռած չենք, — ըսաւ Պուչկին
դատաւորին:

— 0 —

Օր մը Պիղմարք հիւր ունեցաւ: Երկար խօսակցութե-
նէ յետոյ՝ հիւրը հարցուց Պիղմարքին:

— Իշխան, հետաքրքիր է ինձ իմանալ թէ, ի՞նչ կեր-
պով դուք ձեզ ձանձրացնող այցելուները կը հեռացնէք:

— Ե՛տ գիւրութեամբ, երբ որ կինս կը տեսնէ որ
մէկ մը ինձ մօտ երկար կը մնայ, ծառան կ'ուղարկէ եւ
շատ կարեւոր գործով ինձ դուրս կը կանչէ, այսպիսով
տեսակցութիւնը ինքնրստինքեան կը վերջանայ:

Սուքը դեռ չ'ըմբոսացած, ներս մտաւ Պիղմարքի ծա-
ռան եւ յայտնեց թէ՛ իշխանուհին կարեւոր գործի մը հա-
մար կ'ուզէ զինք բոպէ մը տեսնել: Հիւրը կարմրեցաւ եւ
հեռացաւ:

Երկու ապահովագրութեան անկէքներ՝ մէկը Անդրիացի միւսը Ամերիկացի կը վիճարանէին իրենց ընկերութիւններու մէջտաններուն մասին: Անդրիացին սկսաւ դովեսա կարգալ իրենց ընկերութեան կանոնաւոր եւ ժամանակին ըրած վճարումներու մասին, եւ աւելցուց:

— Եթէ մեր ընկերութեան ապահովագրուած ոեւէ մէկը այս գիշերը մեռնի, իրեն ժառանգորդը կամ կինը՝ յաջորդ առաւօտեան առաջին փութին իսկ դրամը կ'ստանայ:

— Ըսիր ըսելիքդ, հիմա հոս նայէ, — ըսաւ Ամերիկացին: Մեր գրասենեակը կը գտնուի 49 յարկ ունեցող շէնքի մը 3-րդ յարկին վրայ, մեր յաճախորդներէն մէկը այս շէնքին 49-րդ յարկը կը բնակէր եւ 5000 տոլարի ապահովագրուած էր: Արդ՝ ի՞նչպէս եղաւ չեմ գիտեր, այս մարդը իր պատուհանէն վար ինկաւ ու դեռ գետին չհասած եւ հողին չ'աւանդած՝ երբ մեր պատուհանին առջեւէն կ'անցնէր, մեր ընկերութիւնը անոր ձեռքը դրաւ 5000 տոլարի չեքը:

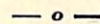

Պատերազմի դաշտին վրայ՝ գինուոր մը իր մէկ ոտքը կորսնցուց, եւ իր քով գտնուող ուրիշ գինուորի մը աղաչեց որ գինք հիւանդանոց տանի: Զինուորը գլխաց վիրաւորին վրայ, շալակեց գայն եւ դէպի հիւանդանոց ուղղուեցաւ:

Ճանապարհին թնդանթի երկրորդ գնդակ մը վերոյիշեալ վիրաւորին գլուխն ալ սրբեց տարաւ, բայց շալակողն անոր դիակի ծանրութեան տակ կըած ու քրտնած՝ բնաւ չիմացաւ, ու իր ճամբան շարունակեց: Երբ հիւանդանոց հասաւ ու դիակը գետին դնելով սկսաւ քրտինքը սրբել, բժիշկը հարցուց,

— Յիմար, ի՞նչ ապուշ ես եղեր, ինչո՞ւ ինքզինքդ այդչափ յոգնեցուցիր սա մեռած դիակին համար:

— Վա՛յ խարերայ, վա՛յ. տե՛ս, տե՛ս, եւ ա՛յդ անիրաւը դեռ ինձ կը խարէր «Եթէ միայն ոտքս վիրաւորուած է», վա՛յ անդգամ, վա՛յ, ի՞նչպէս ալ սուտ կը խօսէր:

Անգամ մը մահմետական մը պատահեցաւ հայ պառաւի մը որ կուլար:

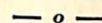
— Ի՞նչ եղաւ, Նա՛նի, ինչո՞ւ կ'ուլաս, — հարցուց ան:

— Երիտասարդ որդի մը ունէի, ա՛ն ալ մահմետականութիւնը ընդունեց:

Հապա ես ի՞նչ ընեմ, Նանիկա, վեց որդի ունիմ, վեցն ալ մահմետական, — ըսաւ անիկա մօրեւքը քերելով:

— Ա՛խ, շա՛տ լաւ տղայ մ'էր, ոչ կը խմէր, ոչ կը ծխէր:

— Հա՛, հա՛, չ'ըսես իշուն մէկն է եղեր:

Իրլանտացի* մը գինետան ներսի սենեակը նստած գարեջուր կը խմէր, երբ կարեւոր գործով մը դուրս կանչուեցաւ: Եւ որպէս զի ոչ ոք խմէ սեղանին վրայ կիսատ թողած իր խմելիքը, թուղթ մը դրաւ սրուակին բերանը որուն վրայ այսպէս գրուած էր,

— «Սրուակին մէջ թքնուած է, չ'ըլլա՛յ որ խմէք»:

Երբոր վերադարձաւ՝ շատ զարմացաւ, կարդալով հետեւեալ յաւելուածական տողերը՝

— «Ես ալ թքեր եմ մէջը, ընկերս ալ թքաւ մէջը, չ'ըլլայ որ դուք ալ խմէք»:

ՄԱՆՕԹ. — Եւ որովհետեւ Իրլանտացիներ արդարացի համբաւ մը չ'ինած են իրենց պատրաստարան սրախօսութիւնով, հարկ համարեցիք քանի մը անկոտորներ ալ անոնց կեանքէն դետեղել դրքոյիկն մէջը:

Մէկ մը՝ Իրլանտացիի մը տուն հիւր կըլլայ, բայց շատ անօթի ըլլալով՝ անհամբեր ընթրիքին կ'սպասէ: Երկար խօսակցութենէ յետոյ, երբ կը տեսնէ որ տան արտօջ հողը չէ հիւրը, իր մ'իտքն հասկցնելու համար հետեւեալ հարցումն ընել կ'ստիպուի:

— Երբ որ ընթրիք ուտենք, ես ո՞ր սենեակը պիտի պառկիմ:

— Մենք արդէն շատո՞նց ընթրած ենք, — կ'ըսէ տան տէրը, — որ սենեակ որ կ'ուզես պառկիր:

Երկու հրէաներ բաղնիք դացին լուացուելու: Երբ բաղնիքի մէջ մերկ էին, անոնցմէ մէկը զարմացած ըսաւ իր ընկերոջ:

— Ապի՛, մարմինդ ի՞նչքան կեղտոտ է:

— Իհարկէ՛, ինչո՞ւ կը զարմանաս, չէ՞ որ ես 3 տարով քեզմէ մեծ եմ:

Իրլանտացիները որոշեցին նոր բանտ մը շինել, բայց այդ բանտը պիտի շինուէր հին բանտի մէջ գտնուած նիւթերով ու պարագաներով: Իսկ հին բանտը պիտի դարձածուէր մինչեւ նորին շինուիլը:

Հրէայ մը ծովեզերքը գնաց ու սկսաւ լողալ: Իրլանտացի մը զայն տեսնելով ըսաւ:

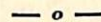
— Չե՞ս գիտեր որ 50 տոլար տուգանք կայ այդ տեղ լողացողին:

— Եթէ այդպէս է, կը խեղդուիմ ու այդ 50 տոլարը չեմ տար, — ըսաւ Հրէան, ու ձեռքերը վերցնելով մխրճուեցաւ ջուրին մէջ:

Օրին մէկը՝ երկու անգլիացիներ ճանապարհին իրլանտացիի մը կը հանդիպին որ սաստիկ գինովցած փողոցն ի վար այս ու այն կողմ կը դուրէր:

Չարակամութեամբ մը կը մօտենան եւ զայն բարկացնելու համար ականջն ի վար կը փսփսան: — «Մա՛յք, սատանան մեռաւ»: Մայք՝ ականջին ետեւը քերելով տարտամօրէն զրպանէն արծաթ դրամ մը հանելով գինովի յատուկ խոպոտ ձայնով մը կ'ըսէ:

— Մեր սովորութիւնն է որ երբ մէկը որբ մնայ անոր կ'օգնենք, ձեր հօր մեռնելովը դուք ալ որբ մնացիք, առէ՛ք այս դրամը ու ծախսեցէք:

Հրէան ու իր տղան թատրոնը գնացին: Ըստ հրէական խնայողական երակին շատ բնական էր որ պատշգամբ (balcony) պիտի ելնէին:

Պատահեցաւ որ տղան պատշգամբէն վար ընկաւ: Հայրը տղուն մեռնելու հողսը մէկդի թողած պոռաց:

— Տղա՛ս, ո՞ւր կ'երթաս, չե՞ս գիտեր որ վարի նրատարանները սուղ են: Մի՛ երթար, մի՛ երթար:

— Մը. Պի՛չը՛ր, — հարցուց աղջիկ մը ժողովարանի քարոզչին, — ինչու համար Ս. Գիրքը կ'ըսէ թէ երկնքի մէջ ամուսնութիւն չ'պիտի ըլլայ:

— Որովհետեւ կին չկայ հոն, — պատասխանեց քարոզիչը սրամտօրէն:

— Չեմ կարծեր թէ այդ է բուն պատճառը, — ըսաւ աղջիկը:

— Հասաւ ի՞նչ է բուն պատճառը, դուն ըսէ տեսնե՛նք, աղջի՛կս:

— Որովհետեւ քարոզիչ չկայ արքայութեան մէջ, որ պսակի արարողութիւնը կատարէ, — պատասխանեց աղջիկը, — բոլոր պատուելիները դժօխք կ'երթան եղեր:

ԿԸ ԴՍՈՆԱՅ

Երկիրս արեւուն շուրջը կը դառնայ : Լեզուն բերնին մէջ կը դառնայ : Խեղճ սիրահարը , անխիղճ աղջիկէն յաբուած՝ անկիւնէ անկիւն կը դառնայ :

Ժամացոյցին սլաքը ծոյլին համար ծանր ծանր կը դառնայ : Պարտատէրը պարտապահանջին ի տես փողոցէ փողոց կը դառնայ : Գինով մը , բիչ մը սուս կերթայ ու կը դառնայ : Սրճակուրդի գնացողը , դրամն հատնելուն պէս տուն կը դառնայ : Անառակ որդին , ծնողաց յրատին չանսպով՝ հեռու կերթայ ու կը դառնայ :

Օրիորդի մը հետ սիրաբանութիւն ընող երիտասարդին գոյնը՝ եղբօր վրան հասնելով դեղին սաթ կը դառնայ : Երեկոյթի մէջ հպարտ աղջիկ մը շատ պարելէն՝ «բաշավրա» (ֆուրջ) կը դառնայ : Մայրը՝ ֆնացած ժամանակ իր երեխային վրայ կը դառնայ : Ծոյլ աշակերտը ֆննուքնէն յետոյ արցունքով տուն կը դառնայ : Քամի օրը՝ անգոյն զարդին հովանոցը 10-20 կտոր կը դառնայ : Շատ անգամ բժիշկներու յոյսը կտրած հիւանդին հոգին երկինգէն ետ կը դառնայ : Սիրահարէն մերժուող երիտասարդը , անկողնոյ մէջ մինչեւ առաւօտ կը դառնայ : Կողմնացոյցը որչափ շարժես , միշտ դէպի հիւսիս կը դառնայ : Սիրահարուած երիտասարդը , աղջկայ դռնէն ծոյլ փայլերով կանցնի կը դառնայ : Պզտիկ տղան ուժով օրրես , անշուշտ յետքը կը դառնայ : Կուռի ատեն աղուոր ծեծուողը , երբ տուն հասնի , առիւծ գազան կը դառնայ : Հողէն ծնուած անխել մարդը՝ երբ որ մեռնի՝ նորէն հող կը դառնայ : Դու՛ , անխել մարդ , բու օրերդ ու տարիներդ դուն չես տեսներ , կը դառնայ ու կը դառնայ :

«ԼԻՎԱՅԻ ՏԱՐԵՅՈՅՑ»

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Լ Ո Ւ Ր Ջ Ե Ր Ե Ս Ն Ե Ր

ՆԱՐՈՒԼՈՆԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

Պ Ե Տ

Հրամայելու կոչուած մարդու մը ամենամեծ յատկութիւնն է ստոնարտութիւնը :

Պատերազմի մէջ ամենէն կարեւորը հրամանատարութեան միութիւնն է , ուստի երբ կը պատերազմիս մէկ պետութեան դէմ , պէտք է ունենաս միայն մէկ բանակ , մէկ զօժի վրայ , առաջնորդուած մէկ պետով :

Անպիտան մէկ զօրավար երկու լաւէն շատ արժէքաւոր է . վայ այն զօրավարին որ պատերազմի դաշտը կերթայ կանոնի մը համաձայն :

Մեծ հրամանատար մը ամենեւին հանդիստ ձգելու չէ ոչ յաղթողները , ոչ ալ յաղթուողները :

Պատերազմի մէջ ըստ պակասութիւններդ նախ տես , ու պակասութեամբ , պէտք է վստահութիւն ներշնչել :

Հաւատացնելու միակ միջոցը ճշմարտութիւնը անհաւատալի դարձնելն է :

Պատերազմի մը սկիզբը լաւ խորհելու է թէ արդեօք պէտք է յառաջանալ թէ ոչ , բայց երբ յարձակումը դորձած ես , պէտք է շարունակես մինչեւ վերջին շունչ :

Պատերազմական մեծ խորտակում մը միշտ մեծ յանցաւոր մը կը մատնանշէ :

Ֆրանսան եւ Ֆրանսացիք

Վտանդի կայծով Ֆրանսացիներէն ամէն ինչ կարելի է ստանալ : Կարծես թէ սա հողի կը ներշնչէ անոնց :

Ֆրանսական ազգը ամենայն դիւրութեամբ կարելի է կառավարել երբ դայն շիտակ կողմէն կը բռնես , իւր արագ եւ դիւրին ըմբռնողութեան ոչ ինչ կը հաւատարի , վայրկենապէս կը դռնէ իւր դէմ կամ իւր համար աշխատողները : Միշտ պէտք է խօսիլ իր զգալարանքներուն համար , ապա թէ ոչ իւր անհանդիստ հողին ինքզինք կը կրծէ , կը փրփրէ , կը կատարի :

Հեղինակաւորը եւ ֆաղափագետը

Երբ կառավարելու դործին կը խառնուիս , պէտք է դիտնաս անձամբդ տուժել , եւ ի պահանջել հարկին սպանուիլ :

Հեղինակութեան հիմքը հրեանգանդողի առաւելութիւնն է : Քաղաքակառնութեան մէջ անհեթեթ ալլանդակութիւնը արդեօք մը չէ :

Այնքան օրէնքներ կան , որ կախուելէ ազատող չկայ : Անգամ մը որ շարժեցիր ժողովուրդները , ալ չես կրնար կասեցնել :

Քաղաքակառնութեան մէջէն երբեմն չես կրնար առանց սըխալի դուրս ելնել :

Ֆրանսան այն երկիրն է , որուն մէջ պետերը ընչ ազդեցութիւն ունին , յենուլ ասոնց վերայ , կը նշանակէ աւագի վրայ չէնք շինել : Ֆրանսայի մէջ դործ կատարելու համար միմիայն ամբողջ վրայ կռիւններն է : Արդէն կառավարութիւն մը իւր յենակէտը փնտրուելու է հոն՝ ուր կը գտնուի :

ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Երկիրս արեւուն շուրջը կը դառնայ : Լեզուն բերնին մէջ կը դառնայ : Խեղճ սիրահարը , անխիղճ աղջիկէն խաբուած՝ անկիւնէ անկիւն կը դառնայ :

Ժամացոյցին սլաքը ծոյլին համար ծանր ծանր կը դառնայ : Պարտատէրը պարտապահանջին ի տես փողոցէ փողոց կը դառնայ : Գինով մը , քիչ մը առաջ կերքայ ու կը դառնայ : Արձակուրդի գնացողը , դրամն հատնելուն պէս տուն կը դառնայ : Անառակ որդին , ծնողաց խրատին չանսպով՝ հեռու կերքայ ու կը դառնայ :

Օրիորդի մը հետ սիրաբանութիւն ընող երիտասարդին գոյնը՝ եղբոր վրան հասնելով դեղին սաք կը դառնայ : Երեկոյթի մէջ հպարտ աղջիկ մը շատ պարելէն՝ «բաչավորա» (բուրջ) կը դառնայ : Մայրը՝ քնացած ժամանակ իր երեխային վրայ կը դառնայ : Ծոյլ աշակերտը քննութենէն յետոյ արցունքով տուն կը դառնայ : Քամի օրը՝ անգոյն թփշկներու յոյսը կտրած հիւանդին հոգին երկինքէն ետ կը դառնայ : Սիրահարէն մերժուող երիտասարդը , անկողնոյ մէջ մինչեւ առաւօտ կը դառնայ : Կողմնացոյցը որչափ շարժես , միշտ դէպի հիւսիս կը դառնայ : Սիրահարուած երիտասարդը , աղջկայ դունէն ծոյլ քայլերով կանցնի կը դառնայ : Պատիկ տղան ուժով օրբես , անշուշտ խելքը կը դառնայ : Կուռի ատեն աղաւոր ծեծուողը , երբ տուն հասնի , առիւծ գազան կը դառնայ : Հողէն ծնուած անխել մարդը՝ երբ որ մեռնի՝ նորէն հող կը դառնայ : Դու՛ , անխել մարդ , բու օրերդ ու տարիներդ դուն չես տեսներ , կը դառնայ ու կը դառնայ :

«ԼԻԼԱՅԻ ՏԱՐԵՅՈՅՑ»

ՆԱՐՈՒԼՈՆԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

Պ Ե Տ

Հրամայելու հոչուած մարդու մը ամենամեծ յատկութիւնն է սառնասրտութիւնը :

Պատերազմի մէջ ամենէն կարեւորը հրամանատարութեան միութիւնն է , ուստի երբ կը պատերազմիս մէկ պետութեան դէմ , պէտք է ունենաս միայն մէկ բանակ , մէկ դժի վրայ , առաջնորդուած մէկ պետով :

Անպիտան մէկ զօրավար երկու լուէն շատ արժէքատու է . վայ այն զօրավարին որ պատերազմի դաշտը կերթայ կա նոնի մը համաձայն :

Մեծ հրամանատար մը ամենեւին հանդիստ ձգելու չէ ոչ յաղթողները , ոչ ալ յաղթողները :

Պատերազմի մէջ ջու պակասութիւնները նախ տես , ու ապա թշնամուդ , պէտք է վստահութիւն ներշնչել :

Հաւատացնելու միակ միջոցը ճշմարտութիւնը անհատաւորի դարձնելն է :

Պատերազմի մը սկիզբը լաւ խորհելու է թէ արդեօք պէտք է յուսալնալ թէ ոչ , բայց երբ յարձակումը գործածես , պէտք է շարունակես մինչեւ վերջին շունչ :

Պատերազմական մեծ խորտակում մը միշտ մեծ յանցաւոր մը կը մատնանչէ :

Փրանսան եւ Փրանսացիք

Վտանդի կայծով Ֆրանսացիներէն ամէն ինչ կարելի է ստանալ : Կարծես թէ սա հողի կը ներշնչէ անոնց :

Փրանսական ազգը ամենայն դիւրութեամբ կարելի է կառավարել երբ դայն շխտակ կողմէն կը բռնես , իւր արող եւ դիւրին ըմբոստութեան ոչ ինչ կը հաստատուի , վայրկեանապէս կը գտնէ իւր դէմ կամ իւր համար աշխատողները : Միշտ պէտք է խօսիլ իր զգալարանքներուն համար , ապա թէ ոչ իւր անհանդիստ հողին ինքզինքը կը կրծէ , կը փրփրի , կը կատղի :

Հեղինակաւորը եւ քաղաքագետը

Երբ կառավարելու գործին կը խառնուիս , պէտք է դիտնաս անձամբ տուժել , եւ ի պահանջել հարկին սպանուիլ :

Հեղինակութեան հիմքը հրահանգողի ատակութիւնն է :

Քաղաքականութեան մէջ անհեթեթ ալյանդակութիւնը արդեօք մը չէ :

Այնքան օրէնքներ կան , որ կախուելէ ազատող չկայ :

Անգամ մը որ շարժեցիր ժողովուրդները , ալ չես կրնար կասեցնել :

Քաղաքականութեան մէջէն երբեմն չես կրնար առանց սըլալի դուրս ելնել :

Փրանսան այն երկիրն է , որու մէջ պետերը ջիջ ազդեցութիւն ունին , յենուլ ասոնց վերայ , կը նշանակէ առաջի վրայ չէնք չինել : Փրանսայի մէջ գործ կատարելու համար միմիայն ամբիսի վրայ կաթնելու է : Արդէն կառավարութիւն մը իւր յենակէտը փնտռելու է հոն՝ ուր կը գտնուի :

Գահերը նորոգելու չէ:
Ընդհանուր կանոն, յեղա-
փոխութիւն սարսափով:

Ինչպէս կազմակերպել Ազգը

Փրանսան դործնական կա-
րող մարդիկներով կը վիտայ,
հականը՝ զանոնք դտնելն ու ա-
նոնց յաջողութեան միջոց հայ-
թայթելն է: Արօք քոյոնք կան,
որ արժանի են պետական խոր-
հուրդի մէջ մտնելու, նախա-
րարներ կան որ արժանի են
մած ըտնելու:

Լաւ երկրագործութեան վը-
րայ հիմնուած ելլեմուտքը եր-
բեք չի փճանար:

Կը փափաքիմ որ Փրանսան
Ա. երկրագործական երկիրը
դառնայ աշխարհիս վրայ:

Կընդունիմ, որ ճաշէք դը-
րամատէրերու մօտ, դրամի վա-
ճառականներ են, բայց ամենե-
ւին չեմ ուզեր որ յարարեքէք
հայթայթիչներու հետ, որով-
հետեւ անոնք դրամաչորթներ
են:

Ի՞նչպէս կազմակերպել Բանակը

Մարդ մը, որ ի նկատի չառ
ներ զինուորի պէտքերը, իրա-
ւունք չունի հրամայել անոր:

Բոլոր մարդոցմէ զինուորը
ամենէն շատ կըզացուի բարե-
դործութիւններէ:

Հետեւակը բանակի հողին է:
Պատերազմի մէջ միշտ կօշիկ
կը սպակի:

Առանց նաւային ուժի Փրան-
սան ամէն տեսակ նախատիւքի
կենթարկուի:

Պատերազմ եւ իւր ընթացքը

Պէտք է որ այս պատերազմը
վերջինն ըլլայ (1806):

Ամենամեծ կորուստը յաղ-
թութեան ատենն է որ տեղի
կունենայ:

Քաջութիւնը ուրիշներու հա
մար է:

Գերիներ չեն պատկանիր այն
պետութեան որուն համար կըու-
ուեցան, անոնք զիրենք զինա-
թափ ընող ազգի վեհանձնու-
թեան եւ պատուի պաշտպանու-
թեան տակ կը դտնուին:

«Պաղպղութիւն» աղաղակե-
լով չէ որ կատանանք զայն: Չու-
զեցի այս բարը զնել տեղեկազը-
րի մէջ, եւս աւելի պէտք չէ ծա-
նուցանել տեսարանի մէջ: Պա-
ղպղութիւնը դատարկիմաստ
բառ մ'է, մենք փառաւոր խա-
ղաղութիւն կուղենք:

Շարունակ խաղաղութեան
մասին խօսելով հասարակութիւ
նը սխալ ուղղութեամբ կը վա-
րեն: Բանակցութիւնները եզրա-
կացութիւն չեն նշանակեր: Գո-
վասանելով ժողովուրդներ ան-
պիտան կը դառնան:

Պատերազմը ժամանակավը-
րիպում մը պիտի դառնայ:

Երկու դրութիւն գոյութիւն
ունի. անցեալ ու ապառնի, ներ-
կան դժուարանցանելի չըջան մ'է
միայն: Ո՞վ պիտի յաղթանակէ:
Ապագան, այնպէս չէ՞: Ուրեմն
ապագան, մտաւորականութիւն
ճարտարարուեստ եւ խաղաղու-
թիւն է, անցեալը կոպիտ ուժ,
առանձնաշնորհումներ եւ տղի-
տութիւն էր: Մեր ամէն մէկ
յաղթութիւնը յեղափոխական
զաղափարներու պատկումը ե-
ղաւ: Օր մը յաղթութիւնները
պիտի կատարուին առանց թըն-
դանօթի եւ սուլինի:

Դիւանագէտներ և արտաքին
աշխարհ

Վեհաժողով մը դիւանագէտ
ներու միջեւ պայմանական ա-
ռակ մ'է, Մաքիայէլիի դրիչը
միացած Մահօմէտի սուրին:

Պաղպղութիւնը ամուսնու-
թիւն մ'է, որ կախում ունի կամ
քերու միութենէն:

Քիչ, շատ քիչ պատղամա-
ւորներ:

Օրակարգ (1800, Փետր. 7)
Ուայինկթըն մեռաւ:

Այս մեծ մարդը կոտեցաւ
ընտելեան դէմ, իւր հայրենի-
քի ազատութիւնը դորացուց, իր
չիշատակը միշտ սիրելի պիտի
մնայ Ֆրանսական ժողովուրդի
եւ երկու երկրամասերու բոլոր
ազատ մարդոց, մասնաւորապէս
Ֆրանսացի զինուորներուն, ո-
րոնք իրեն եւ ամերիկեան զին-
ուորներու նման կը կոուին հա-
ւասարութեան եւ ազատութեան
համար:

Թարգմ. ՀԱՅԿ Տ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՇՈՒՏԱՍԵԼՈՒԿ

Մեզի կայ քառսուն կարմիր պարկ
Քառսուն կարմիր պարկի բերնին՝
Քառսուն կարմիր պարկակապ:
Չեզ ալ կա՞յ քառսուն կարմիր պարկ.
Քառսուն կարմիր պարկի բերնին
Քառսուն կարմիր պարկակապ:

Ը-ԷԼ ԵՐԷՄ ԱՆԳՄՄՄՄ ԴԷԿ ԼՆԱԼԵՎ

Քեռի՛, Լօռի, էլ առ էն
Քոնիայ լօռ ալըրէն:

Ը-ԷԼ ԴՆԷՆՄՄՄՄ ԴԷԿ ԼՆԱԼԵՎ

ԱՒԵԼՈՐԳԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Երէ կգ անն սպաննես՝ ան-
բախտութիւն է:
Երէ ամուսնութիւնդ յետաձը-
գես՝ գէշ նշան է:
Երէ աջ կողմի վրայ իյնաս՝ լաւ
նշան է:
Երէ ականջդ կանչէ՝ մահուան
լուր պիտի լսես:
Երէ սարդ մը ունենաս վրայ՝
բարի է:
Երէ ծղրիտ մը ունենաս տանդ
մէջ՝ լաւ նշան է:
Երէ փողոցի մէջ հին ձեռնոց մը
գտնես կամ վերցնես՝ գէշ է:
Երէ պատկերը շրջանակէն
դուրս իյնայ՝ գէշ է:
Երէ ձախ ականջդ կեռայ, հի-
ւանդութեան մասին լստք պի-
տի լսես:
Երէ ֆիթդ ֆերուի՝ հիւր պիտի
ունենաս:
Երէ երիտասարդ կին մը իր քե-
ւակապերը կորսնցնէ՝ նշան է
քէ ծոյլ սիրահար պիտի ունե-
նայ:
Երէ նախանշէն առաջ կ'եր-
գես՝ ընթրիքէն առաջ պիտի
լաս:
Երէ սենեակի կամ տան մէջ սը-
խալմամբ բաց հովանոց մը գըլ-
խիդ վրայ բռնես՝ գէշ է:
Երէ աջ ականջդ կեռայ՝ ֆու
մասին լաւ խօսողներ կան:
Երէ սխալմամբ ձախ կօշիկը աջ
ոտքիդ հագնիս՝ դէպի վտանգ
կ'առաջնորդուիս:
Երէ երկու դգայներ պատահ-
մամբ մէկ գաւաքի մէջ դրուին՝
հարսնիք կը ցուցնէ:
Երէ հին կօշիկ մը հարսի կամ
փեսայի ետեւէն նետուի՝ լաւ

բաղձանքներու նշան է:
Երէ ձիու նալ մը դրան մուտ-
քին գամուի՝ կախարհները հե-
ռու կը մնան:
Երէ տունէդ ելնելէ յետոյ նո-
րէն ետ դառնաս՝ գէշ նշան է:
Երէ կինդ ոտքերը անկողնէն
դուրս հանած կը ֆեանայ՝ կը
նշանակէ քէ յաջորդ օրը հետդ
կուրի պիտի բռնուի:
Երէ աղջիկ մը շերտիով քա-
նապուր ուտէ, հարսնիքին օրը
ձիւն կամ անձրեւ պիտի տեղայ:
Երէ մուկը խանութի մը ապ-
րանք կրծէ՝ կը նշանակէ քէ
տէրը գող է:
Երէ Տեանընդառաջի երեկոյ
կին մը երախայ ունենայ, տղան
շատ չար, նարպիկ ու առոյգ
պիտի ըլլայ:
Երէ երեկոյ ճրագը վառելէ յե-
տոյ, սկսիս տունդ մաքրել կամ
աւելի՝ անբախտութիւն է:
Երէ ճրագի մը մօտ փռնգտաս,
նոյն իսկ մէկ անգամ՝ յաջողու-
թիւն է:
Երէ վառարանի փայտերը ճար-
նատելով վառին ու կայծեր ար-
ձակեն, կը նշանակէ որ ֆու մա-
սին բանբասողներ եւ չարախօ-
սողներ կան:
Երէ հաց կեքած ատեն անակըն-
կալ հագէ մը բռնուիս, կը նը-
շանակէ որ ֆու բարեկամներդ
կամ ազգականներդ քեզ կը յի-
շեն կամ ֆու մասին կը խօսին:
Երէ կրակի վրայ ք'ֆու՝ բերա-
նիդ մէջ վերքեր պիտի ունենաս:
Երէ մօր մը ծննդաբերութիւնը
դժուարանայ, պառաւ կանայք
ծաղկաւել մը վառելով, ծննդա-

կանը անոր մոխրի վրայէն ե-
րեք անգամ անցնելու են:
Երէ չմիտնուած երախայ մը
համբուրես՝ ակուսի ցաւէ գերծ
կ'ըլլաս:
Երէ կիրակի օր լոգանք առնես՝
գէշ նշան է:
Երէ առտանմամբ բոքրուս հաց
ուտես, Երուսաղէմ ուխտի եր-
բալու ամենալաւ նշան է:
Երէ գինի խմած ատեն բաժակը
ամբողջովին չպարպես, գո՛ֆանջդ
պիտի մեռնի:
Երէ աջ ձեռքիդ ափը կեռայ,
դրամ պիտի ստանաս:
Երէ առտուն կանուխ կաղի մը
պատահիս՝ գործդ յաջող կ'եր-
բայ:
Երէ Ուրբաք երեկոյ կար կա-
րես՝ աչքի ցաւ պիտի ունենաս:
Երէ Շաբաք օր երախայի մա-
գերը կտրես՝ գլխի ցաւ պիտի
ունենայ:
Երէ կիրակի օր եղունգներդ
կտրես՝ ձեռքերդ պիտի սկսին
դողալ:
Երէ արջնդեղ (սեւ-սունիւն Ու-
ջելլե) կապուցով մը ծննդա-
կանին բարձին տակ դնես, եւ
երկար բարակ շիշ մըն ալ ան-
կողնոյ տակ, չար ոգիները հե-
ռու կը փախչին:
Երէ գիշերը շան հաց ձգես, տան
առատութիւնը կը պակսի:
Երէ դդու մի կուտ առանց ա-
ղելու ուտես, քքամիտ կ'ըլլաս:
Երէ երախայ չար նաշուածքէ
պահպանել կուզես, գլխի մագե-
րէն կամ հագուստին վրայ կա-
պուց բուստ (*աչուչուչիկ*) մը
կախէ, կամ սխտոր մը կանանջ
կարմիր մետաքսով փաթեղով
երախայի գլխարկին վրայ կա-
րէ:
Երէ անջեցեալ մը տունէն հա-
նելէն յետոյ՝ նոյն գիշերը անոր
սենեակ մէկը ֆեանայ, գէշ է:
Երէ որբատունի արմատի ջու-

րը երեսիդ ֆես, մագերայ շատ
կը բուսնին:
Երէ հաւի փետուրը կամ հաւ-
կիքի կեղեւը այրես՝ հաւը ձու
ածելէ կը դաղքի, կամ հաւին
մէջէդ կը ցաւի:
Երէ հացէն յետոյ սեղանը ան-
միջապէս չմաքես, աներեւոյթ
կանգնած Աստուծոյ հրեշտակը
կը բարկանայ:
Երէ մածուր տաք տաք ուտես,
հոքրը շոր պիտի ծամէ:
Երէ երկասարդ մը ք-բերա-
տուն մտնէ բաղարջ հաց քլտե-
լու ծամանակ, բաղարջներ կի-
ստեփ կրակի վրայ կը քափին:
Երէ կուզես որ պանդուխտդ
շուտ վերադառնայ՝ անոր նամ-
բու պաշարէն հաց մը գալտնի
վերցուր ու պահէ:
Երէ կուզես բազմաքի եւ խրո-
նուած յանախորդներ ունենալ,
գալտնի շան գանկ մը քաղէ յա
նուրիդ աղջիւ:
Երէ շուր կեռանայ՝ կը նշանակէ
որ մէկ մը պիտի մեռնի:
Երէ կուզես որ կատուած շունը
քեզ չխածնէ, Մեծ Պահի արա-
ջին շաքրուն պահէ պահէ:
Երէ կատու մը սպաննես, անոր
մագերուն քիւին չսփ պատարագ
պիտի մատուցանես մեղքէդ ա-
զատելու համար:
Երէ կուզես ամէն փորձանքէ ա-
զատ մնալ ձկան գլխի յաջածի
ոսկորը գլխարկիդ մէջ՝ եւ օձու
շապիկը ծցիդ մէջ պահէ:
Երէ ցորեկ ատեն վառուած ճը-
րագը փշելով մարես՝ գէշ է:
Երէ սխտորի եւ սոխի կանանջ
կեղեւը կրակի վրայ նետես, վի-
րաւորներու վերքերը կսկսին
մըմալ:
Երէ հաց քլտած ծամանակ հա-
ցառը (*ճչգրէկ*) հացքուխի ձեռ-
քէն իյնայ՝ նշան է քէ այդ տու-
նէն մէկը պիտի մեռնի:

Ի Ն Չ Ո ՞ Ի

—Ո՞վ է ամենէն յարմարը Ամերիկայի Առաջնորդութեան համար:

—Կոյր մը՝ որ քէ համր ըլլայ եւ քէ խուլ:

—Ինչու՞ երկու ամուսիններ երջանիկ են եւ իրար կը սիրեն երբ առատ դրամ ունին, բայց երբ աղքատանան իրար ծեծել կ'սկսին:

Որովհետեւ երբ աղքատութիւնը անոնց փողոցի դրան կը մօտեցայ, սէրը պատուհանէն կը փախչի:

—Ո՞վ է ժամանակիս արդարը:

—Ամենատախօսը:

—Ի՞նչ կը գործածեն մեր խմբագիրները:

—Ռեպորտ, մատիտ, գրիչ, քուրք, հեծեծանք, մերկացում, կծու լեզու, փիչ մըն ալ հայտնուանք:

—Աշխարհի վրայ ի՞նչն է գարմանալին:

—Ծեր կնիկէն գաւակ:

—Ի՞նչու կարճահասակ օրիորդի հետ պէտք է ամուսնանալ:

—Չարիքներու փոքրագոյնը պէտք է ընտրել:

—Ի՞նչ նմանութիւն կայ կընոջ եւ տիկի մէջ:

—Նմանութիւնը այն է, որ երկուսն ալ դատարկ են, եքէ տիկը գինիով լեցնենք, արժէքը կը բարձրանայ, եքէ կինը գինիով լեցնենք գետը նետելու հուրջ կը դառնայ:

—Աշխարհիս վրայ ամենէն դժուար բաները որո՞նք են:

—«Ինչ բան խօսիլ գիտնալ», «մուր սենեակի մը մէջ սեւամորթ մը գտնել» եւ «աղջիկներուն տարիքը իմանալ»:

—Եքէ երկոյեան ու՛շ տուն երբաս ի՞նչ կը գտնես:

—Կերակուրդ ու տիկինդ պաղ:

—Ի՞նչ նմանութիւն կայ դեր ձակի եւ ռուսացչի միջեւ: Երկուսն ալ կը ձեւեն, մէկը մեր հագուստները միւսը մեր ուղեղը:

—Ի՞նչ բան է անկարելին:

—Քէ սիրահար եւ քէ խելացի ըլլալ միանգամայն:

—Ինչու՞ համար կանանց դերձակ երիտասարդներ չեն ամուսնանար:

—

—Որո՞նք են ամուսնայ ձախորդ օրերը:

—Լուսնի 9րդ, 19րդ եւ 29րդ օրերը:

—Մարդիկ ե՞րբ կը հիւանդանան:

—Տաս տարին անգամ մը, այսինքն 24, 34, 44, 54, 64, 74 տարիքը բեւակոխելուն պէս:

—Ինչու՞ Քրիստոս Յարութեան ժամանակ կանանց երեսցու:

—Որովհետեւ կանայք շուտ կը տարածեն:

—Ի՞նչն է աղջիկներու կամ կիներու արուեստը:

—Իրենց աղէկ գիտցած բանը չհասկնալ ձեռացնել:

—Ինչու՞ գաղտնիք մը ստաստան կարելի է վստահիլ:

—Որովհետեւ ոչ ոք չի հաւատար իրեն:

—Մարդիկ իրենց հասակներն ինչու՞ կը չափեն:

—Ռեւէ չափով, օրինակ, մէքրով, իսկ մէքր չգտնուած տեղերու բնակիչներն ալ չլսեղդուելու աստիճան ջուր մտնելով, օրինակի համար՝ գիւղացիք:

—Մարդիկ իրենց խելին ի՞նչ պէս կը չափեն:

—Քէ գիտութիւնն խելի չափող ռեւէ գործիք չէ գտած ցարդ, բայց շատ մը մարդիկ խելներն կը չափեն՝ իրենց խելէն վեր գործերու մէջ մըտնել յետոյ խոյտաւորութեամբ վճատելովը, կամ ետ վերադառնալովը:

—Ինչու՞ աղջիկ մը երբ տըղայ մը տեսնէ, պատուհանը կը գոցէ:

—Նորէն բանալու համար:

—Ինչու՞ մատին նայիս ուղիղ կ'երբաս, աչքին նայիս ծուռ կ'երբաս:

—Որովհետեւ աչքը շիլ է:

—Որո՞նք են հայելիի Բըշ-նամիները:

—Շիլ կանայք:

—Մարդը ամուսնանալով ի՞նչ կ'ըլլայ:

—«Մնաս բարի» կ'ըսէ կեանքին: Իսկ աղջիկը մարդու երթալով կը վերածնի կեանքի, ազատութեան եւ սիրոյ համար:

—Որո՞նք են գլխարկ պտըտցողներ:

—Ժողովի մէջ դրամ հաւաքողներ:

—Ի՞նչ նմանութիւն կայ լեռան եւ ահագողին միջեւ:

—Երկուսն ալ կատար ունին:

—Ի՞նչ տարբերութիւն կայ կին մը կամ ալիւրի տուրակ մը ծեծելուն միջեւ:

—Միշտ լաւը կերքայ, գէշը կը մնայ:

—Շատ սաստիկ սիրահարութիւնն ու՞ր կը հասնի:

—Յիմարութեան՝ աղջկայ առաջնորդութեամբ ի հարկէ:

—Ի՞նչ տարբերութիւն կայ մարդու եւ իշու միջեւ:

— Տարբերութիւնն այն է որ էշը՝ երբեք մարդ չեն անուաներ, բայց մարդը էշ—շա՛տ անգամ:

—Ո՞վ է հերոս կամ ֆաջ:

—Այն՝ որ կը համարձակի ֆրայտոս (էնֆիլէ) ֆաշոյ պառու մը հաւրուրիլ:

—Ո՞վ է կնոջ քշնամին:

—Ի հարկէ կինը:

—Ի՞նչ նմանութիւն կայ հրեաներու եւ ծխողներու միջեւ:

—Երկուսն ալ կրակ կը ձրգեն, առաջինները իրենց տան, իսկ երկրորդները իրենց ծխատիւն մէջ:

—Ի՞նչ կը հնձես, եքէ ֆամի ցանես:

—Փոքրիկ:

— Ինչու՞ համար մարդու սկանցներ տուած է Աստուած:

—Որպէս զի գլխարկը աչքերուն վրայ չիցնէ:

—Ի՞նչ է միջոցը՝ որով օրիորդներ կը յաջողին երիտասարդաց գրպաններուն տէր դառնալ:

—Սիրահարուիլը:

—Ինչու՞ մեծ Զատիկին երեսաները եւ ամուսնանալ ցանկացող աղջիկները եկեղեցի կերպան:

—Երեսաները իրենց կարմիր հաւկիթները ցուցնելու, իսկ աղջիկները՝ իրենց ներկած երեսներն ու նոր գնած հագուստները:

—Ի՞նչ նմանութիւն կայ հայ խմբագրի մը եւ վանառականի մը միջեւ:

—Երկուքն ալ կը հաւաքեն, կը գանձեն:

—Ի՞նչ կը գանձեն:

—Մէկը ապագայի ապահովութիւն, միւսը՝ ապագայի անապահովութիւն, մէկը նարպ, հիւսը՝ մաղձ:

—Ի՞նչ տարբերութիւն կայ կանանց գլխարկի եւ պտղավաճառի խանութէն միջեւ:

—Այն՝ որ պտղավաճառի խանութէն պտուղներ միշտ կը պակսին, իսկ կանանց գլխարկներու վրայ պտուղներ կ'աւելնան այն ալ գանազան տեսակէ, համեմատութեամբ գլխարկի տակ գտնուած խելիքի պակասող հատիկներուն:

—Ի՞նչ կը սիրեն կանայք:

—Երեսը աստառ, եւ աստառը երեսը ընել: Օր...

—Ի՞նչ է կնիկներու գեմքը:

—Լացը:

—Ի՞նչ կուզէ գայլը:

—Ամպ օր:

—Ինչու՞ պատկերները շքանակի մէջ կ'առնենք:

—Որ գեղեցիկ երեսին:

—Ինչու՞ կանայք շքանակի մէջ կ'առնենք:

—Որ մօրուք չունենան:

Ի՞նչ կոնքէն

Գործարանատէր.— Օրական 26 ժամ աշխատող գործարաններ, առատ դրամ, լեցուն յանախորդ, եւ դրամ ու դրամ:

Փաստարան.— Փորձանքի մէջ ընկած տգէտ գիւղացի:

Գող.— Անդուտ տուններ, նա պատակի պէս քաջ դիմադրողներ:

Բժիշկ.— Օղի ապակահուրիւն, առատ հիւանդութիւն, հիւանդ ախտաժէտներու խայտարհէտ երամակ, հին ու նոր, քաց ու չոր գանազան հիւանդներ, մա՛նուանդ հարուստ հիւանդներ:

Խմբագիր.— Չրի քղբակիցներ եւ աշխատակիցներ, բազմաբիւ կանխիկ բաժանորդներ, աժան գրաշարներ, իւրաքանչիւր շաբաթուայ մէջ 2—3 տօներ:

Վարդապետ.— Վեղար փախցնող քամի, կամ Յոբի Իամբերութիւն:

Հոգաբարձու.— Լիակատար յիսգորութեան հետ անասիւման իրաւունք առանց պարտականութեան:

Ո՞րն է զիւրին. աղահէն ուսկի մը կտրղե՞լը՝ թէ նախանձուտէն գովեստ մը ստանալը:

Ո՞րը ճիշտ է. մանուկին լըսե՞լը, երիտասարդին մտիկ ընելը, թէ ծերունիին միտք պահելը:

—Ինչու՞ երբ երկու այրուող վայտեր իրարու մօտեցնենք աւելի եւս կը վառին, իսկ երբ հեռացնենք կը մարին:

—Ինչու՞ երկու սիրահար զոյգեր քանի հեռացնենք իրարմէ կը վառուին սիրով, իսկ երբ մօտիկցնենք՝ սէրը կը մարի ու տուրուտմբոց կ'սկսի:

Ե՞րբ կարելի է հասկնալ կնոջ ինչ ըլլալը. ամուսնանալէ առաջ՝ թէ ամուսնանալէ յետոյ:

Ո՞րը աւելի խորամանկ է. սիրող կէ՞նը՝ թէ աղուհար:

—Անխելը բարկացոտ է, թէ բարկացոտը՝ անխելը:

—Ինչու՞ կանանց զլխի մա-

զերն են երկար, իսկ ձիերուն պոչինը:

—Ո՞վ շուտ կ'ամուսնանայ, կնոջ մահուանէն յետոյ էրթ՞կը՝ թէ էրկան մահուանէն յետոյ կնիկը:

—Որո՞նք շուտ լուր կ'առնեն, կինե՞րը թէ լրագիրները:

Ինչու՞ ամէն բանի կակուղը շուտ կը կտորի, բայց մարդուն՝ չորը շուտ կը կտորի:

Ո՞րն է անտանելի, աղեղ կէ՞նը թէ կեղծ դրամը:

Տ Ա Ր Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Կ	Մովսիսական օրէնքը մահուան կը դատապարտեր ճացող կինը, Եգիպտացիները անոր քիչքը կը կտրէին, Հռովմայեցիները կը գլխատէին. իսկ հիմա երբ կին մը անհատաբար գտնուի իր էրկան՝ ու սիրահարին հետ բռնուի, կնոջ ամուսինը կը ծաղրեն:	Տ
Ա		Ա
Ն		Ն
Ի	Արեւմտեան Աւստրալիայ մէջ երբ մէկը մեռնի կը քաղեն, հարաւային Աւստրալիայ մէջ երբ մէկը մեռնի կայրեն, հարաւային արեւելեան կողմի բնիկները՝ երբ մէկը մեռնի կը չորցնեն տախտակի վրայ դնելով եւ արեւին տալով եւ կամ կը ձգեն բացօդեայ տեղ մը՝ յետոյ ոսկորները հաւաքելով կը պահեն: Ումանք ալ գանկը առնելով իրբու գաւաթ կը գործածեն: Կան տեղեր ալ որ մեռելները կուտեն, իսկ Եւրոպացիներ այժմ հազարներով մէկ փոսի մէջ կը լեցնեն:	Ր
Ր		Ր
Օ		Օ
Ր		Ր
Ն		Ն
Ա	Մարդիկ կան քերթին կը շարժեն, մարդիկ կան գանկերին, մարդիկ կան ճկոյթներու ոսկորներ, մարդիկ ալ կան աւանակի նման ականցնին:	Ա
Կ		Կ

Տ Ա Ր Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Հ Ա Ն Ե Լ ՈՒ Կ Ն Ե Ր*)

1. Ի՞նչն է, (*)
Որ ծովի վրայ կ'իյնայ
Բայց չքացուիք:

2. Ո՞վ էր,
Երկինք հով,
Գետին հով,
Եզր ծնաւ
Բերաւ կով:

3. Ի՞նչն է,
Կապեմ կ'երթայ,
Արձակեմ կը մնայ:

4. Ի՞նչն է,
Ամառը կը պաղի,
Զմեռը կը լըկի (հալի):

5. Ի՞նչն է,
Ճերմակ գլխով
Ունիմ պապիկ,
Միշտ կը մըսի՝
Մոսած վզիկ,
Թէեւ հագնի
Հարիւր շապիկ:

6. Ի՞նչն է,
Պապիկ մտեր խոր,
Պոչը տնկեր փոր:

7. Ի՞նչն է,
Բռնիմ պոչիկ,
Թէալիմ (ձգեմ) ֆէօզիկ:

8. Ի՞նչն է,
Երկնքէն կը ծնի,
Մահուր կը ծնի,
Հողին վրայ կը մեռնի:

9. Ի՞նչն է,
Սեւիկ, փայտէ կորիկ:

10. Ի՞նչն է
Որ, մարդ, անասուն,
Թռչուն, վերջապէս
Արիւն ունեցողներ
Կրնան տեսնել, բայց
Աստուած չի կրնար տեսնել:

11. Ո՞րոնք էին,
Կամուրջէն՝
Երեք հոգի անցան,
Մէկը՝ ֆալեց անցաւ,
Մէկը՝ նայեց անցաւ,
Իսկ երրորդը ո՛չ նայեց,
Ո՛չ ֆալեց, այլ անցաւ:

12. Ի՞նչն է,
Ամէնէն բարձր տեղերէն
Նոյն իսկ երկիւղէն վար
Զգես, չկոտորիք, բայց
Ջուր իյնալուն պէս
Կը կոտորի:

13. Ո՞վ է,
Զէտտ մը կայ՝
Զատուց ա,

ԾԱՆՈԹ.— Հանելուկներու ճոխ բաժին մը պիտի ունենայի, եթէ
Թիւրքերէնախանն ասացուածքներով բազմաթիւ հանելուկները դանց
չ'ընէի:

ԾԱՆՈԹ.— Հանելուկներու պատասխանները կը գտնուին 172-րդ
երեսի վրայ: Մենք կը խնդրէինք մեր ընթերցողներէն՝ որ փոխանակ
անասպարանօք պատասխաններուն վազելու, ձանձրութիւն յանձն առ
նէին մտածել եւ գտնել հանելուկներուն պատասխանները:

Գլուխը սդուց ա,
Զայն կը հանի՝
Մեռելյարուց ա:

14. Ի՞նչն է,
Տրնատըմի, տրնատըմի,
Մէջը գալագըմի:

15. Ի՞նչն է,
Աշխարհ մը ունիմ,
Աստղերով լեցուն:

16. Ի՞նչն է,
Երկու **N**, երկու **O**,
Մէկ **L**, մէկ **D**,
Գի՛ր ասոնք իրար մօտ՝
Եւ կարդա ինձի:

17. Ի՞նչն է,
Որ ի՞նչքան ռաֆի
Վրայ կանգնեցնեմք,
Ինք միշտ գլխի
Վրայ կը դառնայ:

18. Ի՞նչն էր,
Որ խոտ կուտէր,
Քանի կենդանի էր,
Բայց երբ մեռաւ՝
Միս ու արիւն կերաւ:

19. Ի՞նչն է,
Զորս նման եղբայրներ, կը վա-
զեն, կը վազեն, շա՛տ ալ արագ
կը վազեն, բայց իրար չեն հաս-
նիր:

20. Ի՞նչն է,
Պտուտակ, պտուտս կ,
Անուրը կատամ չգիտնաք:

21. Ի՞նչն է,
Ոսկի տաշտ,
Ոսկի պնակ.
Մէջն Արեգակ:

22. Ի՞նչն է,
Զի խածներ, երբ ողջ է,
Կը խածնէ, երբ մեռած է:

23. Ի՞նչն է,
Կ'երեքայ, կը ծածանի,
Իրեն դպչող կը մաքրուի:

24. Ի՞նչն է,
Ուլուլիկ, պուլուլիկ,
Մէջը լեցուն
Կարմիր ուլնիկ*):

25. Ի՞նչն է,
Մարդ մը եկաւ
Արարուց,
Գեռ չէր եկած՝
Մէկ քոցուց:

26. Ի՞նչն է,
Ափ ընեմ, ծափ ընեմ,
Կարմիր երես պագ ընեմ:

27. Ի՞նչն է,
Հաւք մը քուս երկնուց,
Ոսկի պնակ կար կտուց:

28. Ի՞նչն է,
Որու վրայ եթէ ջուր լեցնես
Կ'այրի:

29. Ի՞նչն է,
Տապակը (թաւա) կը հալի,
Բայց իւրը չի հալիր:

30. Ի՞նչն է,
Քաղաքացին գրպանը կը դնէ կը
պահէ, բայց գիւղացին ուր որ
հասնի կը նետէ:

31. Ի՞նչն է,
Նեղ ու մուր տուն,
Սատանան մէջ ֆուն:

32. Ի՞նչն է,
Մեծ տուն մը կայ՝
Տուն մըն ալ մէջը,
Գեղին Դաւիթը՝
Նստեր մէջը:

33. Ի՞նչն է,
Մսէ բերդ, երկարէ աէրէճէ,
Ոսք դրի, էլայ իջայ:

34. Ի՞նչն է,
Որ երկաթ կուտէ:

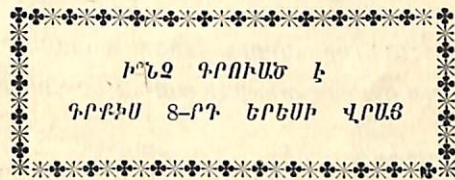
*) հուլուսի:

- 35. Ի՞նչն է,
Անջուր ջրադադ
Անկրակ բաղարջ:
- 36. Ի՞նչն է,
Վանք մը ունինք 5 սարկաւազ-
ներ ունի, երէ սարկաւազներէն
մէկը մեռնի՝ վանք կ'արուի:
- 37. Ի՞նչն է,
Անպոչ դգալ,
Կպած պատին:
- 38. Ի՞նչն է,
Կատղած շուներ
Կապուած դռներ:
- 39. Ի՞նչն է,
Կարմիր կով՝
Սենեակ նստած է,
Սեւ կովն ալ
Կտուր կը վազէ:
- 40. Ի՞նչն է,
Երկար փողոց՝
Բարակ չուան,
Կ'ելնէ կ'իջնէ,
Կեանք կուտայ:
- 41. Ի՞նչն է,
Սեւ սլա, ներմակ սլա,
Մէջը կանքեղ մը կը պլպլայ:
- 42. Ի՞նչն է,
Երբ ըսեմ, «Ե՛կ, Ե՛կ»,
— Զի գար,
Իսկ երբ ըսեմ, «Մի՛ գար»,
— Կուգայ:
- 43. Ի՞նչն է,
Դեռ չծնած իր մօրմէն
Մօր կար կուտայ:
- 44. Ի՞նչն է,
Էլ էլի վրայ
Թագաւորի տղան
Սայլի վրայ.
Հրացանով զարկին՝
Վերաւոր ըրին,

- Արիւնը քաղէ քաղ
Թէեւ բաժնեցին՝
Բայց ոսկորները
Տուն պահեցին:
- 45. Ի՞նչն է,
Մեզ կով մը կայ՝
Հանի, հանի,
Պտուկներն՝ սպահանի
Կար կուտայ՝
Դաշտ կը պառկի:
- 46. Ի՞նչն է,
Հանելու՛կ է՝ քէ հանելու՛,
Մէջը ուտելու դուրսը՝ նետելու:
- 47. Ի՞նչն է,
Ջրհոր մը կայ,
Ջրհոր լեցուն ջուր կայ,
Ջրհորին մէջ օձ մը կայ,
Բերին անգին քար մը կայ:
- 48. Ի՞նչն է,
Հաւ ածեր, սեւ ածեր,
Ամէն հովիւ՝ չարածեր:
- 49. Ի՞նչն է,
Լեռնէն գլորեցի,
— Զկոտրեցաւ.
Մէկ բռունցքի՞,
— Զդիմացաւ:
- 50. Ի՞նչն է,
Մենք էինք, մենք մեզի էինք,
գառուեցանք, բաժնուեցանք,
վերջապէս իրարու ինչ հաւաք-
ուեցանք:
- 51. Ի՞նչն է,
Կուժ մը քան,
Ճամբու վրայ:
- 52. Ի՞նչն է,
Պոչը մանգաղ,
Գլուխը սանուր,
Հասկցա՞ր, յի՛մար:
- 53. Ի՞նչն է,
Ոտէր փայտէ,
Պոչը մագէ,
Լախլախ վազէ:

- 54. Ի՞նչն է,
Աղամէն ի վեր.
Տախտակ մը ջուր ինկեր.
Եւ դեռ չէ փտտեր:
- 55. Ի՞նչն է,
Մուր ախոռ,
Ճերմակ ձիաւորներ:
- 56. Ի՞նչն է,
Զորս կոխտիչ,
Զորս կքիչ,
Երկու խշտիչ,
Մէկ տրմորմիչ:
- 57. Ի՞նչն է,
Դանակով զարկի,
Դուռը բացի,
Միւսը՝ ներմակ քէ կարմիր,
Դրացիներուն բաժնեցի:

- 63. Ի՞նչն է,
Սըլվրիկն ելաւ
Սարն ի վեր.
Սրբեց քերաւ
Դարն ի վեր:
- 64. Ի՞նչն է,
Սեւ թագին
Կ'անցնի կը դառնայ
Ճերմակ արտէն:
- 65. Ի՞նչն է,
Ապաստակ, քարէ հաստատ,
Բանի վագեմ, փորս դասարկ:
- 66. Ի՞նչն է,
Եզ մը ունիմ՝ կարմիր է,
Եզ մը՝ ալ ունիմ սեւ է,
Մէկը միւսին կռակը կը լզէ:

- 58. Ի՞նչն է,
Երկու եղբայր են մէկ մօրէ,
Մէկ՝ առտու կը ծնի,
Իրիկուն կը մեռնի,
Միւս իրիկուն կը ծնի,
Առտու կը մեռնի:
- 59. Ի՞նչն է,
Երկայն բարտին՝
Շուք չունի:
- 60. Ի՞նչն է,
Ամառ կանանչ,
Զմեռ կանանչ:
- 61. Ի՞նչն է,
Պըզզեմ, երկար վագեմ:
- 62. Ի՞նչն է,
Նայիմ, նայիմ,
Մակը ձգեմ:

- 67. Ի՞նչն է,
Տակը եզ՝ վրան ոչխար,
Մօլլան առաւ, ելաւ միխարան:
- 68. Ի՞նչն է,
Միջեր երեկոյ,
Գլխու վրայ
Հող կը չափէ:
- 69. Ի՞նչն է,
Թէջը ջրհորն ընկաւ,
Ամէն մարդ տեսաւ.
Զայնը՝ ոչ ոք չիմացաւ:
- 70. Ի՞նչն է,
Փոս է, խոս է,
Բայց լաւ սենեակ է,
Տանիքն ալ մերք կը կանանչէ,
Հարուստ, ալքաւ, հոգ չէ,
Ամէն մարդ հոն կը հանգչէ:

71. Ի՞նչ պիտի ընեն,

Պարկ մը ոսկի նուէր պիտի տըր
ւի երկու ճիւղերէն մէկուն՝
անը միայն, որու Ձի՛ն ԵՏ Պի-
Տի Մ՛նԱՅ, երբ ճիւղ սկսին վազ
ցընել ամենաարագ որքան կա-
րելի է: Ի՞նչ պիտի ընէ ճիւղեր-
ներէն իւրաքանչիւր՝ նուէր շա-
նելու համար:

72. Մուրացկանը եղբայր մը
ունէր՝ որ մեռաւ, բայց մեռ-
նողը եղբայր չունէր:

Ի՞նչն է պատասխանը:

**ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀԱՆԵԼՈՒԿԵՐՈՒՆ ՃԻՇՏ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ ՄԵՉԻ
ՀԱՂՈՐԴՈՂԸ՝ ՄԷՋ ՕՐԻՆԱԿ «ՏԻՇԱՂԻ ՓՈՒՆՋ»ԵՐ ՆՈՒԷՐ Կ՛ՍՏԱՆԱՅ:**

Ո՞ր Ամերիկացի պատուե-
լին է որու մայր ստարուղիկ 3
անդամ Կ. վանք ուխտի զնա-
ցեր եւ 3 զոյգ աղանձի մատաղ
ընկելով Աստուծո՛վ մանչ զաւակ
մը խնդրեր է, զայն Աստուծոյ
տաճարին ծառայութեան նուէ-
րելու խոստանալով: Եւ իրա-
պէս ալ մանչը պատուելի է այ-
ժմ:

Մայրը տակաւին
Երեք ամսուան,
Տղան ծախուելու
Կ'երթայ չուկան:
— Ի՞նչն է:

Ո՞ր կենդանին է,
Յզուլեան ժամանակ՝
Հայրը կը սասկի,
Ծնանելէ յետոյ
Մայր կը սասկի:

73. Բահանան ու իր աղջիկ,
լուսարն ու իր կնիկը 3 հաց
բաժնեցին, եւ իւրաքանչիւրին
այ մէկ մէկ յամն հաց հասաւ,
առանց հացեր կիսուելու:
Ի՞նչն է գաղտնիքը:

74. Ծառի մը վրայ 10 մննը-
դուկներ նստած էին, հրացանով
3ը սպաննեցին, քանի՞ մննդուկ
մնաց ծառի վրայ:
Պատասխանը երէ եօք է սխալ է

75. Երբ որ ես վանք կ'եր-
բայի պատահեցայ 9 բարկամ-
ներու, մեզմէ քանիներ՞ըք վանք
գնացին:

— Ո՞վ էր,
Հայրը ծախեց՝ ձի առաւ,
Մայրը ծախեց՝ համետ առաւ,
Ձին համետեց ու հեծաւ,
Պատերազմի դաշտ սրացաւ:

Ի՞նչն է:
Ճարտարապետն չաղակրատ՝
Սկսաւ շինել մէկ պալատ,
Ներքնայարկերն ոսկիէ,
Պատ՝ պարիսպներն արծաթէ:
Լըմնցուց նա, վերջապէս՝
Աշխատելով ժամ ու կէս.
Կողմեց դուռը, հեռացաւ,
Ծառի մը տակ հանգչեցաւ:
Թագաւորներն խմացան,
Տիրանալու մտեցան.
Պաշարեցին պալատ՝ երկա՛ր,
Ներս մտնելու չգտան ճար:
Ծակ մը բացին պատին վրայ,
Գողցան արծաթ եւ ոսկին,
Ըրին աշխարհ տակն ու վրայ,
Չգտան վարպետ մ՛ քան նախկին
Չեղքուած մնաց պատ պալատին:

ՍՈՅՆ ԵՐԵՍԻՆ, ՄԷՋ (ԱՅՖ) ՄԸ ԳՏՆԵԼ

Մեկը որ կնոջ սեռն չէ,
ու կին ու որդիներ ունի:
Ծնօտն սուր մօրուք մը պե-
խերով նիժօս բզուկ մըն է,
որ երբ ունէ դոնէ ներս
մտնել ուզէ, ըմբոս գլուխը
կը ծռէ: Երկնի եւ երկրի
սեղծողը մերկ գլուխ մը
սուեր է իրեն, սելիկ ու
սգեղ դեմով, խոժոռ՝
ու պրսոզ յօնքերով:
Երբ ունէ գիշեր՝ մուր
սեղ մը զինքը սեսնես՝
սիրոզ վեր պիտի թռչի,
խակ երբ ցերեկը զինք
սեսնես, բաւնցեց պիտի
վերցնես ու ետեւն ընկ-
նես: Գրիչը սուր է ու յղ-
կուն, վնիս լեզու մը ունի,
խիս շողոքոք: Ոսոսոզ
ոսներով բեմը կելնէ, օր-
բունքները ելեւեջ կ'ընեն,
ձեւերը կը կծկուին, ու-
սերը ուժով վեր վեր կը

թռչին: Կը ֆրճի, կը մրկէ
կը փրփրի բեմերէն, եւ կը-
ծու պղպեղ ուտողի մը պէս
սուր ու հեղձուցիչ նիչե-
րով կը նչէ: Գիշեր ու ցո-
րեկ գրող ու շյոզող, գե-
ղեցիկ ոնի հետ մեկսեղ, ու-
րոյն ու նոխ մսքերով ու-
ղեղ մը ունի: Թերթի մը
գրեթէ բոլոր գե-
ղեցիկ գրութիւններն
իրենն են: Մեր եկե-
ղեցիկն խորոզ ըսեմ
թէ խրչող, Ձի՛ թէյ,
սուրն խիս սիրող,
գօսեպիտ, երեսոյրով հլու
ԿէՍ ՇէՑ մըն է կըսեն,՝ որ
սունկի պէս իսկոյն ունէ
սեղ կը բուսնի բեմ ելնե-
լու եւ խօսելու: Պզտիկ կօ-
ժիկներով ու հետեւորդնե-
րով կը օրջի: ՄՏէն լոյս,
լոյսէն մՏ, ուր որ ըսես հոն
է: Գիսցի՛ր, ո՞վ է եւ ո՛ւր է:

Ո՞Վ Է

Ինքըզոյազանանուն, շնչաւոր, բանական, եղակիտարկայ, արական սեռէն: Ամբողջանունանմ իսյնառաջինդիրըմ իտքոմնացած է, այն է Յ. Մահանունըրոյրոյինմ ուոյած եմ: Պսակուած է թէ ո՛չ՝ չ'ըլիտեմ բայց զաւակներ ունի: Երբեմն շըլիկըամ թափառաւ շըլիկատենախօսմ ընէր, եւ Հայո լեթեան ջերմ պաշտպան ըայց իմ փողոցն երուեղեր ընէր էն կը ըայէ, կամ պատերու տակէն կը լսողոսկի, որ պէտզի Հայո մը՝ հետակամայ խօսքի չ'ընուի: Մարմնոյն ամէնմ է կմատնաչափ ի ողորական՝ հաստ ի կճառախօսմ ընէ: Թէ եւ հարուտ փայտալաճառ՝ բայց հանգանակութիւններու ժամանակնանկտեղ մը կը կանգնի որդան ճանակը իրեն չ'հասնի:

Հասցէնդիտցոյն երը՝ եթէ անուննալ լիտեն թողմ կը կը ընէ:

ԴԱՐՁՈՒՐ ՊՍԿԵՐԸ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ Կ՝ՈՒՆԵՆԱՍ:

ՄԵՐ ԾԱՂՐՈՒԾԱՆԱԿԻ ՏՈՊՐԱԿԷՆ ՓՈՒՆՁ ՄԸ ՆՈՒՆԻՐ՝

ՄԵՂՈՒԻ ԲՈՅՆԻՆ ՀԵՏ ԽԱՂԱՅՈՂԻՆ

Ո՞վ է այն, որու անունը մոռցած «Տրաց-կուտ» ի վաճառական ըլլալը միայն միտքս մնացած է, որ Նոյ նահապետի դազափարներ ունի, որ իւրը ջուրի մէջ լուծելու դիւտը գտած է, որ դեռ երիտասարդ՝ բայց թաց վարտիկ ունեցող մը պէս կը ըլլէ, որ խառնածին որդի մը ունի, որ 10 տարիներէ ի վեր երկուսական օրինակ ՁՐԻ թերթ կ'ստանայ, որ անգամ մ'ամչցաւ եօթ ամիս հիւանդացաւ, որ մօտիկ է խղճին ա'յնքան՝ որքան Արեւելքը Արեւմուտքին, որ սրտանց կը հետաքրքրուի իր ազգայիններով ա'յնքան՝ որքան իմ հայրս Ձինարէնով, որ կը հրաժարի իր կահուղ եսէն ու օժային լիզուէն ա'յն ատեն՝ երբ Մասիս լեռան զլուխը հնախոյրներ բարձրանան, որ կը զիջանի բարեւել հայու մը ա'յն ժամանակ՝ երբ ջուրեր սարերու գըլուխը կսկսին վազել, որ թէ եւ զլուխ մը ունի շատ մեծ ու խոշոր, բայց խելքի հատիկներ կամ կուտեր ա'յնքան հազուադիւտ են այդ խեղճուկ կահաւորուած վերնայարկին մէջ, որքան մարդարխոնները ճաշարանի մը սարքէններուն մէջ, որ հաւկիթի մէջ մազ փնտուէն յողցած՝ մազի մէջ հաւկիթ կը փնտոէ*) եւ որ կը փնտուի, կը խլուի նկարչներէ ա'յն ժամանակ, երբ անոնք սատանայի մը պատկեր նկարելու պէտքը կ'զգան:

Նուիրեց' ԴժՈՒՄԻ

Ո՞վ է

ԾԱՆ.— Ընթերցողէն կը խնդրէի՛ որ արեւին տակ տեղ մը ունեցող այս արգահատելի արարածին ով ըլլալը իմանալէ յետոյ՝ ճանճարաբիւն ունեմար այդ «Պահոց Բարաբիւն» ըսելու, քէ ես իրմէն այնքա՛ն բարձր եմ որ իր ինձի նետած ցեխերը բնա չի հասնիր իմ բարձրաբեամա: Իսկ եք է այդ «Անդեղնուց շալիք»-ը մաստակը բերանէն հանելով մեզ պատասխանելու փորձ մը ընէ, այն ժամանակ մենք նո՛ր Դուկասու Աւետարանը կը բանամք եւ քարէ կարկուտներու տարաքի մը պէս կ'ապացուցանենք որ իրեն ստորագրութեամբ օժտուած անցանձելի փոխանակագիրները 4 1/2 տարեկան կ'ըլլան եկող ամսուն: Եք է ընթերցողները մոռցած են այսպիսի սեւ հոգիներու (փոխանակ հոգիի ածուխ ունին փորեբնուն մէջ) անունը. կ'արժէ յիշել որ այդպիսիներու անունը ՁՐ...ԿԵՐ Է:

Grand Afternoon Moonlight Excursion

OF THE

RUBBERNECK ASSOCIATES

WILL TAKE PLACE AT

Drunkard's Cove, corner Tough and Starvation Streets

OCTOBER 32, 1999

Barges, Beerkeg and Growler will leave Suicide Wharf at 7.95, never to return. Boats leave half an hour before the appointed time. Those late can chase the Growler. A few murders will be committed to amuse the crowd. Electric cars pass the grove every few years. Dancing until dead.

TICKETS FREE. CHILDREN HALF PRICE

The Superintendent of the Jail will furnish patrol wagons and board. Orphans accompanied by their parents not admitted. The holder of ticket 4-11-44 will be given a chance to draw his breath.

ՀՈՒՄՆԿԱՅ ԿԷՍՕՐԻ ՄԵՆՇ ԵՐՁԱԳԱՅՈՒԹԻՒՆ

ՆՍԻՍՏՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԿՈՂՈՊՏՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ

ԽՄՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ, ԱՆՍՈՒԱԳ ԵՒ ՏԳԵՑ ՓՈՂՊՅՆԵՐՈՒ ԱՆԿԻՆԸ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 32, 1999

Ձրօսանաւեր Գիւնիի Տակառներ եւ Մանչողներ պիտի մեկնին Ինքնապանութեան Նաւահանգիստէն ժամը միւս 7-95-ին, չվերադառնալու համար: Նաւեր կը մեկնին իրենց որոշեալ ժամանակէն կէս ժամ առաջ: Ուս մնացողները կրնան վազել մալմաչոյի ետեւէն: Քանի մը սպանութիւններ պիտի ըլլան ամբողջ գուարնացնելու համար:

Ելեփորակառքերը պիտի անցնին ծոցէն քանի մը տարին անգամ մը: Պարել մինչեւ մահ:

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ԶՐԻ, ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ԿԷՍ ԳԻՆ

Բանտին վերահսկիչը պիտի հայքայքէ պահակակառքեր եւ ուտեստ: Որբերը եքէ իրենց ծնողաց հետ գան չեմ ընդունուիր: 4-11-44 քիւ տուտակ ունեցողին պատեհութիւն պիտի տրուի ազատ շունչ փաշելու:

ՇԱՆՕԹ.— Տպարանական փորձառութեամբ տեսնելով թէ մեր կըթատիրացներ կամ ուրիշ Ընկերութիւններ ի՞նչքան նեղութիւններ կը քաշեն տոմսակի պատճէ մը խմբադրելու համար, եւ թէ ի՞նչքան կը սրտնեղին խեղճ գրաչարները՝ տպարան զրկուած սուտ ու սխալ

ԹԱՇԿԻՆԱԿՈՎ ՍԻՐԱՔԱՆՈՒԹԻՒՆ

(ԳՈՑ ՍՈՐՎԵԼՈՒ Է)

Թաշկինակը զրքունքներուն քրտնալից կ'ուզէ: Աչքերուն քիւլ.— Շատ կը ցաւի:

Գետին ձգել.— Մենք բարեկամ կ'ըլլանք:

Երկու ձեռքերու մէջ փաթարել.— Անտարբեր, անհոգ:

Ձեռքի մէջտեղ բերել.— Դու շատ փափաքելի ես:

Երեսի վրայէն տանիլ.— Ես քեզ կը սիրեմ:

Ձեռքի վրայէն անցնել.— Ես քեզ կ'ատեմ:

Աջ երեսի վրայ պահել.— Այո՛:

Ձախ երեսի վրայ պահել.— Ո՛չ:

Ձախ ձեռքի վրայ ուրբել.— Ես կ'ուզեմ քեզէն ազատուիլ:

Աջ ձեռքի վրայ ուրբել.— Ես ուրե՛ջ մը կը սիրեմ:

Մալլել.— Կը փափաքեմ քեզ հետ խօսիլ:

Ուսի վրայ ձգել.— Ինձ հետեւէ: Երկու արիւրու մէջ առնել.— Սպասէ ինձի:

Ճակտի վրայ դնել.— Ուրիշներ մեզ կը դիտեն:

Աջ ակնջի վրայ դնել.— Դու իրիւտած ես:

Թողուլ որ աչքերուն վրայ մընայ.— Դու անզուրթ ես:

Յուցամատի վրայ ուրբել.— Ես նշանուած եմ:

Մատնեմատին վրայ փաթարել.— Ամուսնացած եմ:

Գրպանը դնել.— Հերթէ է հիմակուհիսայ:

Ձեռնոցով, ՀՈՎԱՆՈՑՈՎ, ՄՏՐԱԿՈՎ, ՄԱՏԻՏՈՎ, ԳԸԼ-ԽԱՐԿՈՎ ԵՒ ՄԱՆԱԻԱՆԻ ՆԱՄԱԿՈՒՐՈՇՄՈՎ ալ կարելի է սիրաբանութիւն ընել:

Եւ տառախալներով լեցուն ձեռքերն ինչքան մը ձեռակերպելու համար, ղեռ չ'ընենք տպարանի խեղճ գրբերու անհանդիստ ըլլալը, մենք պարտակալութիւն համարեցինք Ամերիկեան վերջին նորածնութեամբ օժտուած տոմսակի նմոյշ մը մեր գրբին մէջ ղեռնեղել, յուսալով որ շատ մը Ատենադպրներ ու Ատենադպրուհիներ առանց թուղթ ու ժամանակ վատնելու աշուհեաւ պիտի կրնան օգտուել մեր ցոյց տուած սա օրինակէն, փոխանակ բարտորոք, եւ կիսատ պատ թուղթ մը մըտելով տպարան զրկելու եւ ուրիշ մը ձեռադրել վրայ ծիծաղելէն ղեռ նոր հանդարտած գրաչարներուն կէս օրէ յետոյ խնդալիք նիւթ մատակարարելու, քչիկ մըն ալ տպարանատէրներուն նիւթապէս վնաս հասցնելով:

ՇԱՐԱԹՈՒԱՅ ՕՐԵՐՈՒ ԿԱՐԱ-
ԳԻՐԸ ՏՂԱՅԻ ԾՆՆԻՆԱՆ ՆԸ-
ԿԱՏՄԱՄԲ

ԿԻՐԱԿԵ.— Ծնած երայսան
կըլլայ երկարամեայ, վեհանձն
և հարուստ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.— Ծնած երա-
յսան կ'ըլլայ քոյլ, մեղկ, վա-
տառողջ, հեշտասեր:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ծնած երա-
յսան կ'ըլլայ անհանդարտ, ար-
տաճոյ կարգի արքուն, կը տի-
րէ ամէն փափաքներուն, փա-
ռասէր, հպարտ, որ իր անփոյթ
ճգտումներով դէպի մահը կը
վազէ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ.— Ծնած երա-
յսան կ'ըլլայ ուսումնասէր և
մեծ օգուտ կը քաղէ այդ ու-
սումնական կեանքէն:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.— Ծնած երա-
յսան մեծ փառքի ու պատուի կը
հասնի և կը յարգուի ամէնքէն:

ՈՒՐԲԱԹ.— Ծնած երայսան
կ'ըլլայ կուսակցասէր, կրնայ
պատահիլ որ յարի սիրային հա-
նոյքներու:

ՇԱՐԱԹ.— Հիւանդութեան ու-
րիշ օր մըն ալ շատ երայսաներ
կըլլան դանդաղ, ծանր ու յա-
մառ բնաւորութեամբ:

ԱՄԻՍՆԵՐՈՒ ԿԱՐԱԳԻՐԸ ԱՂ-
ՋԻԿՆԵՐՈՒ ԾՆՆԻՆԱՆ ԿԱՍ-
ՄԱՄԲ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Ծնուած աղ-
ջիկ կըլլայ խոհեմ տանտիկին,
քիչ մը մեղամաղձոտ՝ բայց բա-
րի բնաւորութիւն:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ.— Առնացի և
յարգող կնիկ, բայց կակուղ մայ
րիկ:

ՄԱՐՏ.— Շատայօսին մէկ,
ոմանք ալ վիճող ու կռուարար:
ԱՊՐԻԼ.— Փոփոխամիտ, մը-
տացի, և սիրուն դէմք:

ՄԱՅԻՍ.— Երջանիկ:

ՅՈՒՆԻՍ.— Անգուսպ, շուտ
կ'ամուսնանայ և վերջէն անօրի
ու քեքե կ'ըլլայ:

ՅՈՒԼԻՍ.— Շուտ քառամող
գեղեցկութիւն, կայսերես բնա-
ւորութիւն:

ՕԳՈՍՏՈՍ.— Սիրուն և կըր-
քուած, կ'ամուսնանայ հա-
րուստ տղայի մը հետ:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.— Անկախ, ազ-
նիւ, շատ սիրուած:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ.— Գեղեցիկ,
նուրբ, ապերջանիկ:

ՆՈՅՄԲԵՐ.— Բարի և հեղ
բնաւորութիւն:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ.— Շալլ, նո-
րութեան սիրահար:

Խ Ա Ղ Ե Ր

Գլխարկի տակի ջուրը.— Գրասեղանի վրայ դաւած մը ջուր դե-
տեղելէ յետոյ, գլխարկը վրան դիր, երդում ըրէ որ դուն առանց
գլխարկին դաշնուտ կրնաս այդ ջուրը խմել: Յետոյ սեղանի տակ
մտիւր, խմելու պէս կո՛ւմ, կո՛ւմ, ձայներ հանէ, մասնովը դրա-
սեղանին դա՛րկ, ու դուրս ելնելով, ըսէ,

— Պարոննե՛ր, հիմա գլխարկը վերցուցէք և նայեցէք թէ դա-
ւածը պարա՞յ է թէ չէ: Երբ որ անոնք միամտաբար գլխարկը կը
վերցնեն, դուն իսկոյն դաւածը առ ու անուշ ըրէ, ըսելով, «ես խը-
մեցի ջուրը, առանց գլխարկին դաշնուտ»:

Բար.— Պզտիկ քար մը դետին դիր և ըսէ մէկուն որ, եթէ դուն
մէկ ոտքով այս քարին վրայ կանգնիս՝ իսկ միւս ոտքը կծկած պա-
հես, այդ քարը անմիջապէս կսկսի դառնալ: Երբ նա միամտաբար
կ'սկսի փորձել, դուն սկսէ երգել, ծաղրել, շփոթեցնել զայն՝ իսկ
երբ նա յողնած մէկ ոտքի վրայ կանգնելէ, կ'ուզէ ոտքը փոխել,
վայրկեանէ վայրկեան քարի դառնալուն սպասելով, դո՛ւն մի՛ թո-
ղուր, այլ միշտ երգէ, խնդա՛, ջղայնացուր զայն, ըսելով,
«Ասո՛ւշ, ասո՛ւշ դու յիմար, հի՛շ կը դառնայ կարծր քար»:

Գուռակութիւն.— Սրահի մը մէկ կողմը ճերմակ մաքուր սաւան
մը կախել վարդոյրի պէս և այդ սաւանին ետեւը երկու մոմեր
վառել: Խաղցողներէն մէկը սաւանին ետեւը մոմին հակառակ կողմ
կը կենայ, միւս ընկերները կարգաւ սաւանին ետեւէն կ'անցնին տե-
սակ տեսակ ձեւեր առնելով, որպէս զի սաւանին ետեւը դոնուող
պարոնը չ'ճանչնայ զիրենք, բայց երբ որ ուսէ ընկերոջ նմանցնէ ու
անուշը տայ, խաղը կը շարունակուի, ճանչցուողը իր տեղն անցնե-
լով:

Գրգ.— Կրնան մասնակցիլ 15-20 հոգի, ամենքն ալ ձեռքերին
ունենալով փայտեր: Նշան տրուելուն պէս իւրաքանչիւրը իր ձեռքի
փայտը պիտի նետէ նախապէս որոշուած ուղղութեամբ: Յետոյ խաղ-
ցողներէն մէկը (որ վիճակ ձգելով կ'որոշուի) դը՛ղ կանչելով՝ ա-
ռանց շունչ առնելու հաւաքելու է այդ բոլոր ցրուած փայտերը: Եթէ
շունչը կտրուի և չլրնայ հաւաքել զանոնք, պարտաւար է խաղին մաս-
նակցող բոլոր ընկերները մէկիկ մէկիկ իր կոնակը առնելով նախա-
պէս որոշուած մէկ տեղէն միւս տեղը տանիլ և այդպիսով խաղը
նորէն կը շարունակուի:

Վերարկուինք բեր.— Սենեակի մը մէջն ես: Ընկերներուդ կ'ըսես որ վերարկուիդ թեւի մէջէն դէպի երկինք նայելով աստղեր կրնաս տեսնել օր ցերեկով: Եւ կ'առաջարկես որ ուրիշներն ալ փորձեն զայն: Երբ որ մէկը յիմարարար վերարկուէ աննելով փորձել սկսի, վերարկուի թիւին միւս ծայրէն դուն դաւաթ մը ջուր անոր երեսին վրայ լեցուր, յարելով,

— Յիմա՛ր, ի՞նչպէս կարելի է աստղերը տեսնել քանի որ հեղեղի պէս անձրեւ կուգայ:

Հաւիիր.— Հում հաւիթ մը առ եւ ըսէ ընկերներուդ որ եթէ ոեւէ մէկը այդ հաւիթը պահէ դուն երկու փորձով իսկոյն կը զբտնես ուր ըլլալը: Նախ քան սենեակէն դուրս ելնելդ, մտերիմ մը ունենալու ես սենեակին մէջ, որ քու մարդարեւութիւնդ փորձող միամիտը չիթցնէ՝ ըսելով,— «Հո՛ս դիր», «Հո՛ն դիր» եւ վերջապէս, «Գլխարկիդ տակը դիր կամ գրպանդ դիր»:
Ներս երթալէդ վերջ առաջին ձեւական փորձէ մը յետոյ ընելիքդ պարզ է, ձեռքդ ամենայն ուժով գլխարկին վրայ զարկ, եւ հաւիթը պիտի սկիւ ծորիլ երեսն իվար:

Գաւաթ մը ջուր.— Մէկու մը հետ դրաւ դիր ըսելով,— «Ես գաւաթ մը ջուր պիտի լեցնեմ ու գրասեղանին վրայ պիտի դնեմ, եւ դու չ'պիտի կրնաս գաւաթը վերցնել առանց գաւաթի ամբողջ ջուրը թափելու»:

Արդ՝ նախ գաւաթը ջուրով լեցուր, ապա թուղթ մը դիր վրան եւ զայն գլխիվայր դարձնելով սեղանին վրայ դիր ու թուղթը կամայ մը տակէն քաշէ, ըսելով ընկերոջդ,

— Հրամայէ՛, վերցուր տեսնե՛նք, դէ՛հ, թէ մարդ ես չարժէ՛ գաւաթը:

— Անիկա չ'պիտի կրնայ չարժել գաւաթը, առանց ջուրը թափելու:

Գիրքեր.— Քանի մը գիրքեր իրարմէ որոշ հեռաւորութեամբ դետնին վրայ շարէ եւ առաջարկէ մէկուն որ անոնց միջեւ դտնուած պարագայ միջոցներէն անցնի՝ առանց գրքերուն դպչելու: Ապա վերոյիշեալին աչքերը լաւ մը կապէ ու անմիջապէս գրքերը գետնէն հաւաքելով առաջարկէ իրեն որոշ նուէր մը՝ եթէ նա նորէն փորձէ անցնիլ անոնց մէջէն առանց գրքերուն դպչելու: Խեղճը՝ որ աչքերը բաց եղած ժամանակ ամենախիստ զուգուցութեամբ հազիւ անցաւ, հապա ի՞նչքան զգոյշ պիտի ըլլայ, պիտի զողզողայ ու խորխորի աչքերը դոց եղած ժամանակ: Անիկա իզուր երկար ժամանակ պիտի վատնէ այս ու այն կողմ երթալով: Իսկ մեր հանած աղմուկը, խընդուէրը, ցուցմունքը թէ, «ա՛յս կողմ, ա՛յն կողմ, կամա՛ց, այս կողմ» եւայլն այպիսի շփոթեցնող ձայներ աւելի եւս պիտի ջլալայնացնեն դինքը, մինչեւ որ համբերութիւնը հասած՝ բանայ աչքերը եւ տեսնէ թէ գրքերը չկան:

Պահուած բան մը գտնել.— Խաղցողները 10 հոգի են: Անոնցմէ մէկը դուրս կ'ենէ սենեակէն եւ ժողովուրդին մէջէն մէկը առարկայ մը կը պահէ: Իր ինն ընկերները կը տեսնեն որու մօտ ըլլալը: Երբ ներս կը հրաւիրեն փնտոողը, խումբը կ'սկսի երգել ոեւէ երգ: Փնտոողն ալ ձեռքը կարգով ժողովուրդի վրայ դնելով կամաց կամաց կը յառաջանայ միանգամայն մտիկ ընելով երգին: Երբ փրնտողը անգիտակցարար ձեռքը կը դնէ անոր վրայ՝ որու մօտ կը դըտնուի առարկան. խումբը երգի այդ մասը, կամ այդ տողը կամ այդ տունը կը կրկնէ, եւ փնտոողն իսկոյն կը հասկնայ առարկայի ուր ըլլալը: Նոյնը կարելի է ընել փիւսֆօ (դաշնակ) զարնելով, ըստ նախորդման մեղմացնելով կամ սաստկացնելով եղանակը:

Հարց պատասխան.— Ժողովուրդին բուհատութեան թուղթեր բաժնեցէք առաջարկելով անոնց որ մէկ մէկ ՀԱՐՑՈՒՄ դրեն, մաքուր եւ ընթեանելի դրով. յետոյ այդ թուղթերը հաւաքելով, երկրորդ անգամ ուրիշ պարագայ թուղթեր բաժնեցէք, անոնց պատուիրելով որ այս անգամ ալ մէկ մէկ ՊԱՏԱՍԽԱՆ դրեն: Ապա այս երկրորդ թուղթերն ալ առանձին տեղ մը հաւաքելով պարբերաբար իւրաքանչիւրէն մէկ մէկ հատ հանեցէք ու կարդացէք:

Գուցակուրիւն.— Սենեակը լեցուն է բազմութեամբ: Վեց հոգի միայն պիտի մասնակցին խաղին: Մասնակցողներէն երկուքը կողք սենեակին ճիշտ մէջտեղը երեսի վրայ կը պսակին, գլխուն տակ ունենալով բարձ մը եւ գլխնուն վրայ ծածկոց մը, ոեւէ շարժում չ'նշմարելու համար:

Կանգնող 4 ընկերներէն մէկը ձեռք ունեցած գաւազանով ամուր հարուած մը կ'իջեցնէ պատկողներէն մէկուն կոնակին: Եթէ հարուած ուտողը կըցաւ գուցակել զարնողի անունը, խաղը կը շարունակուի ճանչցուողը անոր տեղ պսակելով: Բայց զաղտնիքը հոն է որ պատկողներէն մէկը զաղտնի միւս կանգնող չորս ընկերներուն հետ մասնակից, ինքը թէեւ պսակած, ինքն է որ պիտի հարուածէ կեղծաւորաբար իր կողքին պսակած խեղճ միամիտը՝ որ դուր կը ջանայ գուցակել զարնողի անունը, փնտոելով զայն կանգնող չորս ընկերներուն մէջ:

Թուղթիմ վրայ եղածը իմանալ.— Մէկու մը առաջարկէ ըսելով «որ թուղթի վրայ բան մը գրէ, եւ դուն պիտի կրնաս գուցակել անոր վրայ եղածը»: Սենեակէն դուրս ելնելէ առաջ մտերիմ ընկեր մը ունենալու ես որ հետաքրքրուողին ըսէ կամ սովորեցնէ թէ,— «Գրելէն յետոյ, թուղթը հո՛ս դիր, հո՛ն դիր, վերջապէս ոտքիդ տակը դիր ու վրան կանգնիր, տեսնենք նա ի՞նչպէս կրնայ կարգաւ թէ ի՞նչ գրուած է թուղթին վրայ: Երբ ներս կ'երթաս քու պատասխանդ պարզ է: Նա որ ապուշ ապուշ ու հետաքրքրութեամբ քու իմաստութիւնդ կամ մարդարեւութիւնդ կը փորձէ, դու պաղարհունութեամբ ըսէ, — Պարո՛ն, դո՛ւն կանգնած ես այդ թուղթին վրայ:

Դրամ.— Գանի մը կէս տուարնոցներ հաւաքելով, լեցուր գըլ- խարկի մը մէջ, եւ աչքերդ զոցելով՝ առաջարկէ մէկին որ հատ մը վերցնէ անկէ եւ վրան նշան մը ընելէ վերջ՝ քանի մը բոսլէ պահէ իր ձեռքին մէջ, ապա իր ընկերներուն ցուցնելէ յետոյ՝ միւս դրամ- վիցժ գչմտջ ոչ հչստոյ աջ գչմտջ բերէ, որպէս զի դուն առանց աչքերդ բանալու դտնես պահս յծը:

Գեղ ներկայացուածները շօշափէ, եւ ո'րն որ տաք դտնես, զիտ- ցիր որ ա'յն է պահուածը, որովհետեւ ձեռքին մէջ պահուածն է որ կը տաքնայ: Միայն թէ ջանայ կարելի եղածին չափ շատ հարցում- ներ ընել, դրադուած պահել դրամին վրայ նշան ընողին, որպէս զի դրամը երկար ատեն պահէ ձեռքին մէջ եւ լաւ մը տաքցնէ, որ դուն շուտ դտնես:

Աջ կապուկ.— Սենեակի մէկ պատէն միւս պատը թել մը կա- պել, այլ թելէն որոշ հեռաւորութեամբ քանի մը խնձորներ կա- խել թելով մը: Ապա կանչել մէկը, ցոյց տալ անոր խնձորները, եւ աչքերը կապելէ յետոյ տեսողութիւնը փորձել: Յետոյ թելէն բա- ւական հեռացնելով քանի մ'անդամ ինքնիր վրայ պտտցնել եւ ձեռքը մկրատ մը տալով ազատ ձգել ու առաջարկել:— «Կտրէ՛, ոեւէ թել որմէ կախուած է խնձորը»: Չգոյշ ըլլալու է որ միայն մէկ ձեռքը դործածէ: Խնձորը չդտնուած պահուն կարելի է դործածել տար- բեր բան մը:

Բերնով դրամ հանել.— Ջուրով լեցուն քանի մը պնակներու մէջ ուղածդ դրամներ նետէ եւ յատակին վրայ շարէ իրարմէ հե- ոու: Եւ պնակներու թիւին չափ ալ մարդիկ ընտրելով իւրաքանչիւ- րին առանձինն ձեռքերուն բոյթ մասները ետեւին տանելով ամուր մը կապէ, առաջարկելով՝

— «Ջուրին մէջ նայեցէք, Մէկ վայրկեանէն ջուրին մէջ դտնուած դրամը բերանով դուրս հանողը դրամը նուէր պիտի ստանայ: Անոնք իզուր պիտի ծանան դրամ դուրս հանել բերանով կամ լեզուով Առանց արտիկի ցատիլ.— Խաղին կրնան մասնակցել 20-30 հոգի, նայած սենեակի մեծութեան: Երջանակաձեւ կանգնելէ յետոյ, իւ- րաքանչիւրը իր ընկերոջ ծոծրակը նայելու է, ապա աջ ոտը կէս քայլ առաջ նետելով ամենքն ալ նստելու են: Ո՛չ մէկը պիտի ինչայ, որովհետեւ մէկի ծունկը միւսին իրբեւ նստարան պիտի ծառայէ: Ճիշտ այդ պահուն ճարպիկ մը պիտի ցատկէ եւ մեր նստողներուն ուսերուն վրայ պիտի վաղէ այն համարձակութեամբ, ինչ որ մենք պիտի վաղենք գետնի վրայ:

Դիակ փոխադրել.— 20-30 հոգի ուղիղ կը կանգնին իրարու ծոծրակը նայելով: Ապա կը նստին եւ կը պտուկին անպէս՝ որ մէկի գլուխը միւսի փորի վրայ հանգչի: Յետոյ կը պարզեն ոտքերնին, ձեռ- քերնին ալ վեր վերցնելով: Ճիշտ այդ ատեն երկու ուրիշներ երրորդ մը գետնին պտուկեցնելով՝ մէկը գլուխէն, մէկը ոտքէն բռնելով կը վերցնեն գայն ու գետնին պտուկոցներու շարքին մտնեցնելով, շարքին ամենաառաջինի ձեռքին վրայ կը դեռեցնեն: Եւ պարտնը աճա այդ պիտով մ է կ վայրկեանէն ձեռքէ ձեռք անցնելով շարքի վը- րայէն մինչեւ շարքին վարը կը փոխադրուի:

Ի՞նչ ԶՊԵՍ ԿԱՐԵԼԻ Է ԳՈՒՇԱԿԵԼ

ՄԱՐԴՈՒՆ ԵՎ ԱՐԱԳԻՐԸ

ՃԱԿԱՏ

ԲԻԹ

Թերեւ մը ուռած ցակատը.— Գործունեայ, յանդուգն ու կորովի: Կյոք կամ նեղ եռանկիւնաձեւ.— Խելատ, բիրտ, ծոյլ, վատ:

ԱՉԳԵՐ

Յայտուն աչք.— Մտքի դան- դաղութիւն, ողջմտութեան պակաս:

Եարժուն աչքեր.— Խորաման- կութիւն, չարութիւն:

Պարիկ, առայգ Եարժուն աչ- քեր.— Անհանդարտ, խորա- մանկ, եւ մոլի բնաւորու- թիւն:

Պայծառ ուղղահայեաց աչ- քեր.— Չղայուն միտք, քաջու- թիւն, կամք:

Շիլ աչքեր.— Չարամիտ, նենդ, սամբը:

Փոս ընկած, ուռած աչքեր.— Անբարոյակամութիւն, կամ- քի թուլութիւն:

ՎԻՉ

Երկար վիզ.— Անբարոյ, դող: Հաստ.— Կատաղի յամուռ:

Միջակ.— Անմեղ, անբախտ: Խիստ կարճ.— Անխորհրդա- պահ:

Կոք վիզ.— Աղահ:

Վիզ դէպի աջ հակած.— Խորա- մանկ:

Դեպի ձախ հակած.— Մարդատ- եաց:

Մեծ քիթ.— Բարի: Փոքրիկ.— Նենդ ու խաբեբայ: Տափակ.— Յոփակեաց:

Արժունգ.— Մտացի, համեստ, կտրիճ, վայելչութիւն, ախ- բակամութիւն:

Փոքրիկ անկիւնաւոր.— Վիճա- սէր, յարձակող:

Երկար ու բարակ.— Թեթեւ- մտութիւն, անվճռակա- նութիւն:

Դեպի Երբումք հակող մուտ եւ ծայրը կյոք.— Հեշտասիրու- թիւն:

ԲԵՐԱՆ

Լայն բերան.— Յանդուգն, ար- թուն:

Փոքրիկ բութ բերան.— Ան- լուկէք, անդուլթ:

ԿՈՒՐԾԻ

Կուրծքը լայն.— Մնամիտ: Կուրծքը նեղ.— Անմեղ:

Միջակ կուրծք.— Լաւ վի- ճակ:

ՍՍԱՍՈՒՄ

Խոճար ստամոքս.— Պատուա- ւոր:

Լայն, մազոտ.— Բաջ, բարի սրտոտ:

Փոքր ստամոքս.— Մ ս խ ո ղ:

ԿՈՆԱԿ

Կոնակը կուգ.— Կծծի, կամա- կոտ:

ՁՆՈՒԳՆԵՐ

Ձեռքերը հաստ ու կարն.— **Ձօրեղ:**
 Մատները կարն.— **Երկչոտ, Հեռատես:**
 Մատները նուրբ.— **Արուեստագէտ:**
 Մատները բարակ.— **Կծծի, աւնառակ:**

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ

ձերմակ բիծ եղունգի վրայ.— **Գէշ, անպիտան:**
 Իեղնած կամ կապտագոյն եղունգներ.— **Մեղամաղձոտութիւն:**
 Լայն եղունգներ.— **Աղնուութիւն, երկչոտ ու ամօթխած բնաւորութիւն:**
 Կարն եղունգներ.— **Փառասիրութիւն, կուտարար բնաւորութիւն:**
 Փոքրիկ եղունգներ.— **Կարճամիտ, յամառ, ունայնասէր, անձնասէր բնաւորութիւն:**
 Շատ դեղնած եղունգներ.— **Տըկար սերունդ եւ բարեկամներու, դրացիներու հալածող ու չարչրկող բնաւորութիւն:**
 Շեղակի ու տմե.— **Ձեղխութիւն ու անառակութիւն:**
 Կարմիր պսակաւոր եղունգներ.— **Բարկացող զինուորական, պատերազմի մէջ զբարբ:**
 Կլոր եղունգներ.— **Ուսումնասէր:**

ՁԱՅՆ

Սուր ձայն.— **Մեծարանութիւն, պարծենկոտութիւն:**
 Թրքառուն ձայն.— **Պերճախօսութիւն, սէր:**

Սուլող ձայն.— **Ծաղրանք, խորձանք:**
 Ռեգային ձայն.— **Հանճարեղութիւն:**
 Խ ո պ ո ս ձայն.— **Հպարտութիւն:**
 Երկարածիգ ձայն.— **Վաւաշտութիւն:**
 Երաժշտական.— **Շողոքորթութիւն:**

ՀԱՍՍԿ

Երկայնահասակ.— **Ծոյլ, անճարակ:**
 Գանամ.— **Ն ե ն գ, Լ ի ր ր:**
ՈՏԲԵՐ

Մտտ ոտքեր.— **Երկչոտ:**
 Փոքրիկ ոտքեր.— **Փառասէր:**
ԳԻՐ

Երկայն վերջադիրերը եւ սողերուն մէջ ձգուած լայն միջոցները ցոյց կուտան գրողին շտալ բնոյթը:
 Մանր գիրերը, կարճ վերջադիրերը, ու խիտ առ խիտ առանց լուսանցքի գրուած գրութիւնները կծծիութեան ապացոյց:
 Ձառիվեր ստորագրութիւն մը փառասիրութեան ապացոյց:
 Կլոր գիր բարութեան եւ աղնութեան ապացոյց:
 Օձապտոյտ գիրերը խորամանկութեան: Մէջտեղուանը դոց, փակուած դիրերը՝ դադարնապահութեան ապացոյց:

ԿՕՇԻԿՆԵՐ

Կրունկն ու ներքանը եթէ հաւասարապէս մաշած են կը նշանակէ թէ զայն հազնողը աղդեցիկ ու բանգէտ է եթէ մարդ

է, իսկ եթէ կին՝ — հաւատարիմ տանտիկին:
 Եթէ ներքանին արտաքին երեսը մաշած ըլլայ, արտաոց եւ յեղյեղուկ մարդու նշան է, իսկ եթէ ներքին երեսը՝ երկչոտ:
 Եթէ կօշիկը մաշած է դուրսէն ծայրերն ալ փոթը կուտած,

մինչդեռ կօշիկին մնացեալ մասը նոր է տակաւին, հազնողը խարբային մէկն է:
 Եթէ օրիորդ մը կամաց մը կաղալով կը քալէ, կը նշանակէ որ իր կօշիկի թիւ 6-ը, 43/5
 D-ի ջնեցուցեր է ոտքերը պզգտիկցնելու համար:

Ս Ա Ղ Մ Ո Ս

1.— Ի*) քէն է գովութիւն իմ, Տէր, յեկեղեցիս մեծ օրհնեցից գեեգ:
 2.— Յոյց մեզ տէր, գողորմութիւնս քն եւ գիրկութիւնս քն տուր մեզ:
 3.— Ո՛չ երկիցես դու յերկիւղէ գիւցրի, եւ ոչ ի նետէ որ քոչի խուռէ:
 4.— Որպէս զի մեծ են գործք քն Տէր եւ յոյծ խորին խորհուրդք քն:
 5.— Եկեցես յիս դրութիւնք քն եւ կեցից, զի օրէնք, քն խօսք իմ էին:
 6.— Չօրութիւն իմ եւ օգնութիւն իմ Տէր, եւ եղիւ ինձ ի փրկութիւն:
 7.— Ի պտղոց, ցորեմոյ, զինուոյ եւ ձեթոյ լցուցեր զմեզ:

ԾԱՆՕԹ.— Եթէ այս եօթ տուն սաղմոսներ՝ (որոնց մէջ այդ չգտնուիր) չունը քու վրայ յարձակած պահուն մաքիւր մէջ ըսես, չունը քեզ չ'պիտի խածնէ:

ՏԽՄՍ.Բ ՄՍ.ԲԳ

ն ի կ ը ըսաւ իր էրկան,

— Շո'ւտ ըրէ, շուկան գնա, քիչ մը կանանչ պատիճան (ամբուկ) բեր:

— Այդ ի՞նչ տեսակ բան է,— հարցուց էրկիւր:

— Մօտ է, դուրսն ալ կանանչ, դնա՛, շո'ւտ ըրէ:

էրկիւր շուկան գնաց եւ կանանչադուլուս մօլլայի մը թեւէն բունելով տունը բերաւ:

— Կնի'կ, եկո'ւր, ուզածդ բերի:

— Շա'տ լաւ, ա'ռ սա դանակը, դուրսը կտրէ որ ելիմ,— ձայն տուաւ ներսէն զբաղուած տանտիկինը:

— Ա՛յ կնի'կ, ես ի՞նչ ըրեր եմ որ դուրսս կտրեմ կ'ուտան,— ըսաւ Մօլլան:

Երբ կնի'կը դուրս ելաւ եւ տեսաւ որ էրկիւր պատիճանի տեղ յօզա մը բերեր է, նախ ներսուցեալ խնդրելով մօլլան ճամբեց ապա խանութ վազելով, քիչ մը պատիճան բերեց, մաքրեց, կեղուեց, իսկ անտէքները ու կեղեկները էրկան տարով ըսաւ,

Ասոնք տա'ր ու թափէ գետը:

Ձկնորսները որ թամբերով կամուրջի տակ կ'սպասէին քանի մը ձուկի բռնելու յոյսով, մարդուն վրան յարձակեցան ու աղուտը մը ձեծեցին, պատճառարանելով,

— Դուն մեր ձուկերը փախցուցիր՝ այդ աղտոյնով ինչները գետը թափելով: ուրեմն բարեմաղթէ Աստուծո՛ւմէ որ դոնէ տառը հասնան մեծերէն բռնենք այս անգամ:

— Տա'ս հատ մեծերէն, Աստուած, տաս հատ մեծերէն,— բարձր ձայնով դաս սերտող աշակերտի մը պէս ըսելով կ'երթար, երբ յանկարծ մեռելի մը յուզարկուաբուրթեան պատահեցաւ, հոն կանդ առաւ, եւ այս անգամ աւելի գեղեցիկ արտասանութեամբ մը ըսաւ,

— Աստուած, տաս հատ մեծերէն, տաս հատ մեծերէն:

Մեռնողին ազգականները բարկացած՝ վրայ հասան եւ «զորս դու պատուիրեցիր» աղուտը մը ձեծեցին մեր տիմար մարդը, ապա հարցուցին այդպէս ըսելուն պատճառը:

— Հապա ի՞նչ ըսեմ,— կըմկումարով հարցուց տիմար մարդը:

— Բռէ Աստուած հողի'ն լուսաւորէ:

— Աստուած հողի'ն լուսաւորէ, Աստուած հողի'ն լուսաւորէ,— բսելով մեր տիմարը ճամբան շարունակեց ու ստակած շան դիակի մը քով կանգ առնելով, սկսաւ արագ արագ ըսել.— Աստուած հողի'ն լուսաւորէ, Աստուած հողի'ն լուսաւորէ:

Պատահմամբ այդ տեղէն անցնողները իր երեսին քանի մը սիրուն եւ ուժգին ապտակներ թխելէ յետոյ, հարցուցին,

— Ի՞նչու այդպէս կ'ըսես:

— Հապա ի՞նչ ըսեմ:

— Թ՛քի'ր վրան, ու ըսէ, ո'ւ՛՛ֆ այս ի՞նչ զոռուելի հոտ է:

— Մեր յիմարը այս նոր դասն ալ ըստ ատաշնոյն կրկնելով ու կրկնելով՝ գնաց ու կանանց բաղնիքի դրան վրայ կանգնեցաւ, խանութները երբ դուրս կելնէին բաղնիքին տաճ ու անուշահոտ իւղեր քսած:

— Փո'ւ, այս ի՞նչ զոռուելի հոտ է, այս ի՞նչ դարշելի հոտ է, ըսաւ ու քիթը երկու ձեռքերով ամուր մը բռնեց:

— Կանանց ծառաները բռնեցին փոխնիփոխ, տուր թէ կուտաս, ձեծեցին ու ձեծեցին, ապա կարծես վրէժնին տաճ, հարցուցին,

— Ի՞նչու այդպէս կ'ըսես:

— Հապա ի՞նչ ըսեմ:

— Բռէ, օ՛Փ, այս ի՞նչ անուշ հոտ է,

— Օ՛Փ, այս ի՞նչ անուշ հոտ է, օ՛Փ այս ի՞նչ անուշ հոտ է,— ըսաւ ու քաղեց, հաղի'ւ քիչ մը յառաջացած էր երբ տեսաւ որ երկու հողի իրար հետ շատ տաք կը կուռին,

— Օ՛Փ, այս ի՞նչ անուշ է, օ՛Փ այս ի՞նչ անուշ է, սկսաւ ըսել արագ որքան որ կընար:

Կուռնողները սաստիկ բարկացած, ձգեցին իրենց կուռը եւ մարդուն դառնալով, տուռն դլխին, երեսին, ուր որ հանդիպեցաւ,— ա՛նպիտան, մէկ մըն ալ այդպէս կ'ըսես, հա՞,

— Հապա ի՞նչ ըսեմ,— հարցուց մեր տիմարը լայադին:

— Բռէ ո'ւ՛՛վ ճարպիկներ, ո'ւ՛՛վ շան աղբեր, եկէք ասոնք բաժնեցէ՛ք, հաչակեցուցէ՛ք:

Տիմար մարդը հաղի'ւ թէ իր այս վերջին դասը սովորած էր. մէկէն տեսաւ ճիշտ իր կողբին երկու շուն սկսան իրար հետ կուռել եւ իրար խածկուտել:

— Ի՛յ ճարպիկներ, եկէք ասոնք բաժնեցէ՛ք, եկէք ասոնք հաչակեցուցէ՛ք, եկէք ասոնք դատեցէ՛ք, ո'ւ՛՛վ միւսլիւմաններ:

— Տաճիկները կատոյզ մարդուն վրայ հասան, այնքան ձեծեցին որ խեղճ մարդը թմրեցաւ եւ գետին ինկաւ:

— Ձէի'ր կընար ըսել, յո՛ւ՛թ, յո՛ւ՛թ, երբ տեսար որ շուները կը կուռէին:

Յիմար մարդը ալ չափազանց ձեծէն յողնած ուղեց տուն երթալ կտրուկ ճամբայով մը որ կօշկակարներու խանութի առջեւէն կ'անցնէր, միանդամայն ցած ձայնով մը մըմաճութարով, յօ՛ւ՛թ, յօ՛ւ՛թ, յօ՛ւ՛թ:

Կօշկակարները որոնք կաշին լայնցնելու համար աղոտնին ձգած կը քաշէին, անպատուած զգալով ինքզինքնին, մարդուն տեսէն ընկան եւ բռնեցին դայն ճիշտ իր դրան վրայ, մերկացուցին եւ դալար ճիւղտներով լաւ մը ձեծեցին:

Կնի'կը պատահմամբ տեսաւ, դուրս վաղեց եւ եղելութիւնը հասկընալով, ըսաւ,

— Ո՛ւ՛՛վ անդուժներ, դոնէ քանի մը բոպէ՞ ալ չէք կընար սպասել որ քիչ մը պաղ լուր թափեմ վրան ապա ձեծէք:

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

1. Արեւ	39. վառարան, կրակ,
2. Ադամ եւ Եւա	մուխ
3. Կօշիկ	40. Ջրհոր, դռյլ
4. Խլինիք	41. Աչք
5. Կաղամբ	42. Ծրքունք
6. Շողգամ	43. Ջուր
7. Չամիչ	44. Խնոց ու կարագ
8. Զիւն	45. Խաղող
9. Չամիչ	46. Ընկոյգ
10. Երագ	47. Ձէքի ճրագ
11. Յդի կիւն մը մանուկ գրկած	48. Կարդալ
12. Թուղթ	49. Սոխ
13. Ահադաղ	50. Մըջիւն
14. Գետի քարեր	51. ...
15. Թուր	52. Ահադաղ
16. Լոնտոն	53. Կալաքար
17. Կօշիկի գամ	54. Լեզու
18. Սամսոնի էշ	55. Ակոսանք
19. Կառքի անիւներ	56. Կով
20. Կծիկ, հոյ	57. Ձմերուկ
21. ...	58. Արեւ լուսին
22. Ածուխ-կրակ	59. Ջուր
23. Երես սրբիչ	60. Կաղամբ
24. Նուռ	61. ...
25. Բարեւ	62. Ասեղ
26. Բաղաթ	63. Ածելի
27. Արեգակ	64. Մաքո. f
28. Կիր	65. Նազուք
29. Հոգիւն-մարմին	66. Մուխ ու բոց
30. Խլինիք	67. Կօշիկ
31. Գնդակ, հրացան	68. Խոփ
32. Հակիրք	69. Արեւ
33. Ձիւրքամբ	70. Գեղեգման
34. Ժանգ	71. Ձիեր փոխել
35. ...	72. Գոյր ունէր
36. Գուլպայի 5 խշղիկներ	73. Լուսարբի կնիկ
Քահանայի աղջիկն է
37. Ականջ	74. Բան մը չմնաց
38. Ատամներ	75. Միայն ես

Թ Ա Գ Ա Ի Ո Ր)

Պատմեց Շատախի բարբառով, 1911-ին, վան Նահանգի Շատախ գաւառի Շեղման գիւղացի անգրագէտ ծերունի Պետոն:

Թ

ԱԳԱԻՈՐՄ կէր, էանու երկու լած կէր. շուն Պուղոս կը- սէն, պատիկ Պիտրոս: Թաղաւոր սաց ողբերգուն. Խալ- կին աղախ արէք մենք հէասօր տ'հհանք սար կանկալ նէճիր: Դէալալքեր կանչըցին քաղքի մէջ իշ մարդ կայ՝ ճակէր (դէնքեր) առնեն, մենք տ'հհանք Թաղա- ւորի խեռ նէճիր էաս առտուն: Թաղաւոր կը խէճնի ուր ձին, էանու երկու լածերն էլ խեռ կիներն տիւս. կէննն սարի մէջ, Թաղաւոր ձեռ կտայ Թէաղ ուր ծոց կի դէառնայ կըսի. Հայ, ես եմ դէանակ չըմ բերեր, իրես կը դարձըցի Թէաղ Պուղոս կըսի. Հայ՝ դաւակս, վաղի տուն, եմ դիտու վերեւ կանաչ սնուուկըմ կայ, եմ դէանակ մնաց էանու վերէն, առ բի. մկայ կաքաւըմ, լըստարակըմ վէար մի վէր կէայ նէա միլաթ տըսեն, մեր Թաղաւոր ոչինչի, ուր խեռ դէանակմ էլ չուներ:

Պուղոս խէճու օլախ, իկաւ իրջեւ սան, տիւս տիեց: էանու մէր խորթ էր, Պուղոս եի տիւս տիեց՝ էան էկաւ տիւս էրաց, սաց. Դէ բի պէայեա իւր: Կըսի. Ձէ, կանաչ սնուի վերէն եմ խօր դէանակ մնացեր ի, շոտ արա խէասցըցու եմ ձեռ, ես տանեմ, մկայ նէճիրըմ վէրէն չը կէայ մնայ հայիր: Մէր կը հէայ, կըրըչի դէանակ կառնի, էալէա չի տայ տղի ձեռ, տղէն կըսի. Հայ մարէ, շոտ արա: Մէր կըսի. Նէա տեղ դէանակ չկայ, տիւ էրէ բըրըչուի: Տղէն ճար վէրէն կը կարի, կիչնի տակ կը հէայ Թաղ դէանակ, եի ինչ կը մտնի տուն՝ մէր կը վազի տիւս վէրէն կը շինի: Կըսի. Հայ տղիկ, նէա եօթ տարի կայ, ես քեկ կուղեմ, տիւ տըկէաս խէաս եմ ձեռաց: Տղէն կըսի. Հայ մարէ, տիւ էաղ իշ կըսես. ախր դու իմ մէրն իս, ի'նչիս էասկոտ բէան կըսիս, միւր օրէնք չընդունի էաս բէան, վաղ կաց ձէ- նէ, ես շոտ հէյամ խասնեմ: Բէայէ ինչիս որ կանի մէր վաղ չի կէայ

ԾԱՆՕԹ.— Պատրաստ ունենալով վանի ու իր օրջակներու բար- բառներով գրուած մտաւորապէս 40 կտոր երկար իէֆիաքներ կամ աւանդալէպեր, անոնցմէ ալ քանի մը հատ իրքեւ նմոյշ գրքոյկիս մէջ գետեղեցի: Եւ որովհետեւ գաւառաբարբառի ոնն ու լեզուն ո- մանց համար պարունակութեան չափ անուշ ու հետաքրքրական, եւ ոմանց ալ բոլորովին անհասկնալի է, հարկ համարեցի պահել գա- ւարաբարբառի ոնն ու լեզուն անոր կցելով աշխարհիկ լեզուի վերած- ուածն ալ:

մօտէն: Տղի ճար կը կտրի՝ ասկիմ կը ղէարկի, մէր կիսիկ մէաչ տան, կառնի դուր դէանակ կը հէայ:

Դէանակ կը տանի կը խասցցի, կըտա խօր ձեռ. կը մտածի կըսի՝ նէա բան գէշ էլաւ. կը դէանանայ ըզլողիբ կըսի կըսի. Ոզիբ, եմ արած եմ մօր նէա է: Ոզիբ կսի. Աստված կինայ զըմէն մէջ կէայցինք:

Էլարին կը դէանան, կը կէան, Թաղաւոր կը հէայ ուր տան տիւռ՝ կը տիննայ, որ դէարկէն զըմէն կասրոտացըցած էն, կը մտածի կըսի. Տէր Աստված, ես խլիսուն կէացի բէամ չըկէր մեր տան մէչ, նէա էլի էլէր, միայ որ էասնէա եմ տիւռ կէասրոտացըցած էն, նէա բէամ կայ եմ տան:

Տիւռ կը բանան, կը հէայ դօ Թաղօն տեղ դերեր մտէր է մէաչ տեղաց, կը խէծայ, խիւանդ է, տըոց ընկեր ինի, խեա կը զըոցի, Թաղօն էանու ջըհալ չի տայ: Կըսի. Թաղօ, քիկ է՞ չի էլեր, ես կէացիբիմ, դու սաղ էր, միայ քիկ է՞ չի էլաւ էասնէա: Էնկէախ որ Պուզոս տնէն էլեր էր տիւռ, Թաղօն ուր հիրես լուկէր էր, ուր խալըլքեր ճղճղեր էր, խլէաղէար օյին խաներ էր ուր դլօխ, նոր էր կող էլեր մէաչ տեղաց, տաշամ էլ նազը խաց թխեր էր, Թալէր էր ուր տակ, մինդար Թէալէր էր վէրէն:

Թաղաւոր եկ կը խէարցնի ախր նէա քիկ է՞ չի էլեր, կըսի. Վաղ կաց, ես կը մեռնեմ, զինք իրար կտայ, կոճկըճոց կընկնի Թէաղ խացեր, կըսի. Եմ կողեր զըմէն կտորտեր է: Կըսի. Աղէկ, դէ է՞ չի ես արեր:

Կըսի. Գ'անիծած լաճ որ իրի տուն, ձեռ էթէալ Թէաղ ձիկ, ես խէատ ձեռաց չը կէացի, էասնէա արաւ խէատ ձիկ: Եան էան քիկ էլաճըթին տ'անի, եան ես քիկ կնկըթին, էասկոմ ինի տիւ էան սէատէանէայ լաճ օրօխկես խէատ ձիկ էասնէա բէաներ անի:

Թաղաւոր կը բէարկէանայ կըսի ուր ոզիբքերուն՝ Ձէալէատքեր բէրէք, եմ էրկու լաճերու վիղ կտրէք:

Ոզիբքեր ջէալէատքեր կը բերեն որ տղէքներու դլօխ տը դէարկէն, կը դառնան ուրջա կանն կըսեն. Էասնէա մ'անի, Թաղաւոր ապրած կինայ, քիկէն չըկէն՝ նէա էրկու լաճն են, վաղ կաց:

Թաղաւոր վաղ չի դէայ, նաչար վէրնքտեր կը կտրի կըսեն. Աղէկ, տուր տաննք սարի դլօխ, վղքեր կտրենք, էրուն քե խէամար բերենք:

Թաղաւոր կըսի. Դէ տարէք, նէա դէարի քէամակ վղքեր կտրէք, էանոնց խէալըլքեր ձը խէամար բէրէք էրնի խեա, որ ես էանոնց էրուն կուշտ խմեմ:

Ոզիբ էն էր՝ որ տղէն ինչ որ էկէր էր դլօխ՝ պատմեր էր էանու, էլաւ դնաց տուն, խուրջին լիք ոսկի արաւ, էրկու դէաստ խէալաւ տարաւ, էրկու ձի տարաւ, էրկու աղէտեր առեց, դէացին սար, էանոնց խէալըլքեր էլան, Թէաթա խալըլքեր խէազըոց, ոսկին կանգը վէար ձիուն, սաց. Կէացէք ձիկ խաց չկայ նէա էրկիբ, մենք Թաղաւորի ջըհալ տը տանք: Էրկու տղէաներ զըին ճամբախ, դարձան էանոնց խին խէալըլքեր տվին իրջն թրի բրդեցին, ոչխա-

բըմ զինըցին, Թաթխըցին մէաչ էանու էրնին, տարան դըին իրջն Թաղաւորին:

Տղէաներ ուրենց օլըխքեր խէծան, խինդ օր, խինդ գիշեր, խինդ ցէրէկ չէլէան տակ, ջըլըցին չում ուրենց խօր խողից էլան տիւռ, քաղքեմ դէմացը ընկէան, ախրիւրըմ տէան, Պիտրոս սաց. Ես ախրէր, նէա խինդ որ կայ որ մենք նէա կիրերենք, նէա խմերենք, մեր օլըխքեր էանթի ծարաւ են, իջնենք նէա ախրի վէրէն, փշում խաց ուանեք ուճաթինք, ախր քէաղաք դէ'օ հէան մեր դէմ, նոր կըճէանք, կը խաննենք: Պէայեա կելին, դեամ օլըխքերու բէնից կը խանեն, խուրջի ոսկին կը դնեն էարջն ուրենց, խաց կը խանեն, կուտեն: Պարսու կիւք տարաւ, քնաւ, Պուզոսի սրտին չէլան որ ախրէր խանէր վէր, ինք Թիկնաւ վէար կողին, Թէամէալէա կանէր դ'ուր ախրի որ ուրջն էլ տարաւ՝ քնաւ, քիչմ մնաց էակախաւ, կըրըշի ախրի ծոցից սե ջոճ օճըմ ընկէաւ տիւռ, տէսաւ որ ախրէր ուտեր, իլեր քեանձ կոլինիմ, կըտայ մէաչ ուր դլխուն, կը պոտայ, խուրջին կը դնի դլխուն, կը խմնէին ձին՝ կէաստ քաղքին կանի որ հէքիմըմ բերի վէար ուր ախրօր. կը խանի քաղքի մէչ, դոր որ կը պըտըտի՝ խէալըլքից չում եօթ տարեկան մարդ չը տինան մէաչ քաղքին. կըլէայ, կը մոմոայ, եման հէքիմըմ կը կանչի, փողանըմ կը մտնի՝ խէալըլքիմ ոստ կը կէայ, կը խէարցնի կըսի. Հայ մարդ, կնա՝ քաղքի քէամակ, մեր Թաղաւոր մեռեր է, էանտեղ դէավլէաթ կուշի կը Թէալէն, խնք վէաւ ելին Թէաղաւոր, դնա էանտեղ՝ ինչ մարդ որ կուզես՝ տը տինաս:

Պուզոս կնաց խասաւ էանտեղ, տէսաւ որ միլաթ զըմէն դէօ էան տեղն են, խուռ մէաչ ուր դլխուն, սաց. Հայ՛ չէալար հէքիմըմ: Տէահր Թալըցին, էանկէանդէար խոյեաքէաթի մէաչէն իրի Թառաւ վէար Պուզոսի դլխուն, էն էլ էղէար դէահրին սաց. Միայ իմ խէամ դէարդ տի՛ւ ես, իկիրես կը Թէառես վէար եմ դլխուն: Դէահր կը կախի մօտէն, չը դէատէանայ:

Մարդեր խասան բունցին դ'էն, տարան արին Թաղաւոր, ախրէր մնաց վէար յախրին, անտէր անտիրական: Պուզոս կը պոտայ, կը կանչի, եման եման կանի, կըսի. Եմ դէարդ կէասաթէաթ (վիշտ) Թաղաւորութին չի, եմ ախրէր մնաց անտէր անտիրական, Թարպիլըմ արէք:

Պիտրոս մնաց ուրտեղ, օրըմ քարվանդմ էկաւ, յախրուր տէսաւ, մօտեցաւ, տէսաւ որ տեղմ կայ վէար յախրին, մարդըմ դէօ ինի, խուրջիմ ոսկի արուկ է դլխուն: Կը տինայ կըսի. Էաջէպէա նէա մարդ որ ախի էլինք մեր պոպոտալուց, տալիբերու ձէնից ախր տ'էալէախէր. նէա մարդ ասնէմ ուտեր է, նէա օճ է կիճեր: Գարվանդաչին մօտեցաւ տէսաւ որ շատ կեղեցիկ տղամ էր, խօրոտ էլ խադուն խիուն, ոսկին էլ դլխուն դրված, սաց. Ոչէա նէա ոսկին դըրած են նէարու գլխուն, որ վէաւ որ դէն ժըրըցցի, ոսկին տանի ուր խէամար: Ուր խուրջու բէրան կը բանայ՝ ու դեղեր կը խանի կը դեղի, սըհէաթի կը բունի, կը տինայ որ քիչ քիչ ուտոց կիջնի. Թի սըհաթըմ, Թի էրկու՝ կը տինայ որ տղէն ուր դլօխ կը վըցի, կը

պօռայ. Հա՛յ արեւելքս: Դօր քարվանսպաշին կըսի. Հայ աղայ, քիկ դէս արեւելք չկայ էստէս, օձ քի կծեր, տիւ մեռիւր ես, դէօ ես քիկ զիղեցի ժըրար, մէայեան ք'արեւելք կէացեր քիկ խէամար հէքիմ բե-
րելու: Պիտրոս կըսի. Վէար էասկոն ի, նէս խուրջին ոսկին քիկ, ես տըհէամ եմ արբօր խասնեմ:

Հէքիմ կըսի. Տղիկ, ձի խէարամ ի կացեր քը ոսկիք, տէար խէատ քիկ, տիւ ջհէլ ես, վէար քիկ կը խըջես:

Տղէն կը խէծնի ուր օլախ, դէաստուր հէքիմ կուղի, կը հէայ մէաղըհային կը խասնի քաղաք, մարդ չը ճէանչնայ, կը հէայ ջոչ տիւրժ ոստ կը դայ, տիւ կը տըքի, ողիւր կըսի ուր քօլին. Մէս-
խասի նէս վաւ ի իկեր մեր տիւ կը տիւ:

Քօլէն կէլնի տիւս՝ կը տիւնայ որ կեղեցիկ տղէմ դէօ վէար ձի-
ուն, նէս խմէն՝ հինի ըրըզիէն: Քօլէն ինչ որ կը տիւնայ՝ քէամահ կըտայ պատին, կըրըզիկ ուր մօտէն էլ բէան չի դէայ:

Ողիւր կըսի. Եմ քօլէն հէանէս կէանաւ, չիւնի՞ աւեր մարդմ էր զ'եմ քօլէն ըսպանց: Կէլնի տիւս, կը տիւնայ որ քօլէն դէօ քէամահ տվեր պատին թէամէսէս կ'անի: Չուղէն իրի տակ ձիուց, էանու ձին տարաւ փէարկէալ, զ'էնէլ տարաւ ուր հօղէն, բէարձեր էթէալ, լըխէֆ, դօշակ էթէալ, խաց, բէան հէաղըց, կէրան, խօջ պէչ էլէ-
ան, ողիւր աչկ ընկեաւ ըլխուրջի ոսկին, էլէան քնան, ուր քօլէն ա-
ռեց, կնէաց վէար տղի տեղաց. տըսվէրկու խէանջէալ եղէար, տղին ըսպանց: Գիշերնով զ'աղի Վէանդէակ դըրին մէչ մութաֆին տարան թալիցի դետ. դետ զ'Վէանդէակ կը տանի կէասկէացըցի Վէաղէաց-
պանիմ պօտ ջուր կը կտրի, Վէաղէացպան կէլնի կը տիւնայ որ մու-
թաֆէմ կայ ջրու մէայ, կը խնդէանէայ կըսի. Խնէք նէս ի՞չ ապրանք ի: Կառիկ կը տանի Վէաղէաց. ճրագ կ'անի, մութաֆի բէրան կը
բէանայ, որ տիւնայ, որ նորէախաս ջըհէլըմ դրած են մէայ էն մու-
թաֆին, կըրըզիկ կը տիւնայ, ր տըսվէրկու խանջէալ տված ե:
կողեր. պալէ էրակըմ տէալ կը թըրթօյայ: Դէօր Վէաղէացպան կէլնի
կը վէաղի, ուր հէքիմըմ կայ՝ կը խասնի էանու տիւ կը պօռայ, կըտայ
մէայ հուր գլխուն կըսի. Հա՛յ հէամար խասի: Հէքիմ կէա-
կէախի կըսի. Հայ մարդ, քիկ ի՞չ ի իկեր:

Կըսի. Ձիկ մէկ որդիմ կէք, նէս եօթ տարի կայ որ եմ մօտէն
կէացեր էր, մկայ իկեր ի, ճամբախ չըմ դիտի վոր զալըմ խասեր,
տըսվէրկու խէանջէալ տվեր հընթըտակ. եան խասնես, եան չը խաս-
նես, չոտ արա, իրի վէր:

Հէքիմ ճար կը կտրի, կելնի կը կէայ կըրըզիկ, կը տիւնայ որ
էրակըմ սաղ ի, դեղմ կը տայ կըսի. Նստի մօտ չու՞մ խիսուն, թի
որ խօսեց՝ չիտ տը ժրի, թի որ չէ՞ ումուս կտրի մօտէն: Կը թող-
նի կիհէայ:

Ջէաղէացպան էլ կը նստի երիավէր կը տիւնայ որ դօմ ոտ իրար
կ'առնի, դօմ ձեռ իրար կ'առնի, դօմ լիկլիկոց կընկնի զլէզուն, չու՞մ
էառէատուն մէկ էլ կը հէայ զհէքիմ կը բերի, կը դեղի՞ կը ժըրը-
ցըցի: Կանի ուր խողէաղէալակ. ամիւրմ էրկու կը մնայ.

Պուղոս որ թաղաւոր էր, ուր խէամ դէարդ ուր արեւելքն էր,
նէս թաղաւորթընին կըրըզիկէր, նէս ուրիշ բէան կանէր, տէայիմ կը
պօռար. Ախրէր, տիւ եմ մէչկ կոտրցիւր, տիւ ձիկ մեռցուցիւր:

Օրըմ կէլնի դէալալ կը տայ կանչել կըսի. Չըմէն մարդ թըղ հա-
ղըվի, կէան էհէանք կան կէալ, որ էրըզիկ ուր արեւելք խնէք չի
տի՞մնայ մէայ էանոնց: Դէալէալ կանչըցին, զըմէն մարդ ժողվըլան,
թաղաւոր հրաման արաւ ուր գղիւրքիւր, հէայթ զըմէն ընկէան կէան
զալ, որ ուր արեւելք կընանեն: Էն օր խնէք կուռուչ փարա կընկնի
Վէաղէացպանի ձեռ, կըսի տղին. Տղա, տիւ եմ ցեղ չըս ապրի, ա՛ն
նէս փարէն, կընէայ հէամամ լողկէացի, քը կլօխ տուր կնտել, դէ-
արձի մէայ ձիկ:

Տղէն թաղաւորու էախպէր փարէն առեց, կնէաց տեղըմ, ողիւր
էանու ոստ էկաւ, զ'էն ճանչցաւ, նեղ փողնիմ մէայ էր. ձիով ուր-
քէպեց վէրէն, որ սպանէր, պատճառն ի՞չկ էր. տիւրըմ սպաներ էր,
ոսկին աւեր էր, մկայ էլ կուզի ըսպանի որ ուր խէամար բէալէայ
չը ծնի: Ձին խոււ վէրէն ընցաւ, տղի գլօխ կոտրաւ: Ողիւր մէլն էլ
դէարձաւ, պալէ փողան նեղ էր, ձին չը զըվաւ, տղէն փախաւ, զը-
նաց Վէաղէացպանի մօտ. խէք կըրըզի կը տիւնայ որ տղէն էրնճա-
պաղ իկեր ի, կըսի. Տղիկ, նէս ի՞չ իկեր քիկ:

Կըսի. Ոլա ողիւր արաւ խէայ ձիկ: Մորա թաղաւոր իշկէանդար
կան իրի՞ չը տէսաւ ուր արեւելք, դնաց նստաւ ուր տեղ, ահախ չու-
նի հքըթից, ահախ չունի թաղաւորթնից, իլէս ուր դէարդ կասե-
աֆէաթ ուր արեւելքն ի:

Օրըմ ուրջալըսպարքեր կիւնեն կըսեն. Հօրթիկէնք Գորջտտան էր-
կիւր, մեր թաղաւորին կնիկըմ բերենք, բալքի ուր արեւելք մոռնայ,
մեր գործերուն ըրըզիկ, էանէս չէլաւ: Խօք արին մէկ, ուրենց
դէանկեր կապըցին, բէառցին, կէացին ծովու պուռկ, որ նստին գետ-
մին՝ հէան Գորջտտան, ուրենց մթէն ծախեն, գորջիմ դենն, բիրե՛
բիրեն ուրենց թաղաւորի խմար:

Ողիւր ուր քօլին սաց. Իհաս Փլան Վէաղէացպանի լաճ տանիս խետ.
եկ ինչ կը խասնէք վէար ծովուն, ձեռ ունես թէալես ծով, բէալքի
պոճնենք մօտէն: Քօլէն դնէաց Վէաղէացպանի տիւ տիւց, Վէաղէաց-
պան էլաւ տիւս սաց. Ի՞չ կըսես:

Սաց. Իկիւրեմ քը լաճ տը տանեմ Գորջտտանի էրկիւր:
Կըսի. Հէայ հէաւար, հայ մէատէաթ, ես ծիրացեր եմ, ձիկ մարդ
չկայ՝ էասկընէս մէք անի խէայ ձիկ:

Կըսի. Չըլնի, թաղաւոր հրաման արեր ի, կը տանենք:

Ջէաղէացպանի ճար կը կտրի, զլաճ կըտայ, կանի կը տանի:
Քօլէն գաղէն առեց, դէացին ծովու պուռկ, մալեր լըցըցին
մէայ դէամուն, իրես արին թէաղ Գորջտտան էրկիւր, կէացին կէս ծո-
վուն, քօլէն ընկըքիւրուն սաց. Ողիւրի էամըն ի որ նէս տղէն թէալինք
ծով, տղէն հէաքի մոմ էանոնց յիւրջեւ կը վէառվէր, էանոնց կրակը
կը վառէր, կեր կէփէր, կալուն կը կրակէր, ջուր կտէր, որ հասիւր զը-

մէն բէան կանէր: Մարդեր սեցին. նէա մարդ ախոսս ի, թըղ կէնայ, էան տիղն դէառնանք խասնինք ըստէակ, նոր կը թէալանք ծով:

Գօլէն սաց. էան էլ աղէկ ի:

Կը ղէալանն կը հէան Գորջտան էրկեր, կը թէալեն դա, խանրմ ուրենց խամար տը դնեն, զ'ուրենց փառօք փէարթալ կը ծախեն, դորջտանին կը դնեն, էֆէնդըմ, դորիս խուս թաղօյլմ կան իկին, որ ուրենց թաղաւորի խէամար դնեն, շատ կան իկին՝ թաղօմ կնտէան, ուրենց թաղաւորի խէամար դընըցին: Ամէն օր տղէն կը թղնէին մէաչ խանին, կէրթէն ուրենց խէամար կան կիալ: Օրըմ տղէն կիւնի խանի տիւռ, կը գարկի կը հէայ խանի քէամակ, կը տիսնայ որ պատիկ սարէմ կայ էան ատեղ, մէաչ էանու ախշիկմ դէօ նստեր փէանջէարէն, աղջկան աչկ կընդնի զ'տղէն, սրտով հէաւասով կուղի զ'էն: Գօր կը կանչի վէար տղին կըսի. Տղէկ, էրի ըստա: Տղէն կը վէախէանա՛, կը փախի: Աղջիկ ձեռ կը ղէարկի ուր մէջք, քիսիկմ ոսկի կը թէալի իրջեւ տղին, տղէն կըրըշի կը տիսնայ քիսիկ՝ կ'առնի, կը հէայ ուր տեղ, ուր խէամար ջուխտըմ սօլ կ'առնի, սալթէմ կը դնի, կը խաղնի. հրկուն ընկըրքեր կը կէան, կըսեն. Հօ՛, ջէաղէացպին լաճ քըպար չի, հիւռուց կըտան, կըսի. Դօ ջանըմ, ես ջանըմ, ես ձեռ քուց դատ չըմ կիրեր, չըմ խէակեր, թաղաւորի սայլոց եմ խօր ձեռ յիսուն քառսուն կուռուըմ ընկէր էր, խուր ձիկ, միկայ ես վէար ձիկ կը խըջեմ, ըշկի՛ էանա կանէք ձիկ:

Ոլիսուն ընկըրքեր տիրմ էլ կը հէան տիւս, էն կենի տիւս կը շինի, կըհէայ սարի կող կան կէալ. աղջիկ ուր բէսլամին կըսի. Գնա նէա մարդ ըռնի, բէախտ տուր, առ բիր բէանձր: Բէսլամէն կըլնի տակ, կը խանի, դաղէն կը ըռնի, կըսի. Աստուծու բէախտ քէկ, էրի հէանք եմ խանըմի մօտ, մէկ էրկու բէան քիկ սի, դարձի ետ: Տղէն վէախ վէախէալէն յիտեւ բէալէամին կը հէայ: Կիւնի բէանձր, կը տիսնայ ոսկի աթոռ դըրուկ, ջէալաճըքեր մօտէն կախուկ, աղջիկ կը խասնի տղի ձեռ կը ըռնի, կը նստըցցի վէար աթոռին, ուր կուշտ, քու՛յ, կէաճվա, շէաքէաթ, շէարբէաթ, խաց կը բիրեն կուտեն, կը խմեն:

Աղջիկ կըսի. Հայ տղայ, տիւ գիտես եմ դէարդ ի՞շկ ի, ես քիկ բիրեր եմ ըստէակ:

Կըսի. Ի՞շկ ի, խանըմ:

Կըսի. Եմ աչկ ընկեր ի ըղքիկ, ես քիկ տ'առնեմ, դիտե՞ս ես վիր աղջիկն եմ, ես թաղաւորիմ աղջիկն եմ, որ հըմէաթ զմէն եմ ձեռն ի, նէա թաղօն որ ուղըցին ձեր թաղաւորին՝ եմ խարամ խողամն ի, միկայ ես քիկ սիրերեմ, տիւ էլ ձիկ կը սիրե՞ս:

Լաճ կըսի. Եմ բէնից աւել ի նէա բէան, տիւ մէաչ նէա փառքին, ես նէա շիւար մարդ. ի՞նչիս ձիկ տ'առնես:

Կըսի. Տղէկ, ես քիկ ընդունե՞ր եմ:

Լաճն էլ կապուլ արաւ: Աղջիկ հօրօխից տէրտէր իրի, կարդ կէատէարեց, փասկվան: Գօրիս հէամէն օր ընկըքեր եի կը հէան քաղ-

քի մէջ, տղէն կը հէա աղջկան մօտ, չուճ հրկուն: Տղէն կը նստի իշ որ իկեր ուր դլօխ դըմէն կը սլատմի աղջկան, էն էլ կը դերի, կը դնի ուր ջօս:

Աղջիկ կսի լաճուն. Հայ մարդ, հասօր ըշիյար կաց վէար քիկ, եի որ հէաք, էրկու օր առաջ ձիկ խէարէար արա:

Տղէն հէար կէհէայ կըսի. Ե՞փ տ'ինենք տիւս: Կըսեն. Գի՞օ վաղ չէ մէակէալ օր տ'էլնենք տիւս. տղէն կը հէա աղջկան կըսի. Վէաղ չէ մէակէալ օր տ'էլնենք տիւս:

Կնիկ կսի. Ես հէասօր նէաջարքեր տը բիրեմ, սանտուլըմ կը տամ շինել, երկու մարդու տեղ. քէանի՞ օր տը խասնենք Անեկայ քաղաք՝ էասկոմ աւուր խաց թաց տը ձեմ մէչ, կօսղէս բէալնիս մէաչէն տ ըտամ շինել, մարդ չը դիտնայ էանու տիւս վա՞րն ի: Ես տը մտնիմ մէաչ սանտուլին, եմ բէսլէամին կը սեմ ձիկ բիրի ձիր խանի տիւս ծախի, մէկ կողմէն էլ տ'սեմ ես տըհամ եմ խօր տուն, որ էն չը դիտնայ ես սանտուլի մէչն եմ, պէալէ սանտուլ չուճ խէաղար սնտուկ ոսկի էլ ինի, չը թղնես ընկնի մարդու ձեռ, ես դէօ մէչն եմ, դիցի, առա քիկ խէաղէար խէաղէար ոսկի, տար որ դին անես:

Մէկ էլ օր աղջիկն մտաւ սանտուլի մէջ, սաց. Ես տ'հէամ եմ խօր տուն, նէա սանտուլ տուր համալքիրու քէամակ, տար Փլան խանի տիւս, դէալէալ տուր կանչել, թըղ սեն. «Հէ՛յ, վէաւ նէա սանտուլս առնի՛ փօշման ի, չառնի՛ փօշման ի»:

Բէսլամէն էլէաւ վէր՝ խանըմի ըսածքեր կէատէարեց, սանտուլս խու համալի քէամակ, խու կանչել. «Հէ՛յ, վէաւ նէա սանտուլս առնի՛ փօշման ի, չառնի՛ փօշման ի»:

Մէկ սաց՝ յէարդ կայ հինի, մէկ սաց՝ ոսկի հինի, մէկ սաց՝ դէարտակ ի, նայիսա դին արին, բէանձրացաւ չուճ խարի ոսկի, որ յառաջ տանին տղէն խասաւ յավըլցուց, առեց տարաւ խան:

Մէկէլ օր էլան զ'ուրենց բաներ տարան ծովու մօտ, որ դնեն դիամին, ընկըքեր կըսեն. Ասկուն ելնի տիւ ջէաղէացպանիմ լաճ էլնիս՝ սանտուլս տանես խետ:

Կըսի. Հիլի կանեմ. ուրջա կանեմ եմ խէր խէալվոր ի, ուր խէամար խաց բէան կը դնի մէչ, ձեր քսէն ի՞շ կը հէայ, ախր քրէն թաղաւոր կը տայ:

Գօրիս ուրենց դէատեր թէալցին մէաչ դիամուն, կաստ ուրենց Անիկայ քաղքին արին: Գիւշեր ինչ որ ընկըքեր կը քնին, տղէն ուր մատ կը դէարկի վէար սընտիկին, տիւս կը բացվի, կը մտնի ուր կընկան մօտ չուճ խիսուն, էլըմ կէլնի կը նստի ուր տեղ. աղիս սեմ, կնիկ ուր մարդուն կըսի. Եփ ի՞նչ նօպաթ կը խասնի քիկ՝ քի տը թալեն ծով, սանտուլս տանես թէասլիմ անես թաղօյլն սա. Ես ջէաղէացպին լաճն եմ, մարդ ի, մախ, մեռնել կայ՝ կիւնի ես մեռնեմ՝ նէա սնտուկ թասլիմ անես եմ խօր՝ քի վէարձը ի, մէաչ դիամուն կան կիսա կոճ կայ մէաչ, կոճմը առնես, քը խէալալքեր խաղըցես զի՞օճ, դնես վէար դիամու պուկին կէաս մատ գարկես վէար սնտիկն,

մտնես եմ ծոց, քանոնք չխու, կոճ աը թէալեն ծով քը բէադէալ:

Մնաց չուճ նօպաթ խասաւ տղին, մարդեր ուրենց խէարքեր ա-
րին մէկ, որ զէն թէալեն ծով, սեցին. Հասօր նօպաթ քոն ի, իլի
ակէախ կաց: Տղէն սանտուխ կրկեց, տարաւ մէատ թազօն՝ սաց:
Հա թազօ, ես ջէադէացսնի լաճըն եմ, եմ խէր խալլօրցեր ի, էա-
նու խէամէար առեր ե՛մ որ ուր խաց սնի ինի մուկ վըրէն կէան
չը կէայ, Հասօր նօպաթ ե՛մ որ ուր խաց սնի ինի մուկ վըրէն կէան
կայ, սանտուխ առ քը մօտ, կիլնի որ ես մեռայ՝ տանիս եմ խօր
թէասլիմ անես:

Թազօն կըսի. Հայ տղէկ, Աստված չանի տիւ մեռնես, տիւ նէա
խօրօտ տղէն, մարիֆաթի մարդ, ես մեռնեմ, տիւս չմեռնես, ախ-
սոս չի՞ տիւ մեռնես, ուխ էլնի վէար եմ ջանին, Աստված չանի քիկ
բէամ իլնի՝ նէա սընտուկ աը հէա քը խօր ջէադէաց:

Ին էլ կնաց նօպաթ բոնեց, արաւ հէալէա-հէալէա չուճ խալի
քնան. կան իրի կոճ կնդաւ, դուր խալլօրքեր էխան, խէարքոց զկոճ,
իրի, մատ հզէար վէար սանտուխին, կնիկ տիւս էրաց, մտաւ ինի,
տիւս չինեց: Ընկրքեր էլէան կոճ բոնցին, թէացին ծով: Կառէաւ-
տուն թազօնէին էլաւ սաց. «Հո՞ւր ի ջէադէացսնի լաճ, լաճ չկայ,
տոր կան իրի չը տեսաւ, ըրըշկեց տեսաւ որ տղի ֆաս դէօ վար ծո-
վուն, սաց. Հայ հէալէար մէատէաթ, նէա լաճ ըլկի՞ թալիցիք ծով,
էանէա խելացի տղէն, եմ աշկեր կորնէր:

Ուրենց ճամբախ կէացին, չուճ խասան Անեկայ քէադքի մօտ,
ջնայ տղին ողիւրբերուն, էկան անոնց, դիմաց տարան որ աը խանն
տիւս: Թազօն սաց. Ես չըմ իլնի տիւս, նէա սանտուխ ամանաթ ի,
առէալ զէն խանէք, որ ես եմ խեո տանեմ: Ձանտուկ խանըցին, մէկ
տեղ առին դացին թազաւորի տուն:

Հրկուն թազաւոր կառնեն կը տանեն թազօ մօտ, էն կըկա կը
տիսնայ ուր կնիկ, չխու չըրըշկի, կսի. Ախ ախրէր, տիւս նէա իշկ
արիւր խէատ ձիկ, իմ աշկեր քօոցըցիւր, խաց, չէարբէաթ, կահվա
ըրմէն բէան, ինչ որ բերին, չը մօտեցաւ, ա՛խ, ախոց խօրի հինի,
կող էլաւ քնաւ, չխու խէարէար չէլաւ թազօ մօտէն: Թի օրըմ, թի
էրկու, թի իրիք, էասքան մնաց թազաւորթնի փառքի, համէն օր
եկ թազօն կեւնի կան կը դայ մաչ սահրին, էանու խամար խաց կը
բերեն, կը դէայ տիսնայ որ ինք դալ չը կերեր դուր խաց կը խոսնի,
կըսի. Սեւ կապեմ, տըսեն նէա թազօն աշխար զըմէն տ՛ուտի, նէա
ի՞չ բան էր, ստա բամ կայ, կը մտածի կեւնի խեւ դոռան պախ կը
սնի, կը լսնի մաչ հօտին զըրընկոցըմ կեւնի, կըրըշկի կը տիսնայ
որ ուր խանըմ մաչ հօտին կայնեք ի, կը ճանչնայ, կը պաղի, կը
մնայ:

Պանըմ որ տեսաւ, սաց. Թազօ՛, ձէն քը մօտէն կէայ տիւս ես
քը լեզուն քը պճըճակիլէր տը քէշեմ տիւս:

Էասնէլ կսի. Պանըմ, եմ բերնից աւել ի, ես իրջեւ քեղի խէա-
րար տամ ի՞նչխ քը բէատ տ՛անեմ:

Պանըմ կըսի. Թազօ, եկ ինչ ըրկուն թազաւոր կը դայ տուն

ուր խաց բան չուտի. մատ դար վէար եմ անտկին, սա. Մնտո՛ւկ,
անտո՛ւկ, ք՛ա՛սպաճ սիրես, պատմութիւնըմ արա, պէալքի թազա-
ւոր կտոճ կիախ ուր ախրէր մոռնայ, ձիկ բերի ուր միս:

Հրկուն եկ թազաւորի ընցան իրջեւ, բերին հէարէամլըղ, էլըմ
պօռաց. Ա՛խ, ախրէր, ա՛խ ախրէր, ոչ խաց կէար ոչ խաւ: Թազօն
վաղեց սանտուխին սաց. Մանտուխ, ք՛ա՛սպաճ սիրես, տիւ կըսէմ
անես իմ թազաւորի խամար, պէալիօմ փչուճ ուր ախրէր մոռնայ,
ձիկ բերի ուր միտ:

Էն կեախ նազըք, բարակ ձէնըմ ընկաւ տիւս, սաց. Թազօ, ես
ի՞չ կայ անեմ քի խէամար:

Սաց. Դու դիտես:

Սանտուխ սաց. Թազաւորըմ կէր, էանու էրկու լաճ կէր, մէկի
անուն Պուղոս էր, մէկին Պիտրոս: Թազաւոր նէա բէան որ լաւ՝
մտքի մէջ սաց. Ոլա եմ անուն Պողոս ի, եմ ախրօր անուն Պիտրոս,
նէա տեղ բէամ կայ տունակոլ խատ Պիտրոսն:

Սանտուխ սաց. Օրըմ թազաւոր կնէաց նէճիր, լաճ օրօխկեց տուն
թէախ ուր դէանակ, էանու խորթ մէր ձեւ էթալ հինի, լաճ չըկնաց
խէատ ձեռաց, մէր էլէաւ դինք խըլնդոց, թազաւոր իրի տուն,
սաց. Բիկ ի՞շկ ի իլեր: Սաց. Բը լաճ ձեւ էթալ թէախ ձիկ, չը
դէացի խէատ ձեռաց, էասնա արա խան ձիկ: Թազաւոր էլէաւ դուր
էրկու լաճեր տըսպաներ՝ ողերքեր տարան սա,ր մաքիմ դինեցին,
անոնց խէալլօրքեր թէաթխցին մէջ էրնին, բերին թազաւորին շանք
տղին. ուրախցէաւ: Տղէտեր կէացին ճամբէախ ընկան վէար յախ-
բըրն քնան, օճըմ էկաւ Պիտրոս կճեց. ախրէր կանու քաղաք հէքիմ
բիրելու, դէավաթիւռչին թէացին իրի վէար էանու զլխուն, տա-
րան արին թազաւոր, ախրէր մնաց մէաջ էան հալին. քարվանդա-
չիմ էկաւ դեղ խու, ըզՊիտրոս ժըրըցըցոց, էալ չըմ դիտի ինչխ
էլաւ:

Նա բէան որ թազաւոր լաւ՝ էլաւ խասաւ թէախ ուր թազօն,
խօշ պէշ էլան:

Սաց. Համէան եմ ախրօր ժըրթնի (ողջութեան) ձէն լալ, բաս ի:
Քնաւ քոճ լոսցաւ, էկան թազաւոր տարան վար թէախթին, էաս-
ուն մարիֆաթըմ բէանցըցոց, որ երկիր զըմէն դարմացան, սեցին՝
խողի մինք չտըմ թազաւորին կնիկ բէրէնք, որ էասնէա ուր ախ-
րէր մոռնէր, մէկ թազաւորթնն անէր:

Մնաց չո՛ւճ հէվարին՝ էլըմ ընցան իրջեւ տարան տուն. դնէաց
ինք մատ հէզար վէար սանտուխին սաց. Աստված սիրես էադ մարդ
դուճարհէկ (վերջին) ի՞նչխ էլաւ:

Սաս. Գնաց էլաւ քաղաքըմ, էլաւ ողիւրին մէյվան (հիւր), ողիւր
էանու կէտար արաւ բէալէ եկ որ տիսաւ խէատ էանու խուրջիմ
ոսկի կէր՝ գիշեր բոնեց տըսվէրկու խէանջէալ հզար թիվի տակ, տա-
րաւ էթալ դետ, էանու ոսկիք առեց, էալ չըմ դիտի ինչխ էլաւ:

Թազաւոր ուր լաւ, ինկէաւ վէար ծնկներուն չուճ լոս ա՛խ, ա՛խ
արաւ, չը քնաւ. ստատուն էկան տարան հէանամ, առին տարան վար
թախթին, թազաւոր էլըմ չիտա չառնի. ուր մօտ նստող ողիւր որ

կը տիննայ էասկոն՝ ինչ ուր խօր սպանող կայնի ուր առաջ, կըսի. Չիլին՝ նէա ողբին ի արող. նէա կը զրուցի, նէա էն: Հրկուն կնցնեն հէառաջ, էլըմ կը բերեն տուն: Դիւրմ էլ կը հէա վար սանտուիւն, մատ կը զէարկի կսի ք'աստված սերես, տիւ քը կսէն թըմըմի:

Չէն՝ տըրմ էլ կսի. Լամ որ թէալցին գետ, զնէաց էասկէացաւ ջէաղցիմ սօտ, ջէաղացական էլէաւ ըրչկեց, տեսաւ որ թօսպէմ կայ մաչ սօտին, առեց, տարաւ, էրաց, տեսաւ որ լամըմ կայ հինի՝ նէա ուտեն, նէա խմեն, թամաչէա անեն. զնաց ուր հէգմուն կանչեց, էկաւ զեղ խոռ ժըրըցուց, արաւ ուր լամ, օրըմ թաղաւոր մարդ խկեց մաջ երկրին՝ ուր ախրէր ըրըչկելու, կան իկին չը տեսան: Խէր լամուն ըսեր էր. Իլը զնա խինը կուռուչ տար, քիկ տու թրաչել. լամ զնաց, ողբն ուստ էկաւ. նեղ փողանմ էր, ողբը ձին քչեց վար լամուն, որ սպանէր, լամ փախաւ, զնաց խօր մօտ: Մնաց չում օրմ՝ խէալի՝ էլէան թաղաւորին սեցին. Իհէանք քիկ թաղօմ բերենք: Իլէամ ընկէան յիրար որ տըհէն՝ ողբը էլըմ իր քօլին սաց. Գնա ջաղէացական լամ տարէք խէատ ձիկ, թէալէք ծով. էլէան զէացին, զօռով ջէացղէացական լամ տարան խետ. վէար ծովուն տըթալէն ծով՝ տեսան որ ուրենց խամար շատ բէան կանէր, ափսոսացին, սիցին. Թըխ մնայ չում էան տեղէն տանանք, նոր, զէացին չում Գորջըստան, խանըմ բացին, ուրենց մալեր ծախեցին, էանտեղաց մալեր առին. Թաղօմ կնտան առին: Էն լամ օրըմ ուր խանի տիւ շինեց, զնէաց կանգէալ՝ աղջիկմ նստեր էր փէանջէարէն. կանչեց լամուն, լամ փախաւ, փարա էթէալ, առեց տարաւ, ուր խամար սօլ սալթէմ առեց. մէկէլ օր դիրմ էլ զնաց, աղջիկ զուր խոտէամ հօրօխկեց, լամ տարաւ ուր տուն, լամ ուր կըսէն էանու խամար արաւ, աղջիկ տէրտէր իրեր, փասկեց վար ուր: Սաց. Գնէա քը ընկերքերից խէասկացի մէա խենք ե՞տ տըհէք, իրի ձիկ խէարէար արա: Լամ ուրենց հէալու օր խէասկէացաւ, իրի էանու սաց: Աղջիկ սանտուիւրմ խուռ շինել, ուր եւ լամու դարէն իլից մէջ, լամուն սաց. Ես տը մտնեմ մէաչ նէա սնտկին, տամ հէամալի քէամալ, առա քիկ ոսկի, եի ինչ կը բերեն ձեր խանի տիւ ծախեն, քէանիմ կէչնի եմ սնտուկ առնես, էասկոն արաւ: Լամ էնեց սնտուկ, տարաւ խկէալէն որ տը տնէր թէամին՝ ընկըքեր խետ կոպան, սաց. Ի՞չ տ'իլնի, ախր սնտուկ մի թաղաւորն սայլից դրէք մէաչ զեամուն, տանենք: Դրեն արան, զիչենից լամ կը մտնէր մէաչ սնտկին, կնկէան մօտ, ցէրէկ կիլնէր տիւս, խասան տեղըմ վէար նօղաթ տը տէն լամուն, զիչեր բունէն թէալէն ծով. կնիկ լամուն շանք խոտը, լամ սրնտուկ թէալիմ արաւ թաղօին, զնէաց զուր խէալէքեր էլան, խէակըցուց զկոճըմ, ինք իրի մտաւ մէաչ սնտկին: Մարդեր զիչեր էլան ըզկոճ թէալցին ծով, էանոնց խէալիլըվէն լամն էր, թաղօն էլաւ վէր, շատ կան իրի, աչսաւ լամու Քէաս վէար ծովուն ի, շատ տըրտմաւ, էանու սրնտուկ առեց, իրեր խետ, եի խասան ուրենց էրկիր, ողբըքեր էկին որ տը խանէն տիւս, թաղօն էլաւ տիւս, սաց. Մարդ բերէք, որ նէա սնտուկ էամէանաթ ի, տանի եմ խետ ն ր իհէանք: Մարդ էկաւ սրնտուկ շիկեց, մէկտեղ տարան թաղաւորի հօտէն: Ցէրէկ եի ինչ թա-

գօյին խաց կը բէրէն՝ ինք կէչնէր կէան կէալ, կը կէր կը տիննէր որ ուր խաց տարած ին, կը զէարմէանուր, կըսէր. նէա խէալի տըսեն մեր թաղօն շատակեր ի, օրըմ սախ խէր սէսաւ որ ուր խամթուն սնտկիցիլեր կայնեք հօղի մէչ, զէարմէացաւ սաց. Տիւ մարդու սես՝ ես քը լէպուն տը քէչիմ տիւս, թաղօն ձէն կտրեց: Թաղաւոր մէկ էլ էկաւ տուն, խաց չիէրաւ, ինչ առաւտուն զնէաց, սընտկի խանըմ սաց. Հրկուն որ կը զէալ, զէար վէար սնտկին, ես կըսէմ տ'անեմ, քը թաղաւոր քիկ տ'ուզի: Էասկոն արաւ սրնտուկ ձէմ էլան ուր կըսէն տակմէ գլօխ արաւ: Թաղաւոր սաց. Ատ ես եմ, եմ ախրէ՞ր սպա, զէ սա՛ եմ ախրէր ի՞նչիս էլաւ:

Ուանըմ սնտկի տիւս էրաց, զՊիտրոս էթալ մէաչ հօղին՝ սաց՝ Գէօ՛ ի ք'ախրէր:

Թաղաւոր խասաւ ուր ախրէր դրկեց, ուչք կնէաց, թաղօն հասաւ, ջուր իրեր, էթէալ վէրէն ըւտարացաւ, էլաւ վէր սաց. Տիւ ես մեր թաղաւոր:

Սաց. Չէ ես ք'ախրօր կնիկն եմ:

Սաց. Ուլ, բլրա, մենք էրկունն էլ քը ծառէքն ենք, տիւ մեր թաղաւորն ես:

Ուրիտուն թաղաւոր էլէաւ վէր հէյիէթ (ժողով) քօմեց, հօրօխկեց ըզջէաղէացական իրի, ըզկաղին իրի, նտաւ հէյիէթ՝ սաց. Հաքըմ աֆանտի, շարէաթ արա՛. էրկու ախրէր կը կէան վէար ախրերին, մէկըն օձ կը կծի, մէկէլ ախրէր էհա հէքմի կան կէայ, քարվանսպչիմ զէայ տիննայ ժըրըցըցի, լամ իլնի վէր, իհէա քէաղաք, ողբիմ տուն մէյվան իլնի, էն էլ իլնի էանու ոսկիք տիւնայ կխասպան անի, տանի թէալի գետ, ջէաղէացական տանի շախի, ժըրըցըցի, օրըմ ողբին ուստ զէայ, մէկէլ վաղի որ ըսպանի զլամ, լամ յիրջըվէն փախի, օրըմ էլ զուր խոյէամ հօրօխկի զլամ իրերի, տանի թէալի ծով, սպա նէարու հէախի ի՞նչ ի:

Կըսի. Էանու հէախի ի, քէաղքի փէտեր ժողվեն, անեն աչգ, ըզ ողբը զնեն մէչ, կըակ տան ինի, վառեն, ջէաղէացականն էլ խամթեն:

Թաղաւոր էլէաւ տէղ շինեց, ողբը մէլ վառեց, ջէղէացական արաւ էանու տեղ ողբը, ողբի կնիկ փասկեց, վէրէն մալ տօլլէաթ խոտ էանու, կէրան, խման, քէֆ արին:

Իրկնուց երեք խնձոր էլաւ, մէկ ձիկ, մէկ ստողին, մէկ լսողին:

Ք Ա Գ Ա Ի ՈՐ

Հ է Բ Ե Կ Բ

(Կարգայ աւելի ընդարձակը 173 երես)

ԱԳԱԻՈՐ մը երկու որդիներ ունէր, մեծին անունը Պօղոս, իսկ փոքրինը՝ Պետրոս: Օր մը թագաւորը որսի գնաց, կէսօրուան մօտ երբ իր ձեռքը մէջքին տարաւ տեսաւ որ իր զմեւին ննջասենեակի կապոյտ սնտուկին վրայ մոռցեր է: Պօղոս հեծաւ իր ձին եւ սլալատ դնաց ու առանց ձիէն վար իջնելու իր խորթ մօրը աղաչեց որ թագաւորի զմեւին իրեն յանձնէ: Մայրը որ երկար ատենէ ի վեր պատե-

հուծիւն կը փնտռէր Պօղոսը ձեռք ձգելու, ըսաւ, տղաս, ես չեմ գիտեր ու՛ր է, դուն ներս եկուր, դուցէ գտնես: Հազիւ թէ Պօղոս ներս մտած էր, մայրը իսկոյն դուռը դոցեց՝ առաջարկելով անոր իր չար մտքերը: Պօղոս իր մօր մտիկ չըբաւ, նախ քաղցրութեամբ համոզեց, երբ տեսաւ որ իրուր է, կից մը տուաւ ու մայրը գեաին դուրեց. յետոյ իր ձին հեծաւ եւ դէպի դաշտ սուրբալով զմեւին հօրը յանձնեց:

Մայրը բարկացաւ, իր երեսը քանի մը տեղ ճանկելով արիւնեց, հանդեմները պատուեց, չոր հացեր բերել տնելով անկողինը անոնց վրայ փռել տուաւ եւ իրիկնադէմին անկողին մտաւ ու սկսաւ տըրքալ:

Երեկոյեան թագաւորը իր սլալատականներով որսէն տուն վերադարձաւ, եւ շատ դարձացաւ թագուհին հիւանդ գտնելով: Երբ պատճառը հարցուց, թագուհին ըսաւ.

—Անիծած որդիւր, որ զմեւիդ բերելու համար տուն զրկեցիր, այդ անտառիը ինձ ձեռք ըրաւ եւ գիտ փեմակին հարուց: Կամ ես քեզ թագուհի չեմ ըլլար, կամ անոնք քեզ որդի: Դուն գիտես: Ու երբ միւս կողմի վրայ դարձաւ, անկողնի տակ զետեղուած չոր հացերը սկսան կոտորել, թագաւորը կարծեց թէ կնոջ ոսկորներն են որ կը կոտորուին:

Թագաւորին բարկութեան չափ չկար: Փրփրեցաւ ու կատողեցաւ, եւ հրամայեց իր երկու որդիներն ալ անմիջապէս դիտատել: Նախարարներէն մէկը որ տղաները շատ կը սիրէր, ջանաց թագաւորը համոզել, բաց երբ տեսաւ որ անկարելի է, թագաւորին երկու զաւակները, երկու պարի ոսկի, երկու ձի եւ մէկ դահիճ իր հետ առնելով մօտակայ սարը գնաց, որպէս զի տղաները դիտատել տայ եւ անոնց արիւնը հօրը բերէ: Բայց երբ հոն հասան, փոխանակ տղաները դիտատելու, ըսաւ. «առէք այս պարիով ոսկիները, հեծէք ձեր ձիերը եւ դացէք, ես չեմ կրնար ձեզ սպաննել, բայց աշխատեցէք ձեր հօր հողամասերէն դուրս ելնել, որ ինձի ալ վտանգ մը չպատահի»: Ապա ոչխար մը մորթեց եւ տղայոց շապիկները մէջը թաթխելով հօրը բերաւ:

Պօղոս ու Պետրոս հեծան իրենց ձիերը, հինգ զիշեր եւ հինգ ցերեկ գնացին ու գնացին, եւ տարբեր տէրութեան մը հողամասը մտնելով՝ աղբուրի մը մօտ ձիերէն վար իջան քիչ մը հանդատանալու:

Երկուքն ալ քնացան: Երբ մեծ եղբայրը քունէն արթնցաւ, տեսաւ որ իր փոքր եղբայրը աիկի պէս ուռեր է:

Մեծ եղբայրը սկսաւ ձեռքերը իր դիտուն դարնել, պարի ոսկին եղ-

բօրը դիտուն տակ դրաւ ու իր ձին հեծնելով մօտակայ քաղաք մը սուրաց՝ բժիշկ մը բերելու դիտումով: Երբ հասաւ քաղաքը, որ ուղղութեամբ որ գնաց միայն մանուկներ ու պառաւներ տեսաւ: Վերջապէս իմացաւ որ քաղաքի բնակիչները դուրսը տափարակ դաշտի մը վրայ հաւաքուած են եւ թագաւոր կ'ընտրեն:

Պօղոս իսկոյն հոն դիմեց եւ երբ ամբօխը ճեղքելով բժիշկ մը կը փնտռէր, աղանի մը ճախրելով եկաւ եւ իր ուսին վրայ նստաւ: Ամբօխը անմիջապէս իր շուրջ հաւաքուեցաւ, յետոյ զինք բռնելով բռնի սլալատ տարին եւ ըսին. «Ի՞նչ մեր թագաւորն էս, որովհետեւ տովար յուշին այդքան ժողովուրդի վրայէն ճախրելով ճախրելով քեզի վրայ իջաւ: Բայց Պօղոս միայն իր եղբօր մասին կը մտածէր, միշտ ա՛խ, վա՛խ ընելով:

Հիմա երթանք Պետրոսի մօտ: Կարաւան մը անցաւ այդ աղբուրի մօտէն: Կարաւանապետը երբ տեսաւ Պետրոսի վիճակը եւ մանաւանդ անոր զեղեցիկութիւնը, իսկոյն բացաւ իր զեղերու շիշերը եւ զեղ մը քսեց Պետրոսի մարմնի ուսած մասերուն վրայ եւ ժամացոյցին նայելով տեսաւ որ ուռեցքը կ'սկսի իջնել: Վերջապէս երբ Պետրոս արթնացաւ, զարմացած պոռաց, ու՞ր է իմ եղբայրս, դուք ո՞վ էք:

Կարաւանապետը ըսաւ, տղաս, մի չփոթիր, օձ մը քեզ խայթած էր, ես քեզ բուժեցի եւ լան մըն ալ չեմ ուզեր:

Երբ կարաւանը իր ճամբան շարունակեց, տղան պարի ոսկին ձիուն վրայ դրաւ, եւ ինքն ալ հեծնելով սկսաւ ճամբան շարունակել, հազիւ արեւը մայրը մտած էր երբ հասաւ քաղաք մը եւ վեզիրի մը տուն հիւր եկաւ:

Կէս զիշերին վեզիրը Պետրոսին ննջասենեակը մտաւ, զայն դաշու-նահարեց եւ մարմինը արկղի մը մէջ զետեղելով դեառ նետել տուաւ: Երբ անտուր Պետրոսի ոսկիներուն:

Ջուրը արկղը տարաւ եւ ջաղացքի մը անիւներուն մէջ ձգեց: Երբ ջաղացքը զործելէ դադարեցաւ, ջաղացպանը պատճառը քննելով տեսաւ արկղ մը ու դուրս հանեց, բացաւ, տղային մարմինը քննեց, եւ երբ տեսաւ որ երակներուն մէջ արիւնը տակաւին տաք է՝ ուրախացաւ եւ իր ծանօթ բժիշկին վաղեց: Բժիշկը եկաւ եւ մարմինը քննելէ վերջ ըսաւ թէ եւ յոյս չկայ, բայց զեղ մը կուտամ, եթէ մինչեւ առաւօտ անողջացաւ, ըսել է թէ կ'առողջանայ, այս թէ ոչ բոլորովին յոյսդ կտրելու ես: Գործողութենէն վերջ, Պետրոս սկսաւ երբեմն ձեռքը եւ երբեմն կզակը շարժել, վերջապէս քանի մը օրէն առողջացաւ եւ ջաղացպանին հողեցաւակ դարձաւ, որովհետեւ ջաղացպանը որդի չունէր:

Օր մը ջաղացպանը տղային քիչ մը դրամ տալով զայն քաղաք դըրկեց՝ կարգ մը գնումներ ընելու համար: Այդ անիւրաւ վեզիրը որ ձիով պտոյտի երած էր, տղային հանդիպեցաւ, իսկոյն ճանչցաւ, զայն ըսպաննելու համար ձին վրան քչեց, մտքին մէջ ունենալով թէ այդ տղան օր մը իրեն փորձանք պիտի ըլլայ: Բայց փողոցը նեղ ըլլալով ձին չի դարձաւ եւ տղան կերպով մը օձիքը աղասեց եւ իր հօր՝ ջաղացպանին մօտ ապաստանեցաւ:

Հիմա մենք երթանք Պօղոսի մօտ: Պօղոս միշտ ա՛խ ու վա՛խ կ'ընէր եւ իր եղբօր մասին կը մտածէր, ոչ կուտէր եւ ոչ կը խմէր, եւ ոչ ալ կուտայարական գործերուն հող կը տանէր: Իր մտածմունքը միայն եղբայրն էր:

Օր մը սլալատականները խորհուրդ ըրին եւ ըսին, «կէք թագաւորին համար թագուհի մը բերել տանք, դուցէ թագաւորը իր եղբօրը

հողը մոռնայ եւ տէրութեան գործերուն հող տանի: Մարդիկ որոշեցին, բեռներ կապեցին, ընծաներ ու ոսկիներ պատրաստեցին որ Վրաստան գրկեն եւ Վրաց թագաւորի աղջիկը կնութեան ուղեն:

Վէպիրը եր ծառաներէն մէկուն գաղտնի պատուիրեց որ ջաղացանի տղան ալ անպատճառ հետերնին տանին եւ երբ գեռէ մը անցդ զայն հոն նետեն:

Հակառակ ջաղացայանի բոլոր պաղատանքներուն, իր հողեզաւակը բռնի հետերնին տարին՝ թագաւորի հրամանն է բսելով, եւ ճանապարհ ինկան դէպի Վրաստան: Եւ որովհետեւ աղան ճանապարհին շատ չարաշար կաշխատէր, ձիերուն լաւ հող կը տանէր եւ ամէն տեսակ ալտոտ գործեր կ'ընէր, զայն ջուրը ձգելը յետաձգեցին Վրաստանէն վերադառնալու պահուն գործադրելու:

Երբ Վրաստան հասան խոշոր պանդուկ մը իջան, յետոյ լուր գրկեցին Վրաց թագաւորին, ընծաները ներկայացուցին եւ իրենց մտադրութիւնը յայտնեցին: Վրաց թագաւորը ոչ թէ իր աղջիկը, այլ իր նաժիշաներէն գեղեցիկ մը անոնց տալ խոստացաւ: Պատրամաւորներն այլ եւս իրենց թագուհի մը գտած՝ ուրախութենէն սկսան նորանոր ապրանքներ գնել եւ պատրաստութիւններ տեսնել:

Օր մը Պօղոս իր գործը սովորականէն կանուխ լմնցած՝ պտոյտի ելած էր: Վրաց թագաւորի աղջիկը պատահամբ իրեն հանդիպեցաւ, աղջիկը սիրահարուեցաւ տղայի գեղեցկութեան վրայ, ծառան գրկելով Պօղոսը վեր կանչեց, անոր հին հաղուստները նորեց, աղուսը հացկերոյթ մը տուաւ: Եւ ապա իր սէրը առաջարկեց:—Ես քեզ կը սիրեմ, եւ թագաւորի մը աղջիկ եմ, եւ այդ թագուհին որ քու մարդիկը ընտրեր են իմ մէկ ոչինչ նաժիշտու է: Հիմա քեզ կը հարցնեմ, դուն ալ զիս կը սիրե՞ս:»

Տղան առաջ վարանեցաւ, բայց քիչ վերջ համակերպեցաւ, քահանան կանչեցին եւ ամուսնացան: Պօղոս իր գլխին եկած արկածները մէկիկ մէկիկ պատմեց իր կնոջ: Աղջիկն ալ տղային պատուիրեց որ զոչ ոչ ըլլայ եւ իր մարդկանց երբ մեկնելը օր առաջ իրեն իմացնէ, ապա աւելցուց, եւ ներսէն միայն բացուող ու դոցուող սնտուկ մը շինել պիտի տամ, ինքս այդ սնտուկին մէջ պիտի մտնեմ, նաժիշտու պիտի պատուիրեմ որ ես հօրս տունը կերթամ, որպէս զի ան չկատկածի թէ ես այդ սնտուկին մէջ եմ: Ահա քեզի Յ կուց ոսկիներ, երբ այդ սնտուկը ճախտելու կուզայ չուկան, քանի հաղար ոսկի ալ ըլլայ, դուն աւելցուր եւ գնէ: Անցան քանի մը օրեր, եւ իսկապէս մուսնտուկը սկսան կանչել, այս սնտուկը առնողն ալ պիտի զղջայ, շանոնքն ալ: Ամէն մարդ տարբեր տարբեր կարծիք յայտնեց եւ տարբեր տարբեր զին առաջարկեց: Վերջապէս տղան ոսկի մալ աւելցնելով սնտուկը գնեց, որ կատեցուց իր մրցորդները: Յաջորդ առաւօտ թագուհին հետերնին ստամ մեկնեցան եւ երեկոյան նաւահանդիստ հասան: Կէս գիշերին յաջող հալի մը օգնութեամբ նաւը կը յառաջանար: Ամենքն ալ լողնամ գրաւով, անուշ քնով մը քնացան: Տղան մութէն օդուտելով, երբեմն երբեմն սնտուկին կը մօտենար եւ աղջիկէն խորհուրդ կանէր: Գիշեր մը աղջիկը ըսաւ.— Երբ քեզ ծով նետելու թամանակը գայ, ատուկից առաջ սնտուկը թագուհոյն յանձնէ եւ ինդրէ անկէ որ այդ սնտուկը ապահով հօրը ձեռքը հասցնէ՝ եթէ դուն ուրիշ արկածի հանդիպիս: Ապա հաղուստները փայտի մը հազցնելով նաւի կայմին մօտ գեր, շու-

տով սնտուկին մօտեցիր, մտով սնտուկին դարկ, եւ իսկոյն սնտուկը կը բանամ եւ քեզ ներս կանեմ:

Անցան քանի մը օրեր եւ մեր ճամբորդները ուղեցին իրենց չար մտադրութիւնը գործադրել—տղան ծովը ձգել, ուստի ստիպեցին զայն որ այդ գիշեր անբուն մնայ եւ հօկէ: Տղան եղելութիւնը հասկնալու ըստ աղջկայ տուած խորհուրդին սնտուկը շուտ մը տարաւ եւ թագուհիին յանձնեց, եւ տակաւին չի լուցած իր հաղուստները փայտի մը հազցնելով նաւուն կայմին մօտ կանգնեցուց եւ ինքն ալ սնտուկը մտաւ: Լուսաղէմին երկու հողի սկսան տղան փնտելլ, եւ որովհետեւ իրենց ընելիքը պարզ էր, փայտէ մարդուն մօտեցան եւ առանց ձայնի զայն ծով նետեցին՝ տղան կարծելով: Ճամբորդները դեռ քաղաքին պարիսպներու չհասած հանդիպեցան նախարարներուն, որոնք եկած էին թագուհին դիմաւորելու: Նախ քան նաւէն դուրս ելնելը թագուհին հրամայեց որ սնտուկը փոխադրեն հոն՝ ուր ինք պիտի գիշերէ: Երեկոյան որ թագաւորը թագուհիին երեսն անգամ ջնայեցաւ: Առաւօտ մը թագուհին պարտէզ իջաւ, քիչ մը թաքմ օդ ծծելէ ետք, երբ սենեակ վերադարձաւ, տեսաւ որ իր նախաձայր պատրաստ է: Երբ թագուհին ներքինին կանչելով պատճառը հարցուց, ստուգուեցաւ որ նաժիշտները ըստ սովորականին սեղանը ժամանակին պատրաստած են, իսկ թէ ո՛վ էր կերել կերակուրը իրենք ալ լուր չունին: Թագուհին մտադրեց լըրտեսել: Յաջորդ օրը երբ նաժիշտները նախաձայր իր սենեակը բերելով հետացան՝ թագուհին սենեակի դրան ետեւ պահուրտած էր, եւ տեսաւ որ սնտուկը բացուեցաւ եւ աղջիկ մը ու տղայ մը դուրս ելան: Նաժիշտը անմիջապէս ճանչցաւ Վրաց թագաւորի աղջիկը՝ իր թագուհին եւ զարմացած ու կարմրած մնաց: Թագաւորի աղջիկը ըսաւ. դու, նոր թագուհի, յիշէ թէ երէկ դուն իմ հրամանին տակ էիր, զդու շացիր եւ այս դպրանիքը ոչ ոքի մի ըսեր: Երբ երեկոյն քու տրտում թագաւորը այս սենեակը դայ, դուն այս սնտուկին մօտեցիր, ձեռքով դարկ ու ըսէ, սնտուկ, սնտուկ, պատմութիւն մը ըրէ իմ թագաւորին համար: Երբ երեկոյ եղաւ, թագաւորը գլխիկոր՝ սենեակ մտաւ, թագուհիին բոլոր պայտիսանքը ի դերեւ ելաւ զայն խօսեցնելու: Թագուհին սնտուկին մօտեցաւ ու կրկնեց իր տիրուհոյն քիչ առաջուայ ըսածը: Սնտուկը շարժեցաւ ու նուրբ ձայնով մը ըսաւ.—«Թագաւոր մը երկու տղաներ ունէր, որոց մէկին անունն էր Պօղոս, իսկ միւսինը՝ Կերոս: Օր մը թագաւորը որսի կերթայ եւ իր գլխին տուն կը մտնայ, տղան տուն կը գրկէ զմեկին բերելու, խորթ մայրը տղային չար մտքեր կ'առաջարկէ, տղան կը մերժէ եւ գմելին առնելով հօրը կը տանի: Մայրը կը բարկանայ, կեղծ հիւանդ կը ձեւանայ եւ անկողին կը մտնէ: Երեկոյան երբ թագաւորը տուն կուգայ, մայրը կ'ամբաստանէ իր տղան կարգ մը զրպարտութիւններով: Թագաւորը կը հրամայէ անմիջապէս գլխատել իր դաւախները: Դահլիճները փոխանակ գլխատելու, տղայներուն ոսկիներ տալով զանոնք ճամբու կը գնեն: Անոնք երկար ճամբորդելով ենթ իրենց հօր սահմանէն դուրս կելնեն, աղբիւրի մը մօտ կը նստին յոգնութիւննին առնելու համար, երկուքն ալ կը քնանան: Պօղոս կարթննայ եւ կը տեսնէ որ իր եղբայրը ուրախ է եւ օձ մըն ալ անոր փաթթուած: Անմիջապէս ձի հեծնելով մօտակալ քաղաք կը մտնէ թիւղի մը բերելու համար: Իժիղի փնտրած պահուն տղան ի մը ճախրելով անոր ուսին կը թառի, ամբողջ այս տեսնելով, զայն կը տա

44929

նին եւ իրենց թագաւոր կ'ընեն: Յետոյ կարաւան մը աղբիւրին մօտէն կանցնի, կարաւանագետը կը տեսնէ Պետրոսը, կը հասկնայ թունաւորուած ըլլալը եւ անմիջապէս գեղերով զայն կը բուժէ:

Այլ Պետրոսը ինչ կ'ըլլայ չեմ գիտեր:

Թագաւորը երբ իր ողջ ըլլալը լսեց, անհուն ուրախութիւն զգաց, եւ նստած տեղը քնացաւ: Յաջորդ օրը նորէն սենեակ եկաւ եւ սնտուկէն աղաչեց որ երէկի պատմութիւնը շարունակէ:— Պետրոս հեծաւ իր ձին, մօտակայ քաղաք մը դնաց եւ վեզիրի մը քով հիւր եղաւ: Վեզիրը Պետրոսի ոսկիները տեսնելով գիշերը զայն կը դաշունահարէ եւ մարմինը դետը կը նետէ՝ անոր ոսկիներուն տիրանալով:

Այլ չեմ գիտեր թէ ի՞նչ կ'ըլլայ:

Թագաւորը երբ այս լսեց, շատ տրամեցաւ եւ ամբողջ գիշեր լացաւ: Յաջորդ օր նորէն սենեակ դնաց եւ խնդրեց որ սնտուկը իր պատմութիւնը շարունակէ:— Տղային մարմինը՝ ջուրը քշելով կը տանի ջաղացքի մը անիւներուն մէջ կը նետէ: Ջաղացպանը զայն դուրս հանելով կ'առողջացնէ եւ իրեն հողեզաւակ կ'ընէ: Օր մը երբ ջաղացպանը տղան քաղաք կը զրկէ, տղան նորէն այդ անգութ վեզիրին կը հանդիպի: Վեզիրը զայն սպաննել կը փորձէ: Տղան կերպով մը օձիքը կ'ազատէ: Նախարարները կը հրամայեն որ թագաւորին համար Վրաստանէն թագուհի մը բերեն, վեզիրը կը պատուիրէ որ ջաղացպանին տղան հետերին տանին ու ծովը նետեն: Անոնք տղային կախոսան եւ կորոչեն Վրաստանէն վերադարձի ատեն զայն ջուրը ձգեն: Երբ Վրաստան կը հասնին եւ թագուհի մը կը գտնեն, այդ ատեն տղան դուրսը պտոյտի կելնէ, Վրաց թագաւորին աղջիկը զայն տեսնելով, վեր կը կանչէ եւ իր սէրը կը յայտնէ անոր: Վերադառնալին իմանալով սքնտուկ մը շինել կուտայ եւ ինք մէջը կը մտնէ: Սնտուկը ծախու հանուած պահուն տղան կը դնէ: Խուճրը իր թագուհիին հետ միասին նաւ կառնեն: Երբ գիշերը կը մտադրեն տղան ջուրը ձգել, ան իր ըզգեսաները փայտի մը հաղցնելով, ինք աղջկան քով սնտուկին մէջ կը մտնէ՝ նախապէս թագուհիին պատուիրելով որ սնտուկը իր հօր տանի, այդ պէս ալ կ'ըլլայ: Յերեկ ատեն երբ թագաւորը պտոյտի կեր թայ աղջիկը սնտուկէն դուրս կելնէ ու կերակուրը կուտէ: Թագուհին կը լրտեսէ զայն ու կը ճանչնայ: Աղջիկը իր երբեմնի նաժիշտին կը պատուիրէ, որ դաղանի պահէ այս դէպքը: Եւ կը պատուիրէ որ իրեկուներ սնտուկին ըսէ որ իրեն աղուոր պատմութիւն ընէ որ թագաւորը գինք սիրէ:

Յետոյ արկղը բանալով թագաւորը մէջը կը նետէ եւ կ'ըսէ.— ահա եղբայրդ, հերիք լաւ: Թագաւորը կը համբուրէ իր եղբայրը: Միւս օր ժողով կը գումարէ, վեզիրը խարոյկի մէջ փառել կուտայ եւ ջաղացպանը իր տեղը վեզիր կը կարգէ: Յետոյ եօթ օր ու գիշեր հարսանիք ընելով կուրախանան:

« Ազգային գրադարան

NL0352560

444:

891.99
U-80